

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE "CAROL I"
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IMPACT STRATEGIC

Adresă:

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5

TEL.: (021) 319.56.49

FAX.: (021) 319.55.93

E-MAIL: cssas@unap.ro

WEBSITE: <http://cssas.unap.ro>

Nr. 3 [16]/2005

Consiliul editorial:

Prof. univ. dr. Marius Hanganu, președinte

C.S. I dr. Constantin Moștoflei, președinte executiv

C.S. I dr. Nicolae Dolghin

Prof. Hervé Coutau-Bégarie (Institutul de Strategie Comparată, Paris, Franța)

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe, (Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, Elveția)

Dipl. ing. dr. Josef Janošec (Institute for Strategic Studies, Defence University, Brno, Cehia)

C.S. I dr. Gheorghe Văduva

Conf. univ. dr. Ion Emil

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. Vasile Popa

Secretar de redacție: Corina Vladu

Redactor: George Răduică

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. I dr. Grigore Alexandrescu

Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", București, România

ISSN 1582-6511

CUPRINS

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Cultura militară și arta strategică

Dr. Eugen BĂDĂLAN 7

Strategii inteligente, de sinteză, pentru combaterea terorismului

Dr. Mircea MUREȘAN..... 12

Transformarea continuă în Armata României

Dr. Mihail ORZEAȚĂ 20

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

Noile centre de putere și securitatea internațională

Dr. Viorel BUȚA..... 23

Tendențele globaliste și impactul lor asupra actorilor statali și non-statali

Mădălina-Virginia ANTONESCU..... 29

Un triumf uitat al marilor actori

Dr. Nicolae DOLGHIN..... 38

Principali factori care influențează deciziile politico-militare

Dr. Eugen SITEANU..... 42

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

România și zona extinsă a Mării Negre: BSEC și/sau noul GUAM

Dr. Paul DUȚĂ..... 50

Cetățeanul în Uniunea Europeană

Dr. Petre DUȚU..... 58

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

Evoluții posibile în fizionomia conflictelor militare viitoare. Operații și forțe expediționare

Dr. Ion COȘCODARU..... 62

Conflictele de joasă intensitate

Vladi SOFRONIEV..... 70

Reevaluări în dinamica conceptelor de securitate

Dr. Grigore ALEXANDRESCU..... 75

Civilii, militarii și securitatea națională

Alexandra SARCINSCHI..... 78

SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI

Spațiul cibernetic între amenințare reală și virtuală

George RĂDUICĂ..... 81

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

Organizațiile internaționale la granița dintre juridic, politic și securitate

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN..... 86

EVENIMENT STRATEGIC

Irak și Afghanistan - două teatre de operații încă fierbinți

Dr. Gheorghe VĂDUVA.....93

PUNCTE DE VEDERE

Engleza ca limbă NATO și nivelul de competență

Dr. Ana-Maria NEGRILĂ.....98

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Transportorul petrolier ca țintă a teroriștilor. Noua provocare pentru securitatea statelor de pe coastă

Krzysztof KUBIAK..... 100

NOTE DE LECTURĂ

Eseu despre arta strategică

V.P.D..... 107

AGENDA CSSAS

Activități ale CSSAS iulie-septembrie 2005

Irina CUCU..... 109

CONTENTS

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

The military culture and the strategic art – PhD Eugen BĂDĂLAN/p. 7

Smart, synthesis strategies in combatting terrorism – PhD Mircea MUREȘAN/p. 12

The Romanian Armed Forces Transformation Goes On – PhD Mihail ORZEĂȚĂ/p. 20

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

The new centres of power and international security – PhD Viorel BUȚA/p. 23

*Global trends and their impact on the state and non-state actors – Mădălina-Virginia ANTONESCU/
p. 29*

A forgotten triangle of the great actors – PhD Nicolae DOLGHIN/p. 38

The main factors influencing the political-military decisions – PhD Eugen SITEANU/p. 42

NATO AND EU: POLITICS, STRATEGIES, AND ACTIONS

*Wider Europe, European Neighboring Policy, and the common space of external security – PhD
Paul DUȚĂ/p. 50*

Le citoyen dans l'Union Europeene – PhD Petre DUȚU/p. 58

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

*Possible evolutions on the physiognomy of the future military conflicts. Expeditionary operations
and forces – PhD Ion COȘCODARU/p. 62*

Low intensity conflicts – Vladi SOFRONIEV/p. 70

Reevaluations on the security concepts dynamic – PhD Grigore ALEXANDRESCU/p. 75

Civilians, military and the national security – Alexandra SARCINSCHI /p. 78

INFORMATIONAL SOCIETY. PEACE AND WAR

Cyber space between real and virtual threat – George RĂDUICĂ /p. 81

ANALYSIS, SYNTHESIS, EVALUATIONS

*International organizations at the border between legal, politics and security – PhD Constantin-
Gheorghe BALABAN/p. 86*

STRATEGIC EVENT

Iraq and Afghanistan - two still hot theatres of operations – PhD Gheorghe VĂDUVA /p. 93

POINTS OF VIEW

English as a NATO language and the level of competence – PhD Ana-Maria NEGRILĂ/p. 98

TERRORISM. THE WAR AGAINST TERRORISM

*Large crude oil carrier as the terrorists' target. The new challenge for the coastal states security
– Krzysztof KUBIAK/p. 100*

REVIEWS

Essay on the strategic art – V.P.D./p. 107

C.S.S.A.S.'s AGENDA

*The activity of the Center for Strategic Studies of Defense and Security, July-September 2005
– Irina CUCU/p. 109*

CULTURA MILITARĂ ȘI ARTA STRATEGICĂ

Dr. Eugen BĂDĂLAN

Profesia militară pare pragmatică și, în acest cadru, lipsită de complexități teoretice și artistice creative, de vocații culturale și paradigme geopolitice. Există încă, la unii, o logică extrem de simplă, chiar simplistă, potrivit căreia militarul trebuie să execute ordinele și atât. Pentru el, gândesc alții. Sau, în orice caz, gândirea lui ar trebui să se limiteze cel mult la domeniul strategic, mai exact la modalitățile de punere în operă a unei decizii politice cu privire la război sau la un tip sau altul de angajare militară. Aceasta, respectiv, modalitatea (adică știința și arta) de a pune în operă o decizie politică este, de altfel, și definiția cea mai curentă dată strategiei.

Cultura, pentru un militar, ar fi o pierdere de timp și nu i-ar folosi la nimic. Din păcate, o astfel de viziune nu ne este străină nici nouă, românilor. Unii dintre noi considerăm că militarul trebuie să fie militar și atât. Profesia lui este atât de densă, de riscantă și de solicitantă, încât nu-i mai rămâne timp și pentru altceva, prin acest „altceva” înțelegându-se și cultura. Mai mult, cultura ar fi un factor perturbator, de distragere de la problematica profesională, care devine din ce în ce mai acaparată și mai sofisticată.

Cei care au asemenea păreri uită sau nu știu că, în fapt, cultura este cea dintâi condiție a existenței și devenirii umane. Este suportul obligatoriu al oricărei profesii în societatea cunoașterii, inclusiv al celei militare.

Cultură și strategie militară

Cultura, pentru a utiliza una din definițiile cele mai interesante ale conceptului, „este tot ceea ce știu oamenii după ce au uitat ce au învățat”. Cu alte cuvinte, cultura înseamnă convingeri și capacitate de creație bazată pe un sistem sau pe sisteme de valori. Valoarea este conceptul fundamental al culturii și, ca atare, cultura înseamnă valoare. Ea se constituie, deopotrivă, într-un fond perceptiv de mare capacitate și profunzime și într-un suport

pentru marea performanță în viață și în profesie, în oricare profesie. Cultura pe care o avem noi în vedere nu este neapărat o cultură de tip enciclopedic, deși n-o exclude nici pe aceasta, ci o cultură profesională. Cultura militară nu este altceva decât un sistem de valori militare, acumulate în timp și confirmate de timp, fără de care un militar n-ar fi decât un simplu robot. Or, militarii, indiferent de locul pe care îl ocupă în ierarhie, dar mai ales cei care se manifestă la nivelul strategic, sunt oameni care gândesc cu capul lor, adică profesioniști inteligenți, foarte bine pregătiți, ancorați puternic în sistemul valorilor naționale, europene, euro-atlantice și universale, pe care trebuie să le cunoască, să le respecte, să le prețuiască, să le afirme și să le slujească.

Valoarea unui militar este dată nu doar de repoziciunea cu care deschide focul sau, în cazul unui comandant, de fermitatea cu care ia o decizie, ci și de capacitatea de a gândi, a anticipa, a calcula, a înțelege și a folosi efectele aceluși foc sau ale deciziei luate.

Profesia de militar nu este una simplistă, care se poate rezuma la un set de deprinderi și automatisme, ci una complexă, bazată pe o formație interdisciplinară și pe o capacitate superioară de a cunoaște și înțelege spațiul luptei, valoarea și implicațiile acțiunii militare, caracteristicile instituției militare, principiile de funcționare a tehnicii moderne, tehnologia informației, teoria probabilităților, inclusiv teoria haosului, cibernetica, filosofia și fizionomia de rețea, determinismul dinamic complex și atâtea altele.

Baza de formare a unui specialist, a unui profesionist, mai ales în domeniul meseriei armelor, unde se încorporează, practic, cele mai performante rezultate ale înaltei tehnologii și ale tehnologiei informației, ca și cele ale managementului, ale psihologiei, sociologiei, pedagogiei și acțiunii umane eficiente, este situată undeva foarte sus, la un nivel care încorporează numeroase sisteme de valori. Un lider militar este, în același timp, tehnician, lider,

profesor, manager, uneori chiar și negociator internațional, dar mai ales profesionist al armelor, adică operator pe o tehnică ultramodernă, gestionar de informație, cercetător și practician, pedagog, conducător de oameni.

Formația îngustă, rigidă nu mai poate fi posibilă, întrucât, în procesul trecerii de la societatea industrială și postindustrială la societatea informațională, adică la societatea cunoașterii, esențială rămâne bineînțeles cunoașterea.

Întreaga activitate a instituției militare se ancorează pe valorile politice, economice și sociale pe care le servește, de unde rezultă și calitatea ei de girant al păcii și securității țării, națiunii, alianței sau coaliției. Militarul are și trebuie să aibă o temeinică formație generală; el devine din ce în ce mai mult un generalist, ieșind din îngustimea unei specialități, dar continuând să fie un performer în specialitatea sa. De aici nu rezultă că ochitorul de pe tanc trebuie să aibă cunoștințele unui profesor universitar care predă logica matematică, cibernetică sau istoria universală, dar fără cunoștințe de logică matematică, de informatică, de teoria lase-relor, de electronică, un militar nu poate fi niciodată un foarte bun ochitor pe un tanc modern, care devine din ce în ce mai mult un sistem de arme, puternic electronizat și computerizat.

Din păcate, există uneori tendința de a se renunța la o pregătire științifică temeinică, pe motiv că un militar nu are nevoie de așa ceva. Experiența noastră și, în egală măsură, cea a altor națiuni ale lumii arată că nu este așa și, de aceea, opinăm că sistemul de instrucție și educație militară trebuie să fie deschis către știință și artă, către sistemele de valori ale societății, pe care militarii trebuie să le respecte și să le apere.

Cultura a constituit, totdeauna, pentru oricare națiune și pentru oricare armată, și un element de putere militară. Începuturile civilizației americane s-au bazat pe *victoriile națiunii înarmate*, mai întâi, în războiul cu indienii, apoi, în războaiele de stabilizare a spațiului american. Americanii, ponderându-și acel entuziasm cu cartușul pe țevă din procesul devenirii lor, au înțeles că un concept precum cel de *națiune înarmată* este frumos, dar nu și suficient, că, pentru a-și dura o civilizație care să reziste, au nevoie de o cultură militară corespunzătoare, cu o componentă strategică pe măsură, pe fondul căreia să se fundamenteze o profesie militară. Astfel, în martie 1802, președintele Jefferson semnează decretul de înființare a Academiei

Militare de la West Point. Absolvenții erau pregătiți pentru a conduce armata, dar și pentru a fi în măsură să contribuie la dezvoltarea interioară a țării. De atunci, la academiile categoriilor de forțe ale armatei și în întregul învățământ militar superior american există programe distincte de *pregătire academică* (pentru formarea unei culturi militare, îndeosebi strategice, corespunzătoare) și programe de *pregătire militară*, care vizează formarea abilităților necesare profesiei de militar. O parte din ofițerii americani provin dintre cei mai buni absolvenți ai unor facultăți civile, care ajung în armată pe filiera indirectă (la pregătirea academică realizată în respectivele universități, se adaugă și o pregătire militară corespunzătoare). Rezultatele acestui sistem bine pus la punct se cunosc. Armata americană este, de departe, cea mai performantă armată din lume. Foarte mulți ofițeri americani urmează studii și doctorate la prestigioase universități, iar calitatea lor de generaliști (oameni cu o pregătire generală remarcabilă), de manageri și de profesioniști militari este indiscutabilă.

Americanii, ca mai toți occidentalii, folosesc foarte mult conceptul de *cultură strategică*. Aceasta face parte din cultura militară și poate fi definită ca un sistem de valori strategice, de realități, experiențe, cunoștințe, lecții învățate și abilități cu funcții evaluative, constructive și proiective în spațiul războiului și în cel al acțiunii militare prin care se aplică o decizie politică.

Cultura strategică americană este determinată de șase factori importanți: vocația geopolitică; relațiile internaționale (aliații, inamicii, modul de funcționare a sistemului internațional); ideologia și cultura politică; istoria militară; relațiile între civili și militari; armamentul și tehnologia militară.

Simpla enumerare a acestor domenii arată cât de amplă este noțiunea de cultură strategică și cât de important trebuie să fie suportul ei, *cultura militară*. Robert McNamara îmbogățește această noțiune cu experiența dobândită în economia americană. Astfel, în *cultura strategică militară americană* se integrează performanțele și experiențele din *cultura strategică economică americană*, adică procesul de cuantificare și de gestionare a tehnologiilor, care, combinat cu relațiile pe orizontală și filozofia de rețea, a născut, în ultimul deceniu al secolului al XX-lea, conceptul de *Network Centric Warfare*.

În armatele Chinei antice și medievale, cei mai prețuiți oameni erau înțelepții. Ei se situau totdeau-

na la loc de cinste în structurile statului și, evident, în cele militare, și erau tot timpul consultați. Fiecare comandant era însoțit, în teatrul de război, de unul sau mai mulți înțelepți. În foarte multe cazuri, însuși comandantul era un înțelept. Soluțiile lor, ale înțelepților, ale acestor savanți ai Antichității și Evului Mediu, se dovedeau a fi iscusite și ingenioase. Era o vreme când întreaga artă militară chineză se baza pe stratageme. Cultura strategică (militară) chineză a acelor timpuri, cea care l-a produs și pe marele Sun Tzî, se baza pe capacitatea deosebită a înțelepților, era o cultură de profunzime, întrucât arta militară a acelor vremuri se baza pe stratageme. Trebuie să subliniem că nici astăzi arta militară chineză, care se bazează pe strategii disuasive nucleare și pe suportul unor sisteme de arme perfecționate, nu a renunțat la cultura de stratageme.

Marea Britanie, Franța, Germania și Rusia acordă, de asemenea, prin tradiție, un loc deosebit culturii militare în formarea ofițerilor. Dintotdeauna, în aceste țări, ofițerii au făcut parte din elita intelectuală a națiunii și s-au bucurat de aprecieri deosebite. Este adevărat, Primul și cel de-al Doilea Război Mondial, prin bătăliile sângeroase și pierderile imense, au înspăimântat și îngrijorat populația și afectat grav respectul acestor națiuni față de profesia militară, cerându-i acesteia nu să pregătească un nou război, ci să-l descurajeze și să-l prevină. Dar toată lumea a înțeles că profesia de militar face parte din rândul profesiilor onorabile și foarte grele și a continuat să-i acorde toată atenția. De aceea, sistemele de valori democratice în care se formează, există și se transformă armatele și îndeosebi armatele țărilor care fac parte din Alianța Nord-Atlantică, tradiția, pregătirea generală și specifică, respectul față de înaintași, de valorile naționale, europene, euro-atlantice și universale fac parte din cultura oricărui militar profesionist și îndeosebi din cea a ofițerilor. Instituțiile de învățământ militar din aceste țări valorifică la maximum potențialul intelectual al celor care vin în armată și, mai ales, pe cel al ofițerilor și subofițerilor.

Același lucru se întâmplă și în Armata României. Corpul ofițerilor are deja o tradiție în cultivarea studiului aprofundat - cei mai mulți dintre ofițerii cu funcții de răspundere în armată sunt doctori în știință militară, absolvenți ai unor facultăți și masterate, cercetători, profesori la diferite universități etc. -, iar acest lucru se simte în activitatea lor. De asemenea, calitatea intelectuală a subofițerilor a crescut, acest corp devenind un su-

port de bază al componentei profesionale de mare performanță a armatei noastre. Comportamentul subofițerilor în teatrele de operații și în zonele în care acționează unități ale Armatei României este foarte bun, iar aceasta este cea dintâi și cea mai concludentă dovadă a calității intelectuale și morale a acestor oameni, a nivelului culturii lor militare.

În ultimii ani, profunde transformări politice, economice și sociale ale lumii, peste care se suprapun schimbări esențiale în modul de manifestare a crizelor și conflictelor, au determinat apariția unor noi concepte, de multe ori chiar a altor paradigme decât cele clasicizate, și au condus la apariția a ceea ce se cheamă „*noua cultură militară*”. Acest subiect însă îl vom aborda poate într-o intervenție ulterioară.

Artă strategică, inteligență, iscusință

Strategia cuprinde, deopotrivă, teoria strategiei, practica strategică și arta strategică. Teoria strategiei include legile, principiile, regulile și normele specifice domeniului strategic, adică tot ce ține de ramura științifică a strategiei. Acest domeniu este foarte important, întrucât dă substanță, stabilitate, individualitate, perenitate și consistență domeniului strategic, precum și capacitate de proiecție, deci de predictibilitate.

E drept, previziunea strategică nu se fundamentează numai pe domeniul teoretic al strategiei, ci și pe cel practic și, mai ales, pe cel al flexibilității gândirii și imaginației din perspectivă strategică, adică al artei strategice. Dar, fără un instrument științific pe măsură, strategia ar fi lipsită și de consistența ei, și de funcția ei evaluativă, de stabilitate și de predictibilitate. Practica strategică este latura cea mai activă a strategiei. Este spațiul de aplicare a teoriei strategiei și, în același timp, de alimentare a acesteia. Fără o dimensiune practică, teoria strategiei ar sucomba.

De aceea, însăși teoria strategiei, pe lângă funcțiile ei explicative și predictive, își creează o latură aplicativă, care generează strategia operațională. Artă strategică este domeniul cel mai subtil și cel mai interesant al strategiei. Ea se situează undeva între teoria strategiei și practica strategică și constă în capacitatea și abilitatea de a aplica în mod original și creativ legile, principiile și normele militare, ale comportamentului militar, în practica războiului și a confruntării armate.

Dar arta strategică nu este doar aplicare creativă, ci și o relație foarte strânsă și foarte specială, în timp și spațiu, între ce a fost și ce este, între a ști și a putea, între a voi și a fi în măsură, într-un cuvânt, între ceea ce francezii numesc *savoir* (a ști), ceea ce presupune o cultură militară, o cultură strategică, și *savoir faire* (a ști să faci), ceea ce reclamă un sistem de abilități, capacitate creativă, curaj și putere. A ști înseamnă a cunoaște, a asimila, a înțelege. A ști să faci presupune a avea abilitățile necesare punerii în operă a acestor cunoștințe. Aplicarea unor cunoștințe, mai ales în domeniul strategiei, nu înseamnă doar a transpune în practică ceea ce ai reținut din teorie, ci și a transpune creativ, adică într-un mod nou, specific și eficient, ceea ce știi și ceea ce trebuie să faci. O astfel de abilitate cere nu numai cunoștințe și rigoare, ci și inteligență deosebită, chiar genialitate, flexibilitate, capacitate de a proiecta și a construi, de a vedea dincolo de ceea ce se vede.

Arta strategică este, în esența ei, creativă, ține de iscusință și de o anumită arhitectură strategică. Ea nu se află la îndemâna oricui. Strategi pot fi cu miile, dar cei capabili să se folosească de ceea ce numim artă strategică sunt foarte puțini.

Arta strategică, deși presupune iscusință și abilitate, nu poate fi redusă la stratageme. Ea nu este nici doar strategie indirectă. Arta strategică are o sferă foarte largă de cuprindere. Ea este, deopotrivă, arhitectură și construcție, aplicație și creație, inovație și rigoare artistică. Este adevărat, din arta strategică fac parte și stratagemele, așa cum fac parte și acțiunile directe sau indirecte. Dar arta strategică nu constă doar în ceea ce conțin strategiile care se folosesc, ci mai ales în modul ingenios în care se folosesc.

Multe strategii - inclusiv cea la care apelează Statele Unite, prin conceptul de manevră dominantă - promovează acțiunile directe. Dar modul în care acestea se aplică poate constitui o chestiune obișnuită, riguroasă, chiar una tipică sau, mai presus de toate, poate fi o artă. Arta strategică aparține conducătorilor deosebiți, mai ales marilor comandanți. Manevra lui Hannibal de la Canae, din 216 î.H., manevra generalului Averescu de la Flămânda, din toamna anului 1916, din Primul Război Mondial, manevra forțelor israeliene din timpul războiului din 1973, când au infiltrat o grupare de forțe prin intervalul dintre cele două armate egiptene care forțaseră Canalul de Suez și se aflau în ofensivă, sunt exemple de artă strategică operațio-

nală, aplicată în spațiul operației și în cel al luptei, dar cu rol decisiv nu doar în deznodământul războiului, ci și în filosofia și fizionomia lui.

Astăzi, este mult mai greu decât în antichitate să faci slalom printre informații și cunoștințe, să ieși din intoxicarea informațională, să găsești drumul cel important printr-o rețea care devine din ce în ce mai strânsă și mai sufocantă. Rețeaua nu simplifică, ci amplifică și complică realitatea, informația nu exclude, ci include și chiar extinde filosofia de labirint, atât de bine ilustrată de teoria haosului, care câștigă din ce în ce mai mult teren și în strategie.

De aceea, este nevoie să readucem în prim plan nevoia de meditație strategică, de reflecție strategică, adică gândul, care trebuie să fie, în meseria armelor, mai tare ca realitatea, mai tare ca viața. Lumea este plină de calculatoare, de rețele și de arme din ce în ce mai sofisticate, mai precise și mai eficiente. Și va fi și mai plină, în viitor. Va fi chiar saturată. Inteligența creatoare, intuiția, capacitatea de a găsi rapid soluții importante și viabile pot să pălească în fața unui ordinator care este de zece milioane de ori mai rapid decât înceata minte omenească în efectuarea unor calcule sau a unor conexiuni. Dar niciodată calculatorul nu va crea o bază de date, nu va merge dincolo de simpla sau complexa asociere de date. Poate că și omul face la fel, chiar și atunci când munca lui este ușurată și simplificată de un computer. Dar niciodată computerul nu va fi om, nu va fi comandant sau stat major, nu va fi minte care iscodește, ci doar „mintea” tehnologică, rapidă și eficientă, care pune în aplicare un program, iar programul totdeauna va fi creat și dezvoltat de un om, de o echipă. Omul rămâne, și în epoca cibernetică, în epoca cunoașterii, măsura tuturor lucrurilor. Arta strategică este o artă a responsabilității. Și azi, ca și ieri. Chiar dacă americanii au acționat în Afghanistan și în Irak cu o înaltă tehnologie, aplicând conceptul de Network Centric Warfare, concepția de ansamblu a acțiunii, poziționarea forțelor și conducerea efectivă a operațiilor țin de arta strategică.

Arta strategică aparține, deci, inteligenței, cunoașterii și iscusinței umane. Ea nu va putea fi înlocuită niciodată, prin nimic, dar cu certitudine va suporta apariția unor noi forme de manifestare odată cu impunerea noii culturi militare.

Este necesar să repunem în drepturi și să reconsiderăm, în noua condiție în care se află România, ca membru al Alianței Nord-Atlantice și ca viitor

membru al Uniunii Europene, reflecția strategică și, ca produs al acesteia, respectul față de arta de a constitui, instrui și folosi forțe, în noul context strategic definit pe parteneriate, alianțe, stabilitate, menținere a păcii, combatere a terorismului și amenințărilor asimetrice. Astăzi, dar mai ales mâine, soldatul, grupa, plutonul, compania, batalionul, divizionul, escadrila, brigada, divizia, gruparea navală, forțele teritoriale și cele expediționare, comandamentul de orice tip, autoritatea militară și cea politică dispun și vor dispune de mijloace extrem de puternice și de sofisticate. Dar numai o minte iscusită, instruită, flexibilă, puternică și responsabilă le poate folosi așa cum se cuvine, ieșind din labirinturile și din capcanele noii tehnologii sau din cele întinse la tot pasul de partea ostilă a acestei lumi, de traficanți și, mai ales, de teroriști.

Ostașii, comandanții și comandamentele românești dispun de o astfel de calitate, probată în toate misiunile îndeplinite în ultimul deceniu și jumătate, România având cei mai buni peacekeeperi din toate teatrele de operații. Acest lucru nu se datorează atât tehnologiei (deși nici aceasta nu trebuie neglijată, și nu este neglijată, de vreme ce Armata României a introdus, în structurarea, transformarea, pregătirea și folosirea sa, conceptul de „război bazat pe rețea”), ci pregătirii temeinice, spiritului de responsabilitate, inteligenței și iscusinței ostașilor, comandanților și comandamentelor.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. Gordon R. SULLIVAN, James M. DUBIK, **Land Warfare in the 21st Century**, Strategic Studies Institute
2. *Une Europe sure dans un monde meilleur. Stratégie européenne de sécurité*, L'Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union Européenne, <http://www.iss-eu.org>
3. Gérard CHALIAND, **Anthologie mondiale de la stratégie des origines au nucléaire**, Editions Robert Laffont, S.A., Paris, 1990
4. Owen PENGELLY, *Rapid Reaction Forces: More Questions than Answers*, Basic Publications nr. 25, ianuarie 2003
5. Hervé COUTAU-BÉGARIE, *Traité de stratégie*, www.stratisc.org/traite_intro-traite.html
6. BOOTH Ken, **Strategy and ethnocentrism**, London, Groom Helm, 1979, New York, Holmes and Meier, 1979
7. Bruno COLSON, **La culture stratégique américaine**, FEDN, Economica, 1993
8. Christophe KAISER, *NCW/NCO: Un concept décisif pour l'avenir*, februarie 2005, <http://www.european-security.com/index.php?id=5160>.

Generalul profesor universitar dr. Eugen BĂDĂLAN este Șeful Statului Major General al Armatei României, membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, autor a numeroase lucrări pe teme de strategie, artă militară, securitate și apărare .

STRATEGII INTELIGENTE, DE SINTEZĂ, PENTRU COMBATEREA TERORISMULUI

Dr. Mircea MUREȘAN

Noile strategii de combatere a terorismului, în condițiile mutațiilor multiple produse în identitatea, pregătirea și modalitățile de acțiune ale grupărilor și rețelelor teroriste, implică un apel serios la inteligență, la sporirea caracterului de sinteză, multiinstituțional, cooperativ și, mai ales, preemptiv al activităților structurilor militare și civile care sunt angajate în lupta cu acestea. Eforturile comune de creștere a eficienței combaterii terorismului ale statelor membre ONU, NATO, UE, OSCE, ale altor state și instituții multinaționale se cer concertate strâns cu o solidaritate și cooperare internațională largite și sporirea legăturii instituțiilor abilitate cu populația.

1. Mutații recente în condițiile de producere a actelor teroriste

Liderii statelor occidentale afectate sau amenințate de terorism și teroarea armelor de distrugere în masă au operaționalizat, după 2001, strategii preventive, dar și reactive, de preîntâmpinare și contracarare a unor acțiuni teroriste, a unor atentate proiectate să se soldeze cu pierderi importante materiale și umane. Analiza prevenirii unor astfel de evenimente tragice oferă specialiștilor militari și civili, ca și cercetătorilor, ocazia să constate că au fost situații în care acțiunile preemptive n-au avut eficacitatea necesară, datorită unor necunoscute venind dinspre organizațiile, rețelele sau elementele atentatoare, a unor mutații apărute în condițiile de producere a evenimentelor teroriste, ce au „virusat” calculele decidenților politici sau militari și care s-au adăugat unor erori sau inconsistențe proprii.

Confruntarea asimetrică reprezintă, înainte de toate, o întrecere a inteligențelor, iar ignorarea acestui adevăr poate periclita multe vieți omenești. Avem în memorie, atunci când studiem un astfel de fenomen, spectrul sutelor de destine curmate dramatic, din cauza unor informații incomplete, a

unor evaluări și valorificări deficitare a acestora, a unor estimări incorecte sau a introducerii unor ipoteze post-factum, conținând presupuneri adesea greșite în raport cu unele date sau momente ale fenomenelor investigate, ca și din cauza minimalizării amenințării teroriste, a atentatului care, cel mai adesea, este construit minuțios, cu luarea în calcul a tuturor detaliilor și riscurilor, cu investirea de inteligență, reușind să surclaseze și devanseze în acțiune sistemul defensiv al statului vizat.

În ansamblul competiției acerbe aflate în plină desfășurare, atât teroriștii, cât și structurile destinate să-i combată se străduiesc să folosească cât mai inteligent procedee de surprindere în planul asimetriei strategice și tactice. Succesul în războiul cu terorismul aparține, evident, celui care deține și menține inițiativa strategică. De la această premisă ar trebui să-și aibă reper de întemeiere toate strategiile de angajare - de prevenire și confruntare - din cadrul fenomenului numit terorism. Producerea de noi atentate demonstrează, deocamdată, că teroriștii dețin, încă, inițiativa strategică. Ceea ce, fără îndoială, obligă la cunoașterea profundă a diverselor tipuri de subiecți - kamikaze sau nu - implicați în evenimente, a tuturor palierelelor de acțiune a acestora, la o flexibilitate adaptativă și rigoare preventivă remarcabile, la construirea unei perspective noi, mult mai bine coordonate, globale și, mai ales, de durată a luptei cu acest flagel al umanității¹.

Prin termenul *inteligență*, înțelegem posibilitatea de a descifra situații complexe, a te adapta la ele și a găsi soluții logice pentru rezolvarea lor. Acesta mai înseamnă însă, în engleză, și acea *intelligence*, care se traduce prin *serviciu de informații*, *serviciu secret*. Iar activitatea contrateroristă le presupune pe amândouă într-una singură: activitatea de informații, ce are, de exemplu, la britanici, o tradiție de invidiat. Momentul Londra, 7 iulie a.c., îi face pe unii analiști să creadă că sistemul național de informații al Regatului Unit și-ar fi îndeplinit numai

parțial funcția preventivă, care, împreună cu cele de investigare post-eveniment și sprijin al structurilor de securitate preventivă, de protecție, formează baza activității contrateroriste. Opinia noastră este că, privite mai în adâncime, atentatele respective oferă o perspectivă nouă asupra fenomenului.

Deși agențiile de contraterorism propuseseră, iar guvernul britanic aprobase politica națională în domeniu, care includea, ca primă direcție, prevenirea (apoi combaterea terorismului, protecția și, în fine, pregătirea celor care să răspundă eficace consecințelor atacului terorist), atentatele nu au putut fi prevenite. Specialiștii cred că, pentru a nu se întâmpla așa, ar fi trebuit să existe cel puțin unul din elementele următoare: o modalitate de obiectivare a amenințării teroriste pentru acel moment și o persoană sau unele persoane ale căror activități ridicau suspiciuni. Au fost însă acestea întrunite preeveniment?

Scrutate chiar și superficial, atentatele londoneze dezvăluie celor avizați faptul că au fost atent planificate, s-au realizat având o bună corelare temporală și au contat pe participarea la ele a unei mici celule integrate, formate din patru sau mai multe persoane². Prevenirea evenimentelor respective nu a atins, apreciază însă unii analiști, nivelul cunoscut de eficiență acțională al serviciilor de securitate britanice, cu toate că acestea din urmă au colaborat și colaborează strâns cu poliția metropolitană și cea din provincie, cu diverse agenții și organisme specializate, implicate în lupta cu terorismul și crima organizată. Cu atât mai mult cu cât lor li se adaugă și Centrul Integrat de Analize asupra Terorismului (JTAC), creat în iunie 2003, cel mai important element de analiză asupra gestiunii britanice a terorismului, care operează sub autoritatea directorului general al MI5 și este centrul de excelență asupra amenințării terorismului internațional.

Cei care studiază cronologic și metodic fenomenul³ nu neagă faptul că agențiile contrateroriste britanice au colaborat strâns, post 11 septembrie, cu cele ale celorlalte state membre ale UE, SUA și altor țări, în urmărirea indivizilor suspecți de terorism și că eficiența activității preventive s-a demonstrat pe deplin în cazul „ricin”, ca și în alte situații. Informații recente, vom adăuga noi, arată că succesele structurilor statale britanice în sfera acțiunilor preventive includ și un atac cu sarin, preîntâmpinat și contracarat, asupra Camerei Comunelor și a metroului, poate și alte tentative

blocate eficient, dar ascunse, din motive obiective, de ochii mass-media și ai opiniei publice.

Exprimând o detașare emoțională întrucâtva justificată de plasarea geografică la o anumită distanță față de eveniment și, de ce nu, chiar o opoziție față de maniera speculativă a discursului media, adesea reductiv și unilateralizant, apreciem că evaluarea critică a activității contrateroriste a organelor statului nu poate conduce la punerea la îndoială a eficienței acesteia, pe baza unor episoade acționale regretabile, ca în cazul morții tragice a tânărului de origine braziliană Charles de Menezes, din ziua de 22 iulie a.c., confundat de polițiștii londonezi cu un terorist. Trebuie accentuat că o simplă eroare, chiar fatală, practic o parte din prețul plătit libertății, nu anulează munca unei instituții remarcabile și nici nu motivează ofensiva mediatică a celor care cred că văd astfel amenințate libertățile omului. Pe de altă parte, nu se poate nega adevărul că un asemenea episod sporește vulnerabilitatea la terorism, prin ruptura creată temporar între autorități și o parte din opinia publică, aceasta din urmă îndemnată de unele voci să considere respectarea unei proceduri standard polițienești un caz de reprimare a civililor și de încălcare a democrației.

Întrucât persoanele implicate în atentatele de la 7 iulie nu aveau antecedente, ci erau perfect integrate în viața comunităților, prevenirea actelor de terorism a fost foarte dificilă. Specialiștii domeniului au fost obligați să realizeze, după investigații foarte serioase, că, deși mobilurile unor asemenea acțiuni desfășurate chiar în inima Albionului sunt identice cu cele ale atentatelor produse în ultimii ani în SUA, Spania etc. (răzbunarea față de deciziile anterioare ale guvernului, șantajarea acestuia în vederea retragerii țării din război, influențarea deciziilor politice ale parlamentului și guvernului), evenimentele părăsesc stereotipurile cunoscute – prejudecățile asupra modelului teroristului, a pregătirii precare și originii obscure a acestuia -, pentru a trece într-un alt registru, care nu simplifică, ci complică foarte mult problema, sporește incertitudinea în planul identificării, al prinderii teroriștilor și împiedicării producerii atentatelor.

Numai unele posibile breșe existente în mișcare, luarea în calcul a noului *modus operandi* al grupărilor teroriste și relaționarea acestora cu controlul frontierelor și al imigrației ar fi putut facilita prinderea din vreme a teroriștilor și dejucarea planurilor lor malefice.

Este dovedit, și în acest caz, ca în toate aten-tatele majore din ultima vreme, faptul că stoparea violenței incumbă strategii preventive și de com-batere inteligente, de sinteză, multiinstituționale, care să fie aplicate cu hotărâre și adaptate perma-nent la realitatea imediată și de perspectivă, și la care să concure structurile interne, ca și comunita-tea internațională, organismele guvernamentale și neguvernamentale, corpusul instituțiilor de securi-tate și populația.

2. De la surprindere la reflecție și acțiune

Pașii imediați ai structurilor statului – de la parlament la instituțiile de securitate, siguranță și ordine publică și până la cetățean – trec de la momentul emoțional, de surprindere, de șoc, la informare, organizare, reflecție și, apoi, acțiune în cunoștință de cauză. În această etapizare succintă, gândirea este intens sollicitată, inteligența implica-tă profund, pentru a găsi formele și metodele cele mai adecvate de contracarare și prevenire în viitor a producerii unor evenimente asemănătoare. Fac-torii decizionali au la îndemână setul de informații primare ale serviciilor specializate, spre a lua de-cizii corecte, de natură să protejeze populația și să gestioneze eficient criza. Uneori, însă (nu facem, aici, referire la evenimentele din iulie), realitatea subliniază tragic erorile decidenților politici, su-biectivismul și ezităările lor în fața unor momen-te tranșante, apelul la soluții de conjunctură, fără bătaie lungă în timp, la rezolvări care nu elimină definitiv pericolul unor noi atentate.

Ultimele atentate înregistrate în Europa – cele din metrour și transportul de suprafață londonez – plasează modelul teroristului în rândul persoa-nelor formate în școli și universități occidentale prestigioase, cu o cultură tehnică și generală su-perioare. Aceasta schimbă fundamental concepția despre pregătirea precară și situarea lui în compa-nia delincvenților de rând. Britanicilor li s-a pă-rut frapantă asocierea la filosofia teroristă a acelu-i tânăr pakistanez din Leeds, care era în universi-tate cel mai bun jucător de cricket. Solidaritatea acestuia cu luptătorii islamiști nu trebuie, însă, să mire, câtă vreme se sprijină pe cultura religioasă comună, pe subordonarea necondiționată față de preceptele fundamentaliste islamice. Globalizarea pulverizează granițele, permițând ca noii antieroi ai umanității să provină nu neapărat din „buzu-narele sărăciei“, ci din cele mai selecte medii și

comunități umane, din spații civilizaționale foar-te diferite, uneori greu de definit, afirmându-se ca entități ce resping cu hotărâre autoritatea statului de drept, resuscitează violența, pe fondul etnicită-ții revitalizează⁴. În spatele acțiunii lor, stau tensiuni sociale ascunse, frustrări, discriminări pe care nu le-au suportat ei, direct, ci grupurile sau etniile din care fac parte. Acțiunea lor are, deci, cauze vechi, dar și cauze noi, care necesită a fi metodic studiate și înlăturate, prin strategii de combatere de sinteză, multiinstituționale.

Evenimentele de la Londra pun în noi parame-tri teoria lui Thomas Barnett despre liniștea socială din *miezul funcțional al globalizării* și actele anti-sociale grave din *zona prăpastiei neintegrabile*⁵; uneori miezul funcțional poate naște la fel de bine monștri care vor să destabilizeze lumea, să distrugă ordinea socială. Teoria lui Barnett rămâne, chiar și în acest caz, valabilă: teroriștii, indiferent de unde ar veni – din Nord sau din Sud - își au rădăcinile ancestrale în veritabila groapă a Marianelor care este lumea dezmoșteniților sorții, a neîmplinirilor sociale, economice, politice, culturale etc.

Violența, teroarea ca strategie direcționată asu-pra SUA, a statelor vest-europene și a aliaților lor incumbă strategii perfect țintite de contracarare a terorismului, care să nu lovească în musulmani, ci în radicalismul islamic cu preocupări distructive, în rețelele subordonate și dirijate de acesta. Cu maximă inteligență trebuie procedat în strategia de oprire a finanțării terorismului, care a cunoscut, în prezent, ample mutații. Finanțarea vine, în princi-pal – și, aici, părerea analiștilor nu diferă - , din lumea musulmană. S-a văzut, însă, că, în Europa, finanțarea ultimelor mari atentate s-a făcut cu uti-lizarea finanțelor locale, prin grupe active într-o singură țară⁶. Este o adaptare a demersurilor tero-riste la realitățile confruntării cu structurile statale și internaționale care și-au concertat acțiunile de blocare a procesului de finanțare a terorismului. Practic, finanțarea actuală este independentă de Al-Qaeda, tradusă printr-o „privatizare a teroris-mului, un melanj de activități legale și ilegale“⁷, provenind de la un „al-qaedism“ mai curând, decât de la Al-Qaeda. Noua strategie teroristă complică și mai mult eforturile organelor statale de descoperire a finanțatorilor din umbră.

Un control riguros al finanțărilor poate fi, însă, realizat cu succes – lucrul acesta s-a mai spus, nu o dată - prin sporirea cooperării și conlucrării in-ternaționale.

Măsurile antifinanțare se cer însoțite de un complex de activități care să restrângă la maximum câmpul de acțiune terorist, atât din punct de vedere al mijloacelor, cât și al complicilor. Deciziile post-iulie 2005 ale premierului britanic Tony Blair au fost apreciate de experți pentru blocajele create rețelelor teroriste, inclusiv prin lovitura dură dată Internaționalei islamiste, care își pierde principala bază de propagandă în lume, prin refuzul de a mai acorda automat azil politic persoanelor implicate în acte de terorism.

O necunoscută importantă pentru serviciile de siguranță ale statelor rămâne, credem, masa celor inserați de decenii în societatea occidentală, a musulmanilor nativi, pentru care dogma ce le este insuflată de către fundamentalistii islamici poate genera un număr nelimitat de acte teroriste, mult mai eficiente și mai dure decât cele cunoscute până azi. Aceasta nu ar trebui însă să constituie un motiv de suspiciune care să planeze asupra întregii comunități, pentru că ar afecta colectivitățile, și nu indivizi, ar afecta coeziunea socială.

Pe de altă parte, pericolul latent cu care planeta se confruntă în prezent ține de marea diversitate a mijloacelor și strategiilor întrebuintate de teroriști, amplificată constant de prosperitatea economică și tehnologică a statelor și persoanelor care îi susțin, de nivelul pregătirii lor, la care, indirect, statele de origine concură. Acest imperiu cu geometrie variabilă – statele în globalizare – în care acționează teroristul format la școli înalte îi furnizează o infinitate de posibilități, pe care serviciile speciale aproape că nu le pot explora în integralitate.

Pe un câmp de bătălie incert, teroristul poate inova nestingherit și se poate mișca nestânjenit, discret, fără a fi monitorizat și evaluat permanent. Omniprezența sa ar trebui, deci, dublată de omniprezența serviciilor de securitate, care să-i supravegheze și anticipeze clipă de clipă mișcărilor, să-l oblige la o revizuire a opțiunilor, însoțită de o articulare precisă a politicilor și strategiilor de combatere, cu limitarea drastică a erorilor și disfuncțiilor operaționale proprii.

3. Inteligență și flexibilitate în elaborarea strategiilor antiteroriste

Radicalizarea curentului antioccidental islamic exacerbează numărul atentatelor teroriste. De aceea, este nevoie de flexibilitate și inteligență în gândire și acțiune, în structurarea strategiilor antitero-

riste, de coerență și raționalitate, spre a contracara acești actori nonstatali perfizi, care cunosc o nouă dezvoltare și realizează o folosire mult mai bună a informațiilor în procesul decizional⁸, combină iscusit doctrinele, tacticile și inovațiile tehnologice, adaptate epocii informaționale.

Din postura de universitari și cercetători ai fenomenului, constatăm, în prezent, cu satisfacție, că strategiile de combatere a violenței teroriste se consolidează, că acestea, cum apreciază și alți autori⁹, se adaptează continuu la mutațiile din mediul amenințărilor, prin cuantificarea elementelor de noutate, studierea manierismului comportamental și acțional al indivizilor kamikaze, valorificarea profesională a experienței operative a serviciilor de securitate.

Cerințele operaționale necesare combaterii terorismului, punctează experții, trebuie identificate corect, împreună cu modificările conceptuale, structurale și organizatorice impuse de noile condiții. Totodată, forțele și mijloacele angrenate în acțiune trebuie să fie înalt profesionalizate, specializate în combaterea terorismului, pentru a interveni oportun și eficient, oriunde și oricând va fi necesar. Se adaugă la aceasta perfecționarea sistemului de management al informațiilor despre activitatea grupărilor teroriste și schimbul de informații între agențiile specializate, cu rol de optimizare a efortului militar.

Eficacitatea acțiunilor de combatere a terorismului depinde decisiv de conjugarea eforturilor comunității internaționale în gestionarea problemelor luptei și crearea suportului internațional necesar ducerii acesteia.

Exemplul Uniunii Europene este, în acest sens, edificator: organizația a decis, în august curent, influențată de evenimentele din 7 iulie, din capitala britanică, să destine, în acest an, 15 milioane euro prevenirii terorismului. Baniile vor servi cercetării, în cadrul proiectelor vizând ameliorarea prevenirii atacurilor teroriste pe calea ferată. Aceasta va permite sporirea informațiilor culese cu camerele de luat vederi, radare și scanere de infrastructură. Fondurile alocate cercetării asupra luptei antiteroriste vor crește an de an, ajungând, în 2007, la 250 milioane euro, iar primele proiecte ce vor beneficia de această sumă vizează îmbunătățirea securității autostrăzilor și accelerarea gestiunii unei crize inerente legate de un atentat. Formarea structurilor care să lupte nemijlocit cu grupările teroriste trebuie să aibă în vedere faptul că acestea din urmă

inclus în propriile rânduri elemente inteligente și înalt profesionalizate, asemenea mujahedinilor ce au fost formați și antrenați, în trecut, de CIA, serviciile secrete britanice (MI6) și pakistaneze. Având „o pregătire încheiată, o perfectă luciditate și un instinct impresionant”¹⁰, teroriștii par să fi împrumutat metode de la cei care îi vânează, „într-o derivă religioasă transformată în ideologia distrugerii și în strategia fanatismului”¹¹.

Strategiile antiteroriste pot demola acest gen de strategie prin apel la inteligență, prin elaborarea unor forme și modalități noi, neconvenționale de combatere a răului, prin mutarea războiului la inamic, în fieful grupărilor fundamentaliste și multiplicarea continuă a sistemelor de control și a măsurilor de securitate internă și externă, a acțiunilor preventive. Acestea pot lucra eficient la stoparea violenței, în măsura în care sunt perfect adaptabile la situațiile neprevăzute din teren, se pot schimba, în funcție de circumstanțe, admit restructurări, reversiuni, combinații noi în desfășurarea operațiilor militare, modalități asimetrice inedite de acțiune și reacțiune, care să genereze o presiune psihologică sporită asupra elementelor, grupărilor și rețelelor teroriste, ce pun mare preț pe efectul psihologic al surprinderii și avantajelor situaționale temporare.

Într-o raportare corectă la realitățile actuale, strategia de securitate a unui stat vizat de terorism este inevitabil și obligatoriu adaptată evoluției mediului de securitate, riscurilor și amenințărilor ce-i pot afecta interesele. Armonizarea și compatibilizarea sistemului național de siguranță și ordine publică cu cele ale statelor UE sporesc capacitatea de răspuns a instituțiilor statului de drept la riscurile și amenințările specifice pe plan intern și a celor cu caracter nonmilitar din mediul internațional, capacitatea acestuia de a-și îndeplini integral obligațiile ce-i revin, de a-și asuma, în raporturile cu comunitatea internațională, statutul de factor activ de securitate.

O strategie eficientă de combatere a terorismului, în actualele condiții de reconfigurare a strategiei teroriste, este obligatoriu să preconizeze acțiuni de luptă ce urmăresc aplicarea măsurilor de tip anticipativ și, deopotrivă, combaterea actelor de terorism prin măsuri de tip ofensiv. Pe de altă parte, aceasta are nevoie să se sprijine pe managementul rezultatelor, activitate ce revine atât autorităților militare, cât și civile, în demersul de limitare a consecințele actelor teroriste, dar și pe o largă cooperare internațională.

4. Statele, organizațiile internaționale și noile strategii antiteroriste

Lupta statelor lumii cu terorismul, în cele mai recente manifestări ale sale, are un fundament solid în activitatea ONU. În 2004, Națiunile Unite au adoptat Rezoluția 1540, chemată să înlăture riscul ca un actor nonstatal să-și procure arme de distrugere în masă sau materiale conexe. După ce, până acum, au fost adoptate 13 convenții antiteroriste, anul acesta s-a lansat proiectul unei Convenții internaționale pentru represiunea actelor de terorism nuclear. Aceasta creează cadrul juridic necesar represiunii eficiente a actelor de terorism nuclear și eliminării urmărilor lor, garantează protecția antiteroristă a domeniului nuclear civil și militar, previne atentatele cu arma nucleară artizanală. Totodată, convenția asigură caracterul punitiv pentru autorii actelor teroriste nucleare. Aspectul cel mai important pe care dorim să-l relevăm aici este acela că, pentru prima oară în istorie, comunitatea internațională elaborează o convenție antiteroristă preventivă, înaintea producerii primelor atentate cu arma nucleară sau radiologică, un prim acord universal destinat prevenirii atentatelor cu arme de distrugere în masă, ce deschide noi posibilități de intensificare a cooperării antiteroriste sub egida ONU, ca și în ceea ce privește elaborarea unei Convenții generale împotriva terorismului internațional.

Să reținem, apoi, faptul că, în iulie curent, pe plan internațional a avut loc o conferință diplomatică destinată să aducă amendamente Convenției din 1979 asupra protecției fizice a materialelor nucleare și să îmbunătățească protecția fizică a materialelor radioactive pe timpul stocării, folosirii și transportului pe teritoriul unui stat, ca și protecția instalațiilor nucleare contra sabotajului.

Liderii principalelor state ale lumii sunt de părere că sistemul global de siguranță nucleară are, în acest fel, posibilitatea de a deveni mult mai fiabil. Mai ales că, pentru al doilea an consecutiv, pe plan mondial funcționează cu succes Inițiativa internațională de securitate și luptă contra proliferării (ISP) armelor de distrugere în masă, inițiativă susținută de peste 60 de state și în cadrul căreia s-au desfășurat 16 exerciții, iar din 14 septembrie a.c. Convenția internațională pentru represiunea actelor de terorism nuclear va fi deschisă semnării.

Dar activitatea preventivă antiteroristă își are un loc important și pe agenda altor organizații: NATO, UE, OSCE etc. Principalele state viza-

te de teroriști fiind membre ale NATO și UE, de exemplu, acestea se raliază strategiilor specifice ale celor două organizații, aducându-și contribuția proprie la soluționarea problemei terorismului. Summit-ul de la Praga, după cum se știe, a lansat o strategie specifică de luptă cu organizațiile teroriste, cu statele care le sprijină din „Axa răului”, ce s-a tradus, ulterior, în operaționalizarea capacităților necesare acestor misiuni¹², structurarea unei concepții de alianță pentru apărarea împotriva terorismului, lansarea a cinci inițiative de apărare împotriva armelor de distrugere în masă, întărirea capacităților de apărare împotriva atacurilor la sistemele informatice și examinarea opțiunilor pentru situația unui atac terorist cu rachete împotriva forțelor armate, teritoriului și a centrelor populate ale statelor NATO.

Post Praga, statele NATO s-au înscris în campania antiteroristă internațională, au adâncit cooperarea, în cadrul unor coaliții ori sub egida ONU, UE, OSCE, au trecut la realizarea noilor capacități, a măsurilor de protecție împotriva armelor de distrugere în masă. De asemenea, au valorificat intens cadrul oferit de cooperarea cu partenerii pentru încurajarea dialogului și conlucrării interregionale, în vederea eliminării activităților și structurilor teroriste.

Un moment extrem de semnificativ pentru re-dimensionarea opțiunilor asupra problematicii în discuție l-a constituit Summit-ul NATO din 2004 de la Istanbul¹³, care a consolidat operația maritimă Active Endeavour din Marea Mediterană și a aprobat un ansamblu consolidat de măsuri menite să crească contribuția individuală și colectivă la confruntarea comunității internaționale cu terorismul. Terorismul și proliferarea ADM și a vectorilor lor, s-a apreciat în acest cadru, reprezintă, actualmente, amenințările și provocările determinante pentru securitatea Alianței și securitatea internațională. De aceea, și dimensiunea transatlantică esențială ce a fost oferită de summit luptei cu terorismul, prin proiectarea unei cooperări cât mai strâns posibilă în domeniu între SUA și Europa.

Această luptă este preconizată în toate formele și la nivel global, dusă cu mijloace politice, diplomatice, economice și, la nevoie, militare, iar concretețea măsurilor adoptate la summit rezidă în: îmbunătățirea schimbului de informații între statele membre asupra amenințării teroriste; reexaminarea structurilor actuale de informații din cadrul NATO; protejarea statelor de efectele folosirii ar-

melor CBRN, cu sprijinul Batalionului multinațional de apărare CBRN; furnizarea de protecție în cazul unor evenimente majore, întrebuintând avioane ale Forței aeriene de detecție îndepărtată și de control a NATO; crearea condițiilor de împiedicare a acțiunilor teroriste în cadrul operațiunilor din Balcani și Afghanistan; întărirea mijloacelor de apărare contra atentatelor teroriste și sporirea cooperării parteneriale și cu organizațiile internaționale și regionale, a consultațiilor și schimburilor de informații cu UE.

După șocul atentatelor dramatice din SUA, UE și-a armonizat, la rândul-i, politicile în problema terorismului¹⁴, impunând, în relațiile bilaterale, comunitare, parteneriatul multilateral și integrarea regională între parteneri, obiective foarte concrete, ca: prevenirea actelor de agresiune, gestionarea conflictelor și disputelor pe termen lung, stabilirea unui parteneriat economic și politic sub egida UE pentru prosperitate și securitate, controlul migrației și formelor ilegale de trafic, protecția securității cetățenilor UE. S-au avut în vedere, aici, elementele primare cunoscute, dar și aspectele concrete cuprinse, ulterior, în Strategia de securitate europeană: dinamismul și concretețea noilor amenințări (Al-Qaeda a desemnat explicit țările europene ca ținte potențiale), violența nelimitată la care teroriștii recurg și numărul mare de victime în urma atentatelor produse, existența de baze logistice pentru Al-Qaeda, descoperite în Regatul Unit, Italia, Germania, Spania, Belgia și care au început deja să fie folosite.

Explicabil de ce UE și-a creat rapid capacități de management al crizelor, de distrugere a capacităților de comandă, control, de resurse financiare și materiale ale organizațiilor teroriste, a numit, la nivel central, un comisar european pentru lupta împotriva terorismului. În noua strategie de luptă cu teroarea intră și preocuparea UE de asigurare a complementarității deficitului european de forțe și capacități, de consolidare a pilonului european al Alianței, garanție a stabilității legăturii transatlantice și a reușitei în confruntarea cu terorismul.

Există convingerea, exprimată în Strategia Solana, că combaterea terorismului va fi mai bine făcută dacă continentul va fi reunificat și integrat, țările situate la frontierele sale bine guvernate, stabilitatea în Balcani asigurată, cooperarea economică și politică cu Ucraina, R. Moldova și Belarus lărgită, interesul pentru zona Caucazului de Sud sporit, conflictul arabo-israelian reglementat, coo-

perarea economică securitară și culturală cu zona mediteraneană extinsă, realizat un veritabil sistem multilateral care să fortifice ordinea internațională.

Cât privește activitatea OSCE, la începutul lunii iulie a.c., Consiliul permanent al acestei organizații a luat decizia de a lupta contra amenințării induse prin sursele radioactive. Datorită acestei decizii, Codul de conduită al AIEA va fi aplicat pe ansamblul OSCE, ceea ce va reduce riscul căderii acestor arme în mâinile teroriștilor.

Întregul complex de măsuri preventive luate de ONU, NATO, UE și OSCE pune o stavilă serioasă acțiunilor teroriste. Aceasta arată că problemele securității secolului XXI nu mai pot fi soluționate de o singură națiune, oricât de puternică ar fi ea, ci trebuie să se bazeze pe o cooperare internațională întărită. Din păcate, vastul volum de activități și inițiative nu înlătură definitiv pericolul unor atentate în statele occidentale. Șeful poliției londoneze aprecia recent că țintele preferate ale teroriștilor rămân centrele financiare ale țărilor. De aceea, nici un demers, oricât de complet ar fi, nu anulează posibilitățile de comitere a unor atentate în acest sector. Mai mult: suntem de acord că un alt atentat, la Londra sau în oricare altă capitală occidentală vizată, poate fi doar o chestiune de timp. Problema nu e, într-adevăr, dacă, ci unde se vor produce aceste noi atentate. Maxima perturbare a activităților și masacrele pe care le-ar putea produce un asemenea atentat într-o metropolă ar trebui să mențină structurile statale, permanent, în alertă și să determine ca măsurile de securitate adoptate să fie extrem de inteligent structurate, de sinteză, multiinstituționale, pentru a controla ansamblul fenomenului și a interzice inițierea de noi acțiuni teroriste majore.

Strategiile de sinteză în lupta cu terorismul vor da un conținut mai amplu și o eficacitate sporită activității antiteroriste, crescând compatibilitatea structurilor angajate cu politicile, strategiile și tacticile teroriste, performanțele acestor structuri și viabilitatea strategiilor înseși, utilitatea sistemului de securitate, perfecționând sinteza și diseminarea informațiilor, optimizarea actului decizional, realizând alternative strategice organizaționale și funcționale, implementarea de noi standarde de instruire etc. Rezultatele lor, deși nu vor reprezenta garanții absolute de realizare a funcției de prevenire a actelor teroriste majore, vor fi un instrument important în lupta cu terorismul, reușind izolarea

și anihilarea din start a extremiștilor, îndepărtarea de mișcare a celor predispuși la a se identifica cu filosofia lor. Totodată, acestea vor constitui un argument peremptoriu că larga coparticipare a structurilor statale și civice la contracararea terorismului, întărirea cooperării internaționale în domeniu vor pune o stavilă puternică în calea acestuia.

NOTE:

1 Dezvoltate ca o demonstrație viguroasă și bine aplicată, recente măsuri antiteroriste luate de britanici, după atentatele din 7 și 21 iulie a.c. de la Londra, vădesc o organizare inteligentă, la rece, în stilul englezesc caracteristic, a reacției instituțiilor statului, care fac efortul de a bloca orice încercare de reeditare în viitor a evenimentelor și a pune, astfel, la adăpost comunitatea de pericolul terorist. Dimensiunea preventivă și cea de combatere a actelor teroriste deduse din activitățile respective au însă nuanțe pe care credem că merită să le detaliem.

După cum se cunoaște, la 7 iulie a.c., pe fondul aglomerației de la orele dimineții, patru explozii au lovit puternic sistemul de transport din Londra, cauzând 56 de morți, printre care și cei patru teroriști, și 700 de răniți. Un atac terorist major, declanșat în prima zi a summit-ului G8, găzduit de Marea Britanie la Gleneagles, în Scoția, la o zi după câștigarea de către capitala britanică a dreptului de organizare a celei de-a XXX-a ediții a Jocurilor Olimpice și în timpul procesului lui Abu Hamza al-Masri. Anunțurile de pe un site web și natura sincronizată a atacurilor arătau că în eveniment era implicată o grupare teroristă necunoscută, intitulată „Organizația secretă a jihadului Al-Qaeda în Europa“, care menționa că pedepsește astfel Anglia pentru participarea sa la război în Irak și Afghanistan.

La 21 iulie, atentatele din 7 iulie s-au reeditat, eșuând lamentabil, și au fost urmate de măsuri de protecție realizate de „cea mai mare desfășurare de forțe de securitate de la cel de-al Doilea Război Mondial“, cum aprecia presa britanică. Cu motivarea că amenințarea unor noi atentate părea „foarte credibilă“, autoritățile britanice au luat cele mai drastice măsuri de supraveghere și control din viața capitalei, recomandând cetățenilor americani aflați la Londra să coopereze deplin cu structurile de siguranță și ordine publică, să dea dovadă de vigilență și prudență și să-și îmbunătățească percepția condițiilor de securitate din locurile publice sau când folosesc mijloacele de transport în comun. După atentate, securitatea britanică a crezut că bombele utilizate fuseseră construite de aceeași persoană și a informat că grupurile teroriste beneficiază de o infrastructură de anvergură. Măsurile stricte luate la o săptămână după 21 iulie țineau să reunească eforturile făcute de autorități pentru sporirea securității populației cu cele pentru des-

curajarea unor noi atacuri. Aceasta demonstrează că britanicii conștientizau și mai acut necesitatea priorității măsurilor preventive în lupta cu terorismul internațional.

2 Pentru informații mai complete, vezi www.realinstitutoelcano.org/analisis/793.asp#top

3 Frank GREGORY, de la Școala de Științe Sociale a Universității din Southampton, în analiza realizată la 26 iulie 2005 și intitulată „*Contraterrorisme respaldado por la inteligencia: breve analisis de la respuesta del sistema nacional de inteligencia del Reino Unido al 11-S y las implicaciones de los atentados de Londres del 7 de julio de 2005*” (ARI Nr. 94/2005, trad. din engleză – Analisis, în www.reainstitutoelcano.org/analisis/793.asp).

4 Vezi Cristian JURA, *Geopolitica conflictelor*, în revista *Geopolitica*, anul II, nr. 7-8 (3/2004), p. 86.

5 Thomas P.M. BARNETT, *The Pentagon's New Map*, Esquire, March 2003. În legătură cu teoria respectivă, vezi și articolul „*O altă viziune și o altă strategie a SUA asupra lumii: Noua hartă a Pentagonului*”, publicat de Corneliu Vlad, în *Lumea* nr. 8 (124)/2003.

6 Loretta NAPOLEONI, *La privatisation du terrorisme*, <http://arquo.nouvelobs.com/cgi/articles?ad=euope/20050713.OBS3359.html&host=http://permanent.nouvelobs.com/Autoarea>.

7 Ibidem.

8 Charles HECKSCHER, *The Post Bureaucratic Organization*, Sage Thousand Oaks California 1995, pp. 50-52, citat de gl. bg. Iulian Crăiniceanu, în comuni-

carea științifică *Paradigma acțiunilor teroriste*, din volumul **Vectori ai amenințărilor la adresa securității naționale în noul context geopolitic și geostrategic**, Serviciul de Protecție și Pază, București, 2004, p. 6.

9 Dr. Dan NIȚĂ, *Impactul atacurilor kamikaze asupra ținutelor vizate și a forțelor de securitate*, în volumul **Vectori ai amenințărilor la adresa securității naționale în noul context geopolitic și geostrategic**, Serviciul de Protecție și Pază, București, 2004, p. 30.

10 Jean DANIEL, *La face demente de l'Islam*, *Le nouvel observateur*, mardi, 12 juillet 2005.

11 Ibidem.

12 *Prague Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague on 21 November 2002*, www.nato.int

12 *Comunicatul Summit-ului de la Istanbul publicat de șefii de stat și de guvern participanți la reuniunea Consiliului Atlanticului de Nord*, din 28 iunie 2004 (<http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096f.htm>).

14 Vezi: *O poziție comună în aplicarea unor măsuri specifice pentru combaterea terorismului*, Consiliul European, 27 decembrie 2001, doc. 2001/931/ CFSP; *Planul de acțiune al UE pentru combaterea terorismului*, Consiliul Uniunii Europene, doc. 10586/04 și Javier SOLANA, *O Europă mai sigură, într-o lume mai bună. Strategie europeană de securitate*, Bruxelles, 12 decembrie 2003, <http://ue.eu.int/pressdata/EN/reports/78367>.

Generalul profesor universitar dr. Mircea MUREȘAN este comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I”, membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România și are abordări științifice și publicistice consistente în domeniul conflictelor asimetrice, făcând analize obiective, complexe asupra terorismului internațional, a efectelor, tendințelor de evoluție și strategiilor de combatere a acestuia.

TRANSFORMAREA CONTINUĂ ÎN ARMATA ROMÂNIEI

Dr. Mihail ORZEAȚĂ

În calitatea sa de membru NATO, România și-a asumat toate angajamentele care vizează integrarea deplină în Alianță, inclusiv principiul transformării continue, după care se restructurează aceasta. În scopul respectării angajamentelor asumate față de NATO, în cadrul forțelor armate, s-au făcut pași importanți și s-au obținut realizări notabile. Cu toate acestea, mai sunt multe de făcut, și – în primul rând – trebuie îmbunătățit ritmul producției transformărilor.

Recitind, relativ recent, cartea “*Rules and tools for leaders*”¹, m-am întrebat dacă nu ar fi necesar ca, în România, să se publice un Dicționar al Transformării sau măcar unul pentru uzul personalului din Ministerul Apărării Naționale. În acest dicționar cred că ar trebui să se explice, cel puțin, cum trebuie înțelese unele noțiuni, concepte, direcții de acțiune și cerințe din domeniul transformării continue.

Nu știu care ar fi reacția opiniei publice, dar, probabil, oamenii bine informați în domeniu ar spune că, în România, sunt publicate suficient de multe studii, concepții, planuri și programe de transformare a societății și a organismului militar, în vederea integrării în structurile de securitate euro-atlantice. În această idee, apariția unei noi lucrări, fie ea și un dicționar, ar accentua impresia că suntem tentați să ne concentrăm mai mult în domeniul debaterii de idei și al abordărilor teoretice, respectiv al „șlefuirii formeii”, în scopul atingerii perfecțiunii, ocolind sau amânând abordarea pragmatică și implementarea soluțiilor. Aparent, așa este, însă unele situații concrete ne determină să credem că domeniul conceptual trebuie adâncit, pentru a elimina „confuziile” pe care unii dintre colegii noștri încă le mai fac între: obiectiv și dorință; potențial și capacitate; a vrea și a putea; flexibilitate și inconsecvență; fermitate și refuzul de adaptare la situație etc. Toate aceste exemple, puține la număr, definesc – atitudinal – pe cei care le perpetuează, din neștiință sau insuficientă instruire.

Inițiativa clarificării unor aspecte de ordin conceptual referitoare la transformare nu ar fi nouă și nici ieșită din comun. Dimpotrivă, ar reflecta o stare de normalitate, fiindcă atâta vreme cât în domeniul conceptual există confuzii, acestea trebuie eliminate cât mai repede, pentru a nu se propaga și crea disfuncții și în domeniul execuției. După cum se știe, Statele Unite ale Americii au elaborat o strategie a transformării, pentru ca întreaga societate și, implicit, organismul militar să cunoască ce au de făcut! De asemenea, NATO a constituit Comandamentul Aliat pentru Transformare, în scopul coordonării procesului de restructurare și pentru a face față cu succes provocărilor (amenințărilor și riscurilor) cu care se confruntă.

Mărirea ritmului transformărilor este posibilă pe mai multe căi, dintre care cele mai importante considerăm că sunt: concentrarea eforturilor pe **transformarea resursei umane și redefinirea obiectivului conceptului transformării continue.**

Deși s-a scris și se va scrie încă, destul de mult, despre transformarea continuă, apreciez că nu s-a pus, totuși, suficient de apăsător punctul pe *i* în domeniul conceptual. Am în vedere redefinirea obiectivului conceptului transformării continue în armată, care ar trebui să fie: *adaptarea permanentă a deciziilor și acțiunilor; referitoare la organismul militar; astfel încât acesta să își poată îndeplini misiunile ce-i revin, în orice condiții de mediu (timp, anotimp, stare a vremii, inamic, teren, în alianță etc.).*

Această propunere răspunde atât la întrebarea CE trebuie făcut, cât și la întrebarea DE CE trebuie să adoptăm principiul transformării continue. În același timp, obiectivul conceptului astfel redefinit lasă suficientă libertate de inițiativă fiecărui lider pentru a decide CUM să îndeplinească sarcinile ce-i revin.

Atingerea obiectivului transformării continue nu este o sarcină ușoară, dar aceasta poate fi îndeplinită prin concentrarea eforturilor pe resursa

umană, căci omul este, în același timp, creierul și motorul transformării. De aceea, este cea mai importantă resursă de care dispunem și se impune să i se acorde atenția cuvenită.

Transformarea resursei umane este un proces care presupune cel puțin următoarele etape: evaluarea stadiului la care ne aflăm (ce potențial și ce capacități avem, care este rezultatul analizei comparate între potențialul și capacitățile noastre și cerințele NATO în domeniu, care este prognoza evoluției cerințelor etc.); reevaluarea și reformularea obiectivului general și obiectivelor etapelor de parcurs; stabilirea strategiei de urmat; elaborarea concepțiilor, planurilor și programelor; implementarea planurilor și programelor; monitorizarea implementării planurilor și programelor; evaluarea permanentă a rezultatelor și – la nevoie – aplicarea corecțiilor.

Evaluarea stadiului la care ne aflăm în domeniul resurselor umane este un proces laborios, dar foarte important în fundamentarea deciziilor în domeniu și, de aceea, această activitate trebuie să devină cotidiană, căci transformarea continuă presupune o cunoaștere permanentă și exactă a situației. Orice decizie trebuie construită pe un fundament sănătos, cunoscut și solid, deoarece alocarea resurselor trebuie foarte bine gândită și argumentată. Orice inexactitate, datorită unei cunoașteri insuficiente a situației, poate periclita îndeplinirea planurilor, a programelor, a obiectivelor operaționale și chiar a celui general. În final, disfuncțiile se vor traduce în cheltuirea neeconomicoasă a resurselor.

Revenind la aspectul evaluării concrete a stadiului la care ne aflăm în domeniul transformării resursei umane, este important să relevăm că s-au obținut realizări notabile în domeniul elaborării și implementării actelor normative. Cu toate acestea, este loc și de mai bine, fiindcă noi oamenii, fiind imperfecti, nu putem realiza decât produse perfectibile. În acest sens, atâta vreme cât mai există oameni care nu au abandonat filozofia lui „*merge și așa*”, respectiv „*totul e bine când se termină cu bine*”, se subînțelege că mai există disfuncții și că este necesară eliminarea acestora.

Urmare a celor prezentate, apreciez că obiectivul transformării în domeniul resurselor umane, ca parte a transformării Armatei României și a integrării depline în NATO, ar trebui să fie: „*promovarea cu consecvență a oamenilor competenți și performanți, reorientarea spre alte domenii de activitate a celor care nu pot face față criteriilor de*

performanță și impunerea, ca regulă de conduită, a selecției și instruirii permanente.”

Căile de urmat pentru atingerea obiectivului enunțat anterior sunt mai multe, dar, la nivel strategic, cele mai importante rămân *schimbarea atitudinii și schimbarea mentalității*.

Schimbarea atitudinii presupune renunțarea hotărâtă la acțiuni postfactum (*atitudine reactivă*) și concentrarea pe acțiuni de prevenire, de „investiție în viitor” (*atitudine proactivă*), bazată pe concluziile și prognozele desprinse din tendințele de evoluție ale mediului de securitate intern și internațional și de evaluare a posibilului impact asupra societății românești și, implicit, asupra organismului militar. Investiția în oameni, la fel ca și transformarea, trebuie să fie permanentă. În această idee, trecerea de la stadiul de copil la cel de adult, prin procesul educațional de formare, trebuie considerată ca fiind primul pas important. Acesta trebuie urmat, în mod necesar, de selecție și pregătire continuă, care vor permite atingerea competenței și a performanței.

Selecția continuă trebuie să presupună nu doar evaluarea fiecăruia dintre noi de către alții (comandanți, șefi, comisii etc.), ci și autoevaluarea, având aceleași criterii de apreciere. Atunci când apar diferențe importante, se impune identificarea cauzelor și soluționarea diferendului, ocazie cu care se vor adânci cunoașterea reciprocă și, implicit, cunoașterea de sine. Selecția continuă se va concretiza nu numai în evaluare, ci va fi urmată de decizii ale căror urmări vor îmbunătăți utilizarea resursei umane, prin:

- *repartiția omului potrivit pe locul (poziția) potrivit(ă);*
- *întărirea spiritului de echipă și diminuarea disensiunilor și a nemulțumirilor;*
- *sporirea eficienței fiecărei structuri militare, prin promovarea competenței și a performanței.*

Una din modalitățile de implementare a principiului selecției permanente ar putea fi managementul carierei individuale, care este, încă, în fază incipientă în armata noastră.

Schimbarea mentalității înseamnă însuflarea dorinței de performanță, de a învinge și transformarea acesteia în „*fenomen de masă*” și „*stil de viață*”, în cadrul tuturor structurilor militare (implementarea așa-numitului **spirit de învingător** la întregul personal al armatei, dar, cu prioritate, la elementul luptător). Acest obiectiv este tangibil și chiar realizabil, dacă:

- nu ne lăsăm „guvernați” de teamă și de complexe (de exemplu, de cel al provenirii dintr-o țară balcanică și fostă comunistă), căci trecutul are rostul lui, dar viitorul este mai important, și acesta se construiește (începe azi!), nu trebuie așteptat să vină peste noi și să ne surprindă nepregătiți;

- renunțăm la filozofia lui „merge și așa (!)” și nu ne mai declarăm atât de ușor mulțumiți că „totul s-a terminat cu bine”;

- nu mai căutăm scuze pentru insuccese, ci ne facem o autoevaluare „la sânge”, pentru a descoperi cauzele, a le elimina și a crea cadrul adecvat pentru ca asemenea situații să nu se mai repete;

- vom planifica succesul și nu ne vom mai baza atât de mult pe inventivitate, improvizație și șansă (ne vom folosi inventivitatea pentru a găsi soluții de îndeplinire a obiectivelor, planurilor și programelor; nu pentru a găsi scuze);

- vom ști să fim eficienți și pragmatici;

- vom ști să apreciem cum se cuvine o victorie, dar nu ne vom culca pe lauri, căci următoarea luptă (activitate) este întotdeauna mai importantă;

- vom ști să construim și să dezvoltăm spiritul de echipă, căci atât la victorie, cât și la înfrângere nu trebuie să fim singuri;

- vom ști să facem diferența între obiectiv și dorință, între flexibilitate și inconsecvență, între fermitate și refuzul de a accepta schimbarea, între perseverență și încăpățănare, între potențial și capabilități;

- vom ști să corelăm obiectivele cu resursele, atât în timpul planificării, cât și în perioada implementării planurilor și programelor;

- vom înțelege că abilitatea de comunicare este importantă, dar performanța cere, în mod obligatoriu, o solidă pregătire și suficientă experiență care să ne permită SĂ AVEM UN CUVÂNT DE SPUS (!);

- vom înțelege că, pentru a obține o anumită poziție în schema de organizare, trebuie să avem abilitățile necesare, talent chiar, dar pentru a fi performanți este nevoie de muncă, foarte multă muncă și sacrificii, prin care să putem pune în valoare talentul;

- vom înțelege că a vrea trebuie completat și susținut, în mod obligatoriu, de a putea;

- vom recunoaște că diplomele au valoare, dacă și numai dacă sunt susținute corespunzător de cunoștințe și deprinderi;

- vom recunoaște că avem nevoie de talente, dar avem și mai mare nevoie de caractere;

- vom ști să prețuim timpul, transformându-l din inamic perpetuu în aliat de nădejde;

- vom da greutatea cuvenită vorbelor (promisiunilor, angajamentelor), prin faptele noastre;

- ne vom asuma responsabilitățile, pentru a ne merita drepturile;

- liderii îi vor motiva și stimula pe cei pe care îi conduc, pentru a deveni competenți și performanți;

- vom recunoaște că și ceilalți sunt cel puțin la fel de buni ca noi!

Am exprimat în aceste rânduri unele idei care, așa cum afirmam anterior, sunt perfectibile. În acest spirit, cred că o dezbatere pe tema transformării resursei umane ar fi profitabilă, dacă s-ar concretiza în măsuri concrete, care să impulsioneze ritmul transformării, și ar reduce rezistența la schimbare.

NOTE:

1 Perry M. SMITH, **Rules and tools for leaders (How to Run an Organization Successfully)**, Avery Publishing Group, Garden City Park, New York, 1998.

General-maior dr. Mihail ORZEAȚĂ este locțiitorul șefului Statului Major al Forțelor Aeriene ale Armatei României.

NOILE CENTRE DE PUTERE ȘI SECURITATEA INTERNAȚIONALĂ

Dr. Viorel BUȚA

Statele Unite reprezintă, astăzi, unica super-putere care poate să folosească forța, sub egida ONU, acționând oriunde în lume în cadrul grupărilor de intervenție, deoarece au resurse economico-financiare uriașe și un arsenal militar fără egal în lume.

Pe lângă SUA mai pot fi considerate centre de putere: Marea Britanie, Rusia, China, Franța, Japonia, Germania și India, care sunt jucători geostrategici globali. Pe planul doi se situează: Ucraina, Coreea de Sud, Nigeria, Mexicul, Turcia, Iranul și Indonezia, ca adevărați pivoți geopolitici și geostrategici ce influențează dinamica strategică mondială.

Secolul XXI evoluează către multipolaritatea lumii, în care afirmarea și consacarea noilor centre de putere planetare se constituie într-o adevărată competiție, iar creșterea gradului de interdependență și interacțiune între statele lumii accentuează transferul de civilizație dinspre Occident (inclusiv SUA), către Orient. Acest fenomen se circumscrie tendințelor de globalizare, care este controlată de SUA, și direcționează eforturile de integrare în structurile europene și euro-atlantice ale țărilor ex-comuniste.

Fenomenul de globalizare, complementar sau adiacent celui de regionalizare, este încă greu de definit, dacă luăm în considerare amploarea, dimensiunile și consecințele sale pe termen mediu și lung.

Astăzi, la fel ca întotdeauna, se manifestă dorința unor centre de putere de a-și exercita dominația în plan regional, continental sau mondial. Lupta pentru includerea de noi state, zone, regiuni sau continente în sfera de exercitare a influenței lor devine tot mai acerbă, în condițiile fenomenului de globalizare.

În același timp, se evidențiază tendința statelor mici și mijlocii de a ieși din sfera de influență a unor centre de putere și din anumite jocuri de interese nefavorabile și a intra în altele, favorabile

intereselor lor naționale. Aceste tendințe se petrec în contextul general al jocului de putere planetar, în care influențele unor puteri cresc și descresc, pe anumite perioade de timp. Dar acest joc de interese, la dimensiunea lui planetară, se desfășoară în același spațiu, ceea ce înseamnă că o creștere presupune, neapărat, și o descreștere, exact de aceeași dimensiune spațială, dar cu alte centre de putere, în funcție de etapa istorică analizată.

Mutațiile și transformările survenite în Europa Centrală și de Sud-Est, în ultimul deceniu al secolului XX, sunt asemănătoare cu cele petrecute după Primul Război Mondial, când s-au prăbușit imperiile multinaționale. Cele trei state federale, URSS, Iugoslavia și Cehoslovacia, s-au destrămat, dând naștere la peste douăzeci de state independente - echivalentul unui nou continent.

Încetând să mai fie supusă forței celor două superputeri, lumea caută o nouă stabilitate în haosul luptelor dintre centrele de putere, dintre grupurile și centrele de interese care au generat două procese dinamice și contradictorii: de fuziune și de fisiune.

În aceste condiții, unele state încearcă să se alieze, să fuzioneze cu altele, în scopul constituirii unor ansambluri economice și de securitate colectivă mai puțin vulnerabile. În opoziție cu mișcările de fuziune și, simultan cu ele, ansambluri multinaționale au cunoscut efecte de fisiune, fragmentându-se, așa cum s-a întâmplat în Balcani.

Teoria clasică a balanței puterii reprezintă o încercare de a explica comportamentul statelor puternice într-o perioadă de timp determinată. Ea studiază dominațiile regionale sau globale prin dezechilibrarea balanței de putere sau revenirea la starea de echilibru. Acest comportament extern al unui stat nu depinde de personalități, condiții interne sau orientări ideologice și apare, de multe ori, ca o reacție la mediul internațional. El răspunde unei cerințe argumentate de unele elemente de putere, ce sunt valorificate în lărgirea sferei de influență¹.

Așa, de exemplu, Rusia, de-a lungul timpului, deși a parcurs trei orânduri sociale distincte - feudalism, socialism, democrație - în planul relațiilor internaționale și-a schimbat foarte puțin atitudinea și vocația imperială.

Comportamentul internațional al unei țări mai poate fi explicat și prin condițiile sale interne și externe (războaiele, alianțele, imperialismul, manevrele diplomatice, izolarea etc.) și poate fi interpretat ca rezultat al unor presiuni politice interne, ideologii naționaliste, expansiuni religioase, necesități economice etc. Totodată, acesta mai poate fi interpretat și ca expresie a nevoilor și valorilor cetățenilor sau liderilor politici. Uneori, însă, politica externă este influențată și de anumite personalități, oficiale sau neoficiale, cu capacitate de influență la cele mai înalte niveluri politice și militare din stat.

În practica internațională actuală există anumite metode prin care un centru de putere (un stat) își exercită influența regională, continentală sau globală. Mobilitatea deosebită a lumii actuale a dus la constituirea de grupuri și alianțe, bazate pe comunități de interese, în scopul unei acțiuni concertate pe plan mondial.

În aceste condiții, s-au conturat centre de putere care își exercită influența în exterior ca un organism unitar, cu o structură aparent monolită, deși în realitate ea este eterogenă. Ele acționează prin diferite metode și procedee, mereu adaptate la situațiile concrete. Astfel, centrele de putere acționează prin: persuasiune, oferire de compensații, acordare de recompense, pedepsire sub diverse forme, dintre care cea mai uzitată este embargoul, amenințarea cu folosirea forței sau chiar folosirea ei etc.

Astăzi, ca și în viitorul apropiat, comportamentul internațional își concretizează structura și dimensiunea acțională în funcție de următorii factori: posesia armelor nucleare, nevoile ce intervin în relațiile dintre două state sau grupări de state, credibilitatea, resursele, mijloacele disponibile, gradul de cunoaștere, costuri, cheltuieli etc. Ca urmare, raporturile internaționale reprezintă raporturi interstatale dirijate de un număr redus de actori care sunt puternici.

De-a lungul timpului a existat o mobilitate evidentă a rolului jucat de anumite state; unele țări au avut vocație mondială și apoi au dispărut aproape complet din lupta de interese geopolitice sau geostrategice (de exemplu, Spania, Portugalia

și a.), dar în ultimele două secole influențele pe plan mondial s-au exercitat de aproximativ aceleași centre de putere. Astfel, URSS a fost o putere globală în perioada 1922-1991, Germania, între anii 1867-1918 și 1925-1945, Franța între anii 1816-1940 și 1947-1992. În schimb, puteri globale au rămas până astăzi numai SUA (începând cu 1898) și Marea Britanie (începând cu 1816).

Pentru a se putea constitui ca un centru de putere și a-și exercita influența sunt necesare anumite criterii (elemente) de ordin cantitativ și calitativ asupra altor zone (populația, gradul de dezvoltare economică, suprafața teritoriului național, capacitatea militară, situarea geografică etc.). Viața internațională a demonstrat că îndeplinirea unui singur criteriu nu este suficientă pentru a conferi unui stat sau grup de state calitatea de centru de putere, fiind necesară o asociere a acestora. Atitudinea internațională a structurilor politico-economice se manifestă sau tinde să se manifeste la amploarea conferită de elementele (criteriile) specifice pe care se sprijină.

Din punctul de vedere al populației, ies în evidență câteva centre de putere zonale (subcontinentul indian, Asia de Nord-Est, Africa, Asia de Sud-Est etc.), dar și statale (China, India, SUA, Indonezia, Brazilia, Rusia, Pakistan). Din statisticile prezentate se constată că în lumea dezvoltată trăiesc aproximativ 13,5% din populația globului (America de Nord, Europa Occidentală, Japonia, Australia și Noua Zeelandă).

Indicele de natalitate poate duce la mutații importante, pe o durată mai mare de timp. Tendința generală este că valorile acestui indice sunt ridicate în țările slab dezvoltate și reduse în țările dezvoltate. Zonele cu cea mai mare creștere a natalității vor fi Africa, urmată de subcontinentul indian și China, toate cu peste 2 miliarde locuitori fiecare.

Statisticile relevă faptul că, în diferite împrejurări, pot lua naștere asocieri de state sau de populații pe criterii etnice, culturale sau religioase, în ideea apărării unei cauze comune. Lumea contemporană ne oferă numeroase exemple în acest sens.

Astăzi, în definirea centrelor de putere, a scăzut rolul suprafeței teritoriale a statelor și a crescut valoarea situației geografice. Din acest punct de vedere, pentru evaluarea unui centru de putere, se iau în calcul elemente ca: natura reliefului, deschiderea către mările și oceanele lumii, barierele naturale

ce pot oferi protecție teritoriului național, resursele solului și subsolului, vecinii ș.a..

Mult mai importantă în ecuația puterii este capacitatea economică a unui stat sau grup de state, analizată atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ, și rolul internațional real pe care îl joacă fiecare stat sau asociere de state.

În ultimul timp, suntem martorii unui proces de globalizare a economiei mondiale, care a depășit granițele statelor. Pe piața globală s-a instalat libera concurență, ceea ce reprezintă un element negativ pentru statele cu potențial economic redus.

Pentru a garanta propriilor cetățeni o creștere continuă a nivelului de trai, statele iau în calcul productivitatea, care este influențată, în mod hotărâtor, de competitivitatea internațională. Potrivit teoriilor clasică și neoclasică, atât comerțul mondial, cât și competitivitatea sunt caracterizate de „avantaje comparate”, care determină specializarea producției unei țări. Istoria a demonstrat că statele cu o forță economică crescândă pot cuceri noi piețe care aduc venituri, le permit să mărească investițiile, să facă producția mai competitivă și, ca urmare, să aibă șanse mai mari la export.

Teoria echilibrului regional sau mondial² arată că avantajele obținute de un anumit stat produc dezavantaje de aceleași proporții altui stat sau grup de state. Conform aceleiași teorii, fiecare forță economică luptă să obțină cât mai mult posibil, pentru câștigarea unei poziții ulterioare avantajoase în raport cu alte structuri de același tip. Experiența a dovedit că, odată obținută, supremația unui stat este greu de înlăturat, deoarece atuurile deținute de forța dominantă se amplifică în timp, iar decalajul dintre competitori, de regulă, se mărește.

Competiția economică internațională a devenit determinantă în conturarea (afirmarea) unor centre mondiale de putere, celelalte elemente (criterii) tinzând, tot mai mult, să fie subordonate acesteia.

Performanța economică oferă statelor puterea de a-și pune în valoare instrumentele competiției geoeconomice din ce în ce mai performante³.

Legat de aspectul economic, factorul financiar influențează relațiile internaționale în mod deosebit, în condițiile triumfului „rețelelor de rețele”. Apariția marilor piețe mondiale economice și financiare a pus în evidență următoarele centre de putere: Asia Orientală (țările riverane Mării Japoniei și Mării Chinei de Sud sau ASEAN + 3); America de Nord (SUA și Canada); Europa Occidentală. Aceștia li se adaugă câteva centre secundare,

ca de exemplu: Orientul Mijlociu (producător de petrol) și vecinătatea sa; axa MERCOSUR (Piața Conului de Sud – care se dezvoltă pe direcția Sao Paulo-Buenos Aires). Pe piața monetară, Londra își menține întâietatea, urmată de New York, Tokyo, Singapore, Zürich, Paris și Hong Kong. Cele mai active burse de valori din lume sunt la New York (Stock Exchange) și la Tokyo (Kabuchō Ko).

Pe aceste baze economico-financiare s-au produs concentrarea unor resurse uriașe de producție și comercializarea în unele sectoare vitale dezvoltării statelor. De exemplu, în ultimul deceniu al secolului XX, 12 firme controlau 80% din producția mondială de automobile, 6 firme – 85% din cea de cauciuc, 7 firme – 90% din producția de material medical, 5-6 firme dețineau majoritatea producției de componente și motoare de aviație și rachete lansatoare de sateliți.

Ca urmare a globalizării firmelor, are loc o ascuțire a concurenței, iar intervenția pe plan financiar joacă un rol hotărâtor. S-a ajuns, astfel, la formarea unui spațiu transnațional al firmelor, inaccesibil pentru alții, și la eroziunea frontierelor geografice ale statelor (în favoarea creșterii spațiale a zonelor de acțiune ale firmelor).

„Rețelele de rețele” sunt atotputernice, iar cei care nu sunt conectați la acest sistem vor fi spulberați. Resursele financiare reprezintă, fără îndoială, un argument activ și puternic în impunerea propriei voințe pe plan internațional.

Un rol mai important în constituirea și evoluția centrelor de putere îl are elementul cultural religios. Deseori, în decursul istoriei, s-a recurs la realizarea unor asociații sau coaliții de state pe criterii etnico-religioase, deoarece există o solidaritate între țări sau populații cu aceeași religie sau cultură.

Deși sunt unele culturi (chineză, hindusă, latină) și religii (budismul, taoismul, hinduismul) cu un număr foarte mare de adepți, ele nu au o vocație mondială declarată, dar islamismul cunoaște o creștere spectaculoasă a numărului de adepți și a suprafeței de expansiune.

Puterea militară reprezintă, în majoritatea cazurilor, vârful aisbergului resurselor și posibilităților unui stat sau coaliții de state. Ea se realizează în concordanță cu resursele materiale, financiare și umane de care acestea dispun și cu scopurile generale ale politicii de asigurare a propriei securități sau de exercitare a dominației regionale, continentale sau planetare.

Constituirea sau extinderea coalițiilor repre-

zintă una dintre modalitățile principale, mai ales pentru statele mici și mijlocii, de a-și prezerva independența, suveranitatea și integritatea teritorială. Alianțele au caracter politico-militar, decizia participării sau includerii unui stat fiind, în primul rând, o opțiune politică.

Puterea militară reprezintă o reflectare a resurselor umane și materiale în conjuncție cu criteriile arătate anterior, care constituie, de fapt, suportul material, uman, financiar, logistic, politic etc. ce potențează elementul de forță.

Ea a fost folosită mereu de-a lungul mileniilor și a culminat cu cele două războaie mondiale, care au fost cele mai sângeroase din istorie.

Lecțiile celui de-al Doilea Război Mondial au determinat oamenii de stat din 44 de țări să semneze la San Francisco, la 26 iunie 1945, Carta Națiunilor Unite, prin care se încerca normarea intervenției prin forță armată și fundamentarea jurisdicției păcii mondiale. Acest document crucial al securității internaționale stabilește orientarea contemporană pentru a distinge între intervenția ilegală și cea legală.

În articolul nr.2 din Cartă se precizează: „*Statele membre se vor abține, în relațiile internaționale, de la amenințarea sau folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a unui stat sau în orice altă manieră neconformă cu scopurile Națiunilor Unite*”⁴.

Cu toate acestea, în cei peste 60 de ani de existență a Organizației Națiunilor Unite, au fost mereu războaie și conflicte armate, de la ciocniri între state la violența din interiorul statelor. În această perioadă, numărul conflictelor și intensitatea lor au fost în creștere, până la sfârșitul Războiului Rece (1991).

ONU nu a reușit să gestioneze eficient crizele, conflictele și războaiele, astfel încât războaiele interstatale au ajuns la apogeu în jurul anului 1980, iar numărul conflictelor intrastatale a continuat să crească și după aceea, până în anul 1995.

În tabelul de mai jos sunt sintetizate războaiele și conflictele care s-au desfășurat pe diferite continente în perioada 1945-1995.

Criticile împotriva politicii duse de ONU s-au intensificat după violențele din Kosovo, față de care organizația a manifestat o pasivitate condamnatibilă. La cea de-a 54-a sesiune a Adunării Generale ONU, din 1999, s-au confruntat apărătorii principiilor fundamentale ale Cartei Națiunilor Unite cu partizanii legalizării dreptului de inter-

venție armată a forțelor ONU la scară planetară, ceea ce înseamnă, de fapt, o încălcare a suveranității interne a statelor (suveranitate recunoscută de art. 2 al Cartei). Chiar și Kofi Annan, Secretarul General, a afirmat la acea sesiune că principiul tradițional al suveranității nu mai corespunde aspirațiilor de libertate (de libertăți fundamentale) ale popoarelor. Această afirmație surprinzătoare a fost făcută la aproape un an după ce SUA, cel mai important centru de putere, prin vocea secretarului de stat Madeleine Albright, au declarat că nu mai recunosc în totalitate art. 2 din Carta ONU (care se referă la suveranitatea internă a statelor).

Principalele centre de putere fac parte din Con-

Conflicte armate pe tipuri și zone (regiuni) - 1945-1995⁵

Zona regiunea	Africa	Oriental Mijlociu	Asia	America de Sud	America Centrală	Europa de Est (Balcani)	Fosta URSS	Europa de Vest	TOTAL
Statul contra stat	7	11	12	1	4	3			38
Secesiune	21	12	22	-	-	2	5	2	64
Rezistență									
Ideologic- răzvrătire	16	10	15	8	10	-	2	1	62
TOTAL	44	33	49	9	14	5	7	3	164
Interne	37	22	37	8	10	2	7	3	126
Intervenție armată externă	8	9	13	-	6	-	2	-	38

siliul de Securitate al ONU și au dreptul să acționeze pentru soluționarea pașnică a diferendelor internaționale și să sancționeze orice încălcare a principiului nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța.

În fapt, aceste deziderate nu au putut fi puse în practică decât sporadic și de aceea se cere, în prezent, modificarea sistemului universal de securitate colectivă și reconsiderarea ordinii publice și juridice mondiale. Se impune, așadar, astăzi, o nouă ordine politică și juridică planetară, care să corespundă realităților și amenințărilor secolului XXI.

Centrele de putere mondiale, SUA, Marea Britanie, Franța, Rusia și China, au puncte de vedere diferite în Consiliul de Securitate, așa cum s-a întâmplat, de pildă, în anul 1950, când Rusia a împiedicat votarea rezoluțiilor cu privire la războiul din Coreea. Ca urmare, la 3 noiembrie 1950, Adunarea Generală a primit din partea SUA proiectul rezoluției intitulată „Uniți pentru pace”, în care se arată că „în toate cazurile în care pare că există o amenințare iminentă contra păcii, o violare a păcii sau un act de agresiune și unde, din cauza faptului că unanimitate nu a putut să se realize-

ze printre membrii permanenți, Consiliul de Securitate fiind lipsit de posibilitatea de a se achita de responsabilitatea sa principală în menținerea păcii și a securității internaționale, Adunarea Generală va examina imediat problema în scopul de a face membrilor recomandările necesare asupra măsurilor colective ce trebuie luate, inclusiv folosirea forței armate în cazul unei violări a păcii sau unui act de agresiune, pentru a menține sau restabili pacea și securitatea internațională. Dacă Adunarea Generală nu se află în misiune în acel moment, ea va putea să se reunească în sesiune extraordinară de urgență în următoarele 24 de ore, la cererea prezentată în acest scop. O asemenea sesiune extraordinară de urgență va fi convocată la cererea, fie a Consiliului de Securitate [...], fie a majorității membrilor ei”⁶.

Acest proiect s-a concretizat prin Rezoluția 377 (V), „Uniți pentru menținerea păcii”, care reprezintă o tentativă a unui centru de putere globală (SUA) de a transforma Adunarea Generală într-un organism care să aibă aceeași putere de decizie în gestionarea securității colective, ca și Consiliul de Securitate. Consiliul de Securitate dispune de mijloace gradate pentru soluționarea diferendelor care duc la fricțiuni între națiuni sau care ar putea primejdi menținerea păcii și securității internaționale. Prima măsură la care recurge Consiliul este trimiterea unui îndemn (apel) părților, pentru ca acestea să manifeste bunăvoință în soluționarea amiabilă a diferendului. A doua este recomandarea unor mijloace care ar fi cele mai indicate în începerea negocierilor. Apoi se trece la exercitarea unor presiuni nuanțate asupra părților, indicându-li-se concret modul de soluționare (procedură), această treaptă fiind o intervenție mai energetică. De asemenea, Consiliul de Securitate este împuternicit să intervină în calitate de anchetator (conciliator) sau să recurgă la Curtea Internațională de Justiție.

Când este amenințată pacea sau este încălcată, în caz de agresiune, Consiliul de Securitate poate să ia următoarele măsuri: întreruperea completă sau parțială a relațiilor economice sau a legăturilor pe calea ferată, pe mare, poștale, telegrafice, radio sau prin alte mijloace ori chiar ruperea relațiilor diplomatice.

Dacă nici acestea nu rezolvă diferendul, atunci Consiliul poate decide trecerea la folosirea forței, în baza art. 42 din Carta Națiunilor Unite, sau la utilizarea forței armate, în temeiul art. 44.

De la înființarea ONU și până astăzi, Consiliul

de Securitate nu a putut rezolva decât un număr relativ mic de diferende, ca urmare a folosirii dreptului de veto. De aceea, el a fost deseori neputincios în fața violării sau neîndeplinirii rezoluțiilor sale.

Centrele de putere pot fi identificate și după acțiunile de influențare a deciziilor altor state sau entități (note de protest, acuzații, retragerea ambasadurilor, diferite forme de amenințări, embargo, aplicarea unor sancțiuni economice, întreruperea relațiilor diplomatice, mobilizarea parțială sau totală, blocada, represalii, uzul de forță, conflictul armat etc). În acest mod, SUA pot să influențeze toate statele și toate marile probleme ale lumii, în toate zonele de pe mapamond și să soluționeze diferendele zonale, regionale sau naționale, prin acțiuni directe sau prin intermediul unor organizații internaționale (politico-militare sau economico-financiare).

SUA pot să influențeze chiar și deciziile Consiliului de Securitate, încălcând regula consensului. Ca unică superputere, Statele Unite pot să folosească forța, sub egida ONU, acționând oriunde în lume în cadrul grupării de intervenție deoarece au resurse economico-financiare uriașe și un arsenal militar fără egal în lume. Conflictele recent încheiate, din Golf (1991), Iugoslavia (1999), Afghanistan (2001) și Irak (2003), demonstrează că cea mai performantă forță militară din lume este cea americană.

Pe lângă SUA mai pot fi considerate centre de putere: Marea Britanie, Rusia, China, Franța, Japonia, Germania și India, care sunt jucători geostrategici globali. Pe planul doi se situează următoarele state: Ucraina, Coreea de Sud, Nigeria, Mexicul, Turcia, Iranul și Indonezia, ca adevărați pivoți geopolitici și geostrategici ce influențează dinamica strategică mondială. De asemenea, există o triplă triadă mondială și anume: *vectorul euro-atlantic* – SUA, Federația Rusă, Germania, *vectorul trans-oriental* – SUA, Israel, Islam și *vectorul panpacific* – SUA, China, Japonia. Triunghiul economico-tehnologic SUA - UE - Japonia și triunghiul militar SUA – China – Federația Rusă determină, și ele, criteriile de supremație în raporturile internaționale⁷. În prezent, și în viitorul previzibil, SUA sunt și vor rămâne unica superputere a lumii.

Un alt centru de putere este OSCE, care a anulat principiul consensului la luarea deciziilor și a adoptat formula „consens-minus unu”. Așadar, astăzi, se poate încălca suveranitatea unuia sau altuia dintre statele lumii.

OECD – Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică (formată din țările Europei Occidentale, Turcia, America de Nord, Japonia, Australia și Noua Zeelandă) – urmărește armonizarea politicilor comerciale a statelor membre.

G8 – grupul celor 8 (SUA, Canada, Japonia, Marea Britanie, Germania, Franța, Italia, Rusia) se reunește anual, prin șefii de stat sau de guvern, pentru a examina marile probleme ale lumii și a încerca să adopte măsuri comune în rezolvarea acestora.

Commonwealth – asociație voluntară a statelor suverane anglofone - reunește fostele posesiuni ale Marii Britanii, 15 state cu 1,3 miliarde de oameni, care recunosc rolul Marii Britanii de șef al organizației. O dată la doi ani, șefii de stat, care au ca limbă în administrație engleza, se întâlnesc pentru a discuta probleme de interes comun, cum ar fi: relațiile Nord-Sud, drepturile omului etc.

Alături de acestea mai există, pe plan mondial, centre de putere geostrategică precum: ONU, Uniunea Europeană, NATO, Liga Arabă, ASEAN, APEC și alte organizații de cooperare în domeniul economic și al securității ce pot juca un rol deosebit de important pe eșichierul politicii și economiei mondiale.

Centrele de putere regionale, continentale și mondiale își exercită influența prin mijloace tot mai diversificate, în special de natură economică și financiară, și uneori chiar militară. Este de așteptat ca evoluția principalelor centre de putere prezentate să producă transformări revoluționare în modul de exercitare a influenței și a dominației în zonele de interes.

NOTE:

1 K.I.HOLSTI, **International Politics. A Framework for Analysis**, Sixth Edition, Prentice-Hall International Inc. New Jersey, 1992, p.9.

2 Roberta De SANTIS, Giuseppe VULPES, **Geoeconomia di principali stati occidentali, Informazioni della difera**, Italia, Roma, 1996, p.26.

3 M. PORTER, **The Competitive Advantage of Nations**, Ed. Mc. Millan, Londra, 1990, p.82.

4 **Carta Națiunilor Unite**, San Francisco, 26 iunie 1945.

5 Steve SMITH, **The state, war and the state of war**, Cambridge University Press, 1996, p.84.

6 **Rezoluția 377/V a Adunării Generale ONU**.

7 Vezi <http://essas.unap.ro/publicatii/carti/opinii.htm>

Generalul de brigadă profesor universitar dr. Viorel BUȚA este locțiitorul comandantului Universității Naționale de Apărare „Carol I”, cu o vastă activitate publicistică în domeniul securității și apărării.

TENDINȚELE GLOBALISTE ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA ACTORILOR STATALI ȘI NON-STATALI

Mădălina-Virginia ANTONESCU

Guvernele, în fața noilor actori globali, nu dispun decât de lege și de legitimitatea națională pentru a se asigura că dreptul internațional și principiile de ius cogens sunt respectate și corect aplicate pe plan internațional, asigurându-se, totodată, că societatea internațională, datorită acestui „baraj juridic”, nu va cădea în haos și în dictatul legii pieței, ca în viziunile radicale globaliste, ci va rămâne o societate bazată pe forța dreptului atât în relațiile convenționale, între state, cât și în cele globaliste între state și actorii globali.

Globalizarea și provocările ei aduc în dreptul internațional următoarea dilemă: cum pot răspunde statele pe plan internațional juridic? Este potrivit să se extindă domeniul protecției internaționale juridice a drepturilor statelor la noile riscuri globale - dacă actorii globali reprezintă un risc specific pentru stat? Sau este mai bine să se mențină dreptul internațional ca o sferă restrictivă, cu interese, drepturi și componente exclusiv interstatale?

Noile riscuri și provocări ale globalizării, la începutul secolului XXI, nu au reușit să afecteze ordinea internațională de drept dominată de acești doi esențiali și interstatali piloni normativi: suveranitatea și independența națională, care reprezintă principii universale, inalienabile și sacre, respectate de toate statele, în ciuda oscilațiilor balanței de putere și în ciuda presiunilor din partea câmpului economic și politic.

Fenomen controversat al comunității internaționale contemporane, conectat îndeaproape cu societatea informațională, globalizarea cunoaște diferite înțelesuri și îmbracă diferite forme¹, fără să fie în întregime un fenomen specific al lumii post-bipolare. Percepută sub forma mai multor definiții, gen: „interdependențe statale economice în creștere - consecință a gradului sporit de dependență a statului față de economia globală”; „circulația liberă de capitaluri, servicii, tehnologii, bunuri și mun-

citori dincolo de sistemele naționale - prin actori globali, precum companiile transnaționale”; „tipul de management al lumii de către forțele transnaționale”; „o unitate economică integrată pe deplin” etc. -, globalizarea a fost analizată de autorii moderați ca un proces nu în întregime deconectat sau independent de economiile naționale sau de stat². Acești autori recunosc că, în ciuda influenței actorilor globali - în special a ONG-urilor transnaționale sau a CT-urilor, statul nu mai poate face față unei reduceri a capacităților sale de a influența noul mediu global, în zorii secolului XXI³.

Cu toate acestea, statul rămâne principalul actor al relațiilor internaționale și unicul creator de reguli - datorită capacității sale suverane de a elabora drept și de a impune executarea sa⁴-, pe planul dreptului internațional- organizația internațională având doar o capacitate specializată, limitată, de a edicta reguli de drept, datorită caracterului său derivat din voința statului, ca un subiect de drept secundar⁵.

Globalizarea, ca fenomen derivat din două procese paralele, integrarea și fragmentarea⁶, este, în opinia anumitor autori, o istorică tendință intensificată după al Doilea Război Mondial, caracterizată prin anumite trăsături, precum: o progresivă unificare a regulilor și valorilor comunității internaționale; obiective de tip economic; proliferarea statelor; apariția unor entități politice mici, din dezagregarea blocurilor federale - URSS, fosta Iugoslavie, ca rezultat al revendicărilor politice și conflictelor culturale și etnice⁷.

Lumea la începutul secolului XXI nu este, deci, o lume destructuralizată, anarhică, deoarece statul rămâne garantul stabilității sale - art. 1; 2/ Carta ONU, chiar și atunci când statul este confruntat cu mișcări transnaționale sau cu riscuri teroriste. Formula statului-națiune nu exprimă o „vulnerabilitate a unei comunități internaționale insuficient adaptate”, nici o „necesitate” pentru națiuni de a adopta, cu orice preț, noi forme de organizare politică, renunțând la statul westphalian, pentru a face

față provocărilor globale, după cum și-ar dori autorii globaliști⁸.

Alți autori, precum Michel Seymour - *L'Etat face à la mondialization* - lansează întrebări retorice asupra capacității puterilor publice de a opera într-un mediu economic afectat de globalizare, mediu privit ca o reacție la conjunctura economică a anilor optzeci. Dezvoltată rapid în ultima decadă a secolului al XX-lea, globalizarea nu este o trăsătură specifică a lumii începutului de secol XXI, ci un fenomen istoric mult mai complex, bazat pe contacte între state, în special în domeniile economic și cultural.

Influența globalizării asupra actorilor transnaționali, precum companiile, este ilustrată de anumite tendințe: adaptarea strategiilor economice pentru a lărgi intervenția acestor actori pe piețele lumii; activitatea CT-urilor în afara statului-gazdă al sediului principal, în particular în Asia de Sud-Est, în regiuni înregistrându-se o rapidă creștere economică; delocalizarea companiilor naționale; fuziunile cu alte companii; unele tendințe în comerțul internațional de a favoriza eliminarea barierelor tarifare; deschiderea către noi piețe, pentru a maximiza profitul; crearea de noi întreprinderi în alte state; achiziția întreprinderilor existente pe piață; deschiderea deplină către noi piețe; mobilizarea la nivel transstat al unor importante fluxuri de capital; dezvoltarea rețelelor de comunicație, precum Internetul; creșterea speculațiilor de la burse la un nivel global.

Globalizarea generează, de asemenea, un **ca-dru obiectiv** pentru sectorul economic și politic⁹, caracterizat prin anumite trăsături: creșterea necesităților naționale de producție și de consum, comparativ cu capacitatea economiei naționale de a le satisface; de asemenea, o tendință de specializare economică a statului, pentru a produce unele categorii de bunuri și de servicii; dezvoltarea comerțului extern legat de domeniul producției globale; dispariția frontierelor comerciale; reglementările comune adoptate de state în sectorul comercial - un tratament favorabil investițiilor străine; eliminarea dublei impozitări; înțelegerile comerciale; acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate; crearea de instituții internaționale comune la nivelurile regional, subregional și global; adoptarea de către state a măsurilor de integrare economică - integrare fiscală, vamală, monetară¹⁰.

Dezvoltarea noilor actori globali, precum CT-urile, nu probează un caracter pe deplin pozitiv¹¹;

astfel, creșterea efectelor șomajului conduce la ipoteza în care câteva grupuri de muncitori vor asigura, în viitor, bunuri și servicii pentru un mare număr de oameni. În prima jumătate a secolului XXI, 20% din populația globală având capacitate de muncă ar fi, în aceste condiții, șomeră.

Alte efecte negative ale globalizării sunt arătate de tendința **transnaționalizării** în sectoarele comerciale, financiare, hi-tech, afectând monopolul statului-națiune asupra economiei naționale, dar și **de descentralizare** - comunități locale dotate cu puteri sporite, transferate de guvern, în arii precum educația, cultura, administrația, bugetul, sectorul social, asistența socială.

Globalizarea creează, de asemenea, **instabilitate în sectorul social** și un înalt nivel de concurență între muncitorii naționali și imigranți; acest proces subminează economia națională și băncile centrale naționale, printr-o masivă pătrundere de capital în teritoriul de stat a fluxurilor transnaționale de capital, ce nu mai pot fi controlate de stat; are efecte necontrolate privind competiția statului cu marile companii transnaționale; reduce competența de stat la câteva domenii, precum sectoarele militare, diplomatice, cel al legislației interne, și ele adaptate la necesitățile globalizării; dislocă națiunea în comunități etnice și religioase; deciziile majore încep să fie luate de stat sub presiunea actorilor globali, precum FMI, Banca Mondială, grupurile de investitori străini din acea țară, presând statul să elaboreze legi naționale favorabile unei excesive libere circulații de capital și bunuri, necondiționate în nici un fel, chiar și cu riscul de a produce efecte negative asupra economiei naționale; adâncirea faliei Nord-Sud - aproape 258 de multimilionari în lume deținând o avere de 2,5 miliarde de dolari; globalizarea distruge întregi subramuri economice, dezechilibrând economiile naționale ale statelor în curs de dezvoltare.

Statele și comunitățile internaționale trebuie, în acest context, să reacționeze adecvat la riscul unei absolutizări a globalizării, prin: edictarea regulilor normative în ambele domenii - național și internațional -, pentru a crea un cadru legal de reglementare a procesului globalizării; elaborarea „Codului de Bună Purtare” pentru CT-uri, conținând măsuri anti-corupție, dispoziții relative la prezervarea mediului natural; interzicerea exploatării muncii copiilor; reîntărirea importanței sferei publice; protecția statală a cetățenilor, inclusiv în aria economică - protecția consumatorilor; adoptarea măsurilor

legale împotriva concurenței neloiale, a trusturilor și a cartelurilor, sau abuzului de poziție dominantă al CT-urilor pe piața națională.

Guvernele, în fața noilor actori globali, nu dispun de alte instrumente decât de lege și de legitimitatea națională pentru a impune ca dreptul internațional, dar și dreptul intern, să fie respectate și corect aplicate pe plan internațional.

Câteva măsuri se impun a fi luate de stat, pentru a-și adapta structurile la provocările globale: întărirea suveranității de stat în fața actualului fenomen de universalizare a drepturilor omului, care poate relativiza principiile precum neintervenția în afacerile interne ale unui stat; accesul egal al tuturor statelor la elaborarea unui cadru juridic, limitând efectele negative ale globalizării; o dorință puternică și universală a statului de a crea regimuri democratice și necesitatea ca toți actorii globali să respecte dreptul internațional, pentru a păstra stabilitatea și legalitatea comunității internaționale.

Mitul prosperității economice se opune cu mare intensitate ordinii statului suveran. Pentru a îndeplini scopul prosperității economice, statele sunt presate de actorii globali să își deschidă economia până la o dimensiune favorabilă acțiunii CT-urilor¹²; să primească directive internaționale de la diferite instituții globale sau regionale, în domenii diferite, în special în domeniul economic; să favorizeze importul de bunuri fără a proteja propriile produse; să privatizeze marile companii naționale doar pentru a promova „bunul model” al unui tip absolutist de economie de piață, în care orice formă de intervenție statală, în special protecția dreptului cetățenilor săi de a avea o slujbă - liberul acces pe piața muncii - este perceput ca fiind „obstrucționist” pentru interesele private ale companiilor străine, care nu ezită să concedieze lucrători pentru a își atinge obiectivele strategiilor lor economice.

Cea mai uzuală definiție a globalizării, de „nivel crescut al interdependențelor economice”¹³, subliniază importanța nivelurilor comercial și financiar: fuziunile și achizițiile de întreprinderi; creșterea rapidă a comerțului internațional în comparație cu producția națională; importanța investițiilor străine directe pentru economia națională. Natura complexă a globalizării, privită ca un proces distinct de transnaționalizare sau de internaționalizare, este un rezultat al evoluției societății internaționale, și nu un fenomen nou, specific primei decade a secolului al XXI-lea. După etapa internaționalizării, înțelea-

să ca un comerț internațional între state cu bunuri, anii șaizeci au adus o lume diferită: transnaționalizarea, ca proces de creare a agențiilor, filialelor și sucursalelor CT-urilor în Sud și, în paralel, urmată de un crescut grad de investiții în Nord.

Drept consecință a distrugerii ordinii bipolare și a expansiunii la nivel global a liberalismului economic, lumea cunoaște, la începutul secolului al XXI-lea, o anumită unificare economică, ideologic vorbind, înțelegând ca un produs al triumfului capitalismului liberal. Investițiile directe și fluxurile de capital sunt concentrate în regiunile economice ale Triadei - UE, SUA, Japonia. Autori germani, precum Guy Schuller în *Forum*/nr. 200, mai 2000, consideră că natura reală a globalizării se reflectă în schimbările ultimului sfert de secol, în special pe planul mutațiilor tehnologice și politice. Dintre cele mai importante trăsături ale globalizării, sunt menționate: transportul, informațiile, sectorul comunicațiilor; reducerea distanțelor și a timpului; intensificarea circulației; fenomenul așa-zis al „acelerației” mijloacelor de comunicare și nu numai; costuri scăzute pentru o mare cantitate de informații; creșterea volumului informațiilor; creșterea nivelului de confort și de viteză; mișcările, facilitate de schimbările la nivel global, ale comunicațiilor, persoanelor și capitalurilor. Globalizarea, la începutul secolului al XXI-lea reprezintă un fenomen cu două dimensiuni: **spațiu și accelerație** - în transmiterea de informații; în schimbul de bunuri și servicii; în difuzarea de know-how și de inovații tehnologice. La aceste trăsături, dimensiunea procesului global interesând toate sectoarele economiei naționale, un proces afectând întreaga societate, incluzând sectoarele culturale, politice, de protecție a mediului, se adaugă aspectul formal al globalizării - dimensiunea organizațională¹⁴.

Proces creat prin evoluție tehnică și tehnologică, prin difuziunea inovațiilor și accelerarea interdependențelor după 1989, de asemenea, prin extinderea proceselor globale la mai multe sectoare, globalizarea depinde și de **decizia politică** - la nivel intern și internațional, în domeniile financiar, de transport și de comunicații. Globalizarea, ca ideologie economică, devine din ce în ce mai mult un instrument de garantare a unui grad crescut de performanță economică și de eficiență prin liberalizarea piețelor, prin integrare și adaptare, în viziunea optimistă, sau, dimpotrivă, un sinonim pentru pierderea de identitate, pentru ordinea anarhică, pentru declinul statului-națiune

înlocuit de hegemonia „pieței globale” - vezi discursul pesimist.

Rezultat al deciziei politice, globalizarea presează statul să își adapteze rolul și funcțiile¹⁵ pentru a limita și controla fluxurile internaționale de capital, informație și bunuri care traversează barierele și economiile naționale. Unii autori proclamă chiar **dispariția statului-națiune** într-o lume globală¹⁶, însă exagerează; în fața provocării guvernării globale, statul „are obligația politică de a inventa noi forme guvernamentale”, pentru a putea concura cu noii actori¹⁷.

Integrarea economică globală inițiază procese specifice: delocalizarea întreprinderilor; achiziționarea de companii străine; eliminarea progresivă a barierele comerciale; rolul crescut al băncilor și al volumului de schimburi la burse, cu un mare potențial de a afecta elementele de bază tradițional statale; astfel, statul-națiune este confruntat cu **trei contestări simultane ale naturii sale juridice**:

1. Inviolabilitatea teritoriului său național - ca principal obiect al exercițiului suveranității statale, care este pus în chestiune de noi tipuri de riscuri: globalizarea amenințărilor, precum crima organizată transnațională; traficul internațional cu narcotice și arme; rețelele teroriste globale. Statul-națiune, pentru a-și adapta structura de apărare în a combate aceste noi riscuri și amenințări, adoptă, în unele cazuri, un concept de securitate extrem și preventiv - eliminând riscul la nivel global, înainte de materializarea sa într-un atac în interiorul frontierelor naționale. Dar, pentru a asigura securitatea unui teritoriu național în fața riscurilor globale, ar trebui să se relativizeze inviolabilitatea unui alt teritoriu de stat. Rezoluția ONU 2625/XXV din 1970, adoptând „Declarația referitoare la principiile de drept internațional asupra relațiilor de prietenie și de cooperare între state în conformitate cu Carta ONU”, consideră teritoriul național un obiect de bază pentru exercițiul suveranității de stat. Acest lucru interesează, de asemenea, dreptul internațional al statului de a se apăra, respectând cadrul internațional, de orice atingere a integrității teritoriale sau de orice amenințare a integrității sale - care poate fi o amenințare din partea unui alt stat sau o amenințare globală din partea unui actor nonstatal. Declarația nu face o distincție specifică între tipurile de riscuri. Globalizarea poate afecta integritatea teritorială și independența politică a unui stat în mai multe moduri subtile, nu în mod necesar prin atac militar sau politic din partea

unui stat. Proliferarea conflictelor locale bazate pe motive etnico-religioase, asociate unui declin accentuat al autorității statului, în zone precum Rwanda, Somalia, Bosnia-Herțegovina, Kosovo, și implicând intervenția umanitară internațională, reprezintă, după distrugerea ordinii bipolare, un tip distinct de risc global - printre altele - fragmentarea statului-națiune; ciocniri între triburi; dezintegrarea structurilor federale.

Principiile de drept internațional, destinate să reglementeze relațiile interstatale, trebuie să lărgască aria statală de protecție juridică, inclusiv la nivel multilateral, pentru a preveni și a răspunde riscurilor globale și pentru a asigura stabilitatea și pacea pentru o comunitate internațională democratică. Democratizarea vieții internaționale rămâne încă o realitate, în ciuda contextului politic unipolar, datorită flexibilității, universalității, legalității și permanenței ordinii internaționale de drept¹⁸.

1.1. Alte riscuri globale pentru integritatea teritorială și independența politică a statului sunt: amploarea pe care o iau fluxurile internaționale de capital necontrolabile, presând structurile de stat să își deschidă piețele naționale pentru a favoriza „libera circulație monetară”¹⁹; interesul actorilor globali de a promova bunurile și strategiile lor la un nivel transnațional, subminând autoritatea teritorială de stat și competența sa în a asigura prosperitatea și angajarea în muncă a cetățenilor săi. **Securitatea economică** devine astfel, o nouă strategie a statului, pentru a garanta supraviețuirea economiei naționale, cu scopul de a nu accepta o dizolvare masivă în „oceanul pieței globale” cu consumatori anonimi și interese transnaționale.

Statul-națiune rămâne, astfel, unicul furnizor al unui standard minim de viață pentru populația sa, ceea ce este o sarcină constituțională, deoarece actorii globali nu au nici dorința, nici dreptul de a și-o asuma.

1.2. Intervenția actorilor globali, prin presiuni din partea lobby-urilor transnaționale, a ONG-urilor, mafiiilor, CT-urilor asupra autorităților administrative și politice naționale și locale, în afacerile interne ale statului trebuie să fie limitată și la nivel internațional legal, ca fiind o atingere specifică la adresa suveranității de stat. Este cazul concesionării resurselor naționale naturale și strategice către CT-uri, fără suficiente garanții de prezervare a mediului înconjurător și de a exploata aceste resurse în beneficiul statului. Acest tip de intervenții are efecte importante: eliminarea, într-

un sens economic, funcțional, a granițelor naționale pentru a accelera fluxurile internaționale de capital deținute de actori globali precum CT-urile, persoanele fizice, rețelele teroriste, băncile private; supunerea națiunilor la riscul de a-și pierde identitatea; promovarea unei viziuni pesimiste asupra rolului statului. Teritoriul național, strict delimitat de granițele naționale, este un element indispensabil pentru existența statului. Crearea diferitelor forme de cooperare regională și integrare politică²⁰ sau a spațiilor economice transnaționale, precum așa-numitul „teritoriu european” sau „Spațiul Economic European” – grupând state membre AELS sau UE, nu reprezintă încălcări ale integrității teritoriale de către actorii globali, deoarece aceste spații funcționale sunt construite pe baza acordului liber și mutual al statelor membre. Dar nu doar o amenințare statală – ca un act produs cu violarea principiilor ONU și fără consimțământul liber al statului afectat –, asupra integrității teritoriale ar trebui interpretată ca o violare a principiilor legale internaționale de bază. De fapt, globalizarea și provocările ei aduc în dreptul internațional următoarea dilemă: cum pot răspunde statele, în mod adecvat, juridic, pe plan internațional? Este potrivit să se **extindă** domeniul protecției internaționale juridice a drepturilor statelor la noile riscuri globale - dacă actorii globali reprezintă un risc specific pentru stat? Sau este mai bine să se mențină dreptul internațional, ca o **sferă restrictivă**, cu interese, drepturi și componente exclusiv interstatale? Astfel, elemente ale principiului egalității suverane, enumerate în Declarația ONU/1970, precum egalitatea între toate statele, deplinul beneficiu al drepturilor suverane pentru toate statele; inviolabilitatea integrității teritoriale și a independenței politice pentru state; dreptul oricărui stat de a-și alege și dezvolta în mod liber sistemul politic, social, economic și cultural, ca un permanent și imprescriptibil drept al statului de a avea libertate de decizie în toate formele de organizare socială; *pacta sunt servanda* - ca o datorie a fiecărui stat de a respecta cu bună-credință obligațiile internaționale pe care și le-a asumat -, ar implica, de asemenea, domenii sensibile, precum mediul înconjurător, presiunile globale și actorii globali care influențează în mod egal și actorii tradiționali (statele), dar și întregul corp de drept internațional.

2. Populația, ca al doilea element constitutiv statal, reprezintă o comunitate umană specifică, permanentă, locuind într-un teritoriu determinat și

supusă autorității interne a statului său. Numărul populației și dimensiunile teritoriului nu au nici o importanță pentru caracterul legal statal. Cetățenia, ca legătură juridică permanentă între stat și populație, începe să fie afectată, prin accelerarea circulației economice și culturale de idei, capital, bunuri, persoane; identitățile politice regionale, precum cetățenia europeană, ca o legătură artificială politică și supranațională între UE și cetățenii statelor membre UE, creează noi tipuri de alianți politici, destinați să stabilească contacte directe între expresia globală a integrării politice și economice – suprastructura UE – și populația locuind pe teritoriul național al statelor membre.

3. Reprezentând un pilon de bază al ordinii de drept internațional și contribuind la dezvoltarea întregului drept internațional, faimoși autori de drept internațional, ca G. Scelle și Ch. Rousseau, au considerat că statul poate delega anumite **competențe** către organisme internaționale, pe baza caracterului său suveran. Anumite viziuni supranaționale asupra arhitecturii europene au arătat că este posibil chiar **un transfer al suveranității statelor membre către o autoritate distinctă, precum UE**²¹. Suveranitatea și globalizarea au ilustrat o relație complexă, datorită importanței extreme pe care suveranitatea încă o deține pentru întregul sistem de relații internaționale: astfel, contestând caracterul suveran al statului, înseamnă să reducem statul însuși la o entitate istorică depășită²², a cărei legitimitate populară nu are nici o valoare pentru fluxurile internaționale de capital traversând granițele naționale²³. Negând caracterul suveran al statului, globalizarea consideră lumea ca fiind înscrisă în formula absolută neo-liberalistă, cu piețe auto-regulatoare, fără frontiere economice, cu state garantând profitul economic privat al CT-urilor, cu o suveranitate înțeleasă ca o „competență” ce asigură contextul optim pentru un flux accelerat de capital străin. Această viziune produce efecte importante pe plan internațional, deoarece intenționează să neglijeze baza suverană a cooperării statale, atât la nivel internațional, cât și la nivel bilateral. Opunând superioritatea scopurilor economice naționale cooperării statelor suverane, acest lucru înseamnă, în mod clar, într-o atare ipoteză, o diminuare a valorii juridice imperative și a opozabilității *erga omnes* a principiilor internaționale de drept, în particular fiind afectate:

- *egalitatea juridică între state, ca o consecință a caracterului suveran al oricărui stat;*

- concepția actualii comunități internaționale, caracterele sale universale și legale, ca o comunitate de state condusă de dreptul internațional și reglementând relațiile instituționalizate și organizate dintre ele;

- întregul drept internațional, bazat pe reguli și instituții reglementând relațiile interstatutale. Globalizarea încearcă, măbind importanța anumitor ramuri specifice ale dreptului internațional, precum dreptul comerțului internațional, să acrediteze ideea unui „**drept transnațional**”, extins la relațiile internaționale, care implică nu doar statele, ci și alte entități²⁴;

- necesitatea unei cooperări între state și transformarea ei în forme dinamice și evolutive, precum UE ca formă de integrare regională. Globalizarea, în accepțiunea neo-funcționalistă, este un instrument de realizare a guvernării globale atât prin integrare regională accelerată și profundă, cât și prin „transfer de suveranități”, definitiv și ireversibil;

- reducerea dreptului internațional la un set de principii morale, fără forță obligatorie sau valoare normativă, la o simplă regulă de solidaritate între state, pentru „a adapta structurile rigide ale dreptului internațional la necesitățile economice și la dinamica forțelor globaliste”, după cum susțin globaliștii;

- accentuarea rolului noilor entități, precum ONG-urile, CT-urile, mișcările religioase transnaționale sau partidele politice, ca actori ai actualii comunități internaționale, ca niște competitori credibili pentru stat²⁵;

- intenția de a transforma actorii globali în subiecte de drept internațional, cu unele competențe în aria restrictivă a statului, în paralel cu o reducere a importanței suveranității pe care doar statele o pot avea²⁶;

- întărirea contrastului artificial între „istoricul, suveranul, westphalianul sistem de state” și „dinamicul, noul, realul” sistem al globalizării, înțeles ca un stadiu prezent al evoluției organizării sociale, ca o „perioadă de după statul-națiune”;

- anunțarea „decesului statului-națiune”²⁷, ca pilon de bază al ordinii internaționale de drept, fără a se propune o formulă credibilă derivată din voința suverană a statelor ca subiecte de drept internațional; ceea ce înseamnă, de asemenea, o afectare a existenței identităților naționale culturale și istorice, identități neprotejate de

acum înainte de autoritățile publice, națiuni fără tradițiile puternice statale, integrate artificial în structuri federale sau supranaționale ori abandonate în arii „conflictuale”, creând, astfel, o lume divizată între „corpurile regionale de drept” și „terra nullius” - teritorii destatalizate, fără legi regionale ori organizații de integrare cu rol protectiv;

- insistarea pe scenariul „declinului statului”; globalizarea detașează, astfel, din structura statului, cele trei elemente constitutive ale acestuia: populația, teritoriul, suveranitatea, dând fiecăruia un sens transnațional;

- din perspectiva modului de gândire globalist asupra suveranității, globaliștii încearcă, între timp, să recompună scena internațională politică și juridică, divizând națiunile în comunități etnice și religioase, iar teritoriul național în regiuni economice cu o puternică identitate politică sau în „protectorate internaționale”;

- declinul statului **favorizează transformarea ariilor naționale în „arii de civilizație” artificial stabilite**, ca niște entități distincte, fără suveranitate sau națiune, nedotate cu instrumentele legale necesare pentru a se angaja în forme de cooperare similare celor aparținând statelor; civilizațiile nu au capacitate legală internațională și nici nu reprezintă subiecte de drept internațional, precum organizațiile internaționale, de exemplu;

- în altă viziune globalistă, distrugerea sistemului internațional compus din state-națiune este datorată unei deschideri extreme a granițelor naționale în fața fluxurilor transnaționale²⁸. Libertatea de circulație într-o lume destatalizată este reglementată, în această ipoteză, doar de legile regionale și permisă în „spațiile legale”, precum Spațiul Schengen inclus în aria UE. Alte teritorii, cu autorități nonstatale, nu ar fi supuse reglementărilor internaționale și vor fi probabil reduse la simple piețe necesare pentru satisfacerea intereselor private ale actorilor globali;

- distrugerea legăturii juridice între națiune și stat, ca sursă a capacității juridice a statului de a-și reprezenta națiunea pe plan internațional și de a crea un întreg sistem de organizații internaționale – precum Organizația Națiunilor Unite, de exemplu;

- distrugerea întregii rețele a organizațiilor internaționale, înțelese ca „forumuri de cooperare ale statelor” și, în consecință, dispariția subiecților de drept internațional derivat, limitat, cu o

capacitate juridică specializată, care sunt organizațiile internaționale interguvernamentale;

- dispariția drepturilor fundamentale și a obligațiilor statelor, formând principalul pilon al Cartei ONU, ca document de bază ce reglementează relațiile internaționale ale comunității interstatale;

- afectarea obligației internaționale juridice a statului de a respecta drepturile fundamentale ale omului – doar statul, nu un alt actor global, având capacitatea juridică de a-și angaja responsabilitatea pe plan intern și internațional, pentru a-și respecta obligația legală;

- distrugerea nu doar a întregii comunități politice internaționale, bazate pe relații între state, ci și a întregii ordini internaționale de drept, ca un cadru legal, compus din principiile fundamentale de drept, destinat să asigure respectarea legalității internaționale între state. Ce alți actori ar trebui atunci, să acționeze - precum ONG-urile, CT-urile sau rețelele teroriste, pentru a-și legitima prezența pe plan internațional? Acești actori globali nu au caracter suveran, nici legitimitate, nici voința de a coopera pentru a îndeplini interese comune, ca promovarea păcii și a securității internaționale²⁹, unii acționează chiar dimpotrivă;

- în cazul utopic al existenței unor națiuni destatalizate, dorind să stabilească forme directe de cooperare, aflate sub egida principiilor imperativ de drept, beneficiind de suveranitate populară, interesul lor comun de a coopera și de a crea legături juridice în absența statului nu poate crea calitatea de subiect de drept internațional pentru actori globali precum CT-urile sau ONG-urile.

Un principiu unanim respectat de drept internațional și, de asemenea, un principiu derivat din suveranitatea națională este „dreptul oricărei națiuni de a-și organiza propria formă de guvernare politică”. Însă, în acest caz, statele sunt subiectele de drept internațional care au creat, în mod liber, pe baza suveranității delegate de la națiunile lor, și care au recunoscut, în acte cu valoare obligatorie și pe plan internațional, acest principiu de drept și, implicit, acest drept pentru o națiune. Fără state, acest drept există doar într-o formă simbolică, deoarece, pe plan internațional, datorită formulei universalizate a statului-națiune, națiunea nu este concepută ca un subiect distinct față de statul său. Ideea care ar putea rezulta de aici este că doar statele pot proteja națiunile împotriva tendințelor negative ale globalizării, și nu actorii globali.

NOTE:

1 Pentru diferitele definiții ale acestui fenomen, a se vedea Martin SHAW, *Theory of the Global State. Studies in International Relations*, Cambridge Studies, 2000, pp. 11-12.

2 Charles W. KEGLEY jr., Eugene R. WITTKOPF, **World Politics. Trends and Transformation**, Bedford/St.Martin's, Boston, 2001, p. 238, Ethan Barnaby KAPSTEIN, *We Are Us. The Myth of the Multinational*, în *National Interest*, 26, Winter, 1991-1992, pp. 55-62.

3 Schimbările în puterea statală nu presupun declinul acesteia, ci reconstrucția puterii bazate pe consolidarea legăturilor și relațiilor interne și internaționale, pe eforturile statului de a controla mediul economic extern. Cf. Linda WEISS, **The Myth of the Powerless State**, trad. Diana GHEORGHIU, Radu GHEORGHIU, Ed. Trei, București, 2002, p.257.

4 Voința suverană a statului-națiune reprezintă factorul determinant pentru nașterea reglementărilor internaționale. Anumiți autori trag o concluzie mai îndrăzneță: chiar fără a fi în mod necesar suveran, într-un sens clasic, statul continuă să fie sursa unică de drept, văzut ca autoritate unică, având o legitimitate inerentă și o responsabilitate juridică. Cf. Paul HIRST, Grahame THOMPSON, **Globalization in Question. The International Economy and the Possibilities of Governance**, trad. Laura DRAGOMIR, Ed. Trei, București, 2002, pp. 383-384.

5 Michel Lascombe, **Le droit international public**, Dalloz, Paris, 1996, p.35, Dominique CARREAU, **Droit international**, Pedone, Paris, 1991, p. 28, Raymond RANJEVA, Charles CADOUX, **Droit international public**, EDICEF/AUPELF, 1992, p. 106.

6 Anumiți autori utilizează termenul de „**fragemare**”, ca un rezultat al vastei proliferări a sistemelor de drept, o tendință marcată de evoluția guvernării la multiple niveluri ca formă de sistem în care autoritatea este în mod voluntar și legal dispersată între diferite niveluri ale unei comunități cu probleme locale și cu nevoi locale. Cf. James N. ROSENAU, *The Governance of Fragemration: Neither a World Republic, nor a Global Interstate System*, lucrare prezentată la Congress of the International Political Science Association, Quebec City, August 1-5/2000, în *Studia Diplomatica*, vol. LIII, 2000, nr.5, p. 20.

7 Thomas L. FRIEDMAN, **The Lexus and the Olive Tree**, trad. Adela MOTOC, Ed. Fundației România PRO, București, 2001, pp. 29-32, 81.

8 Într-o opinie contrară, a se vedea Susan STRANGE, **The Retreat of the State. The Diffusion of Power in the World Economy**, trad. Radu Eugeniu STAN, Ed. Trei, București, 2002, pp. 21-22.

9 Unii autori văd în globalizare un proces care mărește generarea de putere și bogăție prin tranzacții private peste granițele statale, o realitate care, în această vizi-

une, nu poate să mai susțină ideea că statul a rămas actorul preeminent la nivel global, cf. Peter EVANS, *The Eclipse of the State. Reflections on the Stateless in an Era of Globalization*, World Politics, vol. 50, October 1997, p. 65.

10 Constantin MOISUC, *International Economy*, I, **Global Problems of World Economy**, Ed. Fundației România de Măine, București, 2001, pp. 238-239.

11 D. KENNEDY, *Discovering Corporate Rule*, Essence, A Seed, 1, 3, Spring, 1995, p. 26, 29. M. BARLOW, T. CLARKE, *Global Competitiveness and Corporate Rule. The Canadian Experience*, Frontline, August, 1997, p. 8, G. TEMPLE, **Globalization and the Decline of Social Reform**, Toronto, Garabond, 1995, David KORTEN- **The Post-Corporate World**, trad. Nicolae NĂSTASE, Ed. Antet, s.a, s. l., p. 78.

12 Bernard BADIE, *La fin des territoires. Essai sur le désordre international et sur l'utilité sociale du respect*, Fayard, 1995, pp. 181-184, J. P. HENRY, **Le marché contre l'Etat**, RDP, 1991, p. 631, 642.

13 A se vedea J. CHESNEAU, *Dix questions sur la mondialisation*, în **Les frontières de l'économie globale**, Le Monde Diplomatique, F. SACHWALD, *Des multinationales aux entreprises mondiales*, în **L'économie mondiale**, Cahiers Français, no. 269, 1995, p. 58.

14 Una dintre dimensiunile globalizării ar fi cea de universalizare a pieței, bazată pe liberalizarea schimburilor, conferind statelor un rol neglijabil, ca actori printre alți actori, și considerând datoriile lor publice ca datorii private. Este o piață globală cu 30.000 CT-uri active în sectoare-cheie, precum materiile prime, transportul, comunicațiile, finanțele, și cu o capacitate de a negocia superioară majorității statelor. Cf. Jean TOUSCOZ, *Mondialization et sécurité économique internationale. Quelques remarques juridiques et institutionnelles*, în RDGIP, no. 3/1998, pp. 625-626, vol. 102. Alți autori insistă pe rolul doctrinei neo-liberale în procesul de regionalizare a piețelor, în paralel cu criza statului-providență, ca tip de stat furnizând bunuri și servicii publice și, de asemenea, în paralel cu o retragere generală a statului datorită politicii sale de *laissez-faire* extinsă la nivel internațional, cf. Michel SEYMOUR, *L'Etat face à la mondialisation*, doc. htm.

15 Alți autori consideră că statul-națiune va rămâne principala formă de stat de pe întreg cuprinsul lumii, dar că acest proces, în loc să ducă la un singur guvern mondial, va fi o formă de stat descentralizat, datorită noilor tehnologii de comunicare transfrontaliere. A se vedea Martin ALBROW, **The Global Age. State and Society Beyond Modernity**, Stanford University Press, California, 1997, p. 66.

16 G. TEMPLE, **Globalization and the Decline of Social Reform**, Toronto, Garabond, 1995, Paul HELLNER, *Canadian Action Party*, în ERA Newsletter, ian.-febr. 2000.

17 Este doar o simplă trecere de la stadiul interdepen-

denței la o comună dependență a statelor. Globalizarea nu ar periclita statul, al cărui sistem legal nu este afectat de lumea economică, paralelă, a schimburilor globale. Cf. Rene-Jean DUPUY, *Le dedoublement du monde*, Revue Generale de Droit International Public, vol. 100/1996/2, pp. 313-314.

18 Serge SUR, **Relations internationales**, Montchrestien, Paris, 1995, pp. 1-2. De asemenea, Quincy WRIGHT, *Strengthening the International Law*, Recueil de cours, 1959, III, vol. 58, 1960, A. W. Sitjhoff, Leyde, Olanda, p. 275.

19 Paul HIRST, Grahame THOMPSON, **op. cit.**, pp. 98-99.

20 De exemplu, formele de organizare din America Latină, impunând modificările necesare în constituțiile naționale ale statelor membre. A se vedea Adolfo Gabino ZIULU, *La Globalizacion, Los Tratados Internacionales y la Constitucion*, Anales de la Facultad de Ciencias Juridicas y Sociales de la Universidad Nacional de la Plata; dirigidos por Osvaldo Maximo BEZZI, tomo XXXIII, ano 1997, p. 63: La Constitucion Paraguaya de 1992, articulo 145 – „La Republica del Paraguay, en condiciones de igualdad con otros Estados **admite un orden juridico supranacional** que garantiza la vigencia de los derechos humanos, de la paz, de la justicia, de la cooperacion y del desarrollo, en lo politico, economico, social y cultural”. La Constitucion de Republica Oriental del Uruguay de 1967, articulo 6 – „La Republica procurara la integracion social et economica de los Estados Lationoamericanos, especialmente en lo se refiere a la defensa comun de sus productos y materia primas”. La Constitucion del Brasil, de 1988, articulo 4 – „La Republica Federativa del Brasil buscara **la integracion economica, politica**, social y cultural de los pueblos de America Latina con vistas a la formacion **de una comunidad latinoamericana de naciones**”.

21 Însă transferurile de suveranitate ar afecta drepturile popoarelor europene de a-și alege liber orientarea politică a comunităților lor politice. Deznaționalizarea deciziei politice ar afecta profund dreptul popoarelor la auto-determinare, deoarece ideea suveranității supranaționale reclamă existența unui popor european, unit de aspirații comune și de o dorință comună, popor care în realitate nu există. A se vedea Claire DEMESMAY, *Au déla de l'Etat-Nation. Quelle démocratie pour l'Europe?*, doc.html. O altă opinie acceptă ipoteza unei națiuni europene doar dacă este bazată pe un pilon constituționalist, însă având un rol limitat, datorită ineficienței principiilor politice ale unificării societății. Cf. Alain TOURAINÉ, *La separation de l'Etat et de la nation*, Cahiers de l'Urmis, nr. 7, iunie 2001, pp. 30-31.

22 Chiar și doctrina de drept internațional acceptă faptul că, în ciuda suveranității de stat, anumite domenii nu mai sunt sub controlul statului suveran, precum: fluxurile financiare, mediul, informația, societățile transnaționale, activitățile și statutul lor juridic. În asemenea do-

menii, statul trebuie să renunțe la suveranitatea sa și să se transforme într-un simplu agent al globalizării. Mohamed Salah Mohamed MAHMOUD, *Mondialisation et souveraineté de l'Etat*, Journal du Droit International, nr. 3/123/1996, iulie – septembrie, Ed. Juris-Classeur, p. 612, 620. Teritorializarea capitalului, ca principala funcție a statului, este acum pusă în pericol de procesul transnațional. A se vedea Peter DRUKER, **Au-delà du capitalisme**, Paris, Dunod, 1993, p. 154.

23 Mulți analiști au emis ideea declinului și a inevitabilei dispariții a statului ca actor în relațiile internaționale. Y. SAKAMOTO, ed., **Global Transformation. Challenges to the State System**, Tokyo, 1995. J. DUNN, ed., **The Contemporary Crisis of the Nation State**, Oxford, 1995. Keinichi OHMAE, **The End of the Nation State. The Rise of Regional Economies**, New York, 1995. J.-M. GUEHENNO, **The End of the Nation State**, London, 1995.

24 Ph. JESSUP, **Transnational Law**, Yale University Press, 1956, p. 2, citat de Dominique CARREAU – **op. cit.**, p. 33.

25 Personalitatea juridică este un rezultat obiectiv al evoluției istorice a unei entități de la ordinea reală la ordinea juridică; în contextul actual al globalizării, nu este o regulă aplicabilă doar statului, ci și noilor actori de pe scena globală. Această trăsătură juridică aplicabilă doar statelor pare acum a fi de o eficiență similară pentru actorii globali. A se vedea Jean-Denis MOUTON, *L'Etat selon le droit international: diversité et unité*, în **L'Etat souverain à l'aube du XXI siècle**, Paris, Montchrestien, 1994, p. 80.

26 Argumente pentru păstrarea sau întărirea puterii de stat sunt menționate de autori precum P. B. EVANS, D. RUESCHMEYER, T. SKOCPOL, eds., **Bringing the State Back**, Cambridge, 1985.

27 Statele, ca niște „găuri negre ale sistemului economic global”, în M. WOLF, *Will the Nation-State Survive to Globalization?*, Foreign Affairs, ian.- febr. 2001, p. 190.

28 K. BOOTH, *Security in Anarchy*, în International Affairs, 3/1991, p. 542, Włodzimierz ANIOL, *The Post-Sovereign State? Diffusion of Power in the International Environment*, The Polish Quarterly of International Affairs, toamna 2002, vol. 11, no. 4, 2002, Varșovia, p. 11.

29 Însă alți autori tratează actorii globali ca niște centre de decizie politică și de autoritate, ca o consecință a procesului de tranziție de la sistemul stato-centric la lumea policentrică a diverșilor actori jucând roluri importante în ordinea internațională. A se vedea J. N. ROSENAU, **Turbulence in World Politics. A Theory of Change and Continuity**, Princeton, 1990. Într-un punct de vedere contrar, argumentând necesitatea de a întări sarcina de apărare a statului pe plan internațional, de a menține pacea și securitatea internațională, a se vedea intervenția lui Maurice FLORY, *Restauration de l'Etat et coopération pour le développement*, în **Rencontre internationales de l'Institut d'Etudes Politiques d'Aix de Provence**, Les Nations Unies et la Restauration de l'Etat, Colocviu, 16-17 decembrie 1994, Ed. Pedone, Paris, pp. 128-131.

Mădălina-Virginia ANTONESCU este expert în relații internaționale în cadrul Institutului Român de Studii Internaționale "Nicolae Titulescu" și doctorand în drept european în cadrul Universității București, Facultatea de Drept. A absolvit masteratul în domeniul „Relații internaționale și integrare europeană” din cadrul SNSPA, ca șefă de promoție. A absolvit, de asemenea, Colegiul Juridic Româno-Francez de Studii Europene, obținând diploma Universității Europene Paris I – Pantheon-Sorbona. Este autoare a trei cărți: Regimul juridic al străinului, persoană fizică în România, Uniunea Europeană - un imperiu al secolului XXI? Spre o civilizație unională, Uniunea Europeană – un imperiu modern? Studiu comparativ asupra vechilor și noilor tipuri de imperii.

UN TRIUNGHI UITAT AL MARILOR ACTORI

Dr. Nicolae DOLGHIN

Richard Nixon și-a elaborat politica triumphiulară inspirat de ruptura dintre Moscova și Beijing. A fost o modalitate de a menține pacea. La prima vedere, rezultatul vizibil al acestei politici îl constituie ștergerea acelei rupturi și reconcilierea ruso-chineză. Este o realitate pe care S.U.A. nu o pot ignora. Dar sunt la fel de conștiente și de faptul că marile proiecte ale celor doi depind și de ele. Triunghiul a creat o schemă a interdependențelor care, probabil, se va prelungi cât n-a gândit niciodată inițiatorul ei. Lumea contemporană îi oferă șansa de a-și extinde filosofia de la triumphi la sfera marilor ei probleme.

În luna august s-au desfășurat exerciții militare comune ruso-chineze. Cele mai mari din istoria lor, planificate pe teritoriile ambelor state și cu participarea desantului aerian, infanteriei marine, tancurilor, navelor de luptă de suprafață și submarinelor, aviației strategice etc. Evident, toate au acționat împotriva teroriștilor, așa cum s-au remarcat în ultimii ani asemenea activități în toată lumea.

A fost un exercițiu obișnuit, au declarat organizatorii, scenariile jucate n-au fost îndreptate împotriva cuiva. Exercițiile n-au etalat nimic deosebit, au afirmat oficiali din S.U.A. Cea mai bună reclamă pentru tehnica militară, au explicat oficiali ruși interesați.

Au existat și alte analize, ancorate în realitățile geopolitice ale regiunii și lumii: scenarii pentru invadarea Taiwanului, ocuparea Coreii de Nord de către efective ruso-chineze în cazul unei destabilizări grave a nordului peninsulei etc. Desigur, nu au lipsit sublinierile că exercițiile constituie un semnal transmis de Grupul de la Shanghai, singura organizație internațională din care S.U.A. nu fac parte nici măcar ca observator, dar în care China este influentă. Declarații recente ale ministrului rus al apărării au adăugat că asemenea exerciții comune se vor mai organiza în viitor în cadrul unor programe de intensificare a cooperării în domeniul militar, dar că între cei doi parteneri nu se va încheia o alianță¹.

La mijlocul lunii octombrie, nave militare rușești, inclusiv un submarin nuclear și subunități de desant, vor participa la un exercițiu comun cu efective indiene în Oceanul Indian².

Desigur, exercițiile comune pot fi privite ca activități normale între două state vecine, hotărâte să-și adâncească și diversifice relațiile. A vorbi despre o axă Beijing-Moscova nu este (încă?) momentul. Posibilitatea unei alianțe strategice este o alternativă pe care nu și-a asumat-o nici unul dintre parteneri în declarații publice. Dar nici nu poate fi ignorat faptul că apropierea este evidentă, iar timp de 15 ani, Rusia a avut ezitări în a face acest pas.

O eventuală transformare a parteneriatului ruso-chinez în bloc militar ar fi un eșec în politica de securitate a Occidentului, în special a S.U.A. Totodată, printr-o asemenea alăturare strategică, Rusia ar intra într-un joc periculos pe termen lung – pentru ea și pentru stabilitatea globală –, deoarece o Siberie și o Asie Centrală subpopulate, dar bogate în resurse, vor fi întotdeauna o tentație concretă pentru o Chină în plină dezvoltare, deci, avidă de resurse. Nu este exclus ca, într-un viitor mai îndepărtat, aceste resurse să fie protejate de întreaga lume.

Deși este negată, o posibilă alianță strategică nu poate fi exclusă. Întâlnirile frecvente dintre liderii celor două state ar pregăti opinia publică. Planurile privind intensificarea relațiilor comerciale și diversificarea lor dincolo de comerțul cu arme, tehnică militară și petrol ar constitui fundamentul unei alianțe. Pozițiile apropiate în principalele probleme ale lumii contemporane le-ar întări statutul în politica globală.

Accentuarea poziției statului în economie și a verticalei puterii, procese în curs de desfășurare în Rusia, ar constitui temeiuri pentru o apropiere de durată de vecinul ei de la sud. De altfel, aceste procese reprezintă mai curând aplicarea modelului chinez de realizare a economiei de piață decât a celui occidental. Liderilor ruși nu le-a scăpat amănuntul că varianta chineză de trecere la capitalism economic sub controlul politic strict

al statului a oferit pieței stabilitatea care a atras investiții externe record în timp scurt. Pentru investitori a contat foarte puțin faptul că acea stabilitate a fost realizată de un partid comunist. În Rusia se aplică aproximativ aceeași formulă, iar rezultatele imediate au început să se observe: scandalul Yukos este de domeniul trecutului, s-a semnat contractul între Gazprom și firme germane pentru construcția unui gazoduct pe fundul Mării Baltice, firmele Rosneftgaz și Rosneft au obținut un împrumut de 7,5 miliarde dolari de la bănci occidentale. În toate aceste tranzacții a fost implicat statul, acționar al firmelor respective, iar perspectiva profiturilor sigure a estompat posibilele rețineri ale Occidentului față de evoluția economiei de piață în Rusia.

Toate acestea se întâmplă în condițiile în care au dispărut - ori sunt tot mai rare - trimiterele la valorile democrației occidentale în discursul elitei politice ruse, care cu numai 10-15 ani în urmă coagula mișcări politice reformatoare în jurul acestor valori. Un recent sondaj de opinie a relevat că 42% din locuitorii Rusiei îi consideră pe democrați „inamici ai statului, iar activitatea lor nu corespunde intereselor naționale”³.

La începutul anilor '70 ai secolului trecut, președintele Richard Nixon iniția deschiderea S.U.A. față de China, declanșând ceea ce este astăzi cunoscut cu numele de diplomație triumphiulară. S.U.A. erau încă implicate în războiul din Vietnam, care polarizase societatea americană, și se părea că „politica îngrădirii”⁴ era în pericol. China se temea de o agresiune din partea aliatului său ideologic, U.R.S.S., și era interesată în atenuarea ostilității față de superputerea capitalistă.

Circumstanțele pentru diplomația triumphiulară au fost favorabile: S.U.A. beneficiau de sprijinul generos și unitatea întregii lumi occidentale, al cărei lider incontestabil era, China renunța la revoluția sa culturală, își proiecta viziunile programe de modernizare și avea nevoie de suportul economiei capitaliste, U.R.S.S. era obligată să acționeze pe două fronturi, ceea ce îi epuiza rapid resursele. În plus, toți actorii majori ai lumii își căutau poziții favorabile pentru marile jocuri care se profilau în bazinul Pacificului.

Continuată în diferite forme de toate administrațiile S.U.A., diplomația triumphiulară a fost însoțită de strategii concrete, a dominat ultimele decenii și a contribuit substanțial la destrămarea imperiului sovietic. Războiul rece s-a sfârșit, deci,

în ultimul deceniu al secolului trecut. Numai că rezultatele sale sunt din ce în ce mai neclare. Este tipul de victorie despre care Liddell-Hart spune că nu aduce avantaje din pacea care urmează, iar organizarea postbelică va fi nesigură⁵.

Triunghiul scalen, adică cel inițiat de președintele Nixon, în care actorii erau inegali, mai ales în sursele de generare a puterii, tinde să se transforme astăzi într-unul echilateral. Deși diversitatea surselor care generează puterea este la fel de actuală, au apărut și forme relativ noi de contracarare a acesteia. Acest lucru relativizează înseși conceptele asociate procesului de impunere a voinței. Terorismul este una din aceste forme.

S.U.A. s-au implicat cel mai puternic economic, militar, ideologic, financiar etc. în contracararea imperiului sovietic. Au fost credibile în acțiuni, prin valorile interne pe care le-au promovat: democrație, piață liberă, libertate, respect față de lege etc. Aceste valori au avut impactul cel mai coroziv asupra imperiului sovietic și parțial asupra Chinei.

Sfârșitul războiului rece a găsit S.U.A. implicate în problemele lumii într-o proporție atinsă, probabil, doar la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Numai că, dacă atunci, la începutul anilor '50, ponderea produsului intern brut al S.U.A. în cel mondial era de 35%, în anii '90 ajunsese la 20%⁶, ceea ce a însemnat și o diminuare a componentelor nemilitare în soluționarea problemelor în care erau implicate. Probabil că aceste realități l-au determinat pe H. Kissinger să afirme în legătură cu noua ordine internațională „... că, pentru prima oară, Statele Unite nu pot nici să se retragă din lume, nici s-o domine”⁷. Nu se pot retrage pentru că valorile promovate și apărate au devenit tot mai atractive și se vor identifica oricum cu S.U.A., adică cu sursa care le-a promovat cel mai intens. Probabil, aceste valori vor fi însușite diferit și vor suferi transformări surprinzătoare, adaptându-se la realitățile și diversitatea lumii, așa cum s-a întâmplat cu orice model de succes.

Afirmația din 1994 a lui H. Kissinger, coautor al diplomației triumphiulare, își dovedește actualitatea astăzi, chiar dacă ordinea mondială este aparent dominată de S.U.A. – unica superputere – iar latura împotriva căreia fusese modelată acea politică a dispărut. S.U.A. descoperă cu fiecare zi că triumghiul există în continuare și că sunt nevoie să țină seama de el, deși realitățile geopolitice și strategice sunt altele. Statul inițiator este pus în

situația de a folosi tot mai frecvent elemente ale politicii de putere în relațiile cu ceilalți parteneri de figură geometrică, dar deseori se află singur în această relație. El nu mai beneficiază de unitatea pe care altădată a generat-o în Occident pericolul sovietic. Mai mult, se confruntă cu dizidențe pe anumite teme, chiar printre aliații săi tradiționali, cum ar fi Germania, Franța, Coreea de Sud, Turcia, mai atenți la implicațiile subtilităților geopoliticii asupra propriilor interese.

Valorile democrației occidentale, adică cele care au corodat imperiul sovietic, s-au impus în Europa și au determinat modificări profunde în Asia, prin ceea ce reprezentau ele, prin faptul că ofereau alternativă. Nu armele și nici considerentele strategiei nu le-au impus. În perioada de vârf a politicii îngrădirii, aceste valori, simbolizând în esență libertatea, au constituit ele în sine o forță.

Armele și considerentele strategice și-au avut importanța lor, dar s-au aflat undeva în fundalul confruntării. Activizarea lor, astăzi, a dus la o apropiere periculoasă a strategiei de democrație, supusă și așa altor sfidări de amploare neobișnuită. Corupția, ineficiența legilor, polarizarea socială, sărăcia sunt fenomene asociate cu democrația într-o mare parte a lumii. Bănuiala că ele sunt tolerate de democrațiile puternice din considerente strategice este tot mai des scoasă în evidență în analize. Ceea ce se întâmplă în prezent în Irak depășește cu mult evoluțiile strategice, deoarece pune la încercare capacitatea democrației de a găsi soluții la o situație complexă, soluții care să nu depindă de folosirea violenței armate. Un eventual eșec politic ar fi o lovitură grea pentru valorile democrației.

Din păcate, S.U.A., care în toată istoria lor s-au implicat în promovarea valorilor democrației în lume, trebuie s-o facă în continuare în condițiile în care propria strategie a provocat atâtea pagube poziției sale internaționale „...prestigiului lor, credibilității, parteneriatelor pentru securitate și bunăvoinței altor state – în timp atât de scurt și cu rezultate atât de puține”⁸. În același timp, evoluțiile din interiorul triumphiului împing diplomația către componentele dure ale politicii de putere, adică tot către strategie. Oricum, efectele acestei mișcări nu se pot compara cu cele ale unei diminuări a implicării S.U.A. în problemele lumii.

Rusia s-a declarat și a fost recunoscută drept succesoare a U.R.S.S. Acest lucru i-a adus nu numai datoriile internaționale ale fostului imperiu, ci și arsenalul nuclear al acestuia. Ponderea econo-

miei sovietice în cea mondială a fost redusă, dar arma nucleară a făcut superputerea. Tot ea a protejat Rusia de propagarea pe teritoriul său a suflului secesiunilor din spațiul ex-sovietic și i-a garantat integritatea teritorială. În același timp, a menținut-o în poziție de dialog special cu S.U.A. și de descurajare a Chinei. La adăpostul armei nucleare și-a inițiat reforma forțelor convenționale și a demarat strategia sa energetică provocatoare de acțiuni și reacții în geopolitica lumii.

În noua politică a triumphiului, Rusia a ales să nu se mai opună S.U.A. decât punctiform, în zonele cele mai delicate pentru S.U.A. și pe măsură ce redresarea economică i-a permis. De asemenea, spre deosebire de S.U.A., Rusia și-a redus implicarea în rezolvarea problemelor lumii doar la declarații, neasumându-și obligații politice, financiare, economice etc. decât în zone alese îndeosebi în spațiul ex-sovietic. S-a retras până și din Balcani, deși cu doar câțiva ani în urmă încă îi mai considera zonă tradițională de interes. Membrii C.S.I. acuză nefuncționalitatea organizației tocmai din cauza lipsei de interes a Rusiei pentru eficientizarea structurilor ei. Să-și fi amintit elita politică rusă ceea ce afirma Walter Lipmann în 1943, și anume că „politica externă reprezintă un echilibru între implicare și puterea națiunii, dispunând și de o rezervă confortabilă”⁹ Dacă implicarea militară a Rusiei în soluționarea problemelor lumii este redusă, cea a S.U.A. se reflectă în creșterea anuală a bugetului apărării, superior astăzi celui din perioada crizelor rachetelor sau Berlinului – două din momentele de referință ale confruntării bipolare. Cât timp își vor putea permite S.U.A. aceste creșteri, chiar dacă sunt cea mai importantă economie a lumii?

În raport cu China, Rusia și-a amintit de vremurile de altădată ale colaborării reciproce. Între cei doi parteneri, nu mai există probleme politice. Din punct de vedere militar, la granița comună s-a produs o dezangajare care, probabil, a depășit-o pe cea din Europa. Rusia profită din plin de embargoul impus de S.U.A. și U.E. asupra livrării de tehnologie militară modernă către China. În 2004, aproape jumătate din exportul rus de armament a avut ca destinație China¹⁰.

Totuși, teama Rusiei de China este istorică și alimentată de evoluțiile demografice negative care, în perspectivă, îi vor slăbi potențialul. Recent, ministrul rus al învățământului declara că, pentru a-și folosi fără dificultăți avantajele oferite de mărimea

teritoriului, statul rus ar trebui să aibă o populație de trei ori mai numeroasă decât cea actuală. Problema este dacă Rusia va putea să mențină mult timp spațiul de siguranță față de gigantul său vecin din sud.

Dacă ar exista criterii matematice de apreciere a diplomației triumphiulare în cei peste 30 de ani de funcționare, probabil că în valori nominale China ar fi marea câștigătoare. Saltul efectuat de China este mult mai impresionant decât cel al S.U.A. Dintr-un stat cu o economie semifeudală, cum era în timpul revoluției culturale, aceasta a ajuns puterea economică mondială de astăzi și va deveni superputerea de mâine. Dispunând de puține resurse naturale, dar imense resurse umane, statul chinez a adoptat o strategie proprie, convingătoare de modernizare rapidă. Piața chineză a devenit cea mai tentantă piață a lumii pentru investițiile străine, oferind avantaje, stabilitate și perspectivă. Alături de perseverenței poporului său, aceste condiții au transformat China într-un concurent serios pentru S.U.A. și celelalte economii moderne, chiar pe piața lor. Totul s-a realizat cu resurse financiare, tehnologii și asistență occidentale.

S.U.A. și U.E. sunt nevoite să negocieze tot mai des aspectele expansiunii economice chineze pe piețele lor și să amenințe cu măsuri de restricționare. Balanța comercială este favorabilă Chinei în relațiile cu toți partenerii ei. Analizii financiari au demonstrat că dolarul depinde în bună măsură de yuan. În cadrul Grupului de la Shanghai, constituit și operaționalizat mai ales prin demersurile Chinei, s-a adoptat pentru prima dată în ultimii ani o inițiativă cu efecte geopolitice, atunci când membrii săi au cerut S.U.A. să-și retragă efectivele militare din Asia Centrală. Iar când Uzbekistan s-a retras din GUUAM și a cerut S.U.A. să-și evacueze baza militară aeriană de pe teritoriul său, a avut sprijinul acestui grup.

În 2004, China a devenit cel de-al doilea consumator de petrol al lumii, după S.U.A. Cei doi încep să concureze și pe această piață. Dezvoltarea economică viitoare a Chinei va depinde de modul în care își va asigura resursele petroliere și deja S.U.A. simt concurența chineză în Africa, Golf, Asia Centrală. Mai mult sau mai puțin, această concurență se manifestă și în domeniul militar. Desigur, în China există nu numai ritmuri înalte

de dezvoltare a economiei și de modernizare a societății. Există și costuri pentru aceste succese, dezvoltarea nu este uniformă, modernizarea nu este generalizată, iar prognozele demonstrează că fenomenele negative vor fi tot mai mari și greu de ignorat. Totodată, neputând evita intrarea în domeniul relațiilor de putere la nivel global, va fi obligată la consumuri masive de resurse. Deci, în politica triumphiului, statutul de câștigător net pe care-l are China se va mai atenua.

Richard Nixon și-a elaborat politica triumphiulară inspirat de ruptura dintre Moscova și Beijing. A fost o modalitate de a menține pacea. La prima vedere, rezultatul vizibil al acestei politici îl constituie ștergerea acelei rupturi și reconcilierea ruso-chineză. Este o realitate pe care S.U.A. nu o pot ignora. Dar sunt la fel de conștiente și de faptul că marile proiecte ale celor doi depind și de ele. Triumphiul a creat o schemă a interdependențelor care, probabil, se va prelungi cât n-a gândit niciodată inițiatorul ei. Lumea contemporană îi oferă șansa de a-și extinde filosofia de la triumphi la sfera marilor ei probleme.

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE:

- 1 www.globalsecurity.org/wmd/library/news./russia/2005/russia-050906-rferl01.htm
- 2 <http://news.ng.ru/2005/09-26/1127743362.html>
- 3 <http://www.rambler.ru/db/news/msg.html?mid=6635744>
- 4 Termen consacrat pentru politica de contracarare de către S.U.A., prin mijloace politice, iar dacă era nevoie și militare, a politicii de expansiune sovietice după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. A fost sugerată de către diplomatul american la Moscova, George Kennan, printr-un document cunoscut drept „Lunga Telegramă”.
- 5 B.H. LIDDELL-HART, **Strategia. Acțiunile indirecte**, Editura Militară, București, 1973, p.366.
- 6 HOLSTI K. J., **International Politics. A Framework for Analysis**, Prentice Hall International, Sixth Edition, p.61.
- 7 Henry KISSINGER, **Diplomația**, ed. a II-a, București, Editura BIC ALL, 2002, p.16.
- 8 G. John IKENBERRY, *The End of Neo-Conservative Moment*, Survival, volume 46, number 1, Spring 2004, p.7.
- 9 <http://news.ft.com/cms/s/e43c9274-1e42-11da-a470-00000e2511c8.html>.
- 10 http://www.iyvestia.ru/armia2/2648131_print

Dr. Nicolae DOLGHIN este cercetător științific gradul I și directorul științific al Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

PRINCIPALII FACTORI CARE INFLUENȚEAZĂ DECIZIILE POLITICO-MILITARE

Dr. Eugen SITEANU

Conținutul și calitatea deciziilor politico-militare depind de un mare număr de factori, printre care enumerăm: cultura decidenților și, în special, cultura politică și militară a acestora, responsabilitatea lor, accelerarea transformărilor pe care le suferă azi umanitatea și, în primul rând, explozia demografică, dezvoltarea fără precedent a structurilor economice, sociale, politice și militare ale societății, caracteristicile politicii interne și externe, situația politică, militară, politico-militară, economică și mai ales cea de securitate, care este primordială.

Pentru elaborarea deciziei politico-militare este nevoie de știință, artă, competență și responsabilitate, potrivit mandatului acordat de electoratul ce așteaptă decizii care să exprime interesul național, de alianță sau de coaliție.

Conținutul și calitatea deciziilor politico-militare depind de un mare număr de factori, printre care enumerăm: cultura decidenților și, în special, cultura politică și militară a acestora, responsabilitatea lor, accelerarea transformărilor pe care le suferă azi umanitatea și, în primul rând, explozia demografică, dezvoltarea fără precedent a structurilor economice, sociale, politice și militare ale societății (potențialul economic, demografic, militar, instituțiile etc.), caracteristicile politicii interne și externe, situația politică, militară, politico-militară, economică și mai ales cea de securitate, care este primordială.

La aceștia mai trebuie să se adauge și organizarea, înzestrarea și logistica forțelor armate etc. Rezultă de aici o problemă complexă și diversificată, ce vine în ajutorul celor interesați să cunoască mai aprofundat factorii care influențează deciziile politico-militare.

Complexitatea procesului de luare a deciziilor politico-militare reclamă, pentru decidenți, cunoașterea temeinică a fenomenului politico-militar sau, cu alte cuvinte, a celui politic și a celui militar, dar și a unor probleme economice, culturale și de

diplomație, fără de care nu se pot înțelege corect toate aspectele din domeniul politico-militar care determină deciziile respective (figura nr.1).

Pentru a lua decizii strategice, militarii sunt nevoiți să înțeleagă atât fenomenul politic, cât și unele aspecte economice, deoarece ei slujesc politicul, iar acesta slujește economicul. Întotdeauna mutațiile din sfera economică au produs transformări și în domeniul politico-militar. Așadar, aceste sfere (militară, politică și economică) se întrepătrund, se interferează.

Atât apărarea națională, cât și deciziile politico-militare reprezintă atribute inalienabile ale statului, care trebuie completate și prin unele forme de asigurare a securității naționale și colective. Dintr-o perspectivă sistemică (a teoriei generale a sistemelor), apărarea națională trebuie analizată în contextul apărării colective, pentru a diminua riscurile și amenințările. Să nu uităm că azi statele nu mai au dreptul de a duce război oricum doresc ele, căci dreptul internațional nu le mai recunoaște decât dreptul la legitimă apărare¹. De aceea, termenul de apărare este cel care îl înlocuiește acum pe cel de război, iar termenul de strategie este și el pus în discuție.

Militarii cu funcții de răspundere țin cont, în procesul de decizie, de corelațiile amintite anterior și de legile generale ale politologiei și ale luptei armate, căci ei sunt integrați în societatea politică și cea civilă.

Studierea strategiei (considerată știință) și a altor științe socio-umane (în primul rând, a politologiei) asigură un minimum de cunoștințe necesare în elaborarea deciziilor politico-militare.

Problematica menționată mai trebuie completată și cu studierea gândirii politico-militare universale și românești de-a lungul veacurilor sau chiar a mileniilor, pentru că societatea românească a fost mereu determinată de factorul militar, care i-a asigurat dezvoltarea și progresul.

Dar nu este suficient un asemenea demers, dacă nu se pune accentul pe stadiul actual al dezvoltării științei politice și a celei militare, precum și pe practica internațională. Aceasta din urmă ne învață că centrele de putere pot să influențeze deciziile politico-militare ale altor state prin diferite mijloace: note de protest, acuzații, diferite forme de amenințări, aplicarea unor sancțiuni economice, embargoul, uzul de forță etc. Dintre noile centre de putere fac parte NATO și UE².

1. Influențele exercitate de ONU, NATO și UE asupra deciziilor politico-militare ale statelor

Sistemul politic asigură organizarea și conducerea politico-militară. De aceea, este necesară prezentarea succintă a structurii sale și relațiilor dintre sisteme. Sistemul politic național este o parte, adică un subsistem, din sistemul social global și, totodată, integrat în NATO și, în curând, în UE.

În această perspectivă sistemică, integratoare, trebuie văzute rolul politico-militar internațional al României, restructurarea, reformarea și modernizarea Armatei României.

Oamenii care ocupă funcții de decizie politico-militară acționează în funcție de motivațiile și interesele lor personale, de grup, de castă, naționale, europene și euro-atlantice, de capacitatea lor de orientare și apreciere, de scopurile lor individuale, colective, generale etc. Iată, deci, sursa unor decizii politico-militare foarte bune, bune, mediocre sau, uneori, chiar slabe, pentru că fiecare dintre noi reprezintă un univers interior care emană uneori cele mai surprinzătoare decizii, iar deseori cele mai așteptate decizii.

Pentru scopurile noastre, de studiere a proceselor deciziei politico-militare, considerăm că societatea umană poate fi prezentată schematic ca un sistem mare, ceea ce justifică folosirea teoriei generale a sistemelor politico-militare contemporane.

Societatea omenească este un sistem social global și este alcătuită din subsisteme naționale care, luate fiecare în parte, reprezintă sisteme de sine stătătoare, aflate în strânsă interdependență. Și sistemul național este, de asemenea, compus din subsisteme (economic, social, politic, militar etc.).

Corelația de interdependență între sistemul politic și sistemul militar este esențială, deoarece puterea politică este liantul care asigură dinamismul celorlalte subsisteme, inclusiv al celui militar.

Sistemul politic este alcătuit din relațiile politice (și politico-militare), instituțiile politice, concepțiile politice (inclusiv cele politico-militare) și subsistemul de organizare și conducere, care asigură conducerea politico-militară.

Perspectiva sistemică asupra proceselor politico-militare, care stau la baza elaborării și implementării deciziilor din acest domeniu fluid al vieții societății naționale, europene sau euro-atlantice, reprezintă promovarea spiritului științific necesar în efortul de depășire a granițelor artificiale ce separă componentele realității, care, în fond, este una singură, o realitate indivizibilă.

Ca orice sistem, și cel politico-militar, fie că este vorba de unul național sau chiar continental, reprezintă un ansamblu de elemente ori subsisteme care sunt în conexiune și interacțiune reciprocă, formând/desemnând o entitate (un întreg) cu funcții și caracteristici proprii, specifice întregului și complet diferite de cele ale elementelor componente.

Ordinea interioară a sistemului politico-militar este impusă de natura și dinamica legăturilor și relațiilor dintre părțile componente și întreg, acestea fiind niște raporturi dintre sistem și subsisteme. Și în acest caz particular, coeziunea legăturilor interne ale sistemului, de care ne ocupăm aici, este mult mai trainică (puternică) decât legăturile sistemului cu mediul extern.

Pentru definirea sistemului politico-militar, vom porni de la structura și funcționalitatea sistemului. Din punct de vedere structural, sistemul politico-militar este un subsistem al sistemului social național, dar și al sistemului politico-militar european, respectiv al NATO. Iată, deci, complexitatea structurii și conexiunilor care rezultă pentru acest sistem, care se compune din relațiile politico-militare, instituțiile politico-militare, concepțiile politico-militare, formele și mijloacele acțiunii politico-militare, normele și valorile aferente. Din punct de vedere funcțional, sistemul

politico-militar asigură organizarea și conducerea societății în ansamblu, în condiții de securitate, și conducerea forțelor armate din MAPN, MAI etc. Așadar, sistemul politico-militar este ansamblul structural de relații care se interconstrucționează și asigură buna funcționare și îndeplinire a misiunilor pe care le au forțele armate (armata, jandarmii, trupele SRI, forțele speciale etc.).

Analizând componentele și relațiile sistemului politico-militar, se constată că există două feluri de legături (raporturi): 1) între diferite categorii și grupuri sociale care urmăresc îndeplinirea pe plan intern a unor interese în raport cu puterea de stat și 2) relații politice interstatale (internaționale) cu ONU, NATO, statele NATO, UE, statele UE etc.

Conținutul și interconstrucționările dintre relațiile politico-militare interne și cele internaționale (externe) reprezintă o sferă de importanță vitală a domeniului politico-militar.

Relațiile politico-militare reprezintă anumite relații sociale (specifice), în care reprezentanții națiunii și ai instituțiilor acționează pentru organizarea și conducerea politico-militară a societății. Aceste relații au caracter programatic, organizat și se manifestă numai prin intermediul instituțiilor politice naționale și al organizațiilor internaționale (ONU, NATO, UE etc.), precum și între state, pentru optimizarea și conducerea politico-militară a societății.

Nu se pot lua decizii politico-militare optime fără cunoașterea componentelor sistemului politic și celui militar, raporturilor de putere, ipostazelor puterii, modalităților de asigurare a organizării și conducerii politico-militare a societății românești în contextul aderării noastre la NATO și la UE și a realizării procesului de guvernare.

În aceeași ordine de idei, factorii de decizie politico-militară sunt obligați să analizeze cu atenție corelațiile între apărarea națională și apărarea colectivă, să tragă concluziile ce decurg din acest demers și să le folosească în procesul de elaborare a deciziilor. Rezultă de aici că aceștia trebuie să se consulte permanent atât cu organismele NATO, cât și cele ale UE și să armonizeze, cu multă diplomatie și artă strategică, interesele, deciziile și acțiunile politico-militare naționale cu cele ale aliaților și partenerilor UE.

Sunt, așadar, necesare cunoștințe temeinice și veridice despre sistemul politic și militar, valorile și normele politice și militare care determină formarea convingerilor, atitudinilor și conduitei po-

litico-militare democratice și responsabile, astfel încât fiecare decident să poată face o analiză politico-militară științifică și să poată acționa în deplină cunoștință de cauză.

Dacă în trecut strategia studia doar războiul și rămânea cantonată numai în război, astăzi strategia are o sferă mult mai mare de manifestare, iar războiul este doar o mică parte a acesteia. Strategia a devenit „arta de a coordona ansamblul forțelor unei națiuni pentru a-i asigura acesteia locul și rolul definit de proiectul politic al guvernării”³. De aceea, este nevoie de binomul strateg-om politic, care să ia decizia politică-strategică.

Pe această bază se poate exercita o conducere politico-strategică care să facă să dispară acea prăpastie dintre politică și strategie. Neînțelegând această problemă politico-militară, în Primul Război Mondial, de exemplu, mareșalul Foch a încheiat armistițiul în loc să declanșeze ofensiva din Lorena.

Politica și strategia trebuie să conlucreze și să se sprijine reciproc. Acolo unde strategia nu reușește să obțină victoria, trebuie să intervină politica, pentru a salva situația. Așa s-a consolidat Atena, după înfrângerea suferită în războiul peloponesiac, Franța după Poitiers și Azincourt, Prusia după înfrângerea de la Jena, Germania și Japonia după ce au fost distruse în cel de-al Doilea Război Mondial etc.

Formarea culturii politice și militare, a mentalităților și comportamentelor democratice, caracteristice factorilor de decizie din NATO și UE, concură la dezvoltarea capacității demnitarilor, generalilor și ofițerilor români de a înțelege problemele politico-militare și de a-și forma propriile criterii de apreciere a activităților politico-militare.

De aici reiese și necesitatea articulării preocupărilor românești la marile probleme cu care se confruntă ONU, NATO și UE, deoarece România este un subsistem al acestor sisteme mari.

Domeniul politico-militar are trei aspecte principale: sistemul politico-militar, acțiunea politico-militară și gândirea politico-militară, toate acestea exercitând, într-o strânsă interdependență, o mare influență asupra conținutului deciziilor politico-militare⁴.

Domeniul politico-militar și deciziile din acest domeniu au apărut pe o anumită treaptă a dezvoltării sociale, în perioada trecerii societății omenești spre sclavagism.

Activitățile oamenilor sunt canalizate de o ase-

menea manieră încât să asigure o dezvoltare conștientă, iar gândirea politică nu poate fi separată de cea militară (nici gândirea militară de cea politică). Ea a propulsat apărarea națională în sfera apărării colective continentale și transcontinentale.

Pe lângă faptul că decizia politico-militară promovează anumite interese naționale și de apărare colectivă (NATO), se constată că, pe măsură ce societatea se dezvoltă, aceste decizii capătă o importanță din ce în ce mai mare și o arie de cuprindere europeană. Totodată, dacă în trecut precumpănea partea militară a deciziei politico-militare, azi, și cu atât mai mult în viitor, va prevala cealaltă parte (politică), cu multe preocupări de securitate. Cunosând că omul este mai întâi un „zoon-politikon”, nu e de mirare că accentul va fi pus mereu pe latura politică, și nu pe cea militară. În prezent, nu există o problemă politico-militară mai mare decât cea de securitate.

Așadar, centrul de greutate al acestor decizii se deplasează spre domeniul politic, dar nu numai la nivel strategic, ci și la celelalte niveluri - operativ și, uneori, chiar la nivel tactic -, căci lupta armată este din ce în ce mai mult controlată de factorul politic.

Rezultă că rolul domeniului politic este din ce în ce mai mare în fenomenul politico-militar contemporan, în care consolidarea apărării naționale conduce la structurarea unei apărări colective mai puternice. Interdependența tuturor fenomenelor epocii contemporane, care au generat globalizarea, își pune amprenta și asupra conținutului deciziilor politico-militare. Astăzi, sistemul politico-militar structurat la nivel național tinde să se extindă în forme de organizare continentală și chiar internațională.

De aceea și deciziile politico-militare nu se mai iau doar la nivel național, ci, în primul rând, la nivelul ONU și al organizațiilor de apărare colectivă, așa cum este și NATO. Astfel, Consiliul de Securitate al ONU are putere de decizie în gestionarea securității colective, dispune de diferite mijloace pentru soluționarea diferendelor inter și intrastatale, care pun în pericol menținerea păcii și securității internaționale, mergând până la utilizarea forței armate (art.44 din Carta Națiunilor Unite)⁵.

Dacă în trecut deciziile politico-militare reprezentau apanajul unui număr limitat de oameni, azi aparțin unui segment social tot mai larg, în care militarii au un loc tot mai important. Iată de ce crește importanța științelor politice, militare etc.,

care fundamentează decizia politico-militară sau, cu alte cuvinte, care oferă fundamentul științific factorilor de decizie politico-militară.

2. Influența concepțiilor economice, politice și militare asupra deciziilor politico-militare

Concepțiile politico-militare sunt reflectate în doctrinele politice și în cele militare. Aceste concepții cunosc schimbări radicale de-a lungul secolelor, întrucât, dacă în secolul al XIX-lea războiul și, respectiv, deciziile politico-militare deveniseră naționale, în următorul secol (al XX-lea) ele au devenit ideologice.

Dacă în secolul al XIX-lea războiul era industrial, în secolul al XX-lea el era total⁶ (toate resursele statului erau mobilizate pentru război). Funcționarea sistemului politico-militar este influențată și chiar determinată de contradicția care se manifestă între competența procesului științific de fundamentare a deciziilor politico-militare și informarea incompletă, uneori inoportună, respectiv gradul scăzut de cunoaștere a evenimentelor politico-militare.

În condițiile creșterii complexității și dinamicii problemelor politico-militare, este necesară o înaltă competență a persoanelor care conduc procesele de informare, de prelucrare a informațiilor, de diagnoză și prognoză, dar și a factorilor de decizie.

Toate aceste persoane trebuie să cunoască progresul realizat în producția de armament și efectul care l-a avut în dilatarea spațiului de operații și contractarea timpului în care se realizează misiunile și obiectivele acțiunilor politico-militare, ale operațiilor etc., ca și conținutul conceptului de geostrategie (care se referă la strategia spațiilor mari și de coordonare a operațiilor desfășurate simultan în diferite teatre).

Contradicția dintre scientizarea procesului de conducere și complexitatea și fluiditatea fenomenelor și proceselor politico-militare poate fi rezolvată numai prin conlucrarea activă între puterea politică și oamenii de știință. Contradicția de care vorbeam apare și din cauza denaturării unității dintre drepturi și îndatoririle civice, căci unii cetățeni fac apel numai la drepturi și desconsideră îndatoririle, pe care le au într-o societate democratică, în conformitate cu constituția și legea țării.

Puterea politică nu se exercită numai prin mijloace militare, ci și prin cele politice, economice, juridice ș.a. Așadar, se poate vorbi de puterea mi-

litară a unui stat, dar numai în condițiile în care aceasta este sub conducerea unei puteri politice.

De aceea, deciziile politico-militare se iau de către puterea politică, întrucât această putere are și o funcție programatică, decizională.

Prin efortul acestor decizii politico-militare se poate obține succesul sau insuccesul unor acțiuni militare. Succesul se obține numai dacă deciziile sunt corespunzătoare, viabile și oportune.

Deciziile politico-militare iau, de regulă, forma unor legi, decrete, hotărâri, ordine ale miniștrilor etc.

Dacă programul de acțiune și deciziile politico-militare sunt în concordanță cu cerințele progresului și dezvoltării societății și cu legile (principiile) luptei armate, atunci puterea politică câștigă în autoritate, statul și armata devin mai puternice.

În elaborarea și implementarea deciziilor politico-militare, puterea politică trebuie să se folosească judicios de următoarele funcții: programatică, organizatorică, ideologică, economico-financiară, coercitivă, de control, pregătire de specialiști militari etc.

3. Influența puterii politice asupra deciziilor politico-militare

Deciziile politico-militare se iau de instituții și organizații specifice, cum ar fi: CSAT, Președintele României, Parlament, Guvern, NATO, ONU, OSCE etc.

Puterea politică este democratică sau dictatorială; când cetățenii sunt consultați și își dau consimțământul pentru deciziile care concordă cu aspirațiile lor este vorba de putere democrată. Puterea dictatorială folosește mijloacele și forțele militare de represiune pentru înfrângerea voinței cetățenilor.

Autoritatea politică este capacitatea puterii de a obține ascultare fără constrângere. Lecțiile istoriei universale și naționale ne învață că autoritatea politică este limitată. Așa, de exemplu, în România, Ceaușescu a fost înlăturat de la putere de revoluționarii din decembrie 1989, iar în Franța, știm câte revoluții și lovituri de stat au fost. Prin urmare, autoritatea politică trece în mâna altora, atunci când intră în conflict cu voința majorității, deoarece ea reprezintă voința grupurilor sociale care sunt la conducerea statului, voință extinsă la nivelul întregii societăți (ea apare ca „voință a tuturor”, adică este legitimă). Când dictatorii

folosesc mijloace de represiune și ordonă armatei să înăbușe în sânge o revoluție, armata nu se mai supune autorităților politice. Așa s-a întâmplat și în Revoluția din decembrie 1989, când armata a trecut de partea poporului. Atunci Armata României a luat o decizie politică. Ea a mai luat decizia de a trece puterea sub autoritatea CPUN, a reprezentanților revoluționarilor români.

În alte țări, care au fost mulți ani sub dictatură, ca, de exemplu, Mauritania, după mai multe încercări nereușite ale diferitelor grupuri militare, la începutul lunii august 2005, garda personală a dictatorului a dat o lovitură de stat, iar puterea a luat-o un Consiliu militar. Așadar, în Mauritania s-a instaurat dictatura militară.

În deciziile politico-militare și în implementarea acestora sunt implicate aproape toate domeniile vieții societății. De pildă, atunci când s-a luat, la Snagov, prin consens, decizia partidelor politice de aderare a României la NATO (Declarația apel a participanților la Forumul NATO 2002), au fost necesare o mulțime de alte decizii, nu numai în domeniul militar, ci și în alte domenii legate de stabilitatea politică, sistemul legislativ (bazat pe o nouă Constituție cu principii democratice), drepturile omului și oportunități egale pentru toți cetățenii, drepturile minorităților, protecția copiilor, libertatea mass-media, economie, lupta împotriva corupției și crimei organizate, relații externe etc.

Prin consensul partidelor politice, de aderare a României la NATO, s-a exprimat o decizie politico-militară care a obținut consimțământul general al societății românești, pentru că orice societate are nevoie, în primul rând, de securitate, pentru a se putea dezvolta.

Astfel, prin consensul de la Snagov, din 31 martie 2001, toți subiecții politici și-au exprimat voința de a asigura funcționarea societății românești în deplină securitate, pe temeiul unei decizii care nu se bazează pe ceea ce îi deosebește, ci pe ceea ce îi unește pe toți cetățenii, indiferent de etnie, culoare politică etc. Astfel, consensul politic, am putea spune politico-militar, realizat la Snagov, a scos în evidență un exemplu de maturitate și de cultură politică, precum și de responsabilitate civică majoră.

Puterea politică nu este o forță și nici o autoritate, dar ea condiționează existența și dezvoltarea ambelor fenomene. Există doctrine politice în care puterea politică este identificată cu forța și anume

cu forța militară. Această eroare provine de la ideea considerării forței ca o componentă, o ipostază a puterii politice.

În ianuarie 1934, după ce a fost asasinat, la Sinaia, Ion Duca, primul ministru al României, s-a introdus starea de asediu pentru a se asigura ordinea în țară. Apoi, în 1935, s-a perpetuat această stare, iar guvernul a pretins că nu va uza de dreptul de a prelungi pe încă 6 luni starea de asediu. Dar nu s-a ținut de promisiune, căci, după ce a prelungit acest regim, a cerut Parlamentului reînnoirea acestuia. De aceea, Armand Călinescu spunea că „... guvernarea liberală nu este posibilă fără starea de asediu ... Cum se explică, domnilor deputați, acest fenomen? Guvernați dumneavoastră în împrejurări extraordinare? Guvernați dumneavoastră în împrejurări așa de grave, încât este nevoie ca autoritatea civilă să fie în mod permanent și legal sprijinită de autoritatea militară? Sau dumneavoastră sunteți un guvern slab, un guvern incapabil de a trăi singur, un guvern care nu poate exista decât în atmosfera de seră pe care i-o dă starea de asediu.

Împrejurări excepționale? Domnilor deputați, în adevăr, am văzut în multe părți, aiurea, convulsii, am văzut revoluțiuni (revoluții - n.a.)! În Grecia, în Spania, în Japonia. Pretutindeni s-a introdus starea de asediu pentru o clipă, s-a restabilit ordinea cu promptitudine, dar regimul de excepție a fost apoi repede abandonat.

*În asemenea condițiuni, mă întreb: ce pot spune străinii care aud că la noi, de doi ani și jumătate, stăruie starea de asediu neîntrerupt? ”*⁷ Comentariile sunt de prisos.

4. Influența unor grupuri de interese asupra deciziilor politico-militare

Uneori, deciziile politico-militare sunt influențate de anumite personalități neoficiale cu o mare capacitate de influență la cele mai înalte niveluri politice și militare ale statului.

Prin orice decizie politico-militară se promovează, în fond, anumite interese de diverse forme, precum: interese generale, de grup social, naționale, internaționale, economice, spirituale, politice etc. Până și deciziile politico-militare pot fi influențate de oameni de afaceri, de grupuri de presiune etc., pentru promovarea unor interese de grup, străine interesului național.

Influența politico-militară există și se prezintă

sub forma unor acțiuni politice întreprinse mai ales deliberat, în scopul formării sau modificării unor decizii politico-militare, unor comportamente politice sau militare ale unor demnitari, grupuri, indivizi etc.

Această influență politico-militară se manifestă sub impulsul unor interese și relații de grupuri, care luptă pentru putere, recurgând la diferite mijloace economice, politice, psihologice etc. Influența aceasta poate fi uneori mai importantă decât puterea atunci când ea determină modificarea deciziilor politico-militare. De mare importanță în acest context este prestigiul politic al factorilor de decizie politico-militară, care intervine în procesul de elaborare și de implementare a acestor decizii. Prestigiul politic reprezintă, de fapt, o influență exercitată pe baza autorității unui factor de decizie, în care precumpănesc aspectele de ordin moral, afectiv, și nu puterea și mijloacele de influențare. De aceea, unele grupuri luptă pentru a deveni prestigioase și, uneori, acționează pentru discreditarea altora și știrbirea prestigiului lor politic.

Puterea politică este cu atât mai mare cu cât se bucură de un prestigiu sporit și viceversa. Dar nu întotdeauna prestigiul conferă în mod automat și forță (forță militară). Prin urmare, prestigiul decidenților nu se poate confunda nici cu puterea și nici cu autoritatea politică, deoarece el nu este suficient pentru a crea puterea politică, deși este un însoțitor permanent al puterii.

Reprezentând o problemă centrală a sistemului politico-militar (național, al NATO sau al UE), puterea politică poate impune ordinea, progresul social, bunăstarea oamenilor, securitatea colectivă etc., însă condiționate de caracterul democrat al procesului de conducere (management).

5. Influențarea deciziilor politico-militare de către legile naționale și internaționale

În procesele amintite anterior trebuie respectate legile, începând cu cele referitoare la drepturile omului (Declarația universală a drepturilor omului, Convenția europeană asupra drepturilor omului, Pactul internațional cu privire la drepturile politice civile, Actul final de la Helsinki și actele reuniunilor generale europene de la Madrid, Viena, Copenhaga, Paris din anii 1983, 1989, 1990 și, respectiv, 1991).

Deciziile politico-militare trebuie să respecte prevederile legilor naționale și convențiilor inter-

naționale. În orice stat de drept, forțele armate sunt plasate sub controlul autorității civile, în fața căreia răspund de respectarea legilor și, în primul rând, a Constituției. Confruntările acute dintre partide pot degenera în războaie civile. Deci, lupta dintre partide poate conduce la lupta armată, iar exemple sunt din belșug în istoria universală, ca și în istoria României. Convulsiile și antagonismele economico-sociale ireconciliabile pot degenera în răscoale și războaie. În anumite conjuncturi internaționale și ale unor slăbiciuni ale factorilor politico-militari interni, se pot instaura dictaturi, așa cum a fost, de pildă, dictatura regală a lui Carol al II-lea.

În anul 1940, România a pierdut multe teritorii, din cauza slăbiciunii factorilor de decizie politico-militară ai statului și, în primul rând, a lui Carol al II-lea, care a instaurat dictatura regală, a suprimat libertățile democratice și a constituit un singur partid proregalist.

Ca urmare a presiunilor politice și diplomatice exercitate de URSS și Germania hitleristă asupra României (a pactului Ribbentrop-Molotov) și a deciziei lui Carol al II-lea, teritoriul statului român a fost sfărțec (Basarabia, Bucovina de Nord, Herța, Transilvania de Nord și cadrilaterul au fost răpitate în mod samavolnic de URSS și Ungaria horthystă).

A urmat al Doilea Război Mondial, în care România, în urma deciziei regelui Mihai I, a întors armele împotriva Germaniei hitleriste și Ungariei horthyste, astfel încât, la sfârșitul războiului, România a recucerit Transilvania de Nord. După cel de-al Doilea Război Mondial, omenirea a înțeles că asigurarea păcii mondiale și respectarea drepturilor omului nu mai trebuie tratate ca „treburile interne ale statelor”, ci ca probleme ale întregii comunități internaționale; astfel, drepturile omului sunt, acum, asociate cu drepturile popoarelor. La 16 decembrie 1966, Adunarea Generală a ONU a adoptat Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice. Cele două pacte precizează că exercitarea drepturilor civile, politice, economice, sociale și culturale nu poate fi supusă la nici o limitare, trebuie să asigure recunoașterea drepturilor altora, satisfacerea exigențelor moralei, ordinii publice și securității statului.

Sistemul național de ordine publică cuprinde: legislația, forțele de ordine publică, sistemul de pregătire (instruire) și conducerea. Sistemul

trebuie să fie flexibil, oportun, condus prin decizii legale, care să mențină sau să refacă starea de echilibru și de normalitate corespunzătoare sistemului democratic. Puterea militară a statelor poate fi uneori subminată de politicianismul practicat de unii oameni politici care, prin înșelătorii și practici imorale, se folosesc de poziția lor pentru realizarea unor interese personale. În acest scop, ei fac apel la viclenie și manipulează cetățenii.

În perioada crizelor economice sau chiar politice se practică diversiunea politică, constând în supralicitarea fricii prin prezentarea unui eventual pericol. În acest sens, se pot răspândi unele zvonuri, pentru a pune într-o lumină nefavorabilă unii adversari politici, a-i discredita sau pentru a învrăjbi unele grupuri etnice etc.

În adoptarea și implementarea unor decizii politico-militare ar fi benefică valorificarea cu discernământ a tradițiilor democratice și a practicii politico-militare din statele aliate (SUA, Marea Britanie, Franța, Olanda, Germania etc.).

Fenomenele destabilizatoare, violența în grup, crima organizată, acțiunile teroriste, traficul de droguri, de armament și muniții și conflictele interne, care au culminat cu mineriadele, pun în pericol procesul de consolidare a democrației și statului de drept.

Deciziile politico-militare au mai multe scopuri: apărarea națională, apărarea colectivă, un climat de viață politică și socială sănătoasă, care să sprijine îmbunătățirea calității vieții materiale și spirituale a cetățenilor, întărirea independenței și suveranității statului; orice societate înflorește și progresează în cadrul unei democrații autentice, dacă este apărată și are asigurată securitatea. În orice stat este necesară apărarea și consolidarea instituțiilor democratice, în special împotriva actelor de terorism, în primul rând, prin strategii de prevenție/combateră a nerespectării/încălțării legilor, de implementare a doctrinei ordinii publice și a doctrinei apărării naționale.

Adunarea Generală a ONU a adoptat numeroase declarații și convenții privind drepturile omului referitoare la genocid, discriminare rasială, refugiați, sclavie, străini, exil etc., pe baza cărora au apărut unele legi de care trebuie să se țină seama la elaborarea deciziilor politico-militare.

Dar, în același timp, în Declarația universală a drepturilor omului se arată că „orice persoană are îndatoriri față de colectivitate, deoarece numai în cadrul acesteia este posibilă dezvoltarea liberă

și deplină a personalității sale”. Aceste îndatoriri sunt înscrise în Constituția României.

Apărarea drepturilor omului, a domniei legii, a stării de ordine și normalitate se fac prin acțiuni și mijloace ale Jandarmeriei, ca urmare a unor decizii care să asigure siguranța statului și a cetățenilor, stabilitatea, ordinea, securitatea, moralitatea și civismul.

Toate aceste acțiuni se desfășoară în urma unor decizii politico-militare care au la bază: Constituția României, Legea 30/1990 privind funcționarea CSAT, Legea 40/1990 privind organizarea și funcționarea MAI, Legea 41/1990 privind organizarea și funcționarea MApN, Legea 51/1991 referitoare la organizarea și desfășurarea adunărilor publice, Legea 61/1991 privind sancționarea unor încălcări ale normelor de conviețuire socială, ordinii și liniștii publice și Legea 116/1998 privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române.

Pe baza valorilor democrației, drepturilor omului și statului de drept, NATO (din care face parte acum și statul român) și-a asumat obiectivul menținerii și apărării libertății și securității tuturor membrilor săi, deci și a României, prin mijloacele politice și militare.

Raporturile dintre societatea politică, societatea civilă și societatea militară exprimă gradul de democratizare a societății. Legile sunt și ele raporturi de reglementare a relațiilor dintre cetățeni, armată și guvernanți.

Societatea politică are însă tendința de a-și subordona societatea civilă, sprijinindu-se uneori pe societatea militară. De aceea, în Declarația Revoluției Franceze din 1789 – cu 200 de ani înaintea Revoluției Române din Decembrie 1989 – se arată că societatea civilă este o comunitate de oameni liberi și egali care există înaintea autorității de stat, iar puterea de stat trebuie să fie fundamentată pe consensul poporului.

NOTE:

- 1 Carta Națiunilor Unite, San Francisco, 26 iunie 1945.
- 2 <http://cssas.unap.ro/ro/publicații/carti/opinii: htm>
- 3 Hervé COUTAU-BEGARIE, **Tratat de Strategie**.
- 4 Călin VÂLSAN, **Politologie**, pp.56-61.
- 5 Carta Națiunilor Unite, San Francisco, 26 iunie 1945.
- 6 Hervé COUTAU-BEGARIE, **op.cit.**, p.25.
- 7 Armand CĂLINESCU, **Discursuri parlamentare 1934-1937**, vol II, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1938, pp.35-50.

Colonelul (r) prof.univ.dr. Eugen SITEANU este cercetător științific gradul III în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”. A publicat numeroase lucrări de specialitate în următoarele domenii: management, fiabilitate, mentenanță, securitate națională, strategie militară, artă militară etc.

ROMÂNIA ȘI ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE: BSEC ȘI/SAU NOUL GUAM

Dr. Paul DUȚĂ

Valoarea strategiei de vecinătate a UE este destul de controversată, neexistând o opțiune între „un cordon sanitar” sau lansarea de planuri regionale de acțiune pentru Zona Extinsă a Mării Negre (ZEMN). Din fericire, România este un posibil promotor al intereselor ZEMN la Bruxelles și coagulant de energii în regiune după modelul „finlandez” din dimensiunea nordică.

Oricum, UE trebuie să se implice serios în vecinătatea sa, în mod unilateral, bilateral sau multilateral, pentru a elimina inapetența actuală. Pentru toată lumea este clar că a venit timpul pentru noi inițiative în ZEMN.

Dintre construcțiile politice ale zonei, studiul analizează două: Organizația pentru Cooperare Economică a Mării Negre (CEMN) și Grupul Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Moldova (GUAM). În primăvara 2005, GUAM a lansat apelul pentru noi politici și inițiative diplomatice în zonă, pentru o nouă structură zonală dedicată promovării democrației și dezvoltării și va lua locul rămășițelor celei actuale.

Vorbind despre UE, orice inițiativă regională trebuie să includă Rusia. Proiectele antirusești, cum a fost cel al GUUAM, sunt contraproductive regionalismului în ZEMN. Or, singura structură politică care face față exigențelor UE este CEMN; viitorul zonal, este cert, nu poate ignora importanța geostrategică a României.

UE și ZEMN

UE are cel puțin trei strategii legate de ZEMN: extinderea sa către sud-estul Europei și Turcia, Politica Europeană de Vecinătate (PEV) pentru vecinii săi din est (și bineînțeles și pentru cei din sud) și „cele patru spații comune” cu Rusia¹. Totuși, acestea sunt insuficiente.

Formarea și dezvoltarea schemelor transnaționale de securitate și cooperare la periferia UE lărgite pot să asigure un format valoros prin care să fie depășite limitele strategiei sale de vecinătate².

ZEMN, ca un important format al regionalismului, poate deveni un instrument valoros pentru rezolvarea problematicii strategiei de vecinătate a UE³.

Potrivit unei perspective⁴, structura internațională a spațiului european devine treptat o structură poststatală.

UE capătă configurația unui model imperial poststatal, cu o rețea de politici, cu o diversitate multietnică și cu o cooperare transfrontalieră. În orice caz, contextul UE este definit prin „statul-actor” ca fiind componenta majoră, iar distanța acestuia de centru se măsoară nu numai în termeni geografici, dar și, mult mai important, prin sistemul instituționalizat. „Distanța” administrativă și instituțională determină gradul de integrare în UE, conform prezentării de mai jos⁵.

Construcția europeană se face prin trei modalități principale⁶ - ca „membru”, „partener” sau prin includerea într-un proces de „stabilizare”. Regimul de „stabilizare” precede „parteneriatul”, cum este cazul statelor din Europa Centrală, iar „parteneriatul” precede obținerea calității de „membru”.

Promisiunea de acordare a statutului de „membru” a constituit cel mai puternic instrument de politică externă al UE. Prin el se marchează trecerea din categoria „afară” în „interiorul” constelației statelor UE, respectiv, depășirea unei bariere deosebit de importante, altfel spus, modelatoarea dinamicii securității și integrării europene.

Calitatea de „partener” este animată de obiective diferite și generează alt rezultat decât integrarea, deși are aceleași rădăcini conceptuale cu lărgirea UE. În esență, calitatea de „membru” oferită vecinilor de către UE este incluzivă; sunt puse anumite condiții și oferite anumite avantaje în vederea integrării. Calitatea de „partener” oferită de Bruxelles este exclusivă; această calitate este adesea fără efect și, mai degrabă, lipsită de atractivitate, fără vreo influență asupra prezervării securității pe continent⁷.

Cerc	Structură și poziție	State
Cercul Nr. 1.	Înima UE	Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia, Spania
Cercul Nr. 2.	State membre	Danemarca, Irlanda, Suedia, Marea Britanie
Cercul Nr.3.	Noile state membre	Cipru, Republica Cehă, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovacia, Slovenia
Cercul Nr.4.	Statele Spațiului Economic European	Islanda, Norvegia, Elveția
Cercul Nr.5.	Viitoarele state membre	Bulgaria și România; Croația și Turcia; Macedonia (FYROM), Serbia și Muntenegru, Bosnia-Herțegovina, Albania
Cercul Nr.6.	State europene vecine	Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, R. Moldova, Rusia, Ucraina
Cercul Nr.7.	State non-europene vecine	Algeria, Egipt, Israel, Iordania, Libia, Maroc, Autoritatea Palestiniană, Siria, Tunisia.

Figura 1. Statele „Europăi largite”

PEV este destinat să ofere „mai mult decât un parteneriat și mai puțin decât calitatea de membru”, să împartă cu statele partenere „totul, dar fără instituții”, pentru sprijinirea reformelor lor⁸. Bugetul UE 2007-2013 va include și noul instrument financiar al vecinătății europene. Acesta va înlocui actualele instrumentele financiare ale politicii de vecinătate, ducând la o creștere a fondurilor alocate PEV.

Acestea sunt structurate pe două categorii, una pentru proiectele bilaterale de frontieră și cealaltă pentru proiectele multilaterale. Noutatea cea mai importantă este că vor fi finanțate acțiuni atât în interiorul, cât și în exteriorul UE⁹.

Strategia de vecinătate a UE este deosebit de controversată, constatându-se trei mari defecte ale PEV - ambiguitatea¹⁰, lipsa unei finalități clare¹¹ și unilateralismul¹².

Astfel se explică de ce PEV este inadecvată provocărilor de securitate și integrare cu care se confruntă UE și vecinii săi¹³.

Inabilitatea (sau lipsa de interes) a Bruxellesului de a înzestra PEV cu o finalitate mult mai substanțială transformă această politică într-un „cordon sanitar” de securitate fără sens, retrăgându-i valoarea de strategie. Combinația de politici cvasi-imperiale cu o logică lipsită de consistență riscă să devină mai degrabă o sursă de alienare decât una de atracție față de UE¹⁴.

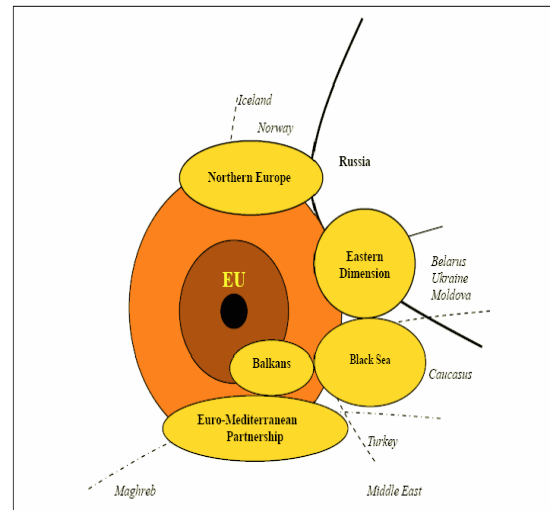

Figura 2. Vecinătatea europeană structurată pe regiuni¹⁵

UE - între „un cordon sanitar” și lansarea planurilor de acțiune regională

Coordonatele majore ale politicilor UE față de statele vecine sunt:

1) *Regiunile trebuie să fie cât mai incluzive politic*¹⁶.

2) *UE trebuie să sprijine „inițiativele generoase” ale statelor membre interesate să participe la aranjamentele regionale*¹⁷.

3) *Regionalismul promovat de către UE, prin strategia de vecinătate, trebuie să acorde un rol sporit Rusiei*¹⁸. Un canal deschis, major, precum și sprijinul activităților regionale în cadrul PEV pot asigura un cadru de dialog și de promovare a parteneriatului strategic UE-Rusia.

4) *Regionalismul promovat de către UE în vecinătatea sa trebuie să fie concentrat, în faza inițială, pe aspectele „soft” de securitate*. Cadrul regional de cooperare a constituit o modalitate remarcabilă de atenuare a tensiunilor, de creștere a încrederii între actori și în „desecurizarea” unor probleme acute.

5) *Se impune ca UE să elaboreze o nouă generație de planuri de acțiune regionale*. În principiu, așa-numita „a doua fereastră” a ENPI va fi dedicată proiectelor multilaterale PEV¹⁹.

Dimensiuni și structuri regionale	CONSTRUCȚII POLITICE REGIONALE	Vectori UE
Dimensiunea Nordică	Consiliul Statelor Baltice Inițiativa dimensiunii nordice - <i>Cunoaște o angajare activă a Rusiei în diferite politici sectoriale</i>	Polonia, Finlanda
Dimensiunea Sudică Mediteraneană	Nu este caracterizată de un program coerent de cooperare regională, care să fie generat și de către actorii-țintă <i>Această regiune, caracterizată ca fiind un microcosmos eterogen, poate fi organizată într-o mulțime de cadre subregionale</i>	Spania, Franța, Italia, Grecia
Spațiul balcanic	Pactul de stabilitate pentru sud-estul Europei (1999), lansat la inițiativa UE. <i>Alături de statele balcanice, actorii UE, sunt implicate și alte state – Rusia, Turcia și SUA -, organizații internaționale și instituții financiare.</i>	UE, România, Bulgaria, Grecia
Dimensiunea Estică	Vectorii UE – Polonia și Lituania – și, insuficient, România, focalizată spre Ucraina, Moldova și Belarus. Această regiune nu este decodată bine configurată. <i>Rusia interesată, în anumite condiții, ar putea să adauge acestei structuri o importanță deosebită, mai ales după obținerea statutului de stat membru UE de către România.</i>	Polonia, Lituania, România
Zona Extinsă a Mării Negre	Cooperarea redusă în spațiul Mării Negre a fost susținută prin CEMN, fiind concentrată în principal pe activități non-militare „soft”, înregistrându-se similitudini cu rolul Consiliului Statelor Baltice. <i>Rusia este membru BSEC.</i>	România, Bulgaria, Grecia

Figura 3. Construcții politice regionale

România – capul de pod al UE pentru sud-estul european

Printre actualele și viitoarele state membre UE, România este un posibil avocat al ZEMN la Bruxelles. Bucureștii își poate exploata poziția geopolitică, fiind cel mai important cap de pod pentru sud-estul european și, de aceea, îndreptățită să promoveze interesele de vecinătate ale UE pentru ZEMN. „*România, condusă de căpitanul Băsescu ca nou președinte, cu statutul de membru NATO și cu perspectiva de a deveni și membru al UE, se prezintă ca un interesant promotor al ideii de cooperare în spațiul Mării Negre. Modelul rolului pe care l-a jucat Finlanda în cadrul Dimensiunii nordice prin anii 1990 pare să fi sunat ca un clopoțel la București.*”

Acesta este unul din cele câteva exemple în care statele noi primite în UE își transpun, cu familiaritate, preferințele de politică externă regională în politici ale UE.”²⁰

România poate copia modelul finlandez (care s-a bucurat de sprijinul Germaniei), în ceea ce privește promovarea regionalismului în spațiul nordic în anii ‘90, prin desfășurarea de inițiative și alocarea de resurse pentru ZEMN și promovarea cauzei regionalismului la Bruxelles, Washington și chiar la Moscova. „*Un semnal impetuos se pare că este lansat de către România, care începe să ia în considerare asumarea unui rol pentru Marea Neagră, inspirându-se din rolul Finlandei în Dimensiunea nordică...*”²¹

Vectori UE	Structuri și proiecte multilaterale regionale	Coparticipanți
Grecia	Dimensiunea sudică	Vecini non-europeni
	Zona Extinsă a Mării Negre (ZEMN)	Armenia, Azerbaidjan, Georgia, R. Moldova, Rusia, Ucraina
Bulgaria	Spațiul balcanic	Macedonia (FYROM), Serbia și Muntenegru, Bosnia-Herțegovina, Albania
	Zona Extinsă a Mării Negre (ZEMN)	Armenia, Azerbaidjan, Georgia, R. Moldova, Rusia, Ucraina
România	Spațiul balcanic	Macedonia (FYROM), Serbia și Muntenegru, Bosnia-Herțegovina, Albania
	Zona Extinsă a Mării Negre (ZEMN)	Armenia, Azerbaidjan, Georgia, R. Moldova, Rusia, Ucraina
	Dimensiunea estică	Ucraina, R. Moldova, Belarus și Rusia

Figura 4. Vectori UE pentru vecinătatea sud-estului european

Cooperarea Economică a Mării Negre (CEMN)

UE a investit serios în promovarea regionalismului în spațiul baltic și mediteranean, prin „inițiativa dimensiunii nordice” și Procesul Barcelona. Un impuls nou este dat de regionalismul promovat de UE prin politica sa de vecinătate, dar accentul nu cade pe bilateralism.

Marea Neagră este singurul spațiu geografic de la periferia UE care a fost ignorat²².

Cu câțiva ani în urmă, CEMN a invitat UE să devină observator al acestei organizații, invitație declinată, deși, la ora actuală, prin mai multă persuasiune, se poate obține o poziție mult mai pozitivă din partea UE.

Oricum, în ultima vreme, Rusia a comunicat înalților oficiali ai CEMN că o implicare activă a UE nu este bine văzută. Tot recent, CEMN a respins oferta SUA de a deveni observator al organizației, prin absența oricărei luări de poziție.

Este necesar ca UE să se implice serios în vecinătatea spațiului Mării Negre, în mod unilateral, bilateral sau multilateral, pentru a evita lipsa de interes a organizației față de această regiune²³.

Participarea oficială la activitățile CEMN - este cel mai fericit mod de a se implica în procesul de regionalizare în spațiul Mării Negre -, dar fără a se atrage și o viitoare perspectivă de a deveni membră a acestei organizații. Calitatea de membru al CEMN pentru UE poate fi o variantă.

A sosit vremea pentru noi inițiative regionale în

spațiul CEMN. Problema nu se pune „dacă” este cazul, ci „cum”, date fiind binecunoscutele sensibilități. România poate propune UE să fie co-sponsor pentru noi inițiative în cadrul a ceea ce s-ar putea chema „forumul Mării Negre”. Inițiativele s-ar putea inspira din experiența finlandeză în „inițiativa dimensiunii nordice”, precum și din cea a „Pactului de stabilitate balcanică”.

Primul pas ar putea fi organizarea unei conferințe, de către România și UE, cu participarea tuturor statelor BSEC, a Secretarului General CEMN și SUA. Susținerea financiară a UE ar putea fi făcută prin viitoarele instrumente financiare. În acest caz, UE nu poate să își propună să obțină calitatea de membru al CEMN, dar poate oferi un cadru în care CEMN și statele membre ale acestei organizații pot prezenta proiecte și idei de interes regional, ce pot fi puse în operă cu resurse financiare din partea UE și SUA. În acest sens, poate fi citată experiența „dimensiunii nordice”, care nu a plecat de la zero sau prin înlocuirea organizațiilor Mărilor Baltică și Barents, ci a venit cu un nou cadru politic, mult îmbunătățit, pentru activitățile din regiune. De asemenea, modelul „Pactului de stabilitate balcanică”, care se sprijină pe implicarea SUA.

Al doilea pas, după desfășurarea reuniunii „forumului Mării Negre”, îl constituie întocmirea de către Comisia UE a unui „Plan de Acțiune pentru Marea Neagră” în cadrul PEV²⁴. Ceea ce este important pentru acest stagiou este pregătirea unui set de documente - Cartea Albă (Verde) - de către Comisia UE prin care să stabilească opțiuni pentru statele partenere pentru asocierea la politicile sale²⁵. În plus, termenul de „politică de vecinătate” ar putea fi înlocuit cu „politică europeană de integrare”²⁶.

De îndată ce este foarte clar că trebuie îmbunătățită cooperarea în cadrul CEMN, cel puțin până acum, devine deosebit de actual „cum” pot fi lansate în cel mai plauzibil mod noile inițiative. Există un complex de orgolii politice care inhibă prea mult liderii tuturor marilor jucători - Turcia, Rusia, Ucraina, UE, NATO sau SUA. Chiar și Ucraina nu poate fi luată în seamă fără ca Turcia să nu se enerveze, stat care nu a fost inclus în GUAM.

GUAM - Faza II

Conflictele înghețate din Caucazul de Sud și din Moldova și aspirațiile puternice ale Ucrainei și Georgiei de a deveni membre NATO sunt motive

de divergență între statele din jurul acestei mări. Totodată, actorii regionali din ZEMN trebuie să fie conștienți de aspectele „hard” de securitate legate de problemele energetice. **Producția, transportul și vânzarea petrolului și a gazului au o importanță strategică pentru ZEMN; aceste realități economice pot să cunoască chiar o sporire a semnificației lor, în lumina creșterii dependenței economiei rusești față de petro-ruble și a continuității instabilității politice din bazinul Mării Caspice, precum și din zona extinsă a Orientului Mijlociu.**

Ca atare, inițiative precum INOGATE și proiectele de infrastructură de genul conductei Baku-Ceyhan - care pornește din Azerbaidjan și ajunge în Turcia, ocolind strâmtoarea Bosfor și porturile rusești de la Marea Neagră - este posibil să rămână în continuare chestiuni sensibile pentru negocierii regionali.

Relațiile bilaterale ale SUA în regiune, fără nici un dubiu, vor fi viguroase. Perspectiva obținerii calității de membru NATO de către Ucraina, Georgia și Moldova poate și trebuie adâncită.

NATO are ocazia să se implice într-o inițiativă cu o mare valoare politică, respectiv, să se implice și să sprijine cele mai interesante state vecine - Ucraina, Moldova și Georgia - pentru a se integra în comunitatea euro-atlantică. Există o abundență de activități de cooperare între NATO și vecinii săi, care este încă în creștere. Chiar în prezent, se desfășoară în Marea Neagră operații navele comune sub egida inițiativei „Active Endeavour”, operațiune a cărei origine se află în spațiul mediteranean.

GUUAM (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaidjan și Moldova) a fost fondată oficial ca o alianță politică, economică și strategică, în scopul întăririi independenței și suveranității acestor foste state sovietice. Grupul GUUAM devine o importantă structură, îndreptată în scopul întăririi cooperării economice regionale, prin dezvoltarea coridorului energetic european - caucazian - asiatic și pentru stabilirea unui parteneriat special și a cadrului de dialog cu NATO pe teme de interes mutual. Cooperarea între delegațiile Azerbaidjanului, Georgiei, Moldovei și Ucrainei a început în 1996, la Viena, cu ocazia Conferinței CFE, când cele patru state au dat comunicate comune în favoarea formulării de inițiative comune²⁷.

Președinții statelor membre GUUAM se

pronunță pentru dezvoltarea interacțiunii în cadrul Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic, precum și în cadrul Programului NATO/PfP²⁸, și „pentru adâncirea cooperării practice, în scopul întăririi capacităților pentru menținerea păcii, în conformitate cu cele mai importante prevederi internaționale.” În 18 mai 2000, la Washington D.C., cu ocazia unui seminar organizat la Senatul SUA, sponsorizat de către postul de radio Europa Liberă și Radio Libertatea (RFE/RL) și sub patronajul Comitetului pentru Relații Externe al Senatului SUA²⁹, ambasadorii GUUAM³⁰ au prezentat patru obiective de acțiune imediată: (1) promovarea comerțului și a coridorului energetic Est - Vest; (2) dezvoltarea interacțiunii regionale în cadrul Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic și programului NATO/PfP; (3) prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă în cadrul regiunii și (4) combaterea traficului de droguri în statele lor.

În mai 2005, la Chișinău, are loc o nouă reuniune GUAM (Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Moldova) care punctează începutul unei noi politici regionale și al unei noi diplomații. Se decide un nou stadiu pentru GUAM - FAZA II, care să fie deschisă statelor din regiune interesate în promovarea democrației cu adevărat. Uzbekistanul nu a participat la această reuniune. Organizația succesoare va purta un nume inspirat din obiectivele de promovare a democrației și dezvoltării.

Ucraina începe să se considere un centrul diplomatic-cheie, care să emită inițiative regionale, apreciind că poate controla un uriaș cerc de organizații regionale în care este participantă: vechiul CEMN, noul GUAM-FAZA II, Grupul ‘4+1’, împreună cu statele de la Vișegrad, trilateralele Ucraina – Moldova – România și Ucraina – Polonia – Lituania, fără a neglija vechiul CSI și noul Spațiu Economic Unic, din care fac parte Rusia, Belarus și Kazahstan³¹.

Axa Marea Baltică - Marea Neagră

În februarie 2005, patru noi state membre UE (Estonia, Letonia, Lituania și Polonia), împreună cu Bulgaria și România, fondează grupul „Noii prieteni ai Georgiei”, grup denumit chiar de către participanți „axa Marea Baltică - Marea Neagră”. Saakashvili și Iușcenco sunt considerați ca fiind în aceeași barcă, de parcă ar fi frați de cruce³².

„Noii prieteni” își propun să împărtășească din experiența lor legată de procesul de accedere

în UE și NATO și să promoveze astfel de procese în ZEMN. Urmare a revoluțiilor „trandafirilor” și a celei „portocalii”, membrii GUAM încearcă să își revitalizeze grupul, invitând liderii României, Bulgariei, Poloniei, Lituaniei, Ungariei și reprezentantul UE să se alătore demersului lor³³.

Rusia

Rusia, considerând jignitoare încadrarea în rândul statelor-țintă ale PEV, pornește de la premisa că este un partener strategic al UE, poziție care implică un statut de egalitate în raporturile bilaterale. Oricum, există o opoziția tacită din partea Rusiei față de îmbunătățirea relațiilor dintre UE și fostele state sovietice vecine, state pe care continuă să le considere în sfera sa tradițională de influență. Poziția geostrategică a Rusiei și marile provocări geoeconomice constituie examene dificile pentru promovarea regionalismului în ZEMN. Abținerea UE de a ocupa un loc la masa CEMN și, în paralel, refuzul organizației de a accepta solicitarea SUA de a deveni membre ale organizației sunt aspecte importante ale actualei stări de fapt. *Situația actuală se impune a fi studiată prin prisma conexiunii deferenței unor state membre și fondatoare ale UE față de Moscova cu efectele opoziției Rusiei (ca stat membru CEMN) față de o eventuală prezență sporită a SUA în regiune.*

Postura statelor din „noua Europă” nu poate fi considerată o contrabalansare geopolitică în CEMN; rusofobia existentă în spațiul fost sovietic va intra în conflict cu dezideratul politicilor UE „Rusia - prima”, în timp ce entuziasmul proamerican va duce la întărirea componentei transatlantice. În discuțiile care se poartă față de propunerea președintelui Traian Băsescu pro „axa” București – Londra – Washington, aceasta este interpretată ca o expresie a actualelor recalibrări geopolitice, fiind o modalitate esențială de revitalizare a actualei structuri GUAM, care ar putea căpăta o valoare deosebită în contextul implicării active a vectorului românesc. De menționat faptul că această organizație s-a caracterizat prin „somniațență”, cu tot sprijinul acordat de SUA, în mare parte datorită influenței Rusiei în cele mai multe state membre ale acestui grup.

Evitarea izolării Rusiei se impune a fi unul din obiectivele unui regionalism, inclus în ZEMN, în ciuda unor probleme deosebite, cele mai multe existente în relațiile bilaterale cu valențe obstrucți-

oniste față de o participare constructivă a Moscovei. Crearea de subgrupuri în cadrul regiunii este contraproductivă rațiunilor regionalismului și poate duce la otrăvirea relațiilor deja delicate dintre statele riverane. Recentele negocieri turco-ruse, pentru formarea unei alianțe îndreptată împotriva SUA, respectiv de a le elimina din jocurile regionale, par să confirme evoluțiile îngrijorătoare din acest spațiu.

UE este interesată în includerea Rusiei în inițiativele ZEMN. Proiectele antiruse de genul GUAM sunt considerate dăunătoare regionalismului în ZEMN. Oricum, cadrul creat de „cele patru spații comune” produce numai o impresie falsă de progres în relațiile bilaterale, și nu condițiile și stimulii necesari proiectării și implementării unor proiecte speciale³⁴.

NOTE:

1 Marius VAHL, „The EU and Black Sea Regional Cooperation: Some Challenges for BSEC”, în *“The Wider Black Sea Region in the New European Architecture”*, organised by the Hellenic Parliament with the support of the International Center for Black Sea Studies (ICBSS), Athens, 8 April 2005.

2 „În 1998, guvernul polonez, care reprezenta un stat în curs de aderare la UE, ridică problema vecinătății, solicitând formularea unei noi politici a UE pentru spațiul estic. În 2002, presiunea devine consistentă prin insistențele Marii Britanii și Suediei asupra Comisiei Europene pentru a gădi o strategie substanțială vis-à-vis de viitorii vecini ai UE. Apoi, în 2003, Comisia Europeană prezintă câteva propuneri concrete pentru o nouă strategie față de viitorii vecini, care duc la stabilirea PEV. Vezi, Paul DUȚĂ, „Europa Extinsă: O prezentare sistematică”, în *Impact Strategic* nr. 2 (15)/2005, p.67.

3 „Regionalismul a constituit întotdeauna un instrument remarcabil al Bruxelles-ului în strategia de vecinătate de-a lungul anilor; deoarece a reprezentat o modalitate de încurajare

a partenerilor de a urmări propriul drum de integrare în UE”. Fabrizio TASSINARI, “Security and Integration in the EU Neighbourhood. The Case for regionalism”, *CEPS Working Document No. 226/July 2005*, p.13.

4 „Este definită o viziune asupra suveranității și teritoriului care merge mai departe decât conceptul statelor-națiuni, ca structură primară a relațiilor internaționale, și este caracterizată printr-un sistem ierarhizat în funcție de descreșterea puterii, unde puterea centrului este cu atât mai mare în funcție de cât de aproape este cercul în care este situat actorul; imaginea este reprezentată prin cercuri concentrice”. See Ole WÆVER, “Europe’s Three Empires: A Watsonian Interpretation of Post-Wall European Security” in R. FAWN, J. LARKINS (eds), *International Society after the Cold War: Anarchy and Order Reconsidered*, London: MacMillan, 1996.

5 Fabrizio TASSINARI, “Security and Integration in the EU Neighbourhood. The Case for regionalism”, *CEPS Working Document No. 226/July 2005*.

6 „... această dihotomie nu este perfectă. Există state, cum sunt cele din Grupul EEA, care sunt clar integrate în sistemul UE, dar nu sunt membre UE. De asemenea, există cazuri în care participanții se află sub standardele stabilite inițial, cum este cazul Belarus”. Fabrizio TASSINARI, op. cit., p.5.

7 „Elementul esențial, care face diferența între parteneriat și calitatea de membru, este, bineînțeles, acela că parteneriatul nu este, în cele mai multe cazuri, concentrat pe internalizarea vecinilor, ci numai pentru stabilizarea lor. UE concepe procesul de stabilizare printr-o serie de scheme: unilaterale (e.g. Strategii comune), scheme bilaterale (e.g. Acorduri de Asociere) și scheme multilaterale (e.g. Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est). Această varietate deosebită de instrumente este necesară pentru a răspunde în funcție de specific, de nevoile diferite și provocările vecinătății. Oricum, ceea ce este comun tuturor acestor modalități este că parteneriatul ține vecinii în afara proiectului european al UE”, Fabrizio TASSINARI, op. cit., p.7.

8 „Scopul PEV este de a introduce elemente ale strategiei de largire a UE în cadrul acelor parteneriate mai tradiționale. Se oferă un grad de integrare, dar nu și promisiunea de acordare a calității de membru”. Romano PRODI, “Europe and the Mediterranean: Time for Action”, discurs ținut de Președintele Comisiei Europene la the Belgian Université Catholique de Louvain-la-Neuve, 26 November 2002, p.2.

9 „O excepție o constituie European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI), instrument financiar de asistență, prin care se conturează ca o ocazie importantă pentru CEMN. S-a făcut propunerea ca finanțarea vecinilor se fie dublată prin ENPI, care va deveni operațional în 2007 prin noul buget al UE. Deosebit de important este faptul că vor fi vizate atât obiective exterioare, cât și interioare granițelor UE, incluzând toate statele ZEMN”. Marius VAHL, op. cit.

10 „Evitarea perspective de membru UE ucide ‘diferențele’ de politică din perspectiva celor din afară, deoarece, pur și simplu, calitatea de membru în ochii vecinilor

rămâne mult mai atrăgătoare decât orice propunere ademenitoare de parteneriat”, Fabrizio TASSINARI, op. cit. p. 10.

11 „Ideea unui singur cadru politic pentru toți vecinii este foarte ambițioasă de îndată ce se presupune un grad înalt de coordonare și armonizare al instrumentelor de politică propuse”, Fabrizio TASSINARI, ibidem.

12 „În loc de a fi o politică **cu** vecinii, potrivit semnificii dezvăluite de dicționar, PEV este o politică mai degrabă **spre** ei, Fabrizio TASSINARI, op. cit., ibidem.

13 „Rațiunea fundamentală a regionalismului trebuie să fie privită ca un nivel din cele trei care alcătuiesc PEV. În primul rând, există planuri bilaterale de acțiune bazate pe clauza de condiționalitate prin care UE urmărește să implementeze tranziția partenerilor spre democrație și economia de piață. Apoi, există **o singură structură PEV**, care asigură coeziunea și stabilește perspectiva strategică a acestei politici. Între acestea, se situează **regionalismul**, care înmoaie obligațiile generate de clauza de condiționalitate, facilitează realizarea lor și constituie un valoros pas înainte pentru îmbunătățirea viziunii, holiste, a PEV”, Fabrizio TASSINARI, ibidem, p. 19.

14 Fabrizio TASSINARI, ibidem, p. 12.

15 „UE înregistrează progrese în formarea capacităților de reacție rapidă, a grupurilor de luptă și a civililor pregătiți pentru operațiile de menținere a păcii, în întărirea capacităților de jandarmerie, poliție, judiciar etc., în desemnarea de reprezentanți speciali pentru zonele de conflict, îndeosebi în ZEMN. Oricum, este timidă desfășurarea acestor capacități în situații de genul Transnistria și Caucazul de sud”, Fabrizio TASSINARI, ibidem, p. 14.

16 O largă gamă de actori – nonguvernamentali, oameni de afaceri, autorități locale, instituții internaționale și donatori – precum și toți partenerii potențiali, inclusiv cei care, constant, s-au pronunțat împotriva eurocentrismului, trebuie să fie încurajați să participe și nu să se simtă amenințați de a fi excluși.

17 Statele generoase din regiune joacă un rol crucial și, în mod normal, trebuie să aibă partea leului în: definirea priorităților și stabilirea agendei comune de lucru; obținerea consimțământului și consensului între jucătorii regionali; contabilizarea și evaluarea realizărilor cooperării; suportarea costurilor creării instituțiilor regionale; promovarea de valori câștigate în cadrul regiunii în Europa și în afara ei.

18 Când este vorba de Rusia, dimensiunea strategică este avută în vedere, deoarece Rusia joacă un rol definitoriu cel puțin în trei din cele cinci regiuni: nordică, estică și cea a Mării Negre. În ciuda influenței negative în spațiul definit vecinătatea apropiată, Rusia poate să influențeze major dezvoltările din mai multe contexte. Rusia este un producător important de petrol și gaze pentru UE. Bruxellesul trebuie să sporească angajamen-

tu său față de Ucraina, Moldova și Caucazul de Sud, fără implicarea Rusiei.

19 *Aceste planuri vor urma planurile de acțiune întocmite în cadrul PEV pentru fiecare stat, care sunt în derulare, împreună cu planurile de acțiune regionale deja existente. Actualul plan doi de acțiune pentru dimensiunea nordică oferă un model valoros și exact pentru alte planuri de acțiune. Lista subsecventă acestui plan este amănunțit întocmită, cuprinzând 138 de activități.*

20 Michael EMERSON, Centre for European Policy Studies, The Black Sea as Epicentre of the Aftershocks of the EU's Earthquake, CEPS Policy Brief, No. 79/July 2005, p.5.

21 Michael EMERSON, op. cit, p. 6.

22 O viziune interesantă privind cooperarea în Marea Neagră este oferită de Mustafa AYDIN în “Europe's New Region: The Black Sea in the Wider Europe Neighbourhood”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 5, No. 2, May 2005.

23 „UE a acumulat o experiență considerabilă privind regionalismul în vecinătatea sa, care trebuie introdusă în PEV. Există pentru UE o oportunitate și timpul de a redefini rolul său în, și pentru sprijinirea, regiunilor - mai ales prin prisma faptului că UE încă nu participă la activitatea CEMN”. FT17

24 „O chestiune politică finală este dacă Rusia se va asocia unei astfel de inițiative. Potrivit experienței trecute, Rusia își va exprima scepticismul și ostilitatea, în primele sale luări de poziții. Oricum, când invitații participanți la prima reuniune a forumului Mării Negre vor formula scopuri comune, atunci Rusia li se va alătura”, Michael EMERSON, op. cit.

25 Pentru o prezentare interesantă, vezi, M. EMERSON, *The Wider Europe Matrix*, CEPS, 2004; pentru o evaluare actualizată, vezi, *European Neighbourhood Policy – Strategy of Placebo*, CEPS Working Paper No. 215, November 2004 (available at <http://shop.ceps.be>).

26 Michael Emerson, Centre for European Policy Studies, The Black Sea as Epicentre of the Aftershocks of the EU's Earthquake, CEPS Policy Brief, No. 79/July 2005.

27 În octombrie 1998, șefii delegațiilor statelor GUAM, care participau la reuniunea anuală cu FMI și BM, se întâlnesc la ambasada Ucrainei din Washington D.C. și dau un comunicat de presă prin care anunță hotărârea celor patru state de a lucra împreună pentru atingerea a patru obiective: (1) minimizarea efectelor crizei financiare din Rusia asupra statelor lor; (2) sprijinirea reciprocă împotriva „creșterii provocărilor la adresa securității și stabilității regionale”; (3) cooperarea în interiorul grupului, precum și cu parteneri internaționali în proiectul coridorului energetic Europa - Caucazul de Sud - Asia Centrală (TRACECA); și (4) asocierea la activitatea de lobby pentru accelerarea dezvoltării depozitelor pentru petrolul caspian și construcția de multiple conducte direct spre piețele internaționale.

28 În iunie 2000, Secretarul General NATO, George

Robertson, într-un interviu acordat posturilor de radio Europa Liberă și Radio Libertatea, felicită dezvoltările din cadrul GUAM și susține cooperarea NATO cu noua organizație. Când a fost întrebat dacă NATO va ajuta dezvoltarea GUAM, Secretarul General a spus: „Foarte mult, deoarece NATO este interesată să înlocuiască actualele structuri de cooperare din orice spațiu în care este implicată. Într-adevăr, și în trecut noi am încercat să dezvoltăm cooperarea între state, indiferent de nivel, bilateral sau multilateral. De asemenea, statele GUAM au avut ocazia organizării unei reuniuni la nivel de miniștri, odată cu reuniunea Consiliului de Parteneriat Euro-Atlantic de la Florența, în Italia, pe această temă. Deci, există o suită de întâlniri regionale și, până acum, s-a reușit reunirea statelor pentru a coopera în vederea rezolvării unor probleme comune, modalitate pe care NATO a încurajat-o foarte mult și va continua să o sprijine.”

29 Camera și Senatul SUA acordă „sprijin puternic cooperării pe probleme politice, de securitate și economice, promovând și încurajând GUAM. SUA trebuie să promoveze aceste inițiative ca părți ale strategiei de ajutorare a acestor state, pentru a-și consolida independența și pentru întărirea suveranității lor, să le ajute pentru rezolvarea și prevenirea conflictelor în regiunile din care fac parte, pentru promovarea democrației și a drepturilor omului.”

30 Ambasadorii au mulțumit SUA, ca „partener strategic” al statelor lor, în eforturile de constituire a guvernării democratice și crearea a economiei de piață, declarându-și intenția de a extinde cooperarea între acestea și SUA. Totodată, afirmația președintelui subcomitetului pentru relații externe al Senatului SUA, senatorul Gordon Smith din Oregon, că „există o nevoie pentru un angajament mai mare al SUA în raport cu GUAM”, a fost aprobată de către purtătorul de cuvânt al Departamentului de Stat, Richard Boucher care a

precizat: „Noi considerăm GUAM ca o dezvoltare pozitivă a cooperării regionale și, în mod sigur, dorim să cooperăm în orice mod în care putem cu aceasta.”

31 Michael EMERSON, Centre for European Policy Studies, *The Black Sea as Epicentre of the Aftershocks of the EU's Earthquake*, CEPS Policy Brief, No. 79/July 2005, p.5.

32 Președinte Saakashvili a semnat un acord strategic de cooperare cu președintele ucrainean Iușcenko. Totodată, președintele Saakashvili a subliniat importanța Ucrainei pentru regiune, afirmând că Georgia consideră Ucraina un lider în domeniile economic, de securitate și politic, precum și o „locomotivă a integrării europene”. „Declarația pe care am semnat-o astăzi trebuie citită ca actul de naștere al unei noi axe de la Marea Baltică la Marea Neagră. Este o inițiativă strategică foarte importantă”, conform paginii de web a președinției georgiene, președintele Saakashvili afirmă că „Noi vom coopera cu statele baltice, Ucraina și România pentru o lungă perioadă de timp... Aceasta înseamnă că aceste state au interese comune”. El a adăugat, „Statele membre GUAM sunt interesate să devină membre ale NATO și UE și declară deschis aceasta”. „Noi vorbim despre restabilirea cadrului de stabilitate Marea Baltică – Marea Neagră”, Georgia, Ukraine Form “New Axis”, Monday, March 28, 2005, Ria-novosti.

33 Marius VAHL, op. cit.

34 Cele patru spații comune sunt expresia dorințelor UE. Ele reprezintă o traducere a logicii interne a UE. PEV, care nu a fost acceptată de către Rusia, este, de asemenea, debilă și este urmarea procesului de lărgire a UE, “Russia-EU Relations: The Present Situation and Prospects”, report of a group of experts chaired by Sergei Karaganov and published as CEPS Working Document No. 225, July 2005.

Prezentul articol face parte dintr-o serie de studii dedicate strategiilor de vecinătate ale UE: „Europa lărgită. O prezentare sistematică”, „O dimensiune a viitorului: Politica Europeană de Vecinătate”, „Zona extinsă a Mării Negre”, „Două concepte pentru Zona extinsă a Mării Negre: Parteneriatul pentru securitate și vecinătatea prietenoasă”. Articolele au apărut în revistele Impact Strategic și Romanian Journal of International Affairs”.

CETĂȚEANUL ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Dr. Petre DUȚU

Este cetățean al Uniunii Europene orice persoană care are naționalitatea unui stat membru. Cetățenia Uniunii completează, și nu înlocuiește cetățenia națională. Ea constituie o legătură între cetățeni și UE, destinată să favorizeze identificarea cetățenilor cu UE și dezvoltarea unei opinii publice și a unei identități europene.

Cetățenia europeană este rezervată naționaliilor statelor membre. Indivizii nu acced la cetățenia europeană decât prin statele lor. Totodată, definirea naționalității rămâne prerogativul statelor membre. UE nu are nici o competență în acest domeniu.

1. Considerații preliminare

Potrivit calendarului stabilit între Uniunea Europeană și România, țara noastră va deveni membră a acestei uniuni de state la 1 ianuarie 2007¹. Integrarea se face în strictă conformitate cu o serie de norme, criterii și reguli pe care fiecare stat ce solicită aderarea la UE trebuie să le îndeplinească cumulativ, integral și la termenele convenite. Aderarea la UE conferă cetățenilor români statutul de cetățean al acesteia.

Prin urmare, este necesar să se cunoască, de către fiecare persoană din România, ce presupune dobândirea acestei calități. Cu alte cuvinte, ce drepturi și ce obligații vor reveni atât statului român, cât și cetățenilor săi.

În general, termenul cetățean desemnează calitatea unui individ de a fi membru al unui stat-națiune². Cetățenia se dobândește la naștere sau prin proceduri juridice specifice, în cazuri de emigrare dintr-un stat în altul.

Cetățeanul are o serie de drepturi și datorii. Drepturile pot fi grupate în: *civile* (liberă exprimare, acces la informație, asociere liberă, egalitate în fața legii); *politice* (drept de vot, alegeri libere, dreptul de a candida); *social-economice* (dreptul la bunăstare, la muncă, la securitate socială). Îndatoririle și drepturile cetățeanului sunt prevăzute,

de regulă, în Constituția țării și în alte legi ale statului respectiv.

În cazul Uniunii Europene, acestea sunt conținute în textele diferitelor tratate semnate succesiv de statele membre cu ocazia aderării, dar și în alte documente elaborate de către organele de conducere ale Uniunii.

Actorii Uniunii Europene sunt statele membre și instituțiile europene, printre care se numără Consiliul European (motorul politic al construcției europene, alcătuit din șefii de state sau de guvern ai statelor membre și Președintele Comisiei Europene, definește marile orientări economice și sociale, precum și politica externă), Consiliul Uniunii (are rolul de legislativ și executiv, adoptă directivele și reglementările, după avizul deputaților europeni), Comisia europeană (organul executiv al UE, ce reprezintă interesele comunitare) și Parlamentul european (vocea poporului Uniunii, examinează propunerile de directive și de reglementări, controlează Comisia europeană). De asemenea, există organe de control (Curtea de Justiție europeană - veghează la respectarea dreptului comunitar - și Curtea de Conturi Europeană - controlează cu regularitate conturile comunitare), organe monetare și financiare (Banca Centrală Europeană și Banca Europeană de Investiții) și organe consultative (Comitetul Economic și Social, Comitetul regiunilor). Fiecare dintre aceste instituții are domenii de competențe distincte, contribuind la funcționarea optimă a Uniunii Europene³.

2. Statutul cetățeanului în Uniunea Europeană

2.1. Cine este cetățean al Uniunii Europene?

Răspunsul la această întrebare se află în conținutul prevederilor Tratatului asupra Uniunii Europene, semnat în 1992 la Maastricht, care stabilea „cetățenia Uniunii”. Astfel, în termenii articolului 17 al Tratatului menționat, orice persoană care are

naționalitatea unui stat membru⁴ este cetățean al UE. Cetățenia Uniunii completează cetățenia națională, în sensul că permite cetățeanului acesteia să dispună de noi drepturi specifice dimensiunii transnaționale a Uniunii Europene și să-și lărgască exercitarea unor drepturi în țările Uniunii în care el are reședința sau călătorește. În plus, acest tip de cetățenie se bazează pe principiile comune ale statelor membre, și anume: principiile libertății, ale democrației, ale respectului drepturilor omului și ale libertăților fundamentale; principiile statului de drept. De fapt, toate aceste principii sunt conținute în Tratatul de la Amsterdam, care a intrat în vigoare la 1 mai 1999.

Cetățenia Uniunii se întemeiază pe drepturile fundamentale ale individului și pe drepturile specifice (drepturi ce favorizează libera circulație și drepturi civice) acordate cetățeanului european în tratatele semnate de către țările membre. Tratatul de la Nisa (decembrie 2001) confirmă atât statutul cetățeanului Uniunii Europene, cât și drepturile sale fundamentale.

De remarcat este faptul că cetățenia Uniunii nu o înlocuiește pe cea națională. În realitate, ea constituie o legătură între cetățeni și Uniunea Europeană, menită să favorizeze identificarea cetățenilor cu Uniunea și dezvoltarea unei opinii publice și a unei identități europene. Aceasta din urmă, ca atribut, este supusă unui dublu criteriu: 1) ea este rezervată numai cetățenilor statelor membre. Indivizii nu acced la cetățenia europeană decât prin statele lor. Ca atare, persoane din alte țări, care locuiesc într-un stat membru, indiferent de cât timp, nu primesc cetățenia europeană decât atunci când o dobândesc pe cea a statului în care s-au stabilit. Aceste persoane beneficiază în UE de drepturi sociale și economice, dar nu și de drepturi legate de cetățenia europeană; 2) stabilirea naționalității rămâne atributul exclusiv al statelor membre. Uniunea Europeană nu are nici o competență în acest domeniu. De aici se poate desprinde concluzia că, prin integrarea în UE, statul-națiune nu va dispărea ca entitate, ci continuă să existe și să-și exercite competențele. Prin urmare, statele membre rămân stăpâne pe dreptul de atribuire a naționalității locuitorilor lor și de decizie a cine este cetățean european și cine nu deține acest statut. De exemplu, eliberarea unui pașaport european, care permite cetățenilor UE să meargă în străinătate, va fi în continuare în competența autorităților naționale. Totodată, cetățenia europeană, prin drepturile acordate,

prin obligațiile stabilite și prin participarea la viața politică, întărește imaginea și identitatea UE și determină cetățeanul să se implice mai activ și mai responsabil în procesul de integrare a țării sale.

2.2. *Drepturile fundamentale ale cetățeanului în Uniunea Europeană*

Statele ce compun UE apără drepturile fundamentale și valorile democratice înscrise în diverse texte, cum ar fi: *Declarația universală a drepturilor omului* (1948), *Convenția europeană a drepturilor omului* (1950), *Carta socială europeană* (1961), revizuită în 1996, sau *Carta comunitară a drepturilor fundamentale ale lucrătorilor* (1989). Atât Uniunea, ca entitate, cât și statele membre, ca elemente structurale ale celei dintâi, au obligația să respecte aceste valori. Orice încălcare a drepturilor fundamentale poate fi sesizată atât la tribunalele naționale, cât și la Curtea Europeană de Justiție, care intervin în favoarea respectării lor. În situația când un stat membru încalcă grav și în mod repetat aceste valori și drepturi, Uniunea poate dicta sancțiuni politice sau economice împotriva sa.

De altfel, în ultimii ani, unii cetățeni ai României, chiar dacă țara noastră nu este încă membră a UE, au făcut sesizări la instanțele europene, atunci când au socotit că sunt privați de unele drepturi și, de multe ori, au primit un răspuns favorabil cererii lor.

Consecvența UE în ceea ce privește prezervarea și promovarea acestor valori a fost demonstrată, prin publicarea, în decembrie 2000, a Cărții drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene. Acest document conține 6 capitole (Demnitate, Libertate, Egalitate, Solidaritate, Cetățenie și Justiție), 54 de articole ce definesc valorile fundamentale ale UE, ca și drepturile civile și politice, economice și sociale ale cetățeanului european⁵.

Primele articole sunt consacrate demnității umane, dreptului la viață, dreptului la integritate al persoanei, al libertății de expresie și dreptului la obiectia de conștiință. În capitolul „Solidaritatea” se prevăd drepturi sociale și economice, precum dreptul la grevă, dreptul la informație și la consultare a lucrătorilor, dreptul la consilierea vieții de familie și a celei profesionale, dreptul la securitate și la servicii sociale în interiorul Uniunii Europene.

De asemenea, Carta prevede egalitatea între bărbați și femei, instituie drepturi ca: protecția do-

națiilor, interdicția practicilor eutanasiei și a clonajului reproductiv al ființelor umane, drepturile copiilor și persoanelor în vârstă, precum și dreptul la buna administrare.

Apartenența unui stat la Uniunea Europeană asigură cetățenilor acestuia o serie de drepturi, care au menirea de a spori considerabil implicarea activă și responsabilă a fiecărei persoane în procesul de integrare a țării în Uniune. Printre aceste drepturi un loc aparte revine dreptului de a circula, de a se stabili, de a munci și de a studia în celelalte state membre. Refuzul accesului unei persoane într-un alt stat al Uniunii Europene se face numai în cazuri întemeiate (pe motive de ordine, de sănătate sau de securitate publică) și această restricție trebuie justificată. De asemenea, există dreptul de a vota și de a fi ales în cadrul alegerilor pentru Parlamentul European și al alegerilor municipale într-un stat membru în care el are rezidența, în condiții similare nativilor din țara respectivă.

Un alt drept de care beneficiază orice cetățean al Uniunii Europene îl constituie cel al protecției consulare a autorităților diplomatice ale unui stat membru pe teritoriul unei țări terțe, care nu este membră a UE, dacă țara de origine nu este reprezentată printr-o ambasadă sau un consulat. Astfel, se întărește convingerea persoanelor din statele membre UE că statutul lor este unul superior cetățenilor care provin din țări ce nu aparțin Uniunii Europene.

În același timp, orice cetățean dintr-o țară membră a Uniunii Europene are dreptul de a se adresa cu petiții Parlamentului european și de a face apel la Mediatorul european, pentru a examina cazurile de rea administrare din partea instituțiilor și organelor comunitare. Un asemenea drept elimină posibilitatea discriminărilor aplicate cetățenilor UE, pe diverse criterii, de către instituțiile și organele comunitare. Pe de altă parte, o astfel de prevedere amplifică sentimentul de satisfacție și mulțumire al oricărei persoane că este cetățean al Uniunii Europene. Totodată, cetățeanul Uniunii Europene se bucură de dreptul de nediscriminare pe motiv de naționalitate. Un asemenea drept întărește convingerea fiecărei persoane care deține statutul de cetățean UE că este locuitorul unei entități statale ce nu face deosebire între membrii săi pe criterii de naționalitate sau de altă natură. În plus, o astfel de prevedere constituie temeiul construirii, în timp, a unei reale cetățenii europene, care integrează organic toate atributele cetățeniei naționale. Într-un fel,

aceasta se poate percepe și ca o premisă a formării atât a unei opinii publice, cât și a unei identități europene.

Pentru ca toate aceste drepturi să prindă viață, așa cum se dorește de către toți membrii Uniunii Europene, există la nivelul acesteia Comisia Europeană, care veghează la corecta lor aplicare. Această comisie prezintă periodic rapoarte asupra progreselor realizate și a dificultăților întâlnite în exercitarea drepturilor de cetățean al Uniunii Europene. Practic, Comisia europeană înlesnește feed-back-ul între organele de conducere ale UE și cele de execuție, sesizând, în mod oportun, progresele înregistrate, dar și disfuncționalitățile ivite în aplicarea hotărârilor adoptate.

Totodată, la realizarea feed-back-ului contribuie și *centrele de informare*, create de către Comisia europeană și guvernele statelor membre ale UE, destinate să facă informarea oportună a cetățenilor.

3. Concluzii

Statutul de cetățean al Uniunii Europene are cel puțin două particularități. Cea mai semnificativă o reprezintă faptul că această calitate o dobândesc numai cetățenii statelor membre ale Uniunii. Persoanele care locuiesc de mult timp într-un stat ce este sau urmează să devină membru al UE, dar nu au obținut cetățenia acestuia, nu devin automat cetățeni ai Uniunii. Apoi, statutul de cetățean al UE conferă o serie de drepturi persoanei respective atât în statul de origine, cât și în orice alt stat al Uniunii.

Aderarea unui stat la UE aduce, pe lângă drepturi sporite cetățenilor săi, și o serie de obligații și responsabilități. Dacă drepturile și-au găsit o formă de exprimare clară, în diferitele tratate semnate de membrii Uniunii Europene, despre obligații și responsabilități se fac referiri indirecte. Astfel, este de la sine înțeles că toții cetățenii au obligația respectării normelor, regulilor și cutumelor specifice Uniunii, dar și celorlalte state membre. De asemenea, este absolut necesar ca toți cetățenii să adopte, prin însușire și interiorizare, modelul comportamental validat la nivelul Uniunii Europene.

În fine, statutul de cetățean al UE nu presupune negarea calității de cetățean al unui stat membru al Uniunii sau al altuia. La un asemenea statut se ajunge doar dacă persoana respectivă este cetățean al unui stat membru al UE.

România, potrivit calendarului stabilit între UE și guvernul țării, va adera la această uniune de state la 1 ianuarie 2007 sau cel mai târziu în 2008. De aceea, pe lângă măsurile „tehnice” de aderare, în scopul cunoașterii a ceea ce înseamnă procesul integrării în Uniunea Europeană, este necesar să se deruleze un program de informare corectă și oportună a cetățenilor țării. La realizarea sa ar trebui să concureze mass-media, prin toate mijloacele, dar și instituțiile implicate în derularea procesului de aderare a României la Uniunea Europeană. În acest scop, ar trebui să se realizeze o informare pertinentă a populației țării despre ceea ce înseamnă aderarea la UE, ce drepturi, dar și ce obligații revin cetățenilor, precum și responsabilitățile pe care statul român și le asumă prin dobândirea calității de stat membru al acestei Uniuni.

NOTE:

- 1 Vezi: **Declarația Parlamentului român privind semnarea, la 25 aprilie 2005, a Tratatului de Aderare a României la Uniunea Europeană.**
- 2 Vezi: Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂSCĂANU, **Dicționar de sociologie**, București, Editura Babel, 1998, p. 94.
- 3 *** *Citoyenneté européenne*, <http://www.info-europe.fr/document.dir/fich.dir/QR000517.htm>, pp.2-3.
- 4 Ibidem, p. 1.
- 5 Ibidem, p.1.

Dr. Petre DUȚU este cercetător științific gradul II în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”. De profesie sociolog militar, este autor a numeroase volume, studii și articole pe teme circumscrise securității zonale, regionale, globale și sociologiei.

EVOLUȚII POSIBILE ÎN FIZIONOMIA CONFLICTELOR MILITARE VIITOARE. OPERAȚII ȘI FORȚE EXPEDIȚIONARE

Dr. Ion COȘCODARU

Având în vedere evoluția previzibilă a evenimentelor politico-militare din mediul de securitate, cel puțin pe termen scurt și mediu, când nu se întrevede o înrăutățire a situației care să genereze un conflict armat major, apreciem că, în următorii ani, operațiile și forțele expediționare vor constitui elementele de bază ale organismelor internaționale pentru soluționarea problemelor de securitate și stabilitate la nivel local, regional și global.

1. Considerații privind evoluțiile posibile în fizionomia conflictelor militare viitoare

Evenimentele recente și cu precădere cele în care au fost implicate forțe și capacități militare relevă cu prisosință că natura și modul de desfășurare a conflictelor sunt și vor fi dependente de deciziile politice ale principalilor actori ai scenei globale și regionale, ca și de potențialul pe care aceștia sunt dispuși să-l utilizeze pentru îndeplinirea scopurilor propuse.

Este tot mai evident că, în condițiile generalizării procesului de globalizare, crizele și conflictele viitoare vor purta amprenta efectelor acestuia, în care discrepanțele dintre cei bogați și cei săraci vor fi prioritare, iar incompatibilitățile tehnologice, la care se adaugă cele de ordin ideologic și religios, manifestate pe fondul amplificării competiției pentru resurse și piețe de desfacere, tind să devină insurmontabile. Globalizarea favorizează atât competiția acerbă pentru putere, lupta pentru materii prime, presiunea și diversiunea politică, violența, criminalitatea și traficul de influență, cât și progresele remarcabile în domeniul economic, cultural și social, accesul neîngrădit la informații, puternicul transfer de tehnologii și de produse culturale, evoluția sistemelor de arme și, pe această bază, proliferarea fără egal a amenințărilor și provocărilor tot mai greu de prevăzut și controlat¹.

Războiul rămâne, în ansamblu, un instrument al politicii, iar componenta sa militară (armata) va constitui în continuare mijlocul principal de

descurajare, intimidare, impunere sau sancționare (coerciție).

Evoluția conflictelor militare evidențiază tot mai elocvent tendința de modificare și sofisticare a fizionomiei și caracteristicilor acestora. Astfel, conflictele specifice erei industriale, caracterizate îndeosebi prin masivitate și cantitate, aveau ca elemente exponențiale forțe statice, robuste, inflexibile, greoaie, cu reacție întârziată față de situațiile des schimbătoare din teatrul de operații. Numărul mare de blindate, guri de foc, aviație și efective angajate în derularea tuturor etapelor conflictului armat constituiau elemente de bază în planificarea misiunilor și stabilirea obiectivelor. Pe fondul extinderii globalizării, sub impactul revoluției tehnico-științifice și al palierului cuprinzător al revoluției în domeniul militar, caracteristicile tradiționale ale conflictelor militare au suferit modificări substanțiale, fiind înlocuite treptat de cele ale perioadei informatice. Astfel, în fizionomia acestora sunt tot mai prezente elementele de înaltă tehnologie, dublate de aplicarea mai eficientă a științei conducerii, având ca vectori principali supertehnizarea, digitizarea și cibernetizarea câmpului de luptă, minimizarea și eficientizarea structurilor, concomitent cu specializarea și profesionalizarea luptătorilor.

În condițiile adâncirii decalajelor tehnologice, diminuării substanțiale a bugetelor alocate domeniului militar și accesului tot mai restrictiv la resurse și informații, confruntările armate vor fi, în general, disproporționate nu numai din punct de vedere al potențialului economic și tehnic angajat, ci și al dotării și pregătirii personalului. Această stare de lucruri va avea drept consecință mixarea acțiunilor de tip clasic cu cele specifice confruntărilor informaționale.

Pornind de la criteriile de analiză specifice războaielor convenționale, care nu pot fi excluse în totalitate ca probabilitate de producere, apreciem că, în marea lor majoritate, conflictele militare viitoare vor fi:

- neconvenționale, de tip asimetric - după natura forțelor și mijloacelor întrebunțate în desfășurarea acțiunilor;
- locale, regionale - după amploarea spațială;
- de joasă intensitate - după efecte și consecințe;
- punctuale, cu obiectiv limitat – după scopul urmărit;
- multinaționale – după actorii implicați în desfășurarea acțiunilor;
- expediționare - după locul de desfășurare și statutul forțelor utilizate.

Conflictele aflate în derulare evidențiază faptul că operațiile viitoare impun planificarea și executarea unor acțiuni atipice, care se vor desfășura cu preponderență în afara teritoriului național, la distanțe apreciabile față de bazele logistice proprii, împotriva unor forțe neconvenționale, cu întrebunțarea tuturor categoriilor de forțe, având un amplu caracter expediționar. Forțele de guerilă, grupările teroriste și chiar grupările crimei organizate vor constitui principalii adversari, iar misiunile de pace și cele de combatere a terorismului și de eliminare a amenințărilor NBC vor constitui priorități în stabilitatea regională și globală.

Evoluția mijloacelor informatice și creșterea rolului mass-media vor face ca toate conflictele militare să fie „transmise în direct”. Implicarea tot mai mare a opiniei publice în desfășurarea evenimentelor va impune liderilor politici și militari ca, în procesul decizional privind angajarea forțelor proprii în astfel de confruntări, să ia în calcul reacțiile acestora.

Confruntările, în conflictele militare viitoare, vor fi deosebit de violente, mai ales în primele momente ale acestora, și vor avea o amploare spațio-temporală diferită, angajând, pe lângă efectivele combatante, un număr suficient de mare de persoane civile, nevoite să suporte consecințele, de cele mai multe ori tragice, ale acțiunilor de luptă.

Violența nu se va manifesta numai prin lupta armată propriu-zisă, ci și prin alte forme și mijloace, începând cu cele politice și continuând cu cele economice, mediatice, psihologice și informaționale. Esența violenței va avea însă la bază întrebunțarea armelor de toate genurile, inclusiv a celor de distrugere în masă, a noilor arme și tehnologii, precum și a unor mijloace care extind confruntarea în ciber spațiu.

În acest fel, spațiile tradiționale de desfășurare a conflictelor - terestru, aerian și maritim - vor fi

completate de cel cosmic, toate fiind interconectate și interconținute de cel informațional.

Tot mai mulți analiști militari apreciază că, în practica conflictului militar viitor, se vor manifesta trei tendințe, dependente în mod deosebit de capacitatea și disponibilitatea combatanților de a face față noilor cerințe ale câmpului de luptă modern.

O primă tendință este aceea de restrângere a gamei tipologiei războaielor/conflictelor armate la cele supertehnicizate, ultrarapide și deosebit de costisitoare, care vor putea fi susținute numai de către un număr limitat de state, cele dezvoltate din punct de vedere economic și militar. O a doua tendință, manifestată îndeosebi în practica strategică a țărilor cu un nivel mai scăzut de dezvoltare, o reprezintă menținerea unei game largi de conflicte armate, în care tehnologia și doctrinele mai vechi, clasice, se îmbină cu cele moderne, de ultimă generație. În sfârșit, cea de-a treia tendință este reprezentată de generalizarea conflictelor de tip asimetric, în care vor fi angajate atât forțe și mijloace convenționale, cât și, mai ales, neconvenționale, atipice.

Se apreciază că războiul viitorului va purta prioritar amprenta structurii societății informaționale. Tendințele către noua fizionomie a acestora sunt deja vizibile în conceperea și înzestrarea noilor structuri de forțe, dar mai ales în conducerea și desfășurarea acțiunilor, care vizează înlocuirea armatelor de masă cu formațiuni relativ mici, formate din profesioniști și înzestrate cu mijloace poliaționale, performante și inteligente. Nimicirea adversarului se va face prin acțiuni indirecte de control și supraveghere, de dominare a confruntării în sfera conducerii și de „dirijare” algoritmică a acțiunilor acestuia. Organele de decizie și de transpunere în practică a războiului vor avea o compunere preponderent politico-militară și vor acționa de la mare distanță, iar confruntarea informațională va fi dominantă războiului (conflictului armat) și se va baza pe o logistică informatică consistentă, care va deveni un adevărat factor de putere. În acest sens, asistăm deja la o glisare a efortului militar dinspre domeniul energetic spre cel informațional, succesul fiind condiționat tot mai mult de capacitatea de culegere, prelucrare, diseminare și utilizare a informațiilor.

În câmpul de luptă viitor se va dilua considerabil corelația „om-tehnică-om” și se vor statornici, în cadrul confruntării, noi genuri de relații, de tipul: „tehnică-tehnică”, „tehnică-om”, „om-mesaj-om”.

Asupra potențialului adversarului se va acționa pentru limitarea capacității de reacție a structurilor luptătoare, întârzierea realizării unor obiective vitale, pierderea unor poziții-cheie și a prestigiului internațional și diminuarea credibilității și a agilității acționale pentru apărarea unor interese naționale fundamentale. Totodată, se va acționa pentru generarea unui context în care adversarul să se manifeste cu inconsecvență și incapacitate de a susține o ripostă energetică.

Conceptul de asimetrie va crește tot mai mult în importanță și va avea o tot mai mare aplicabilitate în desfășurarea conflictelor, manifestându-se în toate componentele luptei armate: înzestrare, organizare, conducere, instruire, educație, mentalitate, strategii, doctrine, tactici, și îndeosebi în modul de acțiune. Raportul de forțe își va pierde treptat din importanță, sub aspectul său fizic, cantitativ, locul principal în confruntarea armată fiind ocupat de asimetria de informații, cunoștințe și capacități de operaționalizare și utilizare a acestora.

Confruntarea asimetrică, în accepțiunea actuală, reprezintă realitatea epocii moderne și este determinată de existența uriașă a decalajelor tehnologice, de competiția generalizată pentru resurse și piețe de desfacere și pentru reconfigurarea centrelor de putere.

Războiul/conflictul asimetric este, în esență, un mijloc prin care o forță militară inferioară caută să obțină avantaje față de un adversar mai puternic. În aceeași ordine de idei, războiul asimetric este conflictul prin care se caută evitarea forței, a superiorității de orice natură a adversarului și se axează pe exploatarea oportunităților sau vulnerabilităților uneia din părțile aflate în conflict. În viziunea americană, războiul asimetric reprezintă atât războiul împotriva terorismului, cât și triumful asigurat de tehnologie și efectul garantat de surprindere. Asimetria este dată, pe de o parte, de *axa răului*, din care fac parte țări ce adăpostesc și sprijină terorismul, care amenință cu proliferarea armelor de distrugere în masă, nu prezintă garanții, în sensul că pot controla violența, se opun procesului de democratizare și eludează respectarea drepturilor omului și, pe de altă parte, de existența unui eșalon, tot mai numeros, al țărilor democratice, unele înalt tehnologizate, care au sau își asumă responsabilități în ceea ce privește gestionarea crizelor și menținerea unui mediu de securitate favorabil dialogului politic și cooperării economice, propice prevenirii confruntărilor armate majore.

Războiul viitorului se va cantona, în continuare, preponderent, în sfera politico-economică, iar scopul general va viza proiecte majore. Astfel, pot fi incluse scenarii de modelare a ierarhiei centrelor de putere, de gestionare a materiilor prime strategice, de acces restrictiv la domeniul high-tech, de control asupra unor „zone fierbinți”, de ameliorare a raporturilor demografice și de combatere a terorismului pe toate planurile (politic, economic, militar, cultural etc.). În aceste condiții, este evident că războiul viitorului va rămâne înscris în sfera politicului, devenind, în esență, o confruntare informațională, cu folosirea unor mecanisme de distribuție și combinare a căilor și mijloacelor de susținere a conflictului specifice, inclusiv a puterii armate.

Etapizarea și modul de desfășurare a războiului în ansamblul său vor căpăta elemente de inedit. Acesta va fi caracterizat prin reducerea efectelor colaterale, scăderea în amploare și durată, creșterea intensității luptei și preciziei loviturilor, confidențialitate, pe de o parte, transparentă și mediatizare excesivă, pe de altă parte, acțiuni atipice și disproporționate, înaltă profesionalizare și specializare a efectivelor, precum și prin caracterul întrunit și internațional pronunțat. Prin îmbinarea agresiunilor clasice cu cele neconvenționale, prin extinderea acestora în domeniul economic, cultural, psihologic, religios, informatic, electronic, simbolistic și imagologic, se va urmări cucerirea și stăpânirea minții adversarului, pentru a se impune comportamentul dorit.

2. Războiul bazat pe rețea – model și concept al conflictelor militare viitoare

În condițiile date, se consideră că războiul bazat pe rețea (RBR) este modelul care reflectă cel mai fidel concepția în care se va organiza și desfășura acțiunea militară în era informațională. Esența războiului bazat pe rețea constă în cunoașterea în orice moment a spațiului de luptă și a dimensiunilor adiacente acestuia.

Războiul bazat pe rețea are la bază superioritatea informațională, amplificată prin interconectarea entităților participante la operație/luptă, modulate după misiuni, și nu prin mărirea cantitativă și numerică a acestora. El reprezintă modalitatea de a genera putere de luptă prin integrarea într-o rețea informațională a senzorilor, decidenților și executorilor, în scopul cunoașterii spațiului de luptă,

scurtării lanțului de decizie, accelerării ritmurilor operațiilor, intensificării efectelor letale, realizării protecției multilaterale și atingerii gradului corespunzător de autosincronizare².

Prin utilizarea acestui model se oferă nu numai posibilitatea de a culege toate datele necesare în timp real din câmpul de luptă, dar și șansa de a avea libertate de mișcare deplină în modelarea comportamentului conceptual și acțional, în funcție de orice schimbare intervenită în derularea operației, eliminându-se surprinderea. Superioritatea informațională este primordială în războiul bazat pe rețea și presupune dezvoltarea de capacități de culegere, procesare și transmitere a unui flux continuu de informații, concomitent cu interzicerea inamicului să procedeze la fel. Noul tip de război asigură:

- cunoașterea situației în timp real;
- acțiunea (reacția) rapidă și adecvată;
- protecția completă;
- dominația strategică,
- realizarea efectelor maxime cu eforturi minime;
- prevenirea efectelor colaterale și a fratricidului.

Cu toate că războiul bazat pe rețea este la început din punct de vedere al implementării și nu îi sunt încă relevate toate influențele asupra operațiilor militare, desfășurarea ultimelor conflicte militare și, îndeosebi, campania din Irak ne îndreptătesc să presupunem că, pe măsură ce componentele sale vor fi materializate și aplicate, arta militară va suferi modificări esențiale³.

Războiul bazat pe rețea va permite unor forțe dispersate geografic la mari distanțe să acționeze ca un sistem unic în spațiul luptei. Acest lucru oferă sensuri noi unor principii ale războiului, îndeosebi măsurii (concentrării efortului), economiei de forțe și manevrei. De asemenea, protecției i se oferă dimensiuni noi. Aceste principii trebuie să asimileze noile realități ale spațiului luptei: posibilitatea concentrării efectelor în timp și spațiu de la distanțe foarte mari; perspectiva declanșării unor acțiuni militare fără pregătiri anterioare vizibile; posibilitatea declanșării acțiunilor ofensive fără a realiza rapoarte de forțe favorabile în teatru etc. Pe timpul campaniei din Irak, de exemplu, rapoartele de forțe în efective au fost defavorabile coaliției, dar superioritatea informațională covârșitoare a compensat din plin toate eventualele consecințe ale acestei situații.

Conceptul oferă flexibilitatea, capacitățile operaționale și omnisciența care să permită reacții imediate și simultane la nivel strategic, operativ și tactic, deoarece, indiferent de gradul de dispersare și de distanța la care se află forțele, devin posibile vizualizarea spațiului de luptă și lovirea simultană a unor obiective variate: centre de gravitate, vulnerabilități critice, elemente operaționale, forțe tactice etc.

Campania din Irak a oferit imaginea unui spațiu al luptei discontinuu, activat logic pe toată adâncimea, fără vulnerabilitățile specifice unor asemenea situații: pericol de încercuire, disfuncționalități logistice, hiatusuri în procesele de comandă-control etc. Războiul bazat pe rețea a făcut posibilă „vizualizarea” spațiului luptei și a pus în evidență, pe de o parte, avantajele, iar pe de altă parte, elementele sensibile. În acest sens, a fost accentuată necesitatea compatibilizării tuturor forțelor și mijloacelor, de la senzori, rețele de comandă și control la decidenți și sisteme de lovire. Valorificând „lecțiile învățate”, se poate afirma că războiul bazat pe rețea oferă oportunități și creează condiții favorabile obținerii succesului, astfel:

– face posibilă concentrarea precisă a focului oriunde este nevoie, ceea ce creează posibilități sporite de a influența comportamentul și percepțiile inamicului în sensul dorit, în toate dimensiunile spațiului luptei;

– implementează un caracter întrunit și multi-național acțiunilor militare. Misiunile vor fi cele care vor determina natura, fizionomia și dimensionarea grupărilor de forțe, iar acțiunea întrunită reprezintă cheia succesului;

– stimulează atitudinile și acțiunile ofensive. Conceptul este asociat rar cu apărarea și impune câștigarea și menținerea inițiativei la toate nivelurile: strategic, operativ, tactic;

– oferă condiții pentru desfășurarea acțiunilor expediționare. Beneficiind de avantajele infrastructurii polifuncționale, capacităților informaționale robuste și efectivelor specializate, asemenea acțiuni vor depăși constrângerile impuse de limitările sistemului clasic comandă-control și ale unei logistici statice;

– dinamizează spațiul luptei, pune în relație directă, în timp real, toate structurile și elementele care acționează în teatrul de operații. Informația în timp real dă posibilitatea identificării și selectării rapide a țintelor, centrelor de greutate, centrelor

vitale, punctelor tari și punctelor vulnerabile ale adversarului și alegerii celor mai eficiente modalități de acțiune.

Evident, toate aceste avantaje nu pot fi obținute decât în condițiile deținerii supremației tehnologice și informaționale și pe această bază a inițiativei strategice.

Provocările complexe din mediul strategic, natura și caracterul misiunilor ce vor reveni structurilor militare vor necesita noi moduri de a gândi, planifica și acționa. Accentul se va pune tot mai mult pe efectele ce trebuie create pentru a atinge obiectivele strategice ale campaniei. Pe măsura introducerii și generalizării componentelor specifice războiului bazat pe rețea, domeniul planificării și ducerii operațiilor va cunoaște adaptări corespunzătoare, care să permită punerea în valoare a noilor concepte. Operațiile viitoare vor necesita capacități care să permită realizarea superiorității în luarea deciziilor, obținerea de efecte coerente și să asigure dislocarea și susținerea întrunită a forțelor angajate.

Superioritatea în luarea deciziei presupune adoptarea și implementarea deciziilor, mai rapid decât ar putea adversarul reacționa, permițând astfel comandantului structurii de forțe să modeleze mediul, pentru a se potrivi cel mai bine cu nevoile și obiectivele sale. Superioritatea în luarea deciziei depinde în mare parte de stabilirea și menținerea unei poziții dominante în informare și diseminarea oportună a cunoștințelor referitoare la situația din timpul tuturor fazelor unei operații. Aceasta permite o înțelegere completă și mai exactă a situației operaționale, decât adversarul, parcurgerea ciclurilor de elaborare a deciziei într-un timp mai scurt, ceea ce asigură implementarea acesteia cu rapiditate și discreție. Astfel, se realizează condiții care oferă posibilitatea ca ritmul, coerența și eficiența operațiilor să poată fi îmbunătățite radical.

Obținerea de efecte coerente impune ca forțele militare să fie capabile să-și coordoneze acțiunile cu toate instrumentele de putere, pentru a produce rapid efectele planificate. Printr-o armonizare mai mare a eforturilor militare cu cele ale agențiilor internaționale, naționale și non-guvernamentale, care operează în teatru, se va urmări coerența operațională pe întreaga durată a acțiunii.

Efectele militare coerente depind de capacitatea de a localiza, observa, separa și urmări eficient obiectivele sau țintele, de a realiza scopurile planificate, de a evalua rezultatele și de a proceda la

reangajarea cu rapiditate a forțelor, în situația în care se impune acest lucru.

Cunoașterea permanentă a condițiilor din zona de conflict, analiza multilaterală și multidimensională a factorilor specifici, precum și dialogul și consultarea cu aliații sau partenerii aflați în teatru conferă posibilitatea unei angajări eficiente a forțelor, încă din stadiile incipiente ale crizei, și, implicit, generează premise pentru obținerea efectelor dorite.

Dislocarea și susținerea întrunită a forțelor presupune capacități de dislocare (deplasare) a forțelor militare oriunde este nevoie de ele și care să execute operații continue, distribuite, nu numai în vecinătate, ci și în toată zona de operații. Forțele, dimensionate, pregătite și înzestrate în mod adecvat pentru misiune, trebuie să dispună de capacități reale de autosusținere pe timp îndelungat și să beneficieze, totodată, de sprijin de luptă și sprijin logistic pe toată durata operației, pentru întreg spectrul de misiuni.

Planificarea și desfășurarea operațiilor militare, indiferent de nivelul acestora, vor urmări aplicarea și a altor concepte noi, cum ar fi: securitatea prin cooperare, superioritatea informațională, forțele expediționare, grupul tactic (grupare de luptă batalionară), câmpul de luptă integrat, câmpul de luptă digitalizat, unități cibernetizate sau luptătorul autonom.

Aceste concepte vor fi integrate și vor completa principiile luptei moderne: definirea clară a obiectivelor, cucerirea și exploatarea inițiativei, devansarea adversarului și surprinderea acestuia, securitatea acțiunilor și a forțelor proprii, mobilitatea de comandă și acțională, economia eforturilor etc.

Operațiile militare viitoare vor avea loc mai frecvent, în intervale de timp mai scurte, și, în plus, vor necesita, probabil, să fie inițiate și desfășurate concurent. Operațiile vor trebui, de asemenea, să fie susținute pentru o perioadă de zece ani și chiar mai mult.

Accentul în operațiile militare va fi pus pe creșterea aplicării integrate a tuturor instrumentelor de putere, atât militare, cât și nemilitare, pentru a crea efectele campaniei inițiate și care să ducă la realizarea scopului propus. Va fi pus un accent prioritar pe caracterul întrunit al acțiunilor, care va permite desfășurarea unor forțe adaptate pentru misiune, în timp optim, oriunde este nevoie de ele și care să ducă operații continue cât este necesar, sprijinite de un sistem logistic integrat.

Viitoarele operații vor fi mai complexe și multidimensionale, în acest fel forțele adaptându-se cu rapiditate la schimbările scenariilor operaționale, de la lupta ucigătoare și de mare intensitate spre operațiuni de pace și stabilitate.

Dezvoltarea sistemelor informaționale va permite ca operațiile militare să fie planificate și executate într-un ritm mai rapid. Operațiile informaționale își vor crește aplicabilitatea, într-o utilizare largă și o sporire a încrederii cu privire la informații, dar și cu privire la sistemele și procesele asociate cu acestea care creează atât oportunități, cât și vulnerabilități.

Eforturile vor fi canalizate către obținerea întregului beneficiu din descoperirile tehnologiei, pentru a menține avantajul tehnologic și operațional. Tehnologia va fi unul din multiplicatorii-cheie ai forțelor. Ea poate acționa pentru a reconfigura cu rapiditate forțele și echipamentul, astfel încât acestea să creeze un efect hotărâtor la momentul oportun. În plus, colectarea, manipularea și transmiterea informațiilor prin rețea permit utilizatorilor să se bazeze pe sisteme robuste de comandă și control, ceea ce va conduce la schimbări în structura organizațională a unităților de comandă, formațiilor și comandamentelor. Cercetarea și dezvoltarea conexe domeniului apărării se vor concentra pe întrebuintarea nanotehnologiilor, surselor de energie, senzorilor de ultimă generație, tehnologiei informaționale, biotehnologiei și roboticii⁴.

Provocarea în abordarea operațiilor în cadru multinațional va fi acoperirea unor deficiențe/goluri în capacități, mijloace și în interoperabilitate prin găsirea mijloacelor de integrare a unor forțe mai puțin dezvoltate tehnologic. Acest lucru va necesita resurse tehnologice și un program de antrenament și de pregătire continuu și benevol. Pe această bază, va crește eficacitatea operațională și se va ajunge la o echitabilă divizare a riscului și răspunderii referitoare la limitările forțelor militare participante la operații.

Operațiile viitoare vor necesita, de asemenea, asigurarea complementarității activităților și politicilor militare la nivel strategic cu cele întreprinse de organizațiile regionale și internaționale de securitate, în special Națiunile Unite, OSCE și Uniunea Europeană.

Astfel, operațiile militare vor trebui să fie desfășurate pe o bază legală solidă și să se bucure de legitimitate larg răspândită în cadrul comunității internaționale. Coordonarea și cooperarea strânsă

dintre organismele internaționale în toate fazele operațiilor vor fi extrem de importante. Obiectivele comune de stabilitate și pace vor fi obținute prin creșterea folosirii eficiente a pârgurilor economice, civile, militare și politice ale fiecărei organizații.

Tranziția de la operațiile de luptă spre operații post-conflict va ridica probleme serioase forțelor implicate și va avea ca efect creșterea rolului planificării, doctrinelor și instrucției. În timpul dintre declanșarea operațiilor de luptă și restaurarea autorității civile va fi nevoie de sprijinul forțelor militare, care vor fi angajate în activități post-conflict, în scopul sprijinirii, reconcilierii, reconstrucției și stabilizării, aceasta fiind parte integrantă din abordarea strategică. Derularea conflictelor recente a evidențiat faptul că, ultima fază a acestora, post-conflict, reclamă noi abordări, în primul rând de natură politică, susținute invariabil de importante componente economice și civile.

Având în vedere aceste circumstanțe, accentul se va pune, probabil, mai puțin pe forțe luptătoare de mari dimensiuni și mai mult pe forțe de protecție și sprijin logistic, la care se adaugă instructori militari și specialiști civili.

3. Operații și Forțe expediționare – repere posibile ale conflictelor viitoare

Războiul viitorului va impune schimbări radicale și în structurile militare, care trebuie să se adapteze cu ușurință noilor cerințe ale misiunilor și amenințărilor militare. Acesta reclamă nu numai alte structuri informaționale, alte sisteme de comandă-control, alte mijloace de lovire, care să fie conectate la rețea și care să asigure o reacție imediată și chiar o acțiune preventivă, dar și alte entități organizatorice, formate din luptători cu o altă pregătire și mentalitate.

Accentul nu se mai pune pe numărul, ci pe calitatea forțelor, care ating maximum de putere prin combinația de cunoștințe, rapiditate, precizie și letalitate, aplicate în context întrunit. Cerințele viitoarelor operații presupun ca acestea să se execute într-un ritm fără precedent, cu mai puține forțe, cu minimum de pierderi și cu mai puține distrugerii colaterale.

Forțele și mijloacele ce vor fi implicate în viitoarele conflicte militare vor fi deosebit de variate și complexe, de la structurile clasice la cele de acțiune rapidă, de la armele convenționale ultraperformante la cele nucleare sau cosmice.

Desfășurarea conflictelor militare recente și îndeosebi campania împotriva terorismului au evidențiat faptul că majoritatea acestora sunt de tip asimetric și se desfășoară în zone și regiuni caracterizate încă de un ridicat potențial generator de crize. Drept consecință, pentru gestionarea acestor situații, sunt necesare capacități care să răspundă cerințelor impuse de noile condiții. În context aliat, există cerința pentru capacități de a acoperi întreaga gamă de misiuni, de la cele specifice apărării colective, potrivit art.5 al Tratatului Atlanticului de Nord, la cele de stabilitate, de răspuns la crize, combatere a terorismului și umanitare, atât în cadrul, cât și dincolo de zona de responsabilitate a NATO. Alianța solicită forțe interoperabile și dislocabile, în măsură să acționeze rapid și eficient, să execute operații majore, dar și de mai mică amploare, să le desfășoare simultan, dacă este necesar, în mai multe teatre de operații și, de asemenea, să opereze întrunit într-un mediu de securitate complex.

Viitoarele forțe vor trebui să aibă un caracter flexibil, întrunit și expediționar. Ele vor trebui să fie capabile să opereze pe întreg spectrul de conflicte, să fie rapid dislocabile și sprijinite logistic pentru orice durată de timp și ritm necesare desfășurării operațiilor în orice condiții atmosferice și geografice. Vor trebui să fie capabile să se adapteze la orice schimbare, să se poată reconfigura rapid, apelând la o gamă diversă de abilități, pentru a îndeplini cerințele misiunii. Acestea trebuie să fie complet interoperabile cu alte forțe și să fie capabile să interacționeze cu organizațiile guvernamentale și cu alte agenții în zona de operații. Superioritatea tehnologică, agilitatea⁵, protecția multidimensională și logistica integrată capabilă să opereze în cadrul unei rețele vor reprezenta vectorii succesului în viitoarele operații. Ca urmare a sofisticării fizionomiei conflictelor militare și supertehnicizării câmpului de luptă, accentul în constituirea structurilor operaționale va fi pus pe creșterea numărului specialiștilor în domeniile conexe apărării: inginerie, comunicații, apărare nucleară, radiologică, biologică și chimică, operații speciale, cooperare civilo-militari, logistică și servicii medicale.

Personalul militar cu o educație superioară va fi esențial pentru a acționa în medii complexe, multi-naționale, ceea ce va necesita o pregătire adecvată, specializată. Tendința este de profesionalizare a forțelor și creșterea numărului structurilor dislocabile cu înalt nivel al capacității de luptă, concomi-

tent cu menținerea unor forțe de rezervă, capabile să fie angajate în timp optim pentru amplificarea efectelor operațiilor aflate în derulare sau pentru a înlocui efectivele angajate inițial. Considerăm că aceste tendințe reprezintă elementele-cheie în desfășurarea și susținerea operațiilor pe termen lung. În condițiile generalizării lor și menținerii gradului înalt al capacității de luptă pe perioade de timp determinante, premisele pentru asigurarea îndeplinirii obiectivelor propuse sunt realiste și viabile.

În ultima perioadă de timp se operează tot mai des cu termenul de misiune sau operație expediționară, deși, în accepțiunea clasică a expresiei, potrivit literaturii de specialitate și a Dicționarului explicativ al limbii române, prin expediție militară se înțelege „*campania militară făcută pentru a cuceri un teritoriu străin depărtat*”⁶. Prin adaptarea acestei definiții la noile condiții din mediul de securitate și scopul urmărit, putem să redefinim această expresie și să acceptăm că, prin „*misiunea, campania, operația, expediționară, se realizează stabilizarea sau normalizarea unei situații de criză, inclusiv gestionarea acesteia într-un teritoriu străin depărtat*”⁶. Apreciem că această redefinire răspunde atât cerințelor Alianței Nord-Atlantice de implicare în gestionarea crizelor dincolo de aria sa de responsabilitate, cât și necesității de explicitare a statutului forțelor întrebunțate în astfel de misiuni. Deci, prin extensie, forțele participante la astfel de misiuni sunt forțe expediționare. Calitățile acestor forțe nu diferă de cele solicitate de Alianță pentru paleta de misiuni pe care și-a propus să o gestioneze și, ca atare, considerăm că acestea trebuie să fie, în esență, mobile, flexibile, bine dotate și adecvat instruite, capabile să desfășoare misiuni dificile și diversificate, la mare distanță de bazele proprii, în condiții deosebite de relief și climă. Dislocabilitatea și capacitatea de autosusținere în teatru reprezintă punctele de referință ale acestor forțe. Caracteristice pentru acest tip de forțe vor fi structurile mici ca dimensiuni, deosebit de agile, cu mare putere de foc, dispunând de mijloace rapide și eficiente de transport strategic aerian și maritim, de sisteme de armamente de înaltă precizie, de mijloace informaționale, electronice, psihologice etc.

Forțele care vor fi angajate în misiuni expediționare trebuie să răspundă unor cerințe specifice, de natură organizatorică și funcțională, astfel:

a. de natură organizatorică:

- structură complexă, dinamică, agilă;

- componente aparținând tuturor CFA;
- sprijin informațional permanent și robust;
- suport logistic întrunit;
- elemente de asigurare de luptă integrate;
- element CIMIC propriu;
- baze de dispoziție, instruire, îmbarcare/debarcare proprii sau pregătite special;
- mijloace de transport și aprovizionare la mare distanță special destinate;
- rezervă de forțe apte de intervenție în timp scurt.

b. de natură funcțională:

- element de conducere cu competențe sporite;
- informații primite direct din zona de desfășurare a acțiunilor și din cele adiacente;
- relații directe între elementele de dispozitiv (constitutive) ale grupărilor de forțe;
- mobilitate și capacitate de interschimbare rapidă a rolului diferitelor componente (elemente de dispozitiv);
- fluidizarea comunicării între propriile elemente, precum și cu cele cu care se cooperează;
- potențial de lovire/ acțiune (luptă) sporit.

Având în vedere evoluția previzibilă a evenimentelor politico-militare din mediul de securitate, cel puțin pe termen scurt și mediu, când nu se întrevide o înrăutățire a situației care să genereze un conflict armat major, apreciem că, în următorii ani, operațiile și forțele expediționare, în accepțiunea descrisă mai sus, vor constitui elementele de bază ale organismelor internaționale pentru soluționarea problemelor de securitate și stabilitate la nivel local, regional și global.

În acest context, procesul de transformare pe care îl parcurg Alianța și majoritatea armatelor statelor membre va evolua în direcția realizării obiectivelor și perfecționării activităților, în concordanță cu noile cerințe impuse de gama tot mai diversificată de misiuni ce revin acestora, de la planificarea, proiecția, generarea, susținerea și regenerarea forțelor la organizarea, desfășurarea, executarea și evaluarea acțiunilor militare. Se va urmări cu prioritate constituirea de forțe și capacități dislocabile, cu posibilități sporite de autosusținere și cu capacitate de reacție în timp scurt. Vor fi îmbunătățite și perfecționate capacitățile de operare întrunită, în cadru aliat sau de coaliție, concomitent cu eficientizarea procesului de generare a forțelor și de utilizare a resurselor alocate.

NOTE:

1 Conf. dr. Vasile PAUL, dr. Ion COȘCODARU, **Centrele de putere ale lumii**, p. 235, Ed. Științelor Sociale și Politice, București, 2003.

2 John J. GARSTKA, *Network Centric Warfare Offers Warfighting Advantage*, Signal, May, 2003.

3 Dr. Gheorghe VĂDUVA, **Războiul bazat pe rețea în fizionomia noilor conflicte militare**, p. 13, Ed. UNAp, București, 2005.

4 Gl. fl.aer.dr.ing. Ion-Eftimie SANDU, *Războiul bazat pe rețea și achizițiile de viitoare capacități militare*, în **Războiul bazat pe rețea și viitorul acțiunilor militare**, Ed. UNAp, București, 2005, p. 6.

5 Prin agilitate se înțelege combinarea mobilității și a capacităților de reacție (informații, decizie, execuție). Vezi general André BEAUFRE, **Strategie pentru viitor**, Ed. Militară, 1991, p.68.

6 **Dicționarul explicativ al limbii române**, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1987, p. 348.

Colonelul dr. Ion COȘCODARU este șeful Serviciului Strategii de Apărare din Direcția Planificare Strategică a Statului Major General.

CONFLICTELE DE JOASĂ INTENSITATE

Vladi SOFRONIEV

Puterea militară convențională este adesea nerelevantă în conflictele de joasă intensitate. În acest tip de conflict, concentrarea forțelor militare tinde să fie excepțională. De aceea, grupuri mici duc la bun sfârșit o operațiune, pentru că ele sunt mai greu de identificate, mai ales când ne referim la terorism.

În cazul războiului insurgent, insurgenții știu că nu se pot compara cu forța militară a unui stat, pentru că vor fi ușor învinși, datorită efectivelor și înarmării. De aceea, vor evita lupta decisivă și își vor folosi forța militară pentru a obține un „efect politic maxim cu costuri militare minime”. Astfel, puterea de foc are o importanță minoră.

1. Definiția conflictelor de joasă intensitate

Conceptul „CJI” a apărut la sfârșitul anilor '70 ai secolului trecut, dar a fost folosit pentru a descrie atât conflicte trecute, cât și contemporane. În anii '70, Statele Unite au conceptualizat CJI drept o serie largă de conflicte de mai mică intensitate decât războiul convențional. Acestea erau considerate ca având o mai mică intensitate, pentru că țările implicate în acest tip de conflicte alocau, de obicei, resurse militare relativ limitate.

O definiție mai clară este cea de mai jos: „Conflictele de joasă intensitate reprezintă o luptă politico-militară limitată, pentru a atinge anumite obiective politice, sociale, economice sau psihologice. Adesea se prelungesc și se întind de la presiuni diplomatice, economice și psihologice la terorism și insurgență.

Conflictul de joasă intensitate este, în general, limitat la o anumită arie geografică și se caracterizează prin constrângeri ce țin de arme, tactică și nivel de violență. CJI implică utilizarea, practică sau planificată, a mijloacelor militare, până la pragul luptei dintre forțe armate regulate”.

Există câteva elemente-cheie în această definiție. Mai întâi, se afirmă că obiectivul conflictului de joasă intensitate nu se oprește la nivel militar, ci trece de nivelurile politic, social, economic și chiar

psihologic. În al doilea rând, trasează clar limitele superioare ale forței militare dincolo de care nu se mai aplică acest concept.

Ținând cont de faptul că atât de multe conflicte pot fi considerate de joasă intensitate, vor abunda dezacordurile atunci când guvernele vor încerca să elaboreze măsuri de contracarare.

A presupune că o singură abordare generală poate contraataca astfel de conflicte este o eroare și un semn de înfrângere a guvernelor.

Deși conflicte precum contrainsurgența, antiterorismul și războiul de gherilă sunt în general asociate cu CJI, alte tipuri de conflicte, precum misiunile de menținere a păcii, lupta împotriva drogurilor și operațiunile de contingență, sunt cunoscute drept operațiuni de joasă intensitate.

În ciuda eforturilor depuse de națiuni pentru a-și echipa corespunzător forțele militare convenționale, pentru apărarea teritoriului național, majoritatea analiștilor sunt de acord că principala amenințare sau principalul tip de conflict, în viitor, va fi de joasă intensitate, ca natură.

Teoreticienii militari au clasificat toate tipurile posibile de conflicte care să includă și o implicare militară în trei mari grupe, pornind de la conflicte de joasă intensitate până la război nuclear strategic.

Confruntări precum cel de-al Doilea Război Mondial, războiul din Golf sau unul nuclear sunt „războaie/conflicte de intensitate ridicată”. Războiul din Coreea sau cel din Vietnam sunt considerate „conflicte de intensitate medie”, în timp ce celelalte tipuri de confruntări sunt considerate a fi conflicte de joasă intensitate.

Trebuie subliniat faptul că CJI nu sunt, în principal, o chestiune militară. Din punct de vedere conceptual, un astfel de conflict este, în principal, orientat politic și necesită o abordare politică integrată, cu elemente militare.

Astfel, definiția nu ar trebui să se concentreze numai pe nivelul militar al conflictului, ci și pe caracterul său politic.

2. Caracteristicile conflictelor de joasă intensitate

Principalele caracteristici sunt:

- apar în regiuni slab dezvoltate și în țări ce fac parte din Lumea a Treia;
  - în țările dezvoltate industrial sunt analizate nu ca războaie, ci ca rebeliuni, revolte, insurgențe și terorism (Irlanda de Nord, provincia bască din Spania);
  - forțele de opoziție sunt trupele militare oficiale împotriva gherilei, teroriștilor și chiar împotriva civililor. Excepție ar putea face lupta între două forțe regulate;
  - foarte rar amenințarea cu utilizarea armelor de distrugere în masă este cel mai puternic argument pentru soluționarea problemelor;
  - numărul civililor răniți este relativ mare.
- Exemple de CJI includ:
- luptele dintre localnicii din Asia și Africa împotriva dominației coloniale;
  - luptele din Vietnam și Afghanistan;
  - conflictul iugoslav;
  - Intifada din Liban;
  - multe războaie civile, revoluții, conflicte etnice și rebeliuni din Africa, Asia, Orientul Mijlociu și America de Sud.

3. Definiția victoriei

Definirea victoriei, în termenii războiului, a stârnit multe controverse. The Collins Cobuild English Language Dictionary definește „victoria” drept o „situație în care obții un succes absolut, de exemplu, în înfrângerea unui inamic într-un război sau în oricare tip de luptă”.

Potrivit acestei definiții, victoria în CJI ar însemna capacitatea de a soluționa conflictele prin eradicarea completă a grupurilor care se angajează în conflictele de joasă intensitate, prin înlăturare, prin a le determina să se predea sau prin a le învinge.

Pornind de la exemplele războaielor interne în care au fost utilizate, este clar că nu e ușor să eradicăm în totalitate astfel de insurgențe sau mișcări de gherilă, ca în cazul Armatei Republicane Irlandeze (IRA). Dar reprezintă victoria în CJI sfârșitul unor astfel de grupuri sau guvernele ar trebui să se concentreze pe eliminarea cauzelor în numele cărora luptă acestea? Adesea loviturile, revoltele și revoluțiile pot fi prevenite și înfrânte, dar rar și

cauzele lor. În astfel de situații, victoria s-ar putea limita la un efect temporar și, astfel, inefficient.

Experiența conflictelor de joasă intensitate de la cel de-al Doilea Război Mondial încoace arată că multe guverne nu au fost pregătite să le facă față. Statele Unite au încercat să transforme războiul din Vietnam într-o serie de operațiuni militare convenționale care erau, mai degrabă, adecvate câmpiilor din Europa, și nu junglilor din Vietnam.

În orice fel de conflict, victoria poate lua diferite forme: militară, politică sau economică. Potrivit trinității naturii războiului a lui Clausewitz, există trei piloni principali care determină succesul sau eșecul unui război - oamenii, forțele militare și guvernul. De aceea, doar obținerea succesului militar nu este suficientă pentru succesul general al unui război. Victoria de durată, în cazul unui conflict de joasă intensitate, vine mai degrabă din succesul politic decât din cel militar sau economic. Spre deosebire de războaiele convenționale, în care învingerea forțelor opozante ar asigura, de obicei, victoria, capturarea sau distrugerea forțelor implicate în CJI nu ar însemna și eliminarea totală a influenței lor asupra populației, datorită numărului ridicat de simpatizanți. Vor apărea alte grupuri care să continue lupta, pentru că nu au fost soluționate cauzele de bază. Așadar, aspectele politice au o mai mare importanță decât cele militare sau de altă natură.

Multe țări au căzut în capcana tratării conflictelor de joasă intensitate drept conflicte convenționale. Unul dintre motivele pentru care Statele Unite au eșuat în războiul din Vietnam a fost faptul că nu și-au dat seama că utilizarea tacticilor militare convenționale într-o operațiune neconvențională este inefficientă. Spre deosebire de războiul convențional, CJI ridică unele probleme și face dificilă obținerea victoriei.

4. Forțele militare convenționale inadecvate CJI

Pentru democrațiile care și-au configurat forțele militare pentru a lupta într-un război convențional, e adesea dificil să le adapteze pentru un război neconvențional. Un exemplu în acest sens este oferit de Forțele Armate ale SUA, care, în ciuda dotării militare, nu au reușit să se adapteze unui cadru neconvențional, precum cel din Vietnam; unii ar putea susține că același lucru s-a întâmplat chiar și în Kosovo. Greșeala obișnuită este aceea că se pleacă de la premiza că, automat, capacitatea de a face

față unui război convențional se aplică și forței militare implicate într-un război neconvențional. Deși abilitățile războiului convențional se pot aplica în misiuni de menținere a păcii și contingente, ele nu sunt adecvate operațiunilor contrateroriste sau contrainsurgente.

Îndreptându-și atenția spre diviziunile din societatea americană, pentru a obține sprijin în război, cei din Vietnamul de Nord au făcut să fie imposibil pentru Statele Unite să continue lupta. Deși NATO a reușit, în cele din urmă, să pună punct conflictului din Kosovo, nu raidurile, ci alți factori, politici și economici, au dus la încheierea conflictului.

În CJI, adesea puterea militară nu este factorul decisiv al victoriei. În războiul de contrainsurgentă, capacitatea de a separa populația de insurgenți e mai utilă decât puterea militară. Potrivit lui Clausewitz, controlarea populației este un aspect important pentru succes. Acest lucru poate fi întreprins prin construirea unui program eficient, de stimulente și mijloace de constrângere, pentru a convinge populația să înceteze să îi mai susțină sau să îi mai găzduiască pe insurgenți. Măsurile militare dure nu fac decât să determine populația să simpatizeze cu insurgenții, anulând, astfel, orice efort militar.

Un alt motiv pentru care grupurile de insurgenți și gherilă au putut să reziste atacurilor venite din partea forțelor armate, mult mai puternice, se datorează părților terțe care le susțin pe termen nedeterminat. În mod similar, multe grupări teroriste obțin fonduri și se pregătesc în țări străine. Atât timp cât acest ajutor continuă, este aproape imposibil să se elimine elementele subversive, iar un compromis politic pare să fie singura soluție pentru un guvern „asediat”.

5. Dilema guvernelor

Conflictele de joasă intensitate au tendința să apară în țările Lumii a Treia, sub forma acțiunilor de gherilă, insurgențelor și revoluțiilor. Astfel de războaie interne sunt rezultatul unor profunde probleme, la nivelul societății, cauzate de proasta distribuție a ajutoarelor, sărăciei, corupției, represiunii și prăbușirii structurii sociale. Datorită acestor vechi probleme, soluțiile reale sunt imposibile pe termen scurt și extrem de dificile pe termen lung. De aceea, victoria deplină asupra instigatorilor nu ar putea veni decât prin implementarea unor măsuri dure. Acest lucru este mai ușor de îndeplinit

în societățile autocrate, în care opinia publică nu este importantă.

În cazul statelor democratice, astfel de măsuri nu sunt bine primite de public. Guvernele democratice, care depind de sprijinul public, nu sunt dispuse să își prejudicieze poziția prin cererea unor astfel de măsuri dezagreabile împotriva insurgenților sau mișcărilor de gherilă. Adesea, măsurile contrateroriste implică asasinarea unor renumiți teroriști. Deși acest lucru ar părea acceptabil în țări precum Israel, unde actele teroriste sunt la ordinea zilei, astfel de acte sunt considerate revoltătoare în democrațiile occidentale și nu vor fi susținute de public. În plus, insurgenții sau teroriștii nu se pot distinge din marele public, iar orice măsuri dure ar putea duce la rănirea multor oameni nevinovați. Astfel, victoria nu va avea valoare.

Există diviziuni și la nivelul populației, pentru că unii susțin eforturile guvernului sau fac apel la acțiuni mai dure, în timp ce alții ar putea cere o încetare imediată a ostilităților. Aceste disensiuni creează o dilemă pentru guvernul care încearcă să rezolve conflictul de joasă intensitate. Guvernul trebuie să facă față nevoii de a menține un echilibru între punctele sale de vedere, populație și forța militară, în contextul trinității războiului despre care vorbea Clausewitz.

În aceste condiții, nevoia de a calma publicul, prin măsuri acceptabile și eficiente, este un lucru dificil, adesea imposibil, pentru că democrațiile să obțină un succes deplin împotriva insurgenților și mișcărilor de gherilă.

6. Lipsa de putere

O caracteristică comună a CJI este că durează mult. Spre deosebire de războiul convențional, care poate fi încheiat într-o perioadă relativ scurtă de timp, așa cum s-a întâmplat în cazul Războiului din Golf, este nevoie de mult timp pentru a obține rezultate tangibile în cazul unui conflict de joasă intensitate. A fost nevoie de zece ani pentru a pune capăt rebeliunii Huk din Filipine. Deși lupta IRA împotriva britanicilor a început în 1969, rebeliunea irlandezilor împotriva britanicilor datează din secolul 18. Acest lucru reflectă complexitatea conflictului, care nu ține de confruntarea militară, ci de dimensiunile politică și socială ale conflictului.

Unul din primele motive pentru care guvernele moderne, democratice au dificultăți în rezolvarea conflictelor de joasă intensitate este dat de durata

relativ scurtă a mandatului lor. Astfel, politicienii vor fi mai tentați să își investească eforturile în domenii care produc rezultate tangibile. Pentru a se asigura că vor fi realeși și își vor menține sprijinul public, vor avea tendința de a arăta că au contribuit în mod pozitiv la dezvoltarea comunității lor pe perioada mandatului. Din nefericire, eforturile de soluționare a CJJ nu apar atât de repede, pentru că e nevoie de ani pentru a obține rezultate cu adevărat pozitive. Fără determinare și răbdare, problema este transmisă de la o administrație la alta, de cele mai multe ori, fără să se înregistreze vreun progres semnificativ.

Un alt efect important al unui război de durată este dat de riscul unui număr mare de răniți. Ca o consecință a înfrângerii din Vietnam, americanii au început să manifeste o toleranță zero față de răniți. Războaiele care au urmat și în care s-au implicat Statele Unite au trebuit să asigure un grad ridicat de succes, cu rate scăzute de răniți. Acest lucru a fost predominant în cazul conflictului din Kosovo, unde Statele Unite nu au fost dispuse să trimită trupe terestre, de teama unui număr mare de răniți. Răniții au devenit un nou centru de greutate pentru Statele Unite și alte democrații occidentale, care poate fi exploatat de forțele implicate într-un conflict de joasă intensitate. Forțele își doresc să prelungească lupta și să rănească guvernul și forțele militare, în speranța că, astfel, le vor slăbi liderii. Obținerea victoriei, în acest caz, va avea mai puțină importanță dacă acea țară a pierdut mulți civili nevinovați, personal militar și chiar lideri politici.

Atât timp cât natura războiului diferă în CJJ, există o nevoie de adaptare și modificare a structurilor și metodelor, lucru care ar putea implica crearea unor forțe specializate, pregătite în „războaie mici”, și nu bazarea pe o masivă putere de foc și manevră pentru a câștiga războiul.

7. Concluzii

Aria largă de conflicte de joasă intensitate cere să fie puse la punct diferite strategii pentru a ajunge la un rezultat eficient. Guvernele nu sunt în posesia unor soluții, ci trebuie să lucreze la un plan robust pentru a rezolva cauzele de bază ale problemei. Un lucru și mai important: trebuie determinat scopul final - se dorește victoria totală? Este acceptabil un compromis în drumul spre pace? Pentru a rezolva chestiunea, aceste întrebări de bază nu pot fi ignorate.

În ciuda progreselor tehnologice și din societate, nu e clar dacă guvernele vor fi vreodată pregătite să facă față CJJ, pentru că forțele militare convenționale sunt insuficiente, opoziții s-ar putea să nu fie persoane raționale, iar guvernele însele s-ar putea să nu poată „digeră” realitățile acestui coșmar.

Guvernele trebuie să conștientizeze faptul că CJJ reprezintă o amenințare reală. Eficiența într-un război convențional nu înseamnă și capacitatea de a face față unui conflict de joasă intensitate. De aceea, pentru a obține victoria într-un astfel de conflict, e nevoie de o înțelegere clară a realității.

Deși unele aspecte ale operațiunii militare convenționale pot fi adaptate la un conflict de joasă intensitate, sunt multe altele care cer reorganizarea forțelor, echipamentelor și tacticilor. Cu toate acestea, unii lideri militari nu sunt dispuși să pună în practică aceste schimbări, pentru că nu sunt convinși de importanța CJJ, care să le justifice eforturile de pregătire, organizare și echipare a armatelor lor. De asemenea, liderii militari se tem că un efort prea mare depus în cazul conflictelor de joasă intensitate le va eroda pregătirea în cazul unui război convențional, ținând cont de faptul că ar trebui redirecționate resursele în acest caz. Conflictele de joasă intensitate nu au soluții rapide, au origini culturale, religioase și istorice complexe, în care abundă criminalitatea și politicile extremiste. Tacticile asimetrice, utilizate, de obicei, de inamicii noștri, reprezintă o economie de forțe. Istoricii vor considera ultimul deceniu al secolului 20 și primele două din secolul 21 drept un punct de cotitură în evoluția conflictelor armate. În acest moment, știm că schimbarea fundamentală este în curs, dar nu putem decât să presupunem rezultatul final.

Există o linie de demarcație fină între înțelegerea tradițională a apărării și cea a securității. Ne confruntăm cu un sistem internațional mult mai complex, care, spre deosebire de bipolaritatea rigidă a trecutului, are o polaritate fluidă și neprevăzută. Chestiunile legate de securitate și apărare, care ne preocupă astăzi, sunt tot mai multe. Aceste amenințări nu pot fi rezolvate doar prin mijloace militare. Toate structurile de securitate, ca și întreaga societate, de altfel, ar trebui să se implice în lupta împotriva terorismului (care utilizează războiul asimetric). Ar trebui să se ia măsuri politice și militare adecvate, pentru a împiedica apariția unor viitoare conflicte de joasă intensitate și a le opri pe cele în desfășurare.

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

În final, nu toate amenințările la adresa securității se soluționează cel mai bine prin mijloace militare. Prin consolidarea tratatelor de neproliferare și a regimurilor de control al exporturilor, create a stopa răspândirea armelor nucleare, chimice și biologice, prin promovarea acordurilor diplomatice, s-ar putea diminua, în viitor, nevoia unei

intervenții militare. Această strategie, centrată pe diplomație, va cere o investiție tot mai mare în instrumentele nonmilitare, precum negocierile, asistența externă, promovarea democrației și utilizarea eficientă a Națiunilor Unite, Uniunii Europene și a altor structuri similare.

Maiorul Vladi SOFRONIEV activează în cadrul Statului Major General al Armatei Bulgariei.

REEVALUĂRI ÎN DINAMICA CONCEPTELOR DE SECURITATE

Dr. Grigore ALEXANDRESCU

Necesitatea găsirii de soluții rapide și eficiente pentru contracararea riscurilor, pericolelor și amenințărilor existente și emergente a determinat amplificarea volumului și vitezei elaborărilor în domeniul securității.

Articolul prezintă unele concepte nou intrate în patrimoniul teoriei și practicii securității la nivel național și internațional.

Încetarea războiului rece a condus lumea într-o perioadă de „respiro”. Se căutau soluții pentru relansarea economică și creșterea bunăstării. Dar acestea nu erau posibile fără înlăturarea conflictelor armate din viața internațională. Începutul mileniului trei acorda șanse reale trecerii confruntărilor militare din planul realului în cel al imaginariului.

Scenariile elaborate în diferite cancelarii ale lumii erau din ce în ce mai optimiste. Se căutau soluții pentru asigurarea **securității prin cooperare**.

Prin aceasta se urmărea asigurarea un mediu de securitate comun, bazat pe dezvoltare generală, cooperare largă interstatală și realizarea unității în diversitate. Toate acestea defineau securitatea colectivă, înțeleasă ca solidaritate internațională, în care regionalizarea sau globalizarea nu sunt percepute ca o hegemonie a cuiva, ci ca o conjugare și concentrare a energiilor și resurselor comune pentru stabilitatea și liniștea arealului.

După 11 septembrie 2001, nimic nu a mai fost ca înainte.

Uriașa breșă făcută de forțele teroriste în sistemul de securitate al SUA, cotelat ca fiind cel mai eficient din lume, la vremea aceea, a demonstrat că nu ne îndreptăm spre „pacea și ordinea universală”.

Lumea a intrat într-un proces precipitat de reevaluare a patrimoniului de cunoștințe teoretice și practice. Încercarea disperată de a găsi soluții rapide pentru contracararea riscurilor, pericolelor și amenințărilor existente și emergente la început de mileniu a determinat amplificarea vitezei și volumului elaborărilor în domeniul securității.

Au fost căutate răspunsuri pertinente la întrebări presante, cum sunt: Se găsesc în impas gândirea teoretică și cea practică sau sunt capabile să ofere răspunsuri adecvate la noile provocări? Poate teoria clasică a securității să explice adecvat și să ofere soluții pentru limitarea și închiderea „găurii negre” apărute în câmpul securității mondiale? Ce putem folosi și la ce trebuie să renunțăm din fundamentele teoretice cunoscute?

Intervenția energetică a ONU și asumarea de către SUA a rolului de lider în războiul generalizat antiterorist au oferit primele răspunsuri. De fapt, practica o luase înaintea teoriei.

Nevoia de un conducător influent și puternic, care să restabilească rapid securitatea internațională, și succesele repurtate de SUA în războiul antiterorist au orientat elaborările teoretice către ideea necesității unui lider mondial atotputernic.

La scurt timp după ce Europa și-a făcut tot mai simțită prezența pe teatrele de luptă antiteroristă, ea cere să se implice efectiv în procesul de decizie. La început, situația a născut o sumedenie de controverse de ambele părți ale Atlanticului. Acum, relația transatlantică este în curs de normalizare. Practica și teoria securității au scos în evidență necesitatea realizării acesteia pe baza unei strategii de cooperare și parteneriat, ținând seama de comunitatea mondială de interese în curs de formare, ca efect al procesului de globalizare.

În acest sens, Z. Brzezinski, anul trecut, a susținut că America se află în fața unei opțiuni fundamentale: asumarea rolului de lider în politica mondială, inclusiv în realizarea securității internaționale, fie prin impunerea voinței partenerilor și aliaților, fie prin obținerea consensului acestora, prin recurs la dialog și convingere¹. Dacă până acum Administrația americană a adoptat prima cale, pentru viitor, autorul se simte obligat să avertizeze: „Hegemonia mondială americană este (...) o fază tranzitorie. Pe termen lung, chiar dacă mai este mult până atunci, hegemonia mondială a Stateilor Unite se va eroda”². Motiv pentru care strategia

„cooperării și parteneriatului”, a „echilibrării răspunderilor și beneficiilor, împărțirea inițiativelor și nu impunerea dictatelor”, determinată de „comunitatea de interese” și configurată de procesul globalizării, trebuie să asigure securitatea și stabilitatea. Însă, pe fond, nici una dintre provocările majore de securitate contemporane (instabilitățile endemice specifice Balcanilor, Africii sau Orientului Mijlociu) nu va putea fi gestionată eficient, în absența unui parteneriat strategic care să implice inclusiv o proiecție instituțională solidă, între cele două maluri ale Atlanticului. „Nici Europa, nici SUA – remarca primul-ministru al Marii Britanii – nu pot fi distanțe una de alta. Nici Balcanii și nici Orientul Mijlociu nu pot fi rezolvate fără un parteneriat între acestea. Adevărul este că, în întreaga lume, națiunile merg spre unire, asumându-și riscurile și oportunitățile, căutând, în această lume tot mai interdependentă, confortul și alianța”³.

Acest schimb de idei completează tabloul deosebit de dinamic al abordărilor teoretice necesare oferirii de soluții specifice contracarării pericolelor, amenințărilor și provocărilor actuale. În cadrul acestora se evidențiază un prim grup de concepte noi, care cuprinde:

- **globalizarea securității**, ca răspuns la globalizarea insecurității. *Lucrările de specialitate apreciază că o constantă a noului mediu strategic o constituie relația tot mai intrinsecă dintre securitatea națională și cea internațională. Se consideră că suntem martorii unui proces de interdependență structurală între nivelul regional și cel global. Societățile naționale au atins un nivel avansat de interdependență, de interconexiune care, pe fond, a amorsat un fenomen de deteritorializare a autorității și o erodare secvențială a autonomiei statelor.*

Mediul de securitate actual și trendul acestuia ne constrâng să anticipăm faptul că planurile în care evolua până acum securitatea tind să se întrepătrundă, putând deveni congruente și inseparabile.

Asistăm, astfel, la emergența unor noi paradigme în conceptualizarea securității, feedback-uri ale globalizării atât ale riscurilor, pericolelor și amenințărilor, cât și ale vulnerabilităților unei lumi în curs de transformare.

- **conceperea securității regionale și internaționale pe baza cooperării și parteneriatului** (o reevaluare și perfecționare a demersurilor teoretice din anii '90);

- **realizarea securității naționale prin acțiuni desfășurate în afara frontierelor naționale.** *Acest concept urmărește o actualizare și o dezvoltare logică a conceptului clasic al autoapărării, în raport cu natura dinamică, incontrollabilă a noilor amenințări. În noul context internațional, a te apăra înseamnă a te implica activ în gestionarea crizelor internaționale. Aceasta se reliefează prin acțiuni preventive, capabile să blocheze focarele de instabilitate.*

Viitorul umanității este amenințat continuu de degradarea mediului înconjurător. Diminuarea stratului de ozon, inundațiile catastrofale, tornadele, dispariția unor specii de plante și animale ne arată un mediu tot mai bolnav, aflat într-o continuă degradare, ireversibilă, în opinia majorității specialiștilor.

Securitatea nu mai poate face abstracție de această nouă realitate, cum nu mai poate face abstracție nici de evoluția negativă a indicatorului demografic, de repartiția resurselor, analfabetism, migrație, infraționalitate etc.

Din această perspectivă se evidențiază **multidimensionalitatea sistemelor de securitate**, în care nu mai există domenii importante sau mai puțin importante, ci doar priorități.

Schimbarea și schimbarea schimbării au devenit noțiuni deosebit de uzitate în ultimii ani. Toffler, încă din anii '70, prevedea această situație: „ritmul schimbării va crește atât de mult, încât imaginația noastră nu va mai putea ține pasul”⁴.

Astfel, lupta cu **timpul** devine o nouă coordonată a acțiunilor din domeniul securității. Ultimele evoluții de pe arena internațională au scos în evidență că, în relația clasică dintre timp și spațiu, timpul a devenit cel mai important.

Acum și-a făcut apariția o nouă mentalitate de management al timpului, cu profunde implicații în domeniul securității⁵.

Nu ne mai putem lăsa depășiiți de evenimente. 11 septembrie, Madrid, Londra, cutremurele din Oceanul Indian, inundațiile din România și uraganul Katrina impun o gândire prospectivă în realizarea sistemelor de securitate, acțiuni preventive, energice și rezerve de resurse importante la dispoziție.

Se consideră, astfel, că **acțiunea, nu reacția**, este o caracteristică actuală a menținerii securității la orice nivel.

Din această perspectivă, reevaluarea periodică și **transformarea** organismelor și sistemelor de

securitate în funcție de trendul situației internaționale constituie un concept pe cât de actual pe atât de benefic. Eficiența lui este încă scăzută, pentru că se aplică cu precădere în cadrul componentei militare a securității.

Summit-ul NATO desfășurat la Istanbul, la mijlocul anului 2004, a consfințit necesitatea transformării și modernizării Alianței Nord-Atlantice.

Dimensionarea Alianței la un număr de 26 state, de pe două continente, conferă imaginea concludentă a importanței acestui hiperorganism în realizarea stabilității și securității regionale și internaționale.

Eficiența ei constă atât în coeziunea acțiunilor membrilor, cât și în puterea de adaptare rapidă și permanentă a strategiei și tacticilor pe care trebuie să le adopte pentru contracararea riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa securității de toate nivelurile.

În acest sens, Forțele Armate ale României, ca parte a componentei militare a securității naționale, se vor transforma treptat, pentru a acționa eficient în vederea apărării țării și îndeplinirii angajamen-

telor asumate față de NATO, Uniunea Europeană și alte organisme internaționale.

În concluzie, teoria securității a cunoscut în ultimii ani o dezvoltare fără precedent. Aceasta este o reacție firească a comunității internaționale, care caută soluții pentru articularea unei arhitecturi comune de securitate. Ea trebuie să răspundă eficient amenințărilor prezente și de perspectivă.

NOTE:

- 1 Cf. Zbigniew BRZEZINSKI, **The Choice, Global Domination or Global Leadership**, Basic Books, 2004.
- 2 Zbigniew BRZEZINSKI, *National Insecurity is the New Reality*, Newsweek, ediția Web, 31 martie 2004.
- 3 Tony BLAIR, *Remarks at the Manson House*, 15th of November 2004, www.number-10.gov.uk
- 4 A. TOFFLER, **Șocul viitorului**, Editura Politică, București, 1973, p.84.
- 5 Vezi R.S. COVEY, **Managementul timpului sau cum se stabilesc prioritățile**, Editura All, București, 2000 și I. PINCOVSCHI, M. MIHAI, **Managementul timpului**, Editura HGA, București, 2001.

Dr. Grigore ALEXANDRESCU este Șeful Secției de Studii și Cercetări din Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. A publicat peste 120 de articole în reviste prestigioase de strategie și securitate, naționale și internaționale, din țară și străinătate. Autor sau coautor al aproximativ 30 de studii, monografii și lucrări de specialitate.

Este absolvent al mai multor cursuri organizate de instituții din sistemul de învățământ euroatlantic și a participat la misiuni în Bosnia-Herțegovina.

CIVILII, MILITARIII ȘI SECURITATEA NAȚIONALĂ

Alexandra SARCINSCHI

Realizarea și conservarea stării de securitate reprezintă un ideal al tuturor, indiferent de sfera vieții sociale din care fac parte. În ultimul deceniu, concepția asupra trinomului civili-militari-securitate națională s-a schimbat, însă nici în prezent nu s-a renunțat la ideea că militarii trebuie să protejeze și să susțină valorile democratice și, implicit, realizarea stării de securitate atât la nivel național, cât și în afara statului-națiune.

Sfârșitul Primului Război Mondial a adus cu sine o nouă tendință în dezvoltarea relațiilor dintre civili și militari, anume diluarea granițelor dintre aceste două grupuri sociale. Tendința, în sine, este deosebit de periculoasă, întrucât ducerea și urmările războiului au acum efecte nelimitate asupra societății umane, iar, odată cu dezvoltarea tehnologiilor informaționale și a accesului la acestea, procesul s-a accelerat. Diluarea semnifică nu numai vulnerabilitatea civililor în fața conflictelor, ci și capacitatea lor de a influența cauzele, ducerea și rezultatele războiului. În acest context, securitatea națională se menține ca obiectiv prioritar, deși, în prezent, se vorbește din ce în ce mai mult despre concepte precum securitate umană și securitate internațională. Problematika este mult mai complexă, întrucât sfera civilă a societății, în sensul de non-militară, este formată din două subsisteme diferite ca natură și interese: societatea politică (statul) și societatea civilă. Instituția militară relaționează cu ambele subsisteme, ea însăși fiind o componentă de bază a subsistemului politic al societății.

1. Societatea civilă, militarii și securitatea națională

În statele democratice și în cele în curs de democratizare, se pornește de la premisa că securitatea națională este realizată cu un minim sacrificiu în ceea ce privește valorile, normele și practicile democratice. Problema ce apare aici se referă la complexitatea relațiilor stabilite între sfera politi-

că, cea a societății civile și cea a militarilor. Prin definiție, militarii nu fac parte din societatea civilă, aceasta din urmă reprezentând acel ansamblu de instituții non-guvernamentale diverse, suficient de puternice pentru a contrabalansa statul și care, fără a-l împiedica să-și îndeplinească rolul de menținere a păcii și de a judeca imparțial cu privire la interesele majore, este totuși capabilă să-l împiedice să domine și să atomizeze restul societății¹. Societatea civilă reprezintă sfera acțiunii unor valori civile în strânsă legătură cu democrația și libertatea. Din acest motiv, ea tinde să devină un sistem normativ, prin intermediul căruia sunt evaluate practicile statale contemporane.

Având în vedere faptul că dimensiunea fundamentală a societății civile este reprezentată de organizațiile non-guvernamentale (ONG-uri), în trecerea de la o logică totalitară la una a democrației, dezvoltarea sistemului ONG-urilor reprezintă o dimensiune fundamentală. Ele sunt necesare în primul rând pentru articularea preocupărilor societății civile cu interesele particulare. Ele pot colecta și difuza informații, pot face lobby pentru o legislație corespunzătoare, pot evalua public programele și realizările proprii sau ale altor grupuri ș.a.m.d. Esențial este faptul că organizațiile non-guvernamentale realizează și mențin un echilibru dinamic între interesele individuale sau de grup, pe de o parte, și interesele societății, pe de altă parte, între nevoile și aspirațiile exprimate în grup și proiectele societății.

Societatea civilă reprezintă un element esențial în structurarea mediului intern de securitate. Organizarea, maturitatea și gradul ei de angajare politică și socială influențează direct dimensiunile socială, economică și politică ale securității țării respective. Totuși, organizațiile societății civile constituie factori de risc sau pericole pentru ansamblul societății doar în măsura în care recurg la mijloace violente pentru promovarea intereselor proprii în sfera publică sau insuficienta dezvoltare a sistemului conduce la o evoluție nedorită, în sensul creării

unor structuri care să promoveze nonvalorile, atitudinile și comportamentele deviate ce amenință stabilitatea și securitatea națională.

În același timp, societatea civilă poate fi obiectul unor riscuri, pericole și amenințări emane de acțiunile militare. De exemplu, războiul din Irak a declanșat o serie amplă de dezbateri asupra problematicei efectelor pe care le are asupra societății civile. Au fost evidențiate câteva astfel de amenințări². Cea mai importantă amenințare modifică dramatic agenda societății civile. Războiul a deturnat atât atenția, cât și resursele dinspre problemele legate de egalitatea de gen, justiția socială și economică, protecția mediului și apărarea drepturilor omului spre criza din Irak. De asemenea, sunt amenințate atât democrația, cât și participarea civică, în ansamblu. Chiar și în SUA, unde atitudinile vis-à-vis de război sunt ambivalente, vocile celor care militează împotriva implicării în Irak le acoperă pe cele pro-intervenție, iar în Irak, participarea la viața publică nu numai că a fost decenii la rând un concept necunoscut, dar nici acum cetățenii nu au posibilitatea de a decide în privința destinului lor civic.

Așadar, relația dintre societatea civilă, militari și securitatea națională este deosebit de complexă. În cadrul mai larg al securității naționale, interacțiunile dintre societatea civilă și instituția militară nu au numai efecte pozitive, ci, dimpotrivă, cele două subsisteme pot fi serios afectate de gestionarea deficitară a acestor interacțiuni, având, evident, repercusiuni și asupra stării de securitate a sistemului social, în ansamblu său. Pentru o mai bună înțelegere a acestor procese, putem sintetiza relațiile într-o schemă de tipul următor:

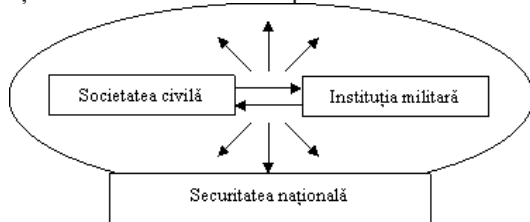

Figura nr. 1

2. Statul, militarii și securitatea națională

În ceea ce privește relațiile dintre stat (instituțiile statului) și militari, acestea se desfășoară în ambele sensuri: clasa politică deține monopolul asupra anumitor decizii ce privesc instituția militară, în timp ce militarii influențează direct sau mediat

aceeași clasă politică. Deși instituția militară este o instituție a statului, subordonată acestuia, raporturile de interdependență dintre aceste două entități nu sunt numai necesare, ci și esențiale.

Domeniile în care clasa politică ia decizii referitoare la activitatea militarilor includ: organizarea, structura, rolul și funcțiile instituției militare; principiile și normele instituite de stat prin legi juridice și regulamente militare, pe baza cărora este organizată și se desfășoară activitatea de selecție, educare și folosire efectivă a militarilor în timp de pace și de război; relațiile instituției militare cu celelalte instituții guvernamentale ale societății și cu cele non-guvernamentale; modalitățile, scopul și finalitatea participării militarilor la viața socio-politică a țării.

Celălalt aspect al binomului relațional vizează influența militarilor asupra clasei politice. Influența exercitată în acest caz este directă sau mediată și se referă la: sistemul de guvernare, de elaborare și realizare a politicii interne și externe a statului; modalitatea de rezolvare a conflictelor din interiorul unui stat, dintre state sau grupări de state etc. În același timp, militarii trebuie să servească statul democratic și să rămână sub controlul său. Deși controlul civil democratic asupra armatei este un scop al tuturor statelor, în statele democratice, realizarea sa depinde de interacțiunile dintre instituțiile civile – atât guvernamentale, cât și ale societății civile – și cele militare însărcinate cu apărarea statului și a valorilor sale.

Securitatea națională este, de asemenea, influențată și de tipul relațiilor dintre stat și instituția militară. Grafic, această relație ar putea fi reprezentată astfel:

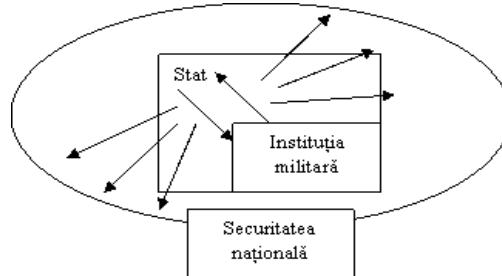

Figura nr. 2

În societățile democratice, securitatea națională nu are de suferit de pe urma acestor relații. Mecanismele controlului civil democratic sunt suficient și clar precizate: executivul supraveghează efectiv activitatea instituției militare și educă publicul asupra politicilor și priorităților de securi-

tate națională (accesul militarilor la participarea și influența publică fiind limitat), iar legislativul este motivat să asigure eficiența instituției militare prin mijloacele specifice, aceasta fiind reprezentată de către cetățeni drept gardian al libertății sociale.

3. Noi tendințe în structurarea relațiilor civili-militari, în contextul realizării și conservării securității naționale

Teoriile clasice referitoare la relațiile dintre civili și militari, de genul celor propuse de Samuel P. Huntington și Morris Janowitz, au devenit insuficiente pentru a reflecta realitatea de după Războiul Rece.

În ultima perioadă de timp, se vorbește din ce în ce mai mult despre privatizarea securității. Securitatea internă este privatizată prin *companiile de securitate* și alți agenți non-guvernamentali ce preiau rolul de furnizori de securitate, atât în țările dezvoltate, cât și în cele ale lumii a treia. În acest cadru, se poate vorbi despre patru principale tipuri de actori ai mediului de securitate³, atât în funcție de cele două sectoare ale vieții sociale – public și privat –, cât și de principiul de bază al economiei de piață, anume relația cerere-ofertă: state care folosesc agențiile publice pentru realizarea stării de securitate; state care folosesc miliții sau companii private de securitate; firme care plătesc forțe de securitate publice pentru protecția proprie; mișcări ale rebelilor, gherile etc. Scopul unora dintre acești actori nu este întotdeauna realizarea și conservarea securității, în viziunea promovată de stat. Mai mult, statul poate chiar să eșueze în asigurarea securității anumitor grupuri sociale și, din acest motiv, din ce în ce mai mulți indivizi, comunități sau organizații apelează la agențiile private de securitate. Se poate vorbi despre trei tendințe care au provocat aceste modificări de paradigmă⁴: creșterea numărului civililor care posedă arme, sporirea numărului forțelor private de securitate și, nu în ultimul rând, implicarea din ce în ce mai frecventă a mercenarilor în conflictele militare în desfășurare.

Teama indivizilor umani referitoare la creșterea în amploare a violențelor, a crimelor și a degradării societății, absența protecției vizibile a statului și

rezistența la implicarea nedorită a statului în viața de zi cu zi a cetățenilor săi au accelerat dezbaterile privind monopolul asupra violenței pe care acesta îl deține. Cetățenii multor țări dezvoltate consideră că instituțiile specializate ale statului nu pot furniza securitate pe măsura nevoilor lor. De asemenea, în țările lumii a treia, corupția din aceste instituții elimină posibilitatea ca guvernul să ofere protecție în fața amenințărilor. Astfel, este ușor de înțeles de ce companiile militare private s-au dezvoltat atât la nivel național, cât și la nivel internațional. Într-o lume în care valorile de piață iau amploare, orientarea companiilor private către domeniul securității pare o soluție ce nu poate fi neglijată.

Așadar, în lumea post-Război Rece, realizarea și conservarea stării de securitate reprezintă un ideal al tuturor, indiferent de sfera vieții sociale din care fac parte. Într-adevăr, concepția asupra trinomului civili-militari-securitate națională s-a schimbat în ultimii ani, însă niciodată nu s-a renunțat la ideea că militarii trebuie să protejeze și să susțină valorile democratice și, implicit, realizarea stării de securitate atât la nivel național, cât și în afara statului-națiune. Asemenea probleme au dat naștere la numeroase dezbateri pro și contra, însă putem afirma cu certitudine că studiul domeniului relațiilor dintre civili și militari în cadrul securității naționale nu poate fi realizat fără o abordare interdisciplinară și comprehensivă.

NOTE:

1 GELLNER, Ernest, **Condițiile libertății. Societatea civilă și rivalii ei**, Ed. Polirom, București, 1998, p. 20.

2 NAIDOO, Kumi, *Civil Society at a Time of Global Uncertainty*, în OECD Observer, nr. 237/mai 2003.

3 Tipologia este preluată din *Privatisation of Conflict, Security and War*, autor: Bjorn MOLLER (în Danish Institute for International Studies Working Paper 2005/2) și regândită într-o formă care reflectă sectoarele vieții sociale (public și privat) și principiul economic de bază ce funcționează și în cazul securității (cererea și oferta).

4 MANDEL, Robert, *The Privatization of Security*, în „Armed Forces and Society”, vol. 28, no. 1, 2001, pp. 129-151.

Alexandra SARCINSCHI este cercetător științific în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” și doctorand în științe militare.

SPAȚIUL CIBERNETIC ÎNTRE AMENINȚARE REALĂ ȘI VIRTUALĂ

George RĂDUICĂ

Datorită extraordinarei sale dezvoltări, Internetul a devenit, pentru grupările teroriste, un spațiu activ de confruntare cât și un mijloc vital de comunicații, propagandă, recrutare etc. De asemenea, Internetul a facilitat crearea de rețele complexe între grupările teroriste datorită faptului că este o metodă de comunicare rapidă, necostisitoare și relativ anonimă ce oferă posibilitatea unei organizări descentralizate, mai greu de identificat și monitorizat.

Computerul a devenit o extensie a sistemului nostru nervos central, noi trăind într-o lume în care, zi de zi, linia de demarcație între realitatea virtuală și cea fizică tinde să se estompeze. Internetul străbate globul în toate limbile și culturile, apropiind în spațiul virtual indivizi separați geografic. În țările dezvoltate, aproape oricine are acces la rețea, restul lumii făcând eforturi intense să ajungă la același nivel al existenței informației: încet, realitatea virtuală substituie realitatea fizică.

Lumea de azi a devenit dependentă de tehnologia informațională și din ce în ce mai multe infrastructuri critice din lumea dezvoltată sunt legate în rețea, astfel că amenințarea potențială, mai ales în societățile ajunse la grad avansat de informatizare, poate deveni îngrijorătoare. Desigur, computerele nu controlează deocamdată în măsură suficient de mare sistemele vitale, astfel încât să prezinte un risc imediat din perspectiva unui atac terorist. De aceea, atacul informatic, în realitate, are șanse minime la ora actuală. În plus, s-au făcut pași importanți în direcția securizării sistemelor, iar pe de altă parte, organizațiile teroriste nu dispun încă de experți care să fie capabili să le penetreze.

Deși terorismul cibernetic nu este o amenințare violentă directă, impactul psihologic poate fi puternic, deoarece acum informația circulă într-un ritm mai rapid și cu un grad sporit de ciclicitate și multiplicare. Nu întâmplător, după 11 septembrie, dezbaterile despre securitate și terorism au adus în lumină, pe lângă celelalte forme de terorism,

și pe cel cibernetic, deoarece erau de așteptat și alte atacuri spectaculoase, iar terorismul cibernetic oferea, teoretic, rețelelor teroriste noi posibilități de a produce dezastre. O importantă contribuție la scoaterea în evidență (și în același timp un semnal de alarmă) a pericolului terorismului cibernetic a adus-o mass-media, deși până astăzi nu există dovezi ale unui atac cibernetic plănit de vreo organizație teroristă. Însă mass-media deseori nu reușesc să distingă între criminalitate cibernetică și terorism cibernetic și, de aceea, exagerează anumite evenimente, prezentându-le ca fiind acte de terorism. Relevant în acest sens este cazul unor români care au reușit să penetreze rețeaua stației de la Polul Sud a Fundației Naționale de Știință Amundsen-Scott și care au amenințat că vor opri sistemul de încălzire, dacă nu li se va oferi în schimb o anumită sumă de bani. Deși este un caz tipic de criminalitate cibernetică, el a fost inițial prezentat ca fiind un act de terorism cibernetic, poate și datorită impactului pe care l-a avut punerea în primejdie a vieții celor 58 de oameni de știință din cadrul stației.

Prin urmare, pentru a putea fi clasificată ca terorism cibernetic, activitatea în spațiul virtual trebuie să aibă o componentă „teroristă”, adică trebuie să inducă teroarea și să aibă o motivație politică.

Astfel, trebuie făcută distincția între terorismul care presupune tehnologia informatică drept armă sau țintă și terorismul care, pur și simplu, exploatează tehnologia informatică, această latură fiind și cea mai vizibilă și intens folosită la ora actuală.

Datorită avantajelor evidente pe care le presupune prezența pe Internet - acces ușor, lipsa restricțiilor, public numeros și circulația rapidă a informațiilor -, aproape toate grupările active de teroriști au apelat la acest mijloc modern de comunicație. Aceste avantaje incontestabile sunt exploatate din plin de către organizațiile teroriste, acestea având filiale situri care le susțin activitatea în mod deschis sau indirect. Ca o caracteristică principală, siturile legate de activitatea teroristă sunt foarte

dinamice, își modifică frecvent formatul, dispar și reapar rapid, cu adresa schimbată, pentru a evita monitorizarea de către diferite organizații antiteroriste. Evident, agențiile de spionaj utilizează, de asemenea, Internetul pentru a urmări activitatea teroristă, fie prin intermediul susținătorilor acesteia, fie prin supravegherea comunicațiilor lor. Culegerea de informații de la siturile web islamiste este un motiv pentru care în multe cazuri acestea nu sunt închise imediat ce este descoperită utilizarea lor ca un canal de comunicații.

Gabriel Weinman¹ identifică opt moduri prin care teroriștii utilizează Internetul: publicitate și propagandă, război psihologic, căutare de informații, finanțare, recrutare și mobilizare, organizarea în rețele, schimb de informații, planificare și coordonare.

1. Publicitate și propagandă

Disponând de o audiență, virtual, extrem de numeroasă, Internetul este utilizat de către grupările teroriste ca un mediu de informare a opiniei publice aproape ideal. Dacă, înainte de apariția rețelei Internet, grupările teroriste erau dependente, pentru atragerea atenției, de agențiile mass-media, acum, comunicarea se realizează, practic neîngrădit, atât prin text, dar mai ales prin mijloace multimedia, ceea ce a făcut să crească, aproape exponențial, puterea de persuasiune a acestora. Internetul permite organizațiilor teroriste să comunice cu publicul țintă atunci când alte canale media le refuză, dar și să-și găsească o audiență nouă, în special tineri. Iese în evidență principalul avantaj al Internetului, ca un mijloc de comunicare, abilitatea de a ocoli cenzura, de a prezenta informația la prima mână, nediluată, pentru aceasta fiind accesibile diverse situri, buletine online, forumuri sau alte instrumente electronice, unde teroriștii sau simpatizanții acestora pot să-și exprime deschis opiniile.

Din punct de vedere al conținutului, pe siturile web presupuse a fi asociate grupărilor teroriste, adesea teroriștii sunt portretizați ca victime sau martiri, se subliniază nedreptățile la care sunt supuși, umilințele celor ținuți captivi de către autorități. Responsabilitatea pentru actele de violență este pusă pe seama adversarilor, aceștia fiind desemnați ca adevărata sursă a conflictului. Prezentarea în mod ostentativ a unor informații sau imagini ce induc un sentiment de revoltă și de solidaritate printre susținători, utilizarea religiei

ca un instrument ce justifică și chiar încurajează pe deplin acțiunile violente, sunt tehnicile cel mai frecvent utilizate din panoplia propagandistică al acestor situri.

Insistența cu care sunt prezentate restricțiile la libertatea de exprimare denotă importanța pe care o acordă rețelele teroriste opiniei publice internaționale, cu precădere cea occidentală, știută fiind sensibilitatea acesteia la măsurile care îngădesc libertatea de exprimare. Protestele teroriștilor la încercările de a fi reduși la tăcere au șanse mari de a-și găsi ecou pe Internet, care, pentru foarte mulți, este simbolul libertății, al comunicării necenzurate. De exemplu, în urma acuzațiilor aduse de publicația Newsweek sitului al-Basrah (www.albasrah.net), potrivit cărora acesta ar face propagandă terorismului promovat de al-Zarqawi, cât și promovarea anti-semitismului, răspunsul nu a întârziat să vină într-un mod vehement, acuzând întreaga media occidentală de dorința de a sugruma vocea poporului irakian prin închiderea sitului.

2. Război psihologic

Terorismul nu se rezumă doar la acțiuni fizice distructive, atacurile psihologice constituind o componentă căreia i se acordă o importanță din ce în ce mai mare. Ca și în cazul propagandei, Internetul a devenit un instrument eficace de a duce războiul psihologic, mai ales datorită abilității sale de a difuza mesajele prin mijloace multimedia. Teroriștii au încercat să producă teamă prin publicarea de informații false, amenințări și prin prezentarea unor imagini sau filme terifiante. Războiul din Irak a oferit ocazia de a se deschide un puternic front și pe tărâmul confruntării în spațiul cibernetic. Se disting cu precădere organizațiile afiliate sau în legătură cu Abu Musab al-Zarqawi, care folosesc în mod activ Internetul pentru a pune în practică tehnicile războiului asimetric, incluzând acțiuni teroriste desemnate să șocheze, cum ar fi răpiri, asasinat și atacuri cu bombe. Este de presupus că însuși al-Zarqawi era teroristul mascat care l-a decapitat pe americanul Nicholas Berg, scena fiind filmată, iar conținutul casetei video publicat pe diferite situri web islamiste, fiind astfel difuzate pe scară largă. De asemenea, diferite înregistrări ce conțin amenințări cu noi atentate sau asasinat sunt frecvent publicate prin intermediul Internetului.

Scopul evident este de a folosi la maxim atât teroarea pe care aceste imagini o exercită, cât și

expunerea la câți mai mulți oameni posibil, mai ales în occident, unde Internetul este accesibil unor pături largi de utilizatori. Mulțimea de situri și forumuri poate fi un indiciu al numărului crescând de oameni care simpatizează cu militanții și care argumentează că islamul este de fapt ținta distrugerii de către lumea creștină.

Teroriștii sunt, de asemenea, interesați să creze teama față de ceea ce se poate realiza prin intermediul spațiului virtual, situație în care opinia publică devine atât de îngrijorată despre consecințele unui atac cibernetice, încât chiar crede că se va întâmpla în realitate. Astfel că prin amplificare, chiar și o grupare practic nesemnificativă și lipsită de posibilități materiale poate cu ușurință să-și difuzeze mesajele și să creeze sentimentul că reprezintă o amenințare mult mai mare decât în realitate. Rețeaua permite teroriștilor să dea amploare consecințelor activităților lor, chiar dacă ele nu sunt capabile să-și ducă amenințările până la capăt, dar virtual apare că atacurile sunt bine planificate și controlate. De aceea, pe lângă informațiile cu adevărat utile, Internetul este folosit și ca o sursă inepuizabilă de zvonuri și rapoarte false pe care mulți oameni le privesc ca fapte reale.

3. Recrutare și finanțare

Internetul poate avea, de asemenea, un impact determinant asupra potențialilor recruți, utilizatorii acestuia fiind, de regulă, mai bine pregătiți din punct de vedere tehnic, dar cu mai puțină pregătire religioasă, și, astfel, mai ușor impresionabili la mesajele unor situri ce încurajează interpretări radicale ale Islamului. Camerele de discuții de pe aceste situri creează un sentiment de unitate cu ceilalți membri, fiind astfel stabilite adevărate comunități virtuale pe web, care le pot suplini sau completa pe cele din viața reală.

Informațiile publicate pe Internet de grupările teroriste sunt de asemenea utilizate pentru a încuraja susținerea și simpatia față de ele. Cei care administrează siturile web pot să obțină informații despre oamenii care le accesează, informații care să le ofere unele detalii despre potențialii recruți. Navigatoarele Internet suportă funcții care permit serverelor să cunoască ce limbă este folosită de către computerul-client. Aceasta oferă grupărilor teroriste informații care le permit să facă recrutări pe bază de limbă și să-și acordeze discursul în funcție de o anumită audiență specifică. De exemplu, na-

vigatoarele configurate să folosească engleza vor fi redirecționate către un sit terorist care se adresează audienței occidentale, pe când cele care sunt configurate să folosească limba arabă vor fi îndreptate către cele destinate audienței musulmane. Multe situri oferă însă multiple opțiuni de limbă. În numeroase cazuri, activiștii teroriști preferă să apeleze la serviciile unor servere gratuite, precum Yahoo!, acestea cerând puține date personale și care nu pot fi verificate.

În paralel cu activitatea de recrutare, Internetul este utilizat de către grupările teroriste pentru a cere donații și a găsi potențiali susținători financiari. Deseori grupările teroriste sunt sponsorizate de organizații care operează public și legal, îndeosebi sub forma unor organizații de tip umanitar sau caritabil, și nu au o legătură directă cu operațiile teroriste.

4. Sursă de informații

Mai presus de orice, Internetul este o bogată sursă de informații, oferind miliarde de pagini ușor accesibile, la un cost mic. Grupările teroriste au fost capabile să folosească rețeaua web ca un mijloc de a obține informații despre potențiale ținte, ofensive antiteroriste, armament și strategie. Având la dispoziție motoare de căutare, oricine poate găsi, cu relativă ușurință, diverse hărți, diagrame ori alte date importante a numeroase facilități și rețele. Ca oricare alți utilizatori Internet, teroriștii pot să găsească informații despre diverse centre de interes.

Internetul este potrivit și pentru a facilita schimbul de informații între grupările teroriste. Multe situri web oferă informația necesară creării de arme chimice și explozibili ori ghiduri de organizare a unei grupări teroriste.

De exemplu, a fost publicat, în mai multe locații pe web, manualul „Războiul de gherilă”, ce prezintă instrucțiuni detaliate de ducere a războiului de gherilă. Manualul include atât strategii de gherilă și de organizare a acesteia, cât și tactici de ambuscadă. Autorul (autorii) manualului consideră pregătirea pentru gherilă ca fiind cea mai importantă: „Războiul de gherilă necesită un tip special de pregătire. Începem cu un grup de oameni care au aceleași idei și care nu au altă capacitate de a impune viziunea lor altora. Astfel, acești oameni încep de la punctul zero, pentru a pregăti grupurile înarmate, localnicii și mediul geografic. Mai mult

decât atât, ei au nevoie cel puțin de arme, muniție și provizii”².

Un alt ghid publicat pe Internet prezintă instrucțiuni detaliate ale organizării unei celule teroriste ce operează în mediul urban. Ghidul descrie operațiile necesare să fie executate de fiecare grup major în cadrul unei celule și metodele de a folosi cu maximă eficiență aceste grupuri. Este subliniată importanța unei conduceri difuze și faptul că nici un grup nu trebuie să interacționeze. Fiecare celulă este divizată în patru grupuri: conducere, recunoaștere, pregătire și execuție, fiecare identitate rămânând distinctă³.

5. Organizarea în rețea

Inventarea și răspândirea Internetului a permis acestuia să se integreze deplin în mai toate sferele sociale, rezultând astfel un nou model de organizare umană. Adaptându-se rapid la aceste noi realități, diferite celule și grupări teroriste utilizează Internetul pentru a crea rețele complexe și eficiente. Metodele rapide, necostisitoare și anonime de comunicare pe Internet oferă posibilitatea unei organizări și comunicații descentralizate, mai greu de identificat și monitorizat. Multe organizații teroriste sunt constituite ca rețele de celule semiindependente, care operează pe orizontală și care nu au o comandă strict ierarhică⁴.

Astfel, rețelele teroriste au sesizat rapid că, pentru a putea evita detectarea în țările dezvoltate, trebuie să adopte câteva din calitățile unor rețele virtuale, care se dovedesc mult mai eficiente în țări cu instituții puternice de combatere a terorismului. Poate nu întâmplător, ideea a apărut inițial în SUA, fiind promovată de liderul unei mișcări de extremă dreapta, Louis Beam⁵. El spune că organizarea ierarhică este extrem de periculoasă pentru insurgenți, în special în societățile avansate tehnologice, unde supravegherea electronică poate adesea să penetreze structura organizației, relevându-i lanțul de comandă. În organizațiile fără lideri, grupurile operează independent unele de altele și nu trebuie să se raporteze la o structură centrală. Liderii nu dau ordine, ci mai curând inspiră celule, să aibă inițiativa acțiunilor. Astfel, noul terorism se auto-organizează, putându-se adapta mult mai ușor la atacuri, corelarea, agregarea (colectarea de membri noi din celule similare) și auto-reproducerea fiind elemente fundamentale ale acestor rețele. Elementele de auto-organizare produc o rețea complexă

de celule care caută spontan împrejurări favorabile pentru a se răspândi și adapta în fața diversității, fiecare formă nouă având un caracter din ce în ce mai virulent. În celulele teroriste, inovația pornește mai curând dinspre oameni decât de la o singură entitate conducătoare. Organizațiile ierarhice nu pot fi niciodată la fel de rezistente, precum rețelele complexe, deoarece puterea acestora din urmă rezidă nu în conducere, ci în abilitatea de a se adapta spontan la provocările mediului înconjurător.

La nivel social, o rețea, ca să funcționeze bine, depinde de gradul în care membrii se cunosc între ei și cât de trainice sunt legăturile între ei. Aceste legături personale puternice, adesea bazate pe prietenie și experiență comună, pot să asigure niveluri înalte de încredere și loialitate. Fiecare individ este liber să contribuie, atât cât este posibil, cu talentul său, fără să țină cont de reguli birocratice în implementarea unor noi idei, tehnologii, strategii. Odată ce o idee, tehnologie, strategie etc. este considerată ca având o probabilitate mare de succes, este imediat implementată în cadrul întregii rețele. O altă caracteristică a acestor rețele este că pot să apară, să organizeze activitățile pentru care au fost create și apoi să se dizolve la fel de spontan. Cu alte cuvinte, structurile lor flexibile, agile, deseori fără un lider coordonator, pot să acționeze după cum dictează circumstanțele, în acord cu slăbiciunile inamicului. Avantajele organizării în rețea, față de formele ierarhice, sunt evidente, de vreme ce acolo unde nu este doar un singur lider, dispariția sa nu implică ruperea rețelei sau întreruperea activităților sale, acțiunile lor fiind deseori determinate de consens. Într-o epocă marcată de o mobilitate fără precedent, rețelele teroriste reușesc cu mai multă ușurință să se insereze în cadrul comunităților pe care le au ca viitoare ținte. Teroriștii pot acum să utilizeze avantajele tehnologiei pentru a dispersa conducerea, antrenamentul și logistica nu doar la nivel regional, ci și global, crearea și mutarea celulelor, în, practic, orice țară, fiind relativ ușor având în vedere că milioane de oameni trăiesc în afara țării lor de origine cât și traficul intens din zilele noastre.

Vulnerabilitatea mijloacelor electronice de a fi interceptate a conferit Internetului o mai mare importanță, comunicarea realizându-se predominant pe această cale, prin intermediul siturilor islamiste. Această tendință va continua pe viitor și conducerea diferitelor organizații teroriste se va baza din ce în ce mai mult pe Internet pentru a-și difuza

mesajele, discuta tacticile, prezența lor în spațiul cibernetic devenind la fel de vitală pe termen lung ca orice altă acțiune. Fiind greu de detectat cei care citește aceste mesaje, identificarea viitorilor teroriști va deveni din ce în ce mai dificilă.

În concluzie, datele de până acum arată că grupările teroriste utilizează pe scară largă Internetul, dar până în prezent nu au apelat la terorismul cibernetic și nici nu au dovedit că s-ar îndrepta în această direcție. Deocamdată se poate vorbi doar de securitatea informațiilor, pentru că, în acest moment, teroriștii au utilizat Internetul ca sursă de informații, comunicații, pentru propagandă, colectare de fonduri etc.

Deși terorismul cibernetic rămâne pentru un terorist o posibilitate, atacurile în spațiul virtual par

încă un obiectiv greu de îndeplinit, în condițiile unor sisteme tot mai complexe și când controlul atacului și obținerea unui nivel dorit de distrugere sunt, totuși, mai dificil de realizat decât cu armele fizice.

NOTE:

1 Gabriel WEINMAN, Special Report, *How Modern Terrorism Uses the Internet*, www.terror.net

2 **SITE Institute**, <http://siteinstitute.org/index.html>

3 Idem.

4 David RONFELDT, John ARQUILLA, *Networks, Netwars and the Fight for the Future*, www.firstmonday.org/issues/issue6_10/ronfeldt/

5 www.louisbeam.com/leaderless.htm

George RĂDUICĂ este expert în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE LA GRANIȚA DINTRE JURIDIC, POLITIC ȘI SECURITATE

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN

Potrivit normelor internaționale, organizațiile internaționale sunt subiecte ale dreptului internațional, în sensul că sunt titulare de drepturi și obligații pe care le dobândesc prin voința statelor, exprimată în tratatele lor constitutive. Aceste organizații au jucat și pot juca în continuare un rol important în evoluția lumii pe diverse probleme, dar și în domenii vitale, prin modalități specifice de exprimare și influențare a deciziilor guvernelor naționale.

În plan regional, principalele procese generatoare de securitate rămân cu certitudine lărgirea NATO și a Uniunii Europene, dezvoltarea formelor de cooperare subregională și a tendințelor de dezvoltare a unor sisteme de management al crizelor, prin coordonarea organizațiilor cu responsabilități în domeniu¹. Ca atare, în Europa, participarea la Procesul de Cooperare în Regiune, la Cooperarea Economică a Mării Negre, la Pactul de stabilitate sau la activitatea Centrului SECI pentru combaterea crimei organizate cunoaște, după extinderea Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene, pentru fiecare din statele recent primite, o mai mare determinare și o eficiență sporită, pentru că uzează de oportunitățile și inițiativele noi pe care cele două organizații le lansează pe planul stabilității regionale. ONU, OSCE, NATO, UE, Consiliul Europei și alte organizații internaționale regionale de pe alte continente – toate în proces de transformare și adaptare la noile realități și tendințe în evoluția mediului de securitate global al începutului de secol XXI, alături de un număr tot mai mare de organizații neguvernamentale cu preocupări de natură diferită – umanitare, sindicaliste, antiglobaliste, pentru protecția mediului - sau alți actori de securitate transnaționali au și vor avea rolul lor de actori în arena internațională, pe plan regional sau mondial. În consecință, se poate pune întrebarea: SECURITATE ȘI APĂRARE NAȚIONALĂ SAU SECURITATE INTERNAȚIONALĂ ?

I. Concept. Elemente constitutive. Personalitatea juridică a organizațiilor internaționale interguvernamentale

1. Concept și elemente constitutive

Constituite prin acordul de voință al statelor, organizațiile internaționale sunt subiecte derivate ale dreptului internațional² - statul fiind subiectul direct și nemijlocit al dreptului internațional, ca rezultat al suveranității sale³.

Întrucât au fost create pe baza acordului de voință al statelor, organizațiile internaționale (interguvernamentale) dobândesc și o *autonomie funcțională*, ce le transformă într-un subiect aparte de drept internațional.

Convențiile din 1969 privind dreptul tratatelor și cea din 1975 cu privire la reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale cu caracter universal definesc organizația internațională ca *organizație interguvernamentală*⁴ - practic, o *asociere de state, constituită prin tratate, înzestrată cu o constituție și organe comune și care posedă o personalitate juridică distinctă de cea a statelor membre ce o compun*⁵.

De aici, se pot desprinde cu ușurință și *elementele constitutive*⁶ ale organizațiilor internaționale (interguvernamentale):

- *O asociere de state* (subiectele primare ale dreptului internațional), în temeiul unui *tratat internațional constitutiv*⁷, care poartă diverse denumiri, în funcție de voința părților (Statut, Cartă, Constituție, Pact etc).

- *O structură instituțională proprie*, de fapt o structură de organe cu funcționare permanentă sau periodică, prin intermediul cărora să se desfășoare activitățile în acord cu obiectivele propuse prin actul constitutiv.

- *O personalitate juridică proprie* (personalitate juridică internațională), *distinctă de cea a statelor membre*.

Așadar, actul constitutiv reglementează atât structura de organe a organizației internaționale respective, cât și faptul că aceasta posedă o personalitate juridică proprie, care diferă de cea a statelor membre⁸.

Prin principala caracteristică, „*asociere de state*”, ca prim element constitutiv, organizația internațională interguvernamentală se distinge față de organizațiile internaționale neguvernamentale (ONG), compuse, în principal, din persoane fizice sau juridice de drept intern, cu naționalități diferite, fără scop lucrativ, dar de utilitate internațională⁹, care funcționează potrivit normelor dreptului intern al statului pe teritoriul căruia se află. Se pot menționa, din această nouă categorie de organizații internaționale neguvernamentale, ONG-uri internaționale cu mare greutate pe plan internațional, ca de exemplu *Interpol-ul*, *Comitetul Internațional al Crucii Roșii*, organizația *Greenpeace* din domeniul mediului, fondată în 1977 (Canada) sau *Amnesty International*, din domeniul protecției dreptului omului, care s-au evidențiat prin capacitatea lor de a influența puternic opinia publică internațională împotriva acțiunii unor state. Și totuși, *acest tip de entitate nu este considerat ca subiect de drept internațional*. În ultimii ani, unele ONG-uri internaționale sunt invitate la activități ale unor organizații interguvernamentale, cu condiția ca statutul celor din urmă să prevadă o asemenea participare.

2. Personalitatea juridică a organizațiilor internaționale

În urma constituirii, organizațiile internaționale dobândesc o personalitate juridică proprie, distinctă de aceea a statelor și opozabilă „*erga omnes*”, care se manifestă atât în ordinea juridică internă, cât și în cea internațională a statelor¹⁰.

Ca atare, personalitatea juridică a organizațiilor internaționale este de două tipuri:

- de drept internațional (desemnează calitatea de subiect de drept internațional – *titular de drepturi și obligații internaționale*)¹¹;
- de drept intern.

A. Personalitatea juridică de drept internațional

Organizațiile internaționale sunt persoane juridice de drept internațional, întrucât au capacitatea, conferită de statele membre, de a acționa potrivit normelor de drept internațional¹². În avizul consultativ dat de Curtea Internațională de Justiție (CJI)¹³,

la cererea Adunării Generale a ONU (1949), Curtea a ajuns la concluzia că ... „*Organizația este o persoană internațională și capabilă să posedă drepturi și obligații internaționale*”¹⁴.

Prin această recunoaștere, organizațiile internaționale au drepturi și obligații în raport cu alte subiecte ale dreptului internațional public, ceea ce înseamnă că, dacă drepturile lor sunt violate, au posibilitatea să le valorifice prin intermediul instituției răspunderii internaționale. Și, la fel, ele însele răspund dacă nu îndeplinesc obligațiile internaționale asumate sau dacă săvârșesc fapte ilicite din punct de vedere internațional. Numai așa organizațiile internaționale guvernamentale, ca și statul, pot fi parte într-un raport juridic de răspundere internațională.

Și, indiferent de natura lor – politică, militară, umanitară etc. –, răspunderea internațională a organizațiilor internaționale guvernamentale, ca și a celor neguvernamentale, va opera și în situația violării dreptului internațional umanitar. Cu atât mai mult cu cât realitatea demonstrează implicările acestora în conflictele armate de amploare din ultimele decenii.

Analiza multor acte constitutive ale organizațiilor internaționale relevă faptul că în toate aceste acte se stipulează fie că „*organizația are personalitate juridică*”, fie „*organizația are personalitate internațională*”, în domeniile în care acestea sunt abilitate să acționeze¹⁵. Cu alte cuvinte, se reține atenția asupra faptului că personalitatea internațională a organizațiilor internaționale respective nu rezidă în mod automat din însăși existența organizației, ci aceasta trebuie conferită de statele membre, direct sau indirect.

Pentru o mai bună înțelegere a aspectului, prezentăm, mai jos, câteva elemente în speță, invocate de Curtea Internațională de Justiție (CJI), referitoare la personalitatea internațională a ONU față de membrii săi:

- personalitatea juridică internațională este indispensabilă pentru îndeplinirea și atingerea scopurilor ONU;
- organizația cuprinde o structură proprie, având sarcini speciale potrivit Cartei;
- actul constitutiv stabilește poziția statelor membre în raport cu ONU, solicitându-le, printre altele, să sprijine și să fie de acord cu hotărârile Consiliului de Securitate, prin aceasta conferind organizației capacitate juridică;
- organizația exercită funcții în baza dobândirii

personalității internaționale și capacității de a acționa în plan internațional.

B. Personalitatea juridică de drept intern

Organizațiile internaționale guvernamentale nu au un teritoriu propriu, dar trebuie să desfășoare activități concrete pe teritoriile statelor membre. Organizațiile internaționale guvernamentale trebuie să dobândească personalitate juridică de drept intern a statului pe teritoriul căruia își desfășoară activitatea. Ca atare, în actele constitutive ale organizațiilor internaționale se prevede recunoașterea personalității juridice de drept intern¹⁶, prin care organizația se bucură, pe teritoriul oricărui membru al său, de capacitatea juridică necesară pentru îndeplinirea funcțiilor și realizarea scopurilor sale. Conform art.104 din Carta ONU, *Organizația se va bucura pe teritoriul fiecăruia din membrii săi de capacitatea juridică necesară pentru îndeplinirea funcțiilor și realizarea scopurilor sale*¹⁷.

Prin urmare, organizațiile internaționale au o dublă personalitate juridică - de drept intern și de drept internațional. Iar, din punct de vedere al dreptului intern, răspunderea juridică a organizației internaționale poate fi contractuală sau extra-contractuală¹⁸, în funcție de actele sau faptele acesteia, care sunt sub incidența legislației naționale. Și, ca toate subiectele dreptului intern, organizația internațională are obligația să respecte legislația națională a statului în care își are sediul ori a statelor membre pe teritoriul cărora își desfășoară activitatea, pentru a nu fi supusă regulilor răspunderii juridice. Desigur, organizațiile internaționale beneficiază de imunitate de jurisdicție, dar acest obstacol este numai unul „procedural”.

C. Capacitatea juridică a organizațiilor internaționale

În planul raporturilor internaționale, organizațiilor internaționale li se recunoaște o anumită personalitate juridică prin efectul căreia acestea devin titulare de drepturi și obligații, a căror nerespectare atrage răspunderea lor internațională. Conținutul capacității juridice (de drept internațional) a organizațiilor internaționale este complex, în funcție de domeniile în care acestea acționează. Acesta trebuie precizat în aceleași documente, de mai multe ori printr-o formulă cu caracter general, ca de exemplu: *are capacitate juridică ce îi este necesară exercitării funcțiilor și atingerii scopurilor sale*¹⁹.

Capacitatea juridică internațională, al cărei conținut este limitat prin acordul de voință al statelor membre (spre exemplu, dreptul unei organizații de a încheia tratate, de a stabili relații diplomatice, de a prezenta reclamații internaționale pentru daunele suferite sau de a recunoaște alte subiecte de drept internațional)²⁰, exprimat în actul constitutiv, rezultă din calitatea personalității juridice internaționale.

II. Membrii și alți participanți la organizațiile internaționale

1. Membrii organizațiilor internaționale

Potrivit definiției, membrii organizațiilor internaționale pot fi numai statele, ca entități suverane și independente. Totuși, în funcție de momentul istoric, condițiile concrete și statutul organizației, pot fi și alte entități²¹.

Analiza calității de membru al oricărei organizații internaționale presupune clarificarea mai multor aspecte, între care: modul de dobândire a acestei calități, pierderea (încetarea) calității de membru și participarea la o organizație internațională a altor entități decât părțile contractante la actul constitutiv.

A. Calitatea de membru al organizației internaționale

Pot fi membri ai organizațiilor internaționale numai statele. Calitatea de membru se dobândește pe două căi:

a) *Prin participare la elaborarea actului (constitutiv)*, în sensul că statele care participă la elaborarea actului constitutiv al organizației devin membre ale acesteia prin semnarea actului constitutiv sau, în funcție de procedurile constituționale din fiecare țară, după îndeplinirea unor formalități interne, aceste state sunt socotite membre originare sau fondatoare ale organizației.

b) *Prin aderare*, condiționată de diverse proceduri prevăzute în actul constitutiv ce țin de caracterul organizației, deosebirile ținând în principal de natura acestora.

Totuși, procesul admiterii de noi membri nu s-a desfășurat fără dificultăți, fie că este vorba de Organizația Națiunilor Unite²² sau de alte organizații internaționale, acolo unde s-a lăsat câmp liber considerentelor politice și aprecierilor discreționare în judecarea cererilor de adeziune ale diferitelor state²³.

B. *Pierderea calității de membru* poate interveni tot pe două căi, respectiv prin *excludere sau retragere voluntară*, cu varianta „retragerii temporare”- cazul Indoneziei, care, în 1964, a notificat ONU voința sa de a se retrage, cu revenire asupra acestei hotărâri în 1966 - sau politica „scaunului gol” – soluții mai puțin radicale. Într-o astfel de situație, deși nu participă la lucrările organizației, statul în cauză își îndeplinește obligațiile de membru al acesteia²⁴.

a) Excluderea unui stat dintr-o organizație internațională reprezintă o sancțiune gravă, a cărei aplicare aduce atingere principiilor de bază ale organizației sau principiilor dreptului internațional, în general. Excluderea, ca sancțiune, este prevăzută în actele constitutive ale organizației, dar, de regulă, aceasta evită să o pună în aplicare²⁵.

b) Retragerea voluntară poate avea loc numai la inițiativa statului în cauză, în baza suveranității sale și echivalează cu o denunțare a tratatului constitutiv al organizației. Ca atare, într-un asemenea caz, trebuie să se respecte regulile obișnuite în materie, codificate prin articolele 54 și 56 ale Convenției de la Viena. Totuși, nu toate actele constitutive ale organizațiilor internaționale conțin asemenea dispoziții, ca, de exemplu, Carta ONU. Într-o astfel de situație, trebuie să se ia în considerare și consimțământul celorlalte părți la actul constitutiv²⁶.

2. Alți participanți la organizațiile internaționale

La activitățile organizațiilor internaționale pot participa, în diverse forme, și alte entități decât părțile contractante, dacă acestea doresc cooperarea cu o organizație sau alta, iar părțile contractante o acceptă. Dintre principalele forme de participare la activitatea organizațiilor internaționale reținem:

A. Membri asociați - calitate ce poate fi obținută de către state suverane care nu îndeplinesc în totalitate condițiile pentru a deveni membru cu drepturi depline al unei organizații internaționale interguvernamentale.

Drepturile și obligațiile statelor suverane care au obținut calitatea de membri asociați depind de prevederile actului constitutiv, dar, de regulă, acestea nu au drept de vot în adunarea plenară a organizației care le-a acceptat acest statut și nici nu pot fi alese în organele principale ale acesteia.

B. Observatori – statut ce se poate acorda de către organizațiile internaționale interguvernamentale atât statelor nemembre ale organizației,

statelor membre ale organizației pentru a participa la reuniunile organelor restrânse unde nu sunt reprezentate, cât și altor organizații internaționale și mișcărilor de eliberare națională.

Drepturile observatorilor sunt, în general, limitate la primirea documentelor organizației, dar, în anumite condiții, pot face declarații.

C. Statut consultativ – statut ce se acordă unor organizații neguvernamentale²⁷ a căror activitate are tangență cu cea a organizației internaționale interguvernamentale ce acordă acest statut.

Comparativ cu statutul de observator, drepturile ce derivă din acest statut sunt mai mici – o documentație limitată și dreptul de a se adresa numai organelor subsidiare ale organizației.

III. Structură instituțională și sisteme de luare a deciziilor în organizațiile internaționale

Structura instituțională a organizațiilor internaționale interguvernamentale depinde de natura organizației și numărul membrilor săi, scopurile pe care și le-a propus prin tratatul internațional constitutiv, procesul de luare a deciziilor etc.

Această structură se stabilește prin actul constitutiv, după regula potrivit căreia orice organizație internațională are:

- **Organe plenare**, în care se asigură reprezentarea tuturor statelor membre, cu denumiri precum: *Adunarea Generală* – organul suprem al unei organizații, de la care emană orientările generale privind activitatea acesteia – sau *Congresul, conferința* etc, termeni folosiți, de regulă, de organizațiile cu caracter universal²⁸.

- **Comisii plenare** - ca organe ale Adunării Generale, cu sarcina de a pregăti proiectele deciziilor finale pe care aceasta urmează să le ia.

- **Organe restrânse** - unde sunt reprezentate numai unele state, de regulă cele cu rol preponderent în domeniul de activitate al organizației. Activitatea curentă a unei organizații impune, de obicei, existența unui organ executiv, mai restrâns, care, în general, poartă denumirea de *comitet executiv, consiliu executiv* sau *consiliu al directorilor executivi* etc. În aceste organe de conducere sunt reprezentate, de regulă, între o cincime și o treime din totalul statelor membre.

- **Secretariatul** - alcătuit din funcționari internaționali cu un statut care cuprinde privilegiile și imunitățile acestora.

IV. Clasificări ale organizațiilor internaționale

În prezent sunt înregistrate sute de structuri interguvernamentale (peste 360), din care 30 cu caracter universal, 50 intercontinentale, 280 regionale și peste 10000 (aproximativ 13000) de organizații neguvernamentale, care țin să acopere un larg spectru de preocupări, de la energie, alimentație, sănătate, aviație până la sport, mediu, finanțe. Ele se clasifică după numeroase criterii: compoziție sau vocație, funcții, competențe sau puteri²⁹.

Dar o clasificare satisfăcătoare a organizațiilor internaționale este încă greu de realizat, datorită diversității actelor constitutive, suprapunerii sarcinilor, întinderii diferite a responsabilității juridice internaționale sau modalităților particulare de adăziune a statelor, în calitate de membre³⁰.

Cu titlu orientativ, s-ar putea distinge câteva criterii acceptate de mai mulți autori. Astfel, dacă luăm în considerare *criteriul participării statelor și aria de acțiune*, putem distinge organizațiile internaționale interguvernamentale:

- *cu vocație universală*, care includ Organizația Națiunilor Unite (ONU) și toate instituțiile sale specializate;

- *organizații cu vocație regională*, care, de regulă, cuprind numai statele dintr-o anumită zonă geografică sau sunt limitate la anumite arii geografice - Organizația Statelor Americane (OSA), Organizația Unității Africane (OUA), Liga Statelor Arabe (Liga Arabă) -, în timp ce altele sunt definite din punct de vedere geografic și ideologic, de exemplu, Organizația Tratatului de la Varșovia, ASEAN, OECD din Europa, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), Uniunea Europeană (UE), Uniunea Europei Occidentale (UEO), Consiliul Europei, sau de pe alte continente: organizații internaționale interguvernamentale *cu caracter politic, economic, militar sau complex*;

- *organizații cu vocație subregională, mai ales cu caracter tehnic și economic, dar și politic* - Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre (CEMN), Comisia Dunării, Comisia Internațională pentru Protecția Fluviului Dunărea (cu sediul la Viena), Consiliul Nordic etc.

În funcție de alte criterii (*criteriul de dobândire a calității de membru, criteriul domeniului de activitate etc.*), organizațiile internaționale interguver-

namentale mai pot fi:

- *organizații internaționale deschise și închise*;
- *organizații internaționale cu caracter general sau cu caracter limitat* la un anumit domeniu concret de acțiune, fie el politic, economic, financiar sau tehnic.

Dar este puțin probabil ca în câmpul de activitate al *organizațiilor financiare sau economice* să nu intre și aspecte politice, și invers, pentru *organizațiile politice*.

Interdependența și caracterul pluridimensional al cooperării internaționale contemporane, ca și natura raporturilor dintre state, nu pledează în favoarea unei separări a factorilor politici de cei economici sau tehnici, care, în viziunea unor autori, ar conduce la clasificări artificiale ale organizațiilor internaționale³¹.

V. Introducere în problematica dreptului organizațiilor internaționale

Dreptul organizațiilor internaționale are ca obiect de reglementare constituirea, funcționarea și încetarea activității formelor de asociere interstatală. Apariția și dezvoltarea asociațiilor dintre state dau naștere unei noi ramuri de drept internațional - *dreptul organizațiilor internaționale*³².

Cu toate că fiecare organizație internațională funcționează pe baza propriului statut, importanța și diversitatea organizațiilor internaționale au determinat constituirea unui drept comun al acestor organizații. Ca parte a dreptului internațional general, acesta decurge din principiul autonomiei funcționale³³ a fiecărei asociații de state, din necesitatea materială³⁴ a existenței lor, dar și din marea varietate a mijloacelor lor de acțiune.

Primele încercări de schițare a unei teorii a organizațiilor internaționale și a unui drept instituțional internațional sunt consemnate în literatura de specialitate încă de la începutul anilor '80³⁵.

Esența dreptului organizațiilor internaționale constă în „stabilirea regimului juridic al organizării și funcționării acestora, al competențelor specifice și implicite, normative, de control și operaționale și al privilegiilor și imunităților acordate, deosebite de acelea ale statelor membre”³⁶.

Dreptul organizațiilor internaționale definește organizațiile internaționale, sistematizează trăsăturile lor caracteristice - natura interstatală, caracterul permanent, structura proprie, calitatea de instrument de cooperare, personalitatea juridică - și

le clasifică, în funcție de diferite criterii.

Deciziile în materie de securitate nu mai pot fi doar apanajul guvernelor naționale. Ele se interferează cu interesul global pentru securitate, cu intervenția unor centre internaționale de decizie, cărora statele le-au conferit prerogative de a desfășura propria politică internațională și de securitate. Cooperarea dintre structurile de securitate militare și civile – ONU, OSCE, NATO, UE etc. – devine, astfel, tot mai importantă în prezervarea securității națiunilor, atât pe plan intern, cât și pe plan internațional, întrucât intervenția militară a statelor-națiune puternice nu mai este suficientă pentru menținerea păcii și stabilității în lume. În aceste împrejurări, ONU, NATO, UE, OSCE, alte organizații internaționale de securitate extraeuropene, ca de exemplu OSA, OUA, Liga Arabă etc, trebuie să se adapteze conceptual, structural și acțional noilor realități ale începutului de secol XXI, pentru a răspunde oportun și eficient schimbărilor și provocărilor tot mai complexe și diversificate din noul mediu de securitate.

NOTE:

1 Vezi *Carta Albă a Securității și Apărării Naționale*, București, 2004, p.2.

2 În fapt, ele sunt subiecte derivate, întrucât statele, ca subiecte originare ale dreptului internațional, au instituit organizațiile internaționale prin acorduri încheiate între ele.

3 Statele sunt singurele subiecte de drept internațional ce dețin atributele suveranității. Suveranitatea este baza politică și juridică a calității statului de subiect de drept internațional.

4 Art. 2 al *Convenției de la Viena* privind dreptul tratatelor (1969). Convenția preferă o formulare mai generală, cu accent pe calitatea participanților la organizație, care trebuie să fie neapărat statele. Se are, astfel, în vedere atât sublinierea calității organizațiilor internaționale – statele ca subiecte de drept internațional –, cât și deosebirea dintre organizațiile internaționale guvernamentale și cele neguvernamentale.

5 Concept propus în lucrările Comisiei de Drept Internațional al ONU. De menționat, însă, că această definiție, deși acceptată de doctrină, nu acoperă, potrivit Art. 2 al *Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor* (1969), toate situațiile rezultând din situația concretă a statelor, preferându-se expresia „organizație interguvernamentală”.

6 Pentru a califica o anumită formă de asociere drept o organizație internațională, se cer întrunite mai multe elemente constitutive.

7 *Indiferent de denumirea pe care o poartă, acest tratat multilateral este un instrument juridic și reprezintă actul constitutiv al organizației internaționale respective. Elaborarea acestor acte constitutive se realizează, de regulă, în cadrul unor conferințe internaționale convocate fie de un singur stat, un grup de state sau o altă organizație existentă. În general, este un tratat în formă solemnă, care cuprinde dispoziții privind scopul organizației, structura și competența acesteia, condițiile primirii de noi membri, dispozițiuni privind intrarea sa în vigoare etc.*

8 Conf.univ.dr. Ion RUSU, **Organizații și relații internaționale**, Ed. LUMINA LEX, București, 2002, pp. 5-6; Raluca MIGA-BEȘTELIU, **Drept Internațional. Introducere în dreptul internațional public, Ediția a III-a**, Editura ALL BECK, pp.133 – 137.

9 Nu pot fi recunoscute organizațiile și asociațiile care prin scop și activitate aduc atingere securității și siguranței naționale, ordinii constituționale, protejării sănătății, drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, compromit relațiile privind pacea și securitatea internațională, pacea și securitatea.

10 Vezi Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op. cit.**, p.146-148.

11 Personalitatea juridică internațională a organizațiilor internaționale implică nu numai drepturi, ci și obligații internaționale, astfel încât instituțiile interstatale își angajează propria responsabilitate, în urma activității lor internaționale.

12 Dreptul internațional influențează și orientează politica externă prin normele sale reglatoare, care trebuie respectate în acțiunea de politică externă. Într-o formulare foarte generală, normele de drept internațional sunt acele norme care reglementează relațiile internaționale dintre subiecte de drept internațional. Diplomația este principalul teren de formare și manifestare a normelor de drept internațional.

13 Este instituită prin *Carta Națiunilor Unite* ca organ judiciar principal al Organizației. Are sediul la Haga.

14 Principiul caracterului facultativ al recurgerii la jurisdicția CIJ este consacrat în articolul 36 alin. (1) din Statutul CIJ: intră în competența CIJ toate cauzele pe care i le supun părțile. Statele nu sunt supuse jurisdicției Curții decât în măsura în care au consimțit la aceasta.

15 Cazul Comunității Europene pentru Energie Atomică (CEEA) sau al Autorității Internaționale a Teritoriilor Submarine.

16 Indiferent că este menționată expres în actul constitutiv sau în convenția asupra privilegiilor și imunităților, aceasta produce efecte pe plan intern, ca și pe plan internațional.

17 Pentru alte detalii și exemplificări, se mai pot consulta: *Tratatul Nord-Atlantic*, Washington DC, 4 aprilie 1949, art. 4; *Convenția UNESCO*, art.XII, *Tratatul de Constituție a Comunității Europene*, art.211; art. 39 al *Convenției OIM* etc.

18 Pentru detalii, Stelian SCĂUNAȘ, **Răspunderea internațională pentru violarea dreptului umanitar**, Ed. All Beck, București, 2002, p. 62 și urm.

19 Art. 176 din *Convenția de la Montego Bay*, pentru Autoritatea internațională a teritoriilor submarine.

20 Este reglementată de regulile organizației. A se vedea, spre exemplificare, art. 6 al *Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor dintre state* din 1986.

21 Este cazul Uniunii Europene, care, deși are un caracter supranațional, în relațiile internaționale, se manifestă ca o organizație. Alte exemple: Australia, Noua Zeelandă, Canada și Uniunea Sud-Africană au fost admise în Societatea Națiunilor în baza articolului 1 alin. 2 al *Pactului Societății Națiunilor* care prevedea că „orice dominion sau colonie care se guvernează liber” poate deveni membru al acesteia. De asemenea, India a devenit membru al ONU înainte de independență, adică înainte de a deveni stat suveran. Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OEP) este membră a Ligii Arabe și a participat, ca observator, la lucrările Adunării Generale ONU și chiar la unele ședințe ale Consiliului de Securitate, atunci când s-a examinat problema Palestinei etc.

22 Datorită tensiunilor generate de Războiul Rece, între anii 1947 – 1955, aderarea unor noi membri a fost practic blocată. Iar pentru depășirea acestei situații s-a realizat un “package deal”. Potrivit unei astfel de înțelegeri, un grup de state a votat în favoarea anumitor candidați, cu condiția unui vot similar al altui grup de state, pentru alți candidați. Pentru detalii, se poate consulta J. G. STARKE, **Introduction to International Law**, London, 1989, p. 635.

23 Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op. cit.**, p.139.

24 Pentru mai multe detalii, se pot consulta: Adrian NĂSTASE, Bogdan AURESCU, Cristian JURA, **Drept internațional public. Sinteze pentru examen, Ediția a III-a**, Ed. ALL BECK, p.88-90; Conf. univ. dr. Ion RUSU, **Organizații și Relații Internaționale**, Ed. LUMINA LEX, București, 2002, pp. 9-10.

25 O astfel de situație o întâlnim chiar și în cadrul ONU, atunci când se confruntă cu refuzul Franței, al fostei URSS și al altor 13 state de a plăti la bugetul or-

ganizației contribuțiile ce le reveneau în legătură cu primele operațiuni ONU de menținere a păcii (dacă s-ar fi invocat prevederile art. 17, alin. 2 și art. 19 din Cartă). Un exemplu la fel de concludent îl reprezintă și încercarea, eșuată, de a exclude din organizație Africa de Sud, în 1974, deoarece excluderea se face la recomandarea Consiliului de Securitate, cu votul unanim al membrilor permanenți.

26 Vezi Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op. cit.**, p. 140.

27 Pentru a obține acest statut este obligatoriu ca organizația neguvernamentală respectivă să aibă un sediu, o cartă constitutivă adoptată democratic și să fie autorizată să vorbească în numele membrilor săi.

28 În organizații închise, de integrare sau cu un pronunțat caracter de specialitate, organul suprem al organizației poartă și alte denumiri, ca de exemplu: *consiliu*, *consiliu de miniștri*, *consiliu al guvernatorilor etc.* Pentru detalii, vezi Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op. cit.**, p. 143.

29 Vezi Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op. cit.**, pp. 32-33.

30 Ibidem.

31 Spre exemplificare, vezi Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op. cit.**, p.136.

32 Col. dr. I. DRAGOMAN, Claudia DRAGOMAN, **Politica externă și de securitate comună a Uniunii Europene**, Ed. AISM, București, 2000, p. 44.

33 Principiul autonomiei funcționale a organizațiilor internaționale înseamnă acordarea de personalitate juridică internațională, cu toate prerogativele ce decurg de aici, inclusiv dreptul de a încheia tratate, de a face reclamații internaționale, independența funcționarilor față de state, dreptul activ și pasiv de legăție etc.

34 Aceste necesități determină o politică unificată de tratament, indemnități și pensii ale personalului tuturor acestor organizații.

35 Gr. GEAMĂNU, **Drept internațional public**, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981, vol. II., p. 197.

36 I. DRAGOMAN et al.

Generalul de brigadă (r.) prof. univ. dr. Constantin-Gheorghe BALABAN este profesor consultant în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

IRAK ȘI AFGHANISTAN - DOUĂ TEATRE DE OPERAȚII ÎNCĂ FIERBINȚI

Dr. Gheorghe VĂDUVA

Chiar dacă soarta lumii nu se joacă în Irak și Afghanistan, lumea nu poate fi liniștită până ce Orientul Mijlociu nu se stabilizează. Acest proces de pacificare a Orientului Mijlociu durează de secole și, probabil, va mai dura secole. Nimeni nu-și face iluzii că, în câteva luni sau în câțiva ani, această parte de lume își va rezolva toate problemele și va deveni pacifistă și înfloritoare. Dar, lumea a înțeles că, aici, în Orientul Mijlociu din care fac parte și cele două țări, mai exact, în Marele Orient Mijlociu, există probleme geopolitice și geostrategice grave, care necesită soluții geopolitice și geostrategice pe măsură. S-a ajuns mult prea departe. Orientul Mijlociu nu și mai poate rezolva singur problemele, întrucât aceste probleme, nolens-volens, au ieșit demult, încă din vremea Imperiului roman și a activării foaierului perturbator, peste granițe, devenind complicate și complexe focare de crize și conflicte. Efectele sunt dezastruoase, iar previziunile nu par a se situa printre cele optimiste. Vor putea fi ele oare vreodată stinse?

Focul petrolului

Irakul este o țară relativ mare, cu o suprafață de 435.032 km², o populație de peste 25 milioane locuitori (25.374.000, în iulie 2004) și o istorie impresionantă. Suprafața Irakului include vechea Asirie, situată cândva în nordul Irakului de azi, și anume în zona piemontană, zona Munților Kurdistanului, munți înalți, de peste 3600 de metri, zona Mesopotamiei, una dintre cele mai fertile câmpii ale antichității, leagăn al civilizației sumeriene și, bineînțeles, o zonă deșertică, situată la vest de Eufrat, lipsită de localități și resurse. Nu departe de tabăra Batalionului 20 Infanterie „Scorpionii Negri“ de la Nasiria, se află ruinele complexului ziggurat (piramide, templu în trepte) și templele satelit, ale celui mai vechi oraș-stat din lume, Uruk (4500-3250 î.H.). Tot în această zonă, undeva, în apropiere, se află și Babilonul.

Civilizația de odinioară începuse cu acele așezări-ciorchini, condiționate de câmpia Mesopotamiei și de sistemele de irigații. Un ciorchine cuprindea 2500-4000 de oameni, se întindea pe 11,3 hectare, de-a lungul canalelor naturale ale Eufratului. Aceste canale se desfășurau pe o distanță de 4,8 km de fluviu. Cetățile akadiene din nord și templele ziggurat sunt acum în mare parte acoperite de nisipuri. Ici-acolo, se mai zărește doar câte o ruină. Doar sistemele de irigații din câmpia mesopotamiană s-au dezvoltat, cuprinzând, azi, canale magistrale, betonate, de zeci de kilometri, baraje și tot felul de hidroameliorații. Aici se află concentrate trei pătrimi din teritoriile cultivabile ale țării.

Dar importanța Irakului nu constă, în zilele noastre, în fertilitatea câmpiei mesopotamiene sau în valoarea civilizației sumeriene, nici în unicitatea Bagdadului, capitala țării, unul dintre cele mai vechi orașe din lume, cu patru milioane de locuitori, ce se întinde pe o suprafață de 4 ori mai mare ca a Parisului. Importanța Irakului constă, în primul rând, în uriașele rezerve de petrol (Irakul ocupă locul 2 în lume, având o producție de 16 miliarde tone de petrol și 3100 miliarde m³ de gaze naturale) și în poziția strategică cheie pe care o ocupă în cadrul Orientului Mijlociu și îndeosebi în arealul a ceea ce lumea civilizată numește din ce în ce mai mult, justificat sau nu, Orientul Mijlociu Extins sau Marele Orient Mijlociu. Vecinii săi (Iran, Turcia, Siria, Arabia Saudită, Kuweit) sunt, toți, țări foarte importante în fizionomia geopolitică și geostrategică a Orientului Mijlociu. Iranul și Turcia sunt considerate două țări fanion în procesul de modernizare a islamului, ambele sperând, după cum afirmă Alexandru Adler în cartea sa „Voiaj în inima unui Orient complex“, să se integreze modernismului democratic, în timp ce drumul Irakului spre o astfel de modernitate s-a izbit, în deceniile anterioare, de o dictatură teribilă, de un război de 8 ani cu Irakul și, acum, de un război sângeros în care gherilele lui Abou Moussab al-

Zarqai și teroriștii lui Osama ben Laden fac zilnic zeci de victime din rândul populației irakiene (joi, 27 septembrie, în orașul Balal, la nord de Bagdad, au explodat, aproape simultan, trei mașini-capcană care au produs 99 de morți și 124 răniți), îndeosebi în triumghiul morții (Bagdad, Faluja, Tikrit) și chiar din rândul militarilor coaliției (1935 militari uciși din rândul celor 147.000 de militari americani care se află, la ora actuală, în Irak), dar și din rândul țărilor coaliției care participă la faza a IV-a de stabilitate și reconstrucție din această țară. De asemenea, au fost uciși peste 66 de jurnaliști și colaboratori media, majoritatea irakieni, de la începutul războiului, din martie 2003.

Atacurile-capcană sunt frecvente îndeosebi în Bagdad, dar și în alte zone. În sud, la Nasiria și la Bashra, ele nu au aceeași intensitate, dar nu lipsesc. Din când în când, mai cade, în apropierea taberelor, câte o bombă de aruncător sau se declanșează câte o încărcătură explozivă. Aceste trageri nu sunt dirijate, nu au efecte importante, nici măcar psihologice, întrucât militarii coaliției s-au obișnuit deja cu ele. De altfel, cel puțin la Bashra (Basrah), s-au găsit și soluții pentru protecția forțelor în eventualitatea în care astfel de bombe ar cădea în incinta taberelor. Corturile și containerele sunt acoperite cu un fel de copertine-cupole dintr-un material ondulat, care oferă suficientă protecție împotriva unor astfel de mijloace.

Participarea Armatei României la forța de stabilitate din Irak este remarcabilă și bine primită de către membrii coaliției și chiar de către populație. Românii au în Irak 866 de oameni. La Bagdad, se află 28 de oameni, dintre care 11 fac parte dintr-un detașament medical care asigură asistență deținuților irakieni din închisoarea Abu Ghraib, situată la 20 km nord de Bagdad, spre Faluja, în care se află în jur de 25.000 de deținuți, alți 9 români fac parte din Spitalul Militar de Campanie american de la Buca, 6 sunt ofițeri de stat major, iar 2 fac parte din personalul intell. Alți 9 militari (personal de stat major) se află la Comandamentul Diviziei Multinaționale Sud-Est, din Bashra (Basrah), 9 la Comandamentul Brigăzii Întrunite din Nasiria, 15 la Comandamentul Diviziei Multinaționale Centru-Sud, de la Ad Diwaniah, dintre care 5 fac parte din echipa RO NIC.

Batalionul 20 Infanterie Ușoară „Scorpionii Negri“, cu un efectiv de 405 oameni, o companie din Batalionul 265 Poliție Militară, cu 100 de oameni, un detașament de geniu din Batalionul 96

Geniu, cu 149 oameni și un detașament special de informații cu 51 de oameni participă la Operația „Antica Babilonia“ din zona Nasiria, Hillah, Diwaniah, în timp ce o companie din Batalionul 26 Infanterie „Scorpionii Roșii“ se află la Bashra (Basrah), în cadrul operației UNAMI (Forța de Protecție a Misiunii ONU în Irak).

Misiunile militarilor din cadrul Batalionului 20 Infanterie (acest batalion se află la prima lui misiune, ca unitate, într-un teatru, dar 19 % dintre militari au mai participat la astfel de misiuni) sunt complexe și foarte diversificate. Militarii batalionului efectuează acțiuni de cercetare, de pază și de interceptare sau de blocare a unor puncte critice, de scotocire a unor raioane, de patrulare, de escortă, de efectuare a controlului în puncte obligatorii de trecere, de pază a taberelor, de asigurare a protecției unor echipe care neutralizează muniția neexplodată, precum și de antrenare a militarilor irakieni din subunitățile OSG (Operational Support Group). Practic, militarii batalionului îndeplinesc aproape toate misiunile (desigur, la nivel batalion) specifice operațiilor de stabilitate. Și le îndeplinesc foarte bine, de vreme ce toată lumea este pe deplin mulțumită de prestația lor viguroasă. Până acum, au avut de-a face cu unele situații dificile, dar s-au comportat foarte bine. Chiar în momentele în care ne aflăm noi în tabără, undeva, în apropiere, au căzut două bombe de aruncător. Nimeni nu s-a panicat. Oricum, asemenea acțiuni nu pot avea efect asupra taberei. Sunt, probabil, bombe de aruncător de 82 mm, trase de la o distanță mai mare de 3 km, care nu pot afecta tabăra, aceasta fiind foarte bine protejată, atât pe orizontală, cât și pe verticală.

Nici misiunile celor de la poliția militară nu sunt mai ușoare. Ei trebuie să protejeze personalități militare și civile, să escorteze convoaie militare, să asigure securitatea unor obiective militare sau civile, să efectueze recunoașteri pe traseele de extracție, investigații specifice poliției militare, să participe la cercetarea unor accidente de circulație, la controlul traficului rutier, la culegerea de informații din mediul civil etc.

Misiunile geniștilor includ aproape tot ce ține de această armă, începând cu cercetarea de geniu, cu construcția și repararea drumurilor și podurilor, executarea inspecțiilor de nivel la podurile Mabey & Jonson și Bayley și continuând cu construcția de elemente genistice pentru protecția forțelor (gabioane, hescobastioane, elemente Alaska,

împrejmuiiri cu sârmă ghimpată sau concertină), executarea de misiuni în sprijinul populației civile, efectuarea de lucrări în bazele coaliției sau în cele ale armatei irakiene etc.

O companie de vânători de munte se află la Basrah. Ea acționează în subordinea Diviziei Multinaționale Sud-Est (UK) și execută escorta personalului ONU, asigurarea pazei și apărării locației personalului ONU din Basrah, pe inelul median, precum și organizarea unor puncte de control al persoanelor și autovehiculelor. Nu știm exact dacă acestea sunt cele mai potrivite misiuni pentru șoimii noștri carpatini, dar ei pot să învețe foarte multe lucruri și dintr-o astfel de experiență, unică în felul ei.

Chiar dacă misiunile acestea sunt departe de ceea ce înseamnă lupta propriu-zisă, experiența acumulată de militarii noștri în aceste misiuni specifice operațiilor de stabilitate este remarcabilă. Ei se comportă foarte bine, iar aprecierile celor în subordinea cărora acționează sunt elogioase.

Irakul nu este încă în măsură să-și asigure, prin forțe proprii, pacea și stabilitatea. Mai mult, așa cum afirma recent președintele George Bush, plecarea militarilor și îndeosebi a militarilor americani din zonă ar duce la o recrudescență a fenomenului terorist, la consolidarea rețelelor Al-Qaeda și Zarqai, cufundând această țară într-un haos care nu va mai putea fi gestionat.

De o importanță cu totul deosebită sunt misiunile militarilor din cadrul Detașamentului Special al Direcției de Informații Militare. Ei culeg date și informații prin sistemele uman, electromagnetic și de imagine și le transmit în timp oportun (unele, chiar în timp real) celor care au atâta nevoie de ele. Deja ei aplică primele elemente ale războiului bazat pe rețea, iar o astfel de experiență este vitală pentru modernizarea structurilor I2SR ale armatei noastre.

Irakul a trecut prin alegeri însângerate, pe 4 octombrie începe ramadanul, iar în decembrie va avea lor un referendum constituțional. Se așteaptă o intensificare a violențelor, dar structurile de forțe de aici sunt pregătite pentru orice eventualitate. Ar fi nevoie de multe divizii pentru ca forța internațională de stabilitate din Irak să poată fi clintită. Irakul rebel nu mai dispune de așa ceva. Cu toate acestea, acțiunile de hărțuire sunt încă posibile și, în anumite zone, chiar periculoase.

Viitorul Orientului Mijlociu Extins depinde, desigur, și de procesul de stabilitate din Irak, dar

și de evoluția situației din Iran și din celelalte țări vecine, inclusiv din fâșia Gaza, din Siria, din Liban, din Arabia Saudită, din Egipt și din întregul Orient Apropiat. Iranul trebuie să se întoarcă la negocierile cu Uniunea Europeană în ceea ce privește programul său nuclear, iar Turcia, după cum se știe, își intensifică eforturile pentru a se integra în comunitatea europeană. Țările Asiei Centrale și cele din spațiul caucazian și-au intensificat relațiile cu Statele Unite și cu Uniunea Europeană, există o prezență americană remarcabilă în zonă, iar parteneriatele strategice dintre Rusia și Statele Unite, dintre Rusia și China, dintre Statele Unite și India, dintre Uniunea Europeană și Rusia, dintre Uniunea Europeană și unele țări islamice etc. strâng din ce în ce mai mult în corzi rebelii acestui Orient Mijlociu bulversat și însângerat.

Deșertul imens ascunde însă multe mistere și multe provocări. Chiar dacă localitățile sunt rare, munții arizi, apele puține și resursele limitate (cu excepția oazelor de petrol și de gaze din Golf, din Irak, din Iran, din Marea Caspică și din Asia Centrală), această fâșie de pământ, care se întinde de pe coastele estice ale Africii până în zona Kașmirului și a regiunii chineze Xianjiang, adăpostește încă multe surprize. Unele vin din îndepărtata antichitate și din evul mediu (aici au fost puternice centre de civilizație și cultură, acum apuse), altele se nutresc din dezastrele produse de numeroasele războaie și de bătăliile de odinioară pentru putere, influență și resurse.

Afghanistan – o civilizație încremenită în nesfârșirea conflictelor și războaielor

Una din victimele bătăliilor dintre marile puteri ale lumii este Afghanistanul. Această țară nu are ieșire la mare, iar suprafața ei de 625.225 km² o situează în rândul țărilor care ar putea fi importante în această zonă. Afghanistanul închide, spre sud, Asia Centrală, învecinându-se cu Tadjikistanul, Uzbekistanul, Turkmenistanul, China, Iranul și, pe aproape jumătate din frontierele sale, spre sud și sud-est, cu Pakistanul. Terenul este muntos și deșertic. Lanțul munților Hindu Kush, din nord, depășește 7000 de metri (vf. Nowshak 7485 metri), unele dintre masive fiind acoperite de ghețari. Și la granița cu Pakistanul, terenul este tot muntos, aici existând un singur pas (Khyber, 1067 m) care asigură, în antichitate și evul mediu, legătura între Asia Centrală și India. Podișul Ghazni-Kandahar,

care se află în partea centrală, are o altitudine de peste 2000 de metri, iar spre nord, la granița cu statele din Asia Centrală, este traversată de fluviul Amudaria. Vegetația este foarte puțină, iar pădurile ocupă doar 3% din suprafața țării.

Apele sunt puține și nesemnificative, chiar dacă, primăvara, provoacă inundații. Fluviul Amudaria străbate 1250 km pe teritoriul Afghanistanului, la granița cu țările Asiei Centrale, și se varsă în Lacul Aral, iar râul Kabul este un afluent al Indusului. Probabil, Afghanistanul, ca și alte suprafețe din zonă, a fost fund de mare, dar resursele sunt puține. Practic, el nu are nici o importanță geostrategică, în afară, poate, de aceea că pe aici ar putea să treacă o conductă de petrol și una de gaze naturale care să transporte, prin Pakistan, spre Oceanul Indian, resursele energetice existente în Asia Centrală. La aceasta se adaugă, desigur, și blestemul care a căzut asupra acestei țări sfâșiate, acela de a fi fost, în trecut un spațiu de trecere de la heartland-ul asiatic la rimland-ul sudic al marelui continent, precum și acela de a fi devenit, nolens-volens, *fief*-ul rețelelor Al-Qaeda. Este însă greu de imaginat cum o țară fără resurse, cu un teren deșertic extrem de frământat, cu nesfârșite conflicte armate și războaie între triburi, dar și cu trei războaie duse în secolul al XIX și al XX-lea cu britanicii, precum și cu sovieticii în deceniul opt al secolului trecut, ar putea reprezenta o atracție pentru cineva. Și totuși... Afghanistanul își are importanța lui în marele joc al reconfigurării centrelor de putere, în confruntarea încă activă dintre *heartland* și *rimland*, în punerea în operă a unor eventuale noi strategii de îndiguire și, mai ales, în pacificarea Marelui Orient Mijlociu. Dar, pentru aceasta, este nevoie ca, mai întâi, Afghanistanul să fie pacificat.

Deocamdată, aici au fost doar războaie. Urmele lor se văd peste tot, atât la Kabul, cât și la Kandahar și în alte orașe și localități de pământ, uitate de lume la începuturile civilizației. Nici britanicii, nici sovieticii n-au construit nimic aici. Și nici afganii. Locuitorii acestei țări au avut grijă doar să se războiască între ei. Nici astăzi, triburile nu știu foarte exact de ce se dușmănesc. Știu doar că așa s-au născut: dușmane. Nimeni nu le-a spus de ce, și nici ele n-au aflat.

Acum, după înlăturarea talibanilor de la putere și lovirea puternică a rețelelor Al-Qaeda din zonă, misiunea „Enduring Freedom“, condusă de americani, și misiunea ISAF, condusă de NATO, încearcă să stabilizeze zona. Recent, au fost

efectuate alegeri, dar numărătoarea voturilor încă nu s-a terminat, întrucât oamenii au fost nevoiți, mai întâi, să învețe cum să numere aceste voturi. Afganii nu știu carte. Astăzi, copiii lor încearcă, totuși, să învețe. Școlile din Kabul sunt în corturi, dar acest lucru contează mai puțin. Școala va aduce puțină lumină și în sufletele acestor oameni loviți de soartă.

Condițiile din Afghanistan sunt dintre cele mai grele. Populația trăiește într-un fel de case făcute din pământ, fără mobile și alte obiecte necesare traiului decent. O parte din populație este nomadă, deplasându-se cu oile, caprele și cămilele – puține câte sunt – după soare și puțină vegetație de deșert. Cultivă un fel de grâu pe care-l lasă în nisip, întrucât nu-l distruge nimeni, îl coc pe un fel de tăvi la un foc făcut din balebă uscată și din ciulini de deșert. Dar aceste este modul lor de viață și nimeni nu s-a gândit vreodată să îl schimbe. Chiar și în Kabul, capitala țării, care are o populație de 2.034.000 de locuitori, condițiile de viață sunt aproximativ aceleași. Case de pământ sau de cărămidă nearsă suspendate și îngrămadite pe povârnișuri, cu ferestre și uși primitive, chiar fără geamuri, câteva clădiri mai arătoase, străzi baricadate, palatul regal și alte zeci de clădiri ciuruite de gloanțe din timpul atâtor războaie...

România participă la cele două misiuni din Afghanistan („Enduring Freedom“ și ISAF) cu 911 militari. În tabăra KAF din Kandahar, se află Batalionul 151 Infanterie „Lupii Negri“, o unitate cu multă experiență în teatrele de operații, iar în Camp Julien de la Kabul a fost dislocat, pentru perioada alegerilor, Batalionul 26 Infanterie „Scorpionii Roșii“, prima unitate românească trimisă în acest teatru din Afghanistan, în iunie 2002, într-o misiune de luptă.

Misiunea ISAF nu acceptă, deocamdată și componenta contrateroristă, iar misiunea Enduring Freedom continuă să fie o misiune de luptă. În cadrul operației „Enduring Freedom“, Batalionul 151 Infanterie „Lupii Negri“ îndeplinește misiuni dintre cele mai felurite, începând cu paza și securitatea Bazei Aeriene Kandahar și continuând cu misiuni de luptă independente sau în compunerea unor grupări de forțe, patrulare, cercetare, monitorizare a traficului, asigurarea securității operațiilor logistice clasa I și III, a unor convoaie și a unor echipe tip „Team Eagle“, „BILT“ etc.

În cadrul misiunii ISAF, militarii Batalionului 26 Infanterie „Scorpionii Roșii“, cu 400 de militari, în

compunerea căruia se află și o companie americană (subordonată operativ batalionului) patrulează în zona de nord a ISAF, îndeplinește misiuni ca forță de reacție rapidă (valoare pluton, companie), cu autosusținere pentru câteva zile, sub TACON Provincial Reconstruction Team și alte misiuni de asigurare a securității, adesea, împreună cu armata, poliția și poliția de frontieră afgane.

Detășamentul „Ana Training IV” al Statului Major al Forțelor Terestre Române, compus din 25 ofițeri, 7 maiștri militari și 14 subofițeri, participă efectiv, cu Echipa de Instrucție Mobilă (MTT), la instruirea armatei afgane și, cu Echipa de Instrucție și Însoțire (ETT), îndeplinește misiuni specifice în cadrul forțelor NATO aflate aici.

Ceilalți militari din cadrul subunității de poliție militară, trimisă în teatru de Corpul 4 Armata Teritorial, Echipa de Observare Mobilă II (MOT II) din cadrul Batalionului HUMIT îndeplinesc misiuni specifice.

Situația nu este deloc ușoară, mai ales după ce va fi comunicat rezultatul alegerilor, dar militarii români din tabăra de la Kandahar și cei din tabăra de la Kabul sunt optimiști. Ei au sesizat că, de data

aceasta, în Afghanistan începe să se miște ceva. Americanii chiar investesc aici, dar nu direct, ci prin guvernatorii și liderii locali, urmărind, pe de o parte, întărirea autorității acestora și legitimarea alegerilor și, pe de altă parte, ridicarea economică a regiunii. Deja, pe lângă corturile nomazilor, au apărut și primele ziduri ale unor case. S-au săpat fântâni, au început să fie realizate plantații de viță de vie, pomi fructiferi și alte plante ce pot crește într-un astfel de mediu. Se pare că și pentru culturile de mac, care reprezintă 95 % din materia primă pentru fabricarea drogurilor care ajung pe piața occidentală, există comenzi pentru industria farmaceutică. O astfel de perspectivă ar putea duce la controlul culturilor de mac (din care se extrage opiul) și, respectiv, al rețelelor de traficanti de droguri.

Cert este că o strategie de ridicare economică a Afghanistanului ar fi printre puținele, dacă nu chiar singura, care ar putea duce la controlul conflictualității și, poate, la pacificarea zonei. Nimeni nu a investit până acum în Afghanistan. Dar Afghanistanul, ca oricare altă țară din lume, are nevoie de investiții și de includere în circuitul economic internațional.

Generalul de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA este cercetător științific gr. I la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

ENGLEZA CA LIMBĂ NATO ȘI NIVELUL DE COMPETENȚĂ

Dr. Ana-Maria NEGRILĂ

În ultimii ani, știința și tehnologia s-au dezvoltat continuu, iar folosirea calculatoarelor și a Internetului a favorizat introducerea englezei ca limbă de comunicare, formând o punte de legătură între est și vest. După cel De-al Doilea Război Mondial, limba engleză a fost folosită ca limbă de comunicare pentru țările membre NATO. Era important ca personalul militar să aibă o limbă comună care să-l ajute să dialogheze în cazul operațiilor multinaționale. Engleza a fost aleasă din cauza structurii și a folosirii ei aparent la îndemâna oricui, dar tocmai această simplitate s-a dovedit a genera discriminare culturală și resentimente.

Beneficiile unei limbi comune sunt numeroase. Personalul militar, care vine din țări cu limbi diferite, are nevoie de un limbaj comun pentru a comunica. Totuși, limba engleză nu este atât de simplă precum pare la prima vedere. Există o mulțime de bariere înălțate în fața celor care vor s-o folosească. Chiar dacă auzim și înțelegem engleza vorbită tot timpul pe canalele internaționale de știri sau în filme, a funcționa într-un cadru NATO este o cu totul altă poveste. După cum observa Mark Crossey: „Necesitatea de a comunica eficient devine extrem de importantă în operațiile de menținere a păcii, unde neînțelegerile lingvistice pot să conducă la greșeli, care, în cel mai rău caz, pot duce și la victime omenești. Până acum, se pare că problemele lingvistice i-au pus pe soldați în situații jenante sau chiar periculoase, dar nu au ajuns să cauzeze victime. Totuși, acest lucru nu ar trebui să conducă la suficiență”.

Cei care mai consideră încă engleza o limbă ușor de învățat ar trebui să ia în calcul faptul că a ști să răspundă la telefon sau să ceară relații nu este suficient pentru a lucra într-un mediu multinațional unde oamenii nu au nevoie numai să se înțeleagă unii pe alții, folosind engleza standard, dar trebuie să se descurce și cu limbajul neoficial, nuanțele și accentele diferite folosite de vorbitorii nativi. Cercetătorii au arătat că multe delegații de vorbitori

nenativi sunt dezavantajate din cauza cunoștințelor insuficiente de limbă engleză și consideră că vina o poartă instrucția de care au beneficiat aceștia.

Totuși, predarea și învățarea englezei într-o perioadă scurtă de timp sunt activități dificile. A fi în stare să comunici la Nivelul 2 STANAG poate să nu fie de ajuns, când sunt vieți omenești la mijloc și când nu numai informația în sine, dar și nuanțele pot fi importante. Cummins (1980;1981;1996) consideră că există două tipuri de competențe lingvistice pe care studenții le învață. Prima se numește abilitate conversațională interpersonală de bază (BICS), de care cei care învață au nevoie în vorbire. Această abilitate se bazează în limba engleză pe stimuli contextuali, care sunt atât la îndemâna vorbitorului, cât și a interlocutorului său, în timpul unei conversații. Orice persoană care a atins fluența într-o perioadă de doi sau trei ani poate să relateze detaliat întâmplări ce fac parte din experiența personală.

Cealaltă competență se numește competență lingvistică cognitivă academică (CALP). CALP se caracterizează, în cazul limbii engleze, prin contextul redus, așa cum se întâmplă în textele scrise din domenii cum ar fi: militar, al matematicii, al științelor etc. Deoarece CALP este decontextualizat, e foarte dificil ca studenții să înțeleagă și să exprime ce știu în scris. CALP, folosit în învățarea ce se bazează pe context minimal, cere abilități cognitive ridicate din partea studentului. Cummins apreciază că, în mod normal, este nevoie de 5-7 ani pentru a obține CALP. Collier (1987, 1989; Collier și Thompson, 1989) consideră că anumite tipuri de CALP pot dura chiar zece ani pentru a fi acumulate, în funcție de instrucția de care s-a beneficiat, permițând însă studenților să scrie lucrări de cercetare, să le prezinte sau să participe la dezbateri și negocieri.

NATO cere un înalt nivel de competență de la personalul militar. Engleza de Nivel 3 nu se învață prea ușor. Încă de la început, noile membre NATO au avut o mulțime de probleme legate de achiziția

limbii engleze. Dacă țările tradiționale NATO au beneficiat de un timp îndelungat pentru a o învăța, în fostele țări ale Tratatului de la Varșovia situația a fost diferită, deoarece majoritatea ofițerilor nu erau familiarizați cu această limbă străină, dar trebuiau să fie instruiți cât de repede posibil. Acest lucru a condus la un număr de neajunsuri. Pe de o parte, majoritatea ofițerilor aveau un nivel scăzut de competență lingvistică și aveau nevoie de cursuri de lungă durată, iar, pe de altă parte, rezultatele obținute nu erau întotdeauna spectaculoase. În plus, pentru a participa la cursuri, aceștia trebuiau să fie scoși din activitate și trimiși în altă parte, reușind să se întoarcă la unități numai după perioade lungi de timp.

De la încheierea Războiului Rece, selecția personalului NATO s-a dovedit o problemă dificilă. Au existat diferențe în modul în care țările defineau „nivelul lingvistic profesional” în limba engleză. La sfârșitul anilor ‘90, dificultatea de a obține teste STANAG identice pentru toate statele membre a condus, de asemenea, la confuzii. Testele locale erau inspirate de alte teste comerciale, cum ar fi TOEFL sau Cambridge, care nu-i ajutau pe profesori să evalueze abilitățile cerute de NATO. În plus, chiar dacă evaluarea era corectă, nu era destul de clar care abilități erau mai importante pentru NATO. Selecția mai era îngreunată și de faptul că personalul militar putea fi admis să participe la misiuni în străinătate și pe baza unor certificate obținute cu mult timp înaintea plecării. În timp, competența lor lingvistică se diminua, astfel încât aceștia nu mai posedau suficiente cunoștințe de limbă engleză. Rezultatele acestor selecții nu au condus decât la nemulțumiri și neajunsuri. Chiar dacă țările au încercat să elimine aceste probleme, ele au continuat să existe chiar și în secolul 21.

În zilele noastre, suntem încă departe de a fi rezolvat problema limbilor străine. Cunoștințele insuficiente de engleză încă mai generează confuzie și neînțelegeri și mai pot conduce la pierderi de vieți omenești în timpul misiunilor de menținere a păcii. În plus, în unele grupuri de lucru NATO există tendința de a da sarcini vorbitorilor nativi,

deoarece se consideră că ei le vor înțelege și îndeplini deci mai bine. Ofițerii superiori din unele țări pot fi forțați să ia decizii și să lucreze la un nivel lingvistic care nu le este convenabil. Oricât de mult ar încerca, ei nu vor putea fi la fel de buni ca vorbitorii nativi, întrucât învățatul unei limbi străine cere timp. După cum observă Mike Crossey: „Din cauza nivelului lingvistic, vorbitorii nativi vor fi preferați ca prim punct de contact într-un birou, creând astfel în mod ‘neînțeles’ impresia de discriminare culturală și subminând încrederea vorbitorilor nenativi. Implicațiile politice ale acestei situații sunt clare. Cunoștințele slabe de limbă engleză pot reduce influența delegației unei țări”.

În concluzie, considerarea limbii engleze drept un lucru puțin important și ușor de obținut poate conduce la probleme de interoperabilitate care vor deveni din ce în ce mai acute pe măsură ce trece timpul. *Discriminarea culturală* este o situație reală, iar nemulțumirile generate de aceasta pot provoca numeroase neplăceri, dacă țările membre nu iau măsuri pentru a rezolva problema limbilor străine.

BIBLIOGRAFIE:

1. V.COLLIER, *Age and rate of acquisition of second language for academic purposes*, TESOL Quarterly, 21(4), 1987, pp. 617-641.
2. V.COLLIER, *How long? A synthesis of research on academic achievement in a second language*, TESOL Quarterly, 23(3), 1989, pp. 509-531.
3. V. COLLIER, W.P. THOMAS, *How quickly can immigrants become proficient in school English?*, Journal of Educational Issues of Language Minority Students, 5, 1989, pp. 26-38.
4. J. CUMMINS, *Psychological assessment of immigrant children: Logic or institution?*, Journal of Multilingual and Multicultural Development, 1(2), 1980, pp. 97-111.
5. M. CROSSEY, *Improving linguistic interoperability*, NATO Review, 2005.

Dr. Ana-Maria NEGRILĂ este lector universitar la catedra de limbi străine a Universității Naționale de Apărare „Carol I”. A urmat cursurile Facultății de Litere și masteratul în Istoria literaturii române vechi. Și-a susținut doctoratul în Filologie în 2000. Lucrări publicate (selectiv): Vocația educativă a evului mediu (2003), English Grammar and Vocabulary Tests (2003) și Îndrumar pentru susținerea probei orale în cadrul testării STANAG la limba engleză (2005).

TRANSPORTORUL PETROLIER CA ȚINTĂ A TERORIȘTILOR. NOUA PROVOCARE PENTRU SECURITATEA STATELOR DE PE COASTĂ

Krzysztof KUBIAK

Faptul că principalele zone de consum petrolier sunt departe de centrele de producție este unul dintributele semnificative ale economiei moderne, globale, ceea ce face ca volumul mare de petrol să fie comercializat la nivel internațional.

Petrolul este transportat prin două metode: tanc petrolier și conductă petrolieră. Mai mult de trei cincimi se transportă pe mare și mai puțin de două cincimi prin conducte.

Doar tancurile petroliere au făcut posibil transportul global, intercontinental al țițeiului, pentru că doar vasele oferă un cost scăzut, un nivel ridicat de eficiență și o flexibilitate extremă.

Pe de altă parte, tancurile sunt ținte foarte atractive pentru diferite tipuri de extremiști politici, datorită:

- ◆ semnificației transportului petrolier pentru economia globală;
- ◆ reglementărilor din actualul Drept Maritim;
- ◆ baza liberală a afacerilor maritime;
- ◆ creșterea numărului și mărimii tancurilor petroliere;
- ◆ rutele comerciale petroliere;
- ◆ cantitatea mare de petrol ce poate fi transportată de un tanc.

Datorită rolului pe care îl joacă în economia globală, sistemul maritim al comerțului cu petrol poate fi numit – fără nici o exagerare – sistemul vascular al lumii de astăzi. Beneficiile pe care le produc vasele fac ca, în fiecare zi, să fie transportate 30 milioane barili de petrol, pe mări și oceane. Întreruperea și iregularitățile ciclului de distribuție pot avea nu doar un impact mare asupra prețului petrolului, la nivel mondial, ci, de asemenea, pot determina recesiunea regională.

Importanța problemei crește dacă adăugăm faptul că Orientul Îndepărtat (țări precum Japonia, Taiwan, Republica Coreea, China – una dintre cele

mai importante țări, din punct de vedere economic, ale lumii) nu este aprovizionat cu petrol decât prin comerțul maritim. Alte zone dezvoltate au, de asemenea, posibilități limitate de înlocuire a tancurilor petroliere cu alte mijloace de transport.

Potrivit actualului Drept Maritim, zonele maritime sunt dincolo de suveranitatea oricărui stat. Libertatea de navigație este primul pilon fundamental al ordinii internaționale, iar singura autoritate executivă asupra flotelor navale ale țărilor sub steagul cărora navighează vasele reprezintă cel de-al doilea pilon.

Ambele reglementări fac ca organizarea de atacuri teroriste pe mare și de pe mare să fie mai ușoară. Țara are posibilități extrem de limitate pentru a-și extinde controlul pe marea deschisă și vasele sub steagurile altor țări. În plus, Dreptul Maritim nu vorbește de instituirea „auto-apărării avansate”.

Următoarea chestiune, strâns legată de Dreptul Maritim, se referă la temeiul liberal al afacerilor din domeniul maritim.

Probabil că e imposibil să nu menționăm cel de-al doilea tip de activitate economică, care se conduce prin astfel de dispoziții tolerante. Înființarea de companii maritime și obținerea de pavilioane de complezență – fără alte întrebări suplimentare – sunt încă posibile în multe țări, ceea ce oferă teroriștilor posibilități de obținere a unei identități legale.

Din această perspectivă, problema principală și fundamentală este faptul că societatea maritimă acceptă lipsa unei legături între vas și pavilion. Rezultatul acestei situații este dat de faptul că „pavilionul de complezență”¹ poate deveni cea mai bună modalitate de camuflare a activităților teroriste pe mare. Trebuie subliniat faptul că toate cele șase cele mai mari flote comerciale lumii sunt Pavilioane de Complezență.

Flota contemporană de tancuri petroliere și liniile maritime de comunicație

Următorul factor care ar trebui luat în calcul se referă la creșterea numărului, capacității și dimensiunilor tancurilor petroliere. Capacitatea globală a flotei mondiale de tancuri a crescut între 1970 și 2000 de la 14.7 la 285 milioane tone. Același lucru s-a petrecut și cu dimensiunile lor. Tancul petrolier care putea să transporte 16000 tone de țiței era considerat un vas foarte mare. Primul tanc cu o capacitate mai mare de 300000 de tone a apărut în 1967. La sfârșitul anilor '60 au apărut „monștri” capabili să transporte 560000 tone de țiței brut. În prezent, tancurile cu o capacitate mai mare de 70000 de tone reprezintă mai mult de 77% din totalul flotei mondiale de tancuri petroliere. Un număr relativ semnificativ de tancuri mari și foarte mari (Aframax – cu o capacitate de 75 – 125000 tone, Suezmax – 115 – 180000 tone, nave de transport țiței de capacitate foarte mare – 200 - 300000 tone sau mai mare de 300000 tone) face ca planificarea și organizarea actelor teroriste, împotriva acestui segment de vase comerciale, precum și elementul de surpriză să fie mai ușoare. Același factor îngreunează protecția navelor și face ca amenințarea cu forța a potențialilor atacatori să fie dificilă. Majoritatea flotelor și-au redus personalul după sfârșitul Războiului Rece, iar menținerea vaselor în toate punctele vitale de pe mare nu mai este posibilă, nici măcar pentru forțele navale puternice. În același timp, capturarea unei nave de transport petrolier poate provoca o criză internațională.

Rutele comerțului cu țiței se întind pe coastele multor țări instabile, în care teroriștii își pot organiza baze, în care există puține strâmtoări înguste (numite „puncte obligatorii de trecere”), care oferă potențialilor atacatori circumstanțe favorabile pentru a organiza atacuri².

De aceea, putem vorbi de un principiu fără putere și eficiență, care stă la baza creșterii violențelor pe mare. Fenomenul este ilustrat de activitățile piraților.

Indonezia a avut parte de cel mai mare număr de atacuri în cursul ultimilor ani (103 incidente raportate în 2002, strâmtoarea Malacca și coasta de lângă Aceh fiind, în special, predispuse la atacuri ale piraților). Atacurile piraților, din Bangladesh, se situează pe locul doi (32 de atacuri) și India se află pe locul trei (18). În America de Sud, Brazilia, Columbia, Republica Dominicană, Ecuador și Gu-

yana s-a înregistrat o creștere a numărului acestor atacuri. Apele Somaliei sunt considerate cele mai periculoase din lume. Potrivit specialiștilor de la the International Maritime Bureau, „Riscul atacării vaselor care se apropie de linia de coastă a Somaliei, de către milițiile înarmate, a crescut acum de la posibilitate la certitudine”. Proprietarii vaselor recomandă navelor să nu își programeze ancorări în porturile din această zonă, să se mențină la o distanță de 75-100 de mile de coastă. Ar trebui să se limiteze la minimum utilizarea comunicațiilor radio pe unde ultrascurte. Aceeași situație se întâmplă și în Africa de Vest, fiind afectate Nigeria, Liberia, Coasta de Azur și Sierra Leone. Dacă zonele sunt favorabile piraților, atunci ele pot fi niște „ape adânci” și pentru teroriști.

Cele mai importante „puncte obligatorii de trecere”, fixate datorită cursului natural al rutelor comerciale petroliere maritime, sunt: strâmtoarea Hormuz, strâmtoarea Bab el-Mandeb, Bosfor, strâmtoarea Malacca și Canalul Suez.

Strâmtoarea Hormuz leagă Golful Persic de Golful Oman și Marea Arabiei. Fluxul zilnic de țiței este estimat la 13 - 14 milioane de barili. Este cel mai important punct obligatoriu petrolier de trecere din lume. Strâmtoarea este controlată de Iran, care are dreptul s-o închidă. Este foarte puțin probabil să se organizeze aici activități teroriste fără acceptul Teheranului. „Cheile” strâmtoării sunt strâns păstrate de Iran³.

Strâmtoarea Bab el-Mandeb leagă Marea Roșie de Golful Aden și Marea Arabiei. Prin strâmtoare se realizează cel mai scurt drum din Golful Persic spre Europa, iar zilnic trec între 3,2-3,3 milioane de barili de petrol prin strâmtoare. Siguranța în strâmtoare este, în principal, determinată de situația din Yemen și Eritreea.

Ambele țări sunt relativ slabe, iar atractivitatea lor crește, din punctul de vedere al organizațiilor extremiste. Radicalii pot obține sprijin din partea populațiilor locale. În octombrie 2002, nava franceză de transport țiței de capacitate foarte mare (VLCC), închiriată de compania petrolieră malaeziană de stat Petronas, a fost atacată de teroriști sinucigași pe coasta Yemenului, avariind vasul și ucigând un membru al echipajului. VLCC, numit Limburg, avea la bord aproximativ 400000 barili de țiței și urma să încarce țiței din Yemen în momentul în care a fost atacat. Atacul asupra navei Limburg a determinat un avertisment din partea ofițerului american de legătură al Marinei ameri-

cane, aflat în Bahrain: „Căpitanii de vase ar trebui să fie extrem de precauți atunci când tranzitează punctele obligatorii de trecere strategice, precum strâmtoarea Hormuz sau Bab el-Mandeb, sau zone în mod tradițional cu un grad ridicat de risc, precum Cornul Africii”. După atac, al Qaeda a emis un comunicat în care avertiza că atacul asupra vasului „nu a fost un atac întâmplător asupra unui tanc petrolier aflat în trecere, ci asupra liniei de tancuri petroliere, în sens mondial”⁴.

Strâmtoarea Bosfor este calea navigabilă care desparte Asia de Europa și leagă Marea Neagră de Marea Mediterană. Fluxul zilnic de petrol este în jur de 2 milioane de barili. Este una din cele mai tranzitate strâmtoări din lume (50000 vase anual, din care 5500 de tancuri petroliere) și una dintre cele mai dificil de tranzitat. Potrivit Convenției de la Montreux din 1936, vasele comerciale au dreptul de a tranzita liber prin Strâmtoarea Bosfor pe timp de pace, deși Turcia își afirmă dreptul de a impune reglementări, în scopul asigurării siguranței și conservării mediului înconjurător. În octombrie 2002, Turcia a impus noi restricții tancurilor petroliere care trec prin Bosfor. Printre acestea se numără: interzicerea tranzitului pe timp de noapte al vaselor mai lungi de 200 de metri; navele care transportă o încărcătură periculoasă (incluzând aici și țițeiul) trebuie să ceară permisiunea de tranzit cu cel puțin 48 de ore înainte; și o reglementare de trafic într-un singur sens pentru vasele care au mai mult de 250-300 metri lungime sau care transportă gaz natural lichefiat sau gaz lichefiat. Reglementările au încetinit tranzitul tancurilor petroliere, ajungând la 3 zile și jumătate.

Strâmtoarea Bosfor este foarte vulnerabilă la atacuri teroriste din două motive. Mai întâi, calea de navigație este extrem de îngustă – sunt mai ușor de organizat incendierea vaselor de pe țărm sau atacarea cu explozibil, de exemplu, prin atacatori sinucigași. În ambele situații, navele au un timp foarte scurt de reacție și nu au spațiu de manevră. Cel de-al doilea motiv este legat de apropierea de Istanbul. Orașul este o zonă naturală de activitate și un fel de sanctuar pentru teroriști.

Strâmtoarea Malacca leagă Oceanul Indian de Marea Chinei de Sud și de Oceanul Pacific. Fluxul zilnic de petrol este de aproximativ 10,3 milioane de barili. Este cea mai scurtă rută maritimă între trei dintre cele mai populate țări din lume - India, China și Indonezia – și, de aceea, este considerată a fi un punct-cheie de tranzit în Asia. Zona cea mai

îngustă se găsește la Canalul Phillips din strâmtoarea Singapore, care se găsește la numai 1,5 mile de cel mai îngust punct, ceea ce creează o zonă strangulată, cu un mare potențial de coliziune sau vărsare de petrol. În plus, pirateria este o activitate regulată în strâmtoarea Singapore. Mai mult de 50000 de vase tranzitează în fiecare an strâmtoarea Malacca. Ținând cont de faptul că importurile de țiței ale Chinei din Orientul Mijlociu cresc într-un ritm constant, strâmtoarea va crește în importanță strategică în anii următori. Principalul factor care scade nivelul de siguranță în zonă este reprezentat de lipsa stabilității politice în Indonezia. Bombardamentele din octombrie 2002 asupra insulei indoneziene Bali au ridicat temeri, în întreaga regiune, cum că alte ținte, printre care și navele care tranzitează strâmtoarea Malacca, ar putea fi atacate de teroriști. La începutul lunii noiembrie 2002, ratele asigurărilor, pentru tancurile petroliere care tranzitau strâmtoările, nu fuseseră afectate, dar companiile de asigurări au desemnat porturile indoneziene „cu risc de război”. Trebuie subliniat faptul că Singapore și Malaezia au început să escorteze tancurile petroliere și să crească numărul patrulilor maritime în apele lor teritoriale, dar aceste măsuri nu au eliminat amenințarea teroristă pe canalele navigabile ale regiunii. La mijlocul lui 2003, rebeliunea din provincia Aceh (partea de Vest a Sumatrei) a câștigat un nou impuls. Insurgenții au crescut numărul activităților militare pe mare și au încercat să colecteze „taxe revoluționare” de la vasele din zona de vest a strâmtoării Malacca⁵.

Canalul Suez leagă Marea Roșie și Golful Suez de Marea Mediterană. Fluxul zilnic total de țiței este de aproximativ 3,8 milioane de barili, din care 2,5 milioane de barili se transportă printr-o conductă petrolieră și doar aproximativ 1,3 milioane prin Canalul Suez⁶. În prezent, Canalul Suez poate primi vase cu un pescaj de maxim 58 picioare. Navele de transport țiței de capacitate foarte mare (VLCC) nu pot trece prin canal. Guvernul egiptean intenționează să lărgască și să adâncească Canalul Suez, astfel încât, până în 2010, pe aici să poată circula și VLCC și ULCC. Siguranța zonei de sud a Canalului poate fi tulburată de pe teritoriul Egiptului și Arabiei Saudite. Liniile de coastă foarte lungi, nelocuite ale ambelor state sunt adecvate organizării de baze teroriste, în care – de exemplu – să poată fi pregătite vase explozive. În plus, în țările mai sus-menționate este foarte probabilă obținerea sprijinului local, de către atacatori.

Rezultatele atacurilor teroriștilor asupra tancurilor petroliere

Un aspect extrem de important al potențialelor atacuri teroriste asupra tancurilor petroliere este reprezentat de încărcătura transportată cu această clasă de nave. Deteriorarea sau distrugerea oricăror alte vase nu produce o catastrofă ecologică (și, de asemenea, socială și economică). Tancul petrolier încărcat este o adevărată „bombă ecologică”.

Poate fi estimat efectul utilizării „bombelor ecologice”, prin compararea rezultatelor catastrofelor în care au fost implicate tancuri. Exemplele în acest sens sunt nenumărate, de la Torrey Canyon, Amoco Cadiz, Exxon Valdez, la un recent dezastru produs de petrolierul Prestige pe coasta Spaniei, în Galiția.

Scala amenințării poate fi ilustrată prin detaliile despre una din catastrofele menționate mai sus, Amoco Cadiz. În martie 1978, vasul, aflat sub steag liberian, a ajuns în zona stâncoasă a coastei Britaniei. Mai mult de 4000 de tone de petrol și 216000 tone de țiței au ajuns în apele marine, scurgerea contaminând 224 de mile de coastă. Pierderile naționale au fost estimate la 300 de milioane de dolari. Guvernul francez a cerut despăgubiri de la Amoco Transport Co. și Standard Oil. Ambele cereri au fost susținute de pescari, proprietari de hotel și alții, toți fiind implicați în piața locală de afaceri. Au cerut 750 milioane de dolari. A existat și o treia cerere, în valoare de 500 de milioane de dolari, făcută de autoritățile din Bretania, din partea tuturor cetățenilor provinciei care au avut de suferit de pe urma incidentului. Afacerea s-a clasat la tribunal, în mai 1984, printr-un cec de plată în valoare de 3 miliarde de dolari, drept compensații pentru reclamanți⁷.

Dezastre de acest tip pot avea și complicații internaționale. Catastrofa de la Torrey Canyon a dovedit că poluarea cu țiței a contaminat coastele mai multor state. Într-o situație similară, dar produsă de teroriști, alte țări pot cere daune din partea guvernului.

Tancurile petroliere pot fi supuse unui atac îndreptat spre distrugerea și deturnarea vaselor. Experiențele de luptă reale arată că distrugerea unui tanc petrolier este o sarcină foarte dificilă. În plus, atacul de la Limburg a dovedit duritatea unui tanc petrolier, chiar și parțial încărcat. Totodată, acesta arată că deturnarea unui vas poate fi cea mai bună modalitate de a-l folosi ca „armă”.

Pentru a captura o navă este nevoie de o pregătire în detaliu a distrugerii sau, altfel, li se oferă atacatorilor posibilitatea de a deturna tancul spre o coastă stâncoasă, de exemplu. Una dintre cele mai mari îngrijorări ar trebui să fie reprezentată de utilizarea tancurilor petroliere în atacarea unor orașe de pe coastă.

Figura 1 – Producția și consumul de petrol în 2001

REGIUNE	PRODUCȚIE [mii de barili pe zi]	CONSUM [mii de barili pe zi]
America de Nord	14 163	23 487
America Centrală și de Sud	6 654	4 590
Europa și Eurasia	16 222	19 406
Oriental Mijlociu	20 973	4 338
Africa	7 937	2 527
Asia - Pacific	7 987	21 339

Sursa: British Petroleum Reports and Publications. Oil Production, www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/STAGING/global_assets/downloads/T/Table_of_world_oil_production_thousand_barrels_daily.pdf; British Petroleum Reports and Publications. Oil Consumption, www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/STAGING/global_assets/downloads/T/Table_of_world_oil_consumption_thousand_barrels_daily.pdf

Amenințarea cu deturnarea unui tanc petrolier are legătură cu situația actuală de pe piața maritimă a muncii. Potrivit multor voci, unul din cele mai mari riscuri pentru flota comercială este reprezentat chiar de echipaj în sine⁸. Cele două țări care oferă cei mai mulți marinari din lume sunt Filipine și Indonezia. Prima este țara de origine a grupului condus de Abu Sayyaf, aliat Al-Qaeda, care a lansat operațiuni teroriste de pe mare.

În cea de-a doua țară, grupul Leszkar Džihad este o forță printre organizațiile islamice radicale, una dintre ele fiind autoarea atacurilor de la Bali. De aceea, o mulțime de marinari (chiar și de la bordul tancurilor petroliere) provin din zone în care ar putea acționa potențiali teroriști⁹.

Concluzie

Pentru a rezuma, o organizație teroristă, care este capabilă să distrugă sau să captureze un tanc petrolier încărcat, obține un instrument eficient care să-i folosească pentru a produce un Armageddon real sau are un argument foarte eficient cu care să șantajeze guvernul-țintă.

Afirmăm că, datorită potențialelor efecte economice și sociale ale dezastrelor ecologice, atacatorii pot obține o poziție mai puternică decât cea a guvernului. Efectele politice ale dezastrelor ecologice, cauzate de teroriști, pot fi mai mari decât cele economice. Catastrofa poate complica situația guvernului, dacă deciziile sale (sau lipsa de decizie)

lier încărcat oferă organizației teroriste, pe lângă un foarte eficient instrument de șantaj, beneficii propagandistice. O astfel de acțiune, evident, ar fi mediatizată. Amenințarea cu producerea unui dezastru ecologic poate, la fel de bine, stârni un sentiment de amenințare, o psihoză a fricii și neîncredere în eficiența guvernului.

Figura 1 – Producția și consumul de petrol în 2001

REGIUNE	PRODUCȚIE [mii de barili pe zi]	CONSUM [mii de barili pe zi]
America de Nord	14 163	23 487
America Centrală și de Sud	6 654	4 590
Europa și Eurasia	16 222	19 406
Orientul Mijlociu	20 973	4 338
Africa	7 937	2 527
Asia - Pacific	7 987	21 339

Sursa: British Petroleum Reports and Publications. Oil Production, www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/STAGING/global_assets/downloads/T/Table_of_world_oil_production_thousand_barrels_daily.pdf; British Petroleum Reports and Publications. Oil Consumption, www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/STAGING/global_assets/downloads/T/Table_of_world_oil_consumption_thousand_barrels_daily.pdf

Figura 2 – Mișcările petroliere inter-arii în 2002 [mii de barili pe zi]

Din	Către										
	SUA	Canada	Mexic	America Centrală și de Sud	Europa	Africa	Asia Australă	China	Japonia	Altele – Asia - Pacific	Restul lumii
USA	---	102	161	171	224	10	17	23	84	92	---
Canada	1 938	---	---	4	10	---	---	---	4	2	---
Mexic	1 532	24	---	158	195	---	---	---	12	40	---
America Centrală și de Sud	2 420	106	13	---	274	12	---	19	6	115	---
Europa	1 161	495	15	58	---	209	---	73	14	111	---
Fosta URSS	201	---	---	149	4 349	10	---	166	24	214	209
Orientul Mijlociu	2 306	139	19	273	3 241	747	173	785	3 942	6 385	---
Africa de Nord	283	103	36	90	1 768	81	---	6	73	116	---
Africa de Vest	1 117	20	---	199	708	54	2	191	77	767	---
Africa de Est și de Sud	---	---	---	---	---	---	---	129	30	16	---
Asia Australă	58	---	---	---	---	---	---	32	90	235	---
China	26	---	---	10	6	---	8	---	83	205	---
Japonia	6	---	---	---	2	---	---	33	---	46	---
Altele – Asia - Pacific	171	2	---	---	94	6	380	585	581	271	---
Neidentificat	138	51	---	---	1 023	---	21	---	50	6	---
Total	11 357	1 041	242	1 113	11 895	1 131	601	2 042	5 070	8 622	209

Sursa: British Petroleum Report and Publications, Oil. Inter – area movements 2002, www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/STAGING/global_assets/downloads/T/Table_of_oil_interarea_movements.pdf

îi determină pe teroriști să distrugă un vas deturnat. La nivel intern, majoritatea celor care locuiesc în zona contaminată își vor exprima nemulțumirea la următoarele alegeri. Deturnarea unui tanc petro-

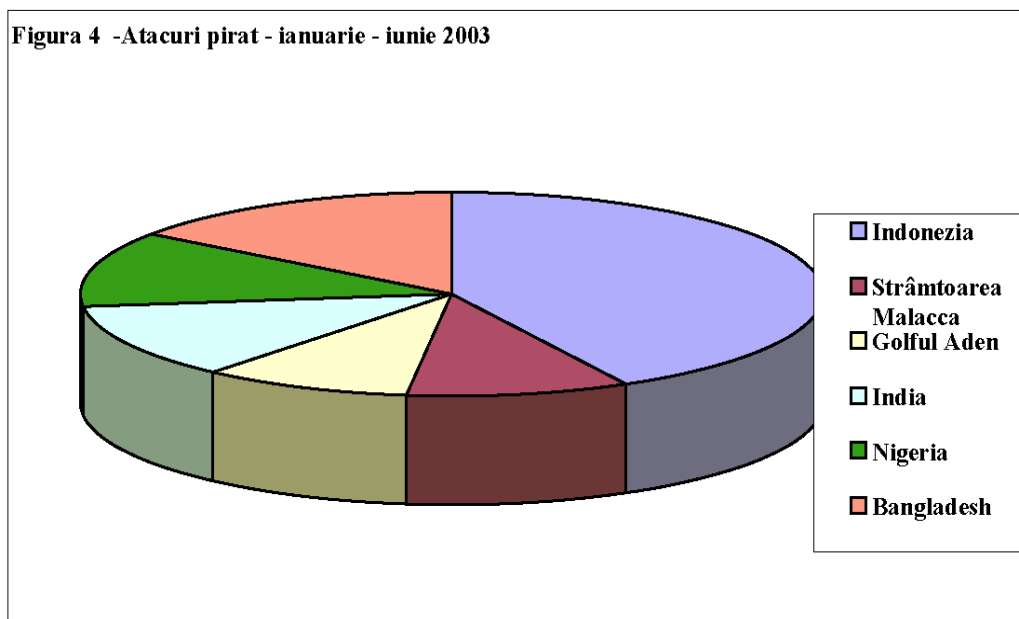
Se pare că amenințarea teroristă la adresa vaselor comerciale, în special a tancurilor, este în creștere. În ciuda faptului că, în prezent, tancurile petroliere sunt doar sporadic ținte teroriste, cu

Figura 3 – Cele mai mari flote cu pavilioane de complezență

Pavilion	Număr	GT	Vârsta medie
Panama	6 245	122 352 071	16
Liberia	1 566	51 784 010	12
Bahamas	1 312	33 385 713	16
Grecia	1 529	28 678 240	23
Malta	1 421	27 052 579	19
Cipru	1 407	22 761 778	16

Sursa: The State of the World FOC Fleets, www.itf.org.uk/seafarers/foc/report_2001/pages/s05-01.html

Figura 4 -Atacuri pirat - ianuarie - iunie 2003

Sursa: International Maritime Bureau

siguranță extremiștii sunt conștienți de beneficiile economice și politice ale atacării acestei clase de nave.

Autorii atacurilor au o serie largă de mijloace combative la dispoziție. De aceea, nu doar organizațiile puternice, cu resurse financiare considerabile, și sute de membri și simpatizanți (uneori, și bucurându-se de sprijinul statului) ar putea reprezenta o amenințare la adresa navelor. Și organizațiile slabe, cu resurse limitate, din punct de vedere al personalului, finanțelor și echipamentului, pot fi periculoase.

Comunitatea internațională nu poate împiedica toate atacurile împotriva tancurilor petroliere, dar cooperarea poate limita radical nivelul pericolului. Forțele navale internaționale, menținute în punctele vitale ale comerțului cu petrol, par să ofere singura modalitate de creștere a siguranței flotei comerciale.

Dacă nu putem organiza eficient colaborarea în această chestiune, consecințele pot fi catastrofale pentru sectorul energetic din toate țările dezvoltate. Alegerea pe care o facem e simplă: cooperare internațională sau a aștepta să se întâmple un dezastru.

Trebuie să fim conștienți că atacurile teroriste împotriva vaselor petroliere poate deveni cea mai severă provocare a lumii contemporane.

NOTE:

1 Situația de astăzi oferă multe exemple de pavilioane de complezență care au acoperit activități ilegale pe mare: vasele care au făcut contrabandă cu arme din Libia (Santorini) și Iran (Karine A) spre Strâmtoarea Gaza, capturate de Forțele Navale Israeliene în Marea Roșie și Marea Mediterană, în 2001, navigau sub steag libanez; nava arestată de Garda greacă de Coastă (Baltic Sky), în 2003, transporta materiale explozive din Libia

---

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

---

spre Sudan. În prezent, pavilioanele de complezență înregistrate sunt deținute de: Antigua și Barbuda, Liban, Bahamas, Liberia, Belize, Malta, Insulele Bermude, Insulele Marshall, Burma, Mauritius, Insulele Canare (Spania), Antilele olandeze, Insulele Cayman, Panama, Insulele Cook, St. Vincent, Cipru, Sri Lanka, Gibraltar, Tuvalu, Honduras, Vanuatu.

2 D. J. NINIC, Sea Line Security and U.S. Maritime Trade: Chokepoints as Scarce Resources, in *Globalisation and Maritime Power*, edited by S. J. Tangredi, Washington 2002, pp. 143-160.

3 World Oil Transit Chokepoints, [www.eia.doe.gov/](http://www.eia.doe.gov/emeu/security/choke.html)

[emeu/security/choke.html](http://www.eia.doe.gov/emeu/security/choke.html)

4 Idem.

5 K. Mc Geown, Aceh rebels blamed for piracy, BBC News, World Edition, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/3090136.stm>

6 World Oil Transit Chokepoints, www.eia.doe.gov/emeu/security/choke.html

7 G. MILEWSKA, Ile kosztuje katastrofa ekologiczna, *Budownictwo okretowe*, 1985, no. 5, p.183.

8 E. BLANCHE, Terror attacks threaten Gulf's oil routes, *Jane's Intelligence Review*, December 2002, p.10.

9 Ibidem.

Comandorul Krzysztof KUBIAK este asistent universitar în cadrul Universității Naționale de Apărare din Varșovia, Polonia.

ESEU DESPRE ARTA STRATEGICĂ

De curând a apărut, la Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, o lucrare amplă de artă militară - rod al strădaniei domnilor general dr. Eugen Bădălan, general (r) dr. Valentin Arsenie și general de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva -, intitulată sugestiv „ESEU DESPRE ARTA STRATEGICĂ”.

Cartea, pe care am citit-o cu o plăcere nedisimulată, se vrea un element de veritabilă conexiune valorică între teoria strategiei și practica strategică, producând o imagine intens reflexivă, perfect conturată și mai ales profesionistă despre un domeniu de maximă creativitate, care impune „crearea, recrearea, inventarea și reinventarea sau dezvoltarea războiului”, iar în viitor, în opinia autorilor, „prevenirea lui”, pe coordonatele unui spațiu de confruntare cu diferențe tehnologice vizibile, foarte confuz, imposibil de cuantificat și gestionat, definit pe o nouă dinamică, generată de multiplicitatea riscurilor și amenințărilor, de flexibilizarea și modularizarea structurilor.

Gândirea strategică nu are frontiere, iar acest adevăr, pe care autorii îl cunosc și îl reiterează, îi aruncă într-un hățiș de experiențe și structurări creative cu potențialități reale de a le afecta coerența și acuitatea analitică. Acest lucru însă, în cazul de față, nu se întâmplă. „Eseu despre arta strategică” este construit cu rigoare, cu o remarcabilă știință și conștiință a cuprinderii esențialului și a creării și interpretării noului.

Cei trei autori analizează, cu o acuratețe științifică demnă de admirație - aspect ce ne este dezvăluit de dezvoltarea capitolelor -, arta strategică nu numai în filosofia și fizionomia conflictelor militare, ci și în strategia Războiului Bazat pe Rețea, în strategiile integrative de securitate, în strategia războiului împotriva terorismului, în gestionarea crizelor și conflictelor, în transformarea Armatei României și, totodată, în raportul artei strategice cu cultura militară.

Practicieni de decenii, poate chiar de o viață ai strategiei, oameni de cultură și de știință recunoscuți în mediul academic și științific civil și din instituțiile apărării, autorii imaginează, cu viziune

și previziune, în special lumea de mâine a militarului, care pretinde o artă strategică complexă, superinteligentă, solicitând de la creativitate o intensitate fără precedent pe domeniul conflictelor.

Preocupați de o definire dinamică a dependențelor și interdependențelor, aceștia reușesc să țină permanent seama în tratarea problematicii artei strategice a războiului de contextul general în care au loc acțiunile militare și de conexiunile dintre diferitele sectoare de activitate umană. Astfel, globalizarea ca fenomen omniprezent, complex și multidimensional al lumii contemporane este văzută într-o legătură firească cu decizia politică și arta strategică.

În același timp, presiunile care vin dinspre mediul internațional de securitate îi obligă pe aceștia să scrie ignorând tot ce ține de locul comun, prefigurând modelul tridimensional al comandanților creativi, de concepție din viitor, pe o natură tip Osborn: cu o mare capacitate absorbantă, cu putere de reținere, de fundamentare a raționamentelor, dar mai ales cu aptitudinea de a produce idei noi, printr-un proces reflexiv-sinergetic, propriu și celor trei, productiv și eficient în plan acțional, îndeosebi în situațiile neprevăzute.

O altă caracteristică, ce trebuie în mod obligatoriu sesizată și menționată, întrucât are o semnificație deosebită pentru dezvoltarea creatoare a domeniului cercetat, o reprezintă faptul că lucrarea nu se oprește la conducătorii excepționali, oricare ar fi ei, nu face un „inventar”, chiar și selectiv, al lor, ci îi presupune și impune pe acei arhitecți și constructori de excepție ai universului artei strategice a războiului care dau motivul esențial forței vizionarismului, pe temeiul cunoașterii adânci, experienței profunde, pragmatismului, curajului și prudenței. Volumul se recomandă singur cititorului avizat și interesat, prin etalarea arhitecturii fluide, fractale a artei cyberstrategice sau a caracteristicilor novatoare ale artei strategiilor regionale de securitate, a valențelor artei strategice în procesul transformării forței - segmente inedite, importante de manifestare a strategiei ca artă, pe care le regăsim dezvoltate în paginile sale.

Într-o realitate în permanentă mișcare și transformare, complexă, ca aceea a domeniului militar, miza pe artă nu este miza pe strategeme, după opinia exprimată tranșant în Eseu, ci pe „construcție, aplicație și creație, pe inovație și rigoare artistică”. Recunoscând prioritatea antecesorilor în definirea românească a sintagmei artă strategică, autorii cărții introduc în ecuație, pe lângă relațiile deterministe, o relație bazată pe flexibilitate, descurajare, iscusință și concentrarea timpului și spațiului, într-o matcă structurală și funcțională nouă, a Războiului Bazat pe Rețea, care mută confruntarea într-un spațiu virtual, ale cărui limite sunt forțate și cucerite de *cealaltă* artă strategică - a viitorului.

În acest context, autorii insistă și pe rolul și noile dimensiuni ale învățământului militar care trebuie să abordeze cu și mai multă stăruință și „de o manieră integrală (nu numai secvențial și, adesea, dispart) filozofia transformării, din perspectiva dependențelor și interdependențelor care se creează între decizia politică, teorie și practică, între strategia forțelor, strategia mijloacelor și strategia operațională, între știința, practică și arta strategică, potrivit unei ecuații ce se reînnoiește mereu”.

Specifică mediului militar este creativitatea, exprimată prin imaginația, inventivitatea și inovarea de care dau dovadă comandanții, eficacitatea și flexibilitatea în abordarea situațiilor inedite, alerte ale câmpului de luptă prezent și mai ales viitor. De aceea, este o adevărată artă să operezi cu incertitudini, dar tocmai acestea sporesc unicitatea fenomenelor militare, gestionate de strategii, care se străduiesc să păstreze coerența și forța acțiunii militare strategice.

De la aceste considerații pornesc cei trei autori, pentru a sublinia faptul că teoria haosului este specifică inclusiv fenomenelor militare și din ea se constituie acea artă de multiplicare, de a gestiona

strategic dezechilibrul, incertitudinea. Întrepătrunderea demonstrației riguros științifice cu analiza atâtor provocări și excursuri strategice din trecut spre prezent face ca amprenta reflecției autorilor să fie foarte pregnantă, fondând ea însăși un capitol aparte, extrem de original și personal, pentru marea artă strategică.

Spre finalul notelor noastre, se cuvine amintită și o altă caracteristică esențială a lucrării analizate, și anume maniera elegantă în care aceasta este realizată: stilul plăcut, alert, incitant, limbajul elevat, bogăția referințelor bibliografice - indicator al efortului creator al autorilor, dar și al respectului față de înaintași -, succesiunea logică a capitolelor, ca și ineditul multora dintre ele (arta cyberstrategică, cu spațiul virtual și virtualitatea cyberconfrunțărilor, cyberstrategia prezentului și viitorului, arta strategică în cyberspațiu).

Tot atât de semnificativă este și aplecarea cu profesionalism de către autorii volumului asupra problemelor cu care se confruntă Armata României în etapa actuală și mai ales a celor ce vor veni în viitor. În acest sens, merită amintit capitolul intitulat „Arta strategică în transformarea Armatei României”, care face o analiză pertinentă și fină a proceselor specifice transformării instituției militare din țara noastră, în deplin consens cu nevoile de apărare și securitate naționale, dar și cu obligațiile asumate în ceea ce privește apărarea și securitatea colectivă.

Analiza succintă făcută volumului - intitulat simplu „Eseu despre arta strategică”, în realitate, o realizare științifică profund originală, ancorată ferm la practica strategică actuală din epoca definiată de autori „a strategiei integrale” - se vrea o motivație suficientă, un îndemn sincer adresat celor interesați de a-l procura și a-l parcurge pe îndelete.

V.P.D.

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IULIE - SEPTEMBRIE 2005

În perioada 19 - 22 iulie a. c., Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” a primit o delegație de profesori de la Universitatea Națională de Apărare din Varșovia. Pe timpul vizitei au avut loc discuții referitoare la modul de organizare și de lucru al celor două instituții și la colaborarea viitoare. Astfel, s-a convenit ca: CSSAS, împreună cu Catedra de strategie a Universității din Polonia, să elaboreze în comun o lucrare, eventual pe probleme ale terorismului; cercetătorii și cadrele didactice să publice reciproc articole în publicațiile partenerilor; să se inițieze demersuri ca, în planul bilateral de cooperare, să se introducă organizarea unei manifestări științifice bilaterale (pentru 2007). Planul lucrării, calendarul de realizare și celelalte detalii vor fi stabilite ulterior.

De asemenea, a fost organizat atelierul de lucru cu tema: „Rolul statelor mari și mijlocii la realizarea securității prin combaterea terorismului”, la care au participat, alături de reprezentanții universității poloneze, cercetători din CSSAS/UNAp și două cadre didactice de la Facultatea de Comandă și Stat Major/ UNAp.

În această perioadă au fost elaborate și publicate o serie de lucrări de referință ale domeniului, în cadrul Secției de studii și cercetare: „Modalități de pregătire și ducere a operațiilor de către Armata României pentru îndeplinirea misiunilor specifice, în condițiile acțiunii elementelor teroriste”, „Optimizarea regenerării structurilor Armatei României angajate în acțiuni militare în afara teritoriului național”, „Crizele politico - militare ale începutului de mileniu” și volumul „Războiul bazat pe rețea și viitorul acțiunilor militare”.

Urmează să se desfășoare, în perioada 21-22 noiembrie, sesiunea internațională de comunicări științifice „Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre”, lucrările prezentate urmând să fie publicate în volum.

Irina CUCU

Revista „Impact Strategic” a ajuns la cel de al 16-lea număr. Fiecare apariție a sa este rezultatul unei colaborări foarte bune între personalul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate și numeroși autori din unele instituții de profil ale armatelor altor state membre NATO, din cadrul structurilor Ministerului român al Apărării Naționale, din Statul Major General, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, academiile categoriilor de forțe, din sistemul de învățământ superior românesc, din structuri ale Ministerului Administrației și Internelor, din cercetarea științifică, unități militare și alte instituții ale statului, din organizații neguvernamentale, de la diferite firme și din presă. Este o onoare pentru publicația noastră să găzduiască o atât de largă și competentă dezbatere de idei pe teme stringente ale strategiei militare și securității naționale, care s-a dovedit necesară și utilă în procesul revigorării gândirii militare românești, pe noile coordonate ale integrării în NATO și în Uniunea Europeană. Remarcăm cu plăcere contribuția valoroasă a autorilor la reușita acestei dezbateri și le mulțumim cu multă căldură.

Responsabil de număr: dr. Petre DUȚU
Tehnoredactare computerizată: Corina VLADU
Corectură: Corina VLADU
Tipografia Universității Naționale de Apărare “Carol I”
